

ПАУЛО Коэльо

ОДИНАДЦЯТЬ ХВИЛИН

Софія

ПАУЛО КОЕЛЬО

•

ОДИНАДЦЯТЬ ХВИЛИН

ПАУЛО Коельо

ОДИНАДЦЯТЬ ХВИЛИН

«Софія»

2007

УДК 821.134.3

ББК 84(70Бр)

К76

Переклад з португальської В. Шовкуна

Коельо Пауло

K76 Одинацять хвилин / Пер. с португ. — К.: «Софія», 2007. — 304 с.

ISBN 978-966-8075-94-0

Великою метою людського створіння є піznати всеосяжну любов. Любов не в іншій особі, вона в нас самих, її треба лише розбудити. Але, щоб її розбудити, ми по потребуємо іншої особи. Світ має сенс лише в тому випадку, коли нам є з ким розділити свої почуття.

Як правило, такі зустрічі відбуваються, коли ми доходимо до межі, коли в нас виникає необхідність померти й емоційно відродитися. Ці зустрічі нас чекають — але ми здебільшого уникаємо їх. Проте, коли нас опановує розпач, коли нам уже немає чого втрачати або, навпаки, життя приносить нам багато радості, тоді невідоме проявляє себе й наш світ змінює напрямок свого руху.

УДК 821.134.3

ББК 84(70Бр)

Видання підготовлене за згодою

Sant Jordi Asociados, Barcelona, SPAIN

Originally published as *Onze minutos* by Paulo Coelho

All Rights Reserved

<http://www.PauloCoelho.com>

Всі права захищені, враховуючи право на повне або часткове
відтворення у будь-якій формі

© Paulo Coelho, 2002

© Переклад, В. Шовкун, 2003

© «Софія», 2007

ISBN 978-966-8075-94-0

*O, Marie, непорочно зачата,
молися за нас, котрі звертаємося до Тебе.
Амінь.*

Присвята

29

травня 2002 року, перед

тим як поставити останню крапку в цій книжці, я поїхав до Лурдського гроту у Франції, щоб набрати кілька галонів чудодійної води з тамтешнього джерела. Коли я вже ступив на територію собору, до мене підійшов якийсь літній пан років сімдесяткох і сказав: «А ви знаєте, що дуже схожі на Пауло Коельо?» Я відповів йому, що це я і є, власною персоною. Незнайомець обняв мене, познайомив зі своєю дружиною та дочкою, а потім заговорив про ту надзвичайно важливу роль, яку мої книжки відіграли в його житті. «Вони навчили мене мріяти», — сказав він.

Про це мені казали вже не раз, і мені завжди було приємно таке почути. Проте в ту мить мене опанував неабиякий страх, бо я знов, що в «Одинадцятьох хвилинах» ідеться про випадок надто делікатний, що там розглядається тема, яка може багатьох вразити і шокувати. Я пішов до джерела, набрав святої води, а коли повертаєсь звідти, то запитав, як звати літнього пана і де він мешкає (він жив на півночі Франції, неподалік від кордону з Бельгією).

Я присвячую цю книжку вам, Морисе Гравелін. Мій обов'язок перед вами, перед вашою онукою, перед вашою дружиною і перед самим собою: говорити про те, що мене непокоїть, а не про те, що всі хотіли б від мене почути. Одні книжки навчають нас мріяти, інші — дивитися у вічі реальності, але жодна з них не може ухилитися від того, що для автора є найважливішим: від чесного ставлення до всього, що він пише.

Тому що я перша й остання,
Мене шанують і зневажають,
Я — повія, і я — свята,
Я — дружина, і я — невинниця,
Я — мати, і я — дочка,
Я — обійми моєї матері,
Я безплідна, і я маю багато дітей,
Я щаслива у шлюбі, і я незаміжня,
Я та, хто народжує, і та, що ніколи не мала дітей,
Я — полегкість від болючих пологів,
Я — дружина, і я — чоловік,
І це мій чоловік мене створив,
Я — мати власного батька,
Я — сестра свого чоловіка,
А він — мій покинутий син,
Мене шанують завжди,
Бо я скандально ница й прекрасна.

Гімн Ізиді, III або IV ст. (?),
знайдений у Наг-Гаммаді

I ось жінка одна, що була в місті, грішниця, як дізналась, що Він у фарисеєвім домі засів при столі, алябастрову пляшечку міра принесла, і, припавши до ніг Його ззаду, плачуши, почала обливати слізми Йому ноги, і волоссям своїм витирала, ноги Йому цілувала та миром мастила.

Побачивши це, фарисей, що покликав Його, міркував собі, кажучи: «Коли б був Він пророк, Він би зінав, хто ото і яка жінка до Нього торкається, — бо ж то грішниця!»

I озвався Ісус та й говорить до нього: «Маю, Симоне, дещо сказати тобі».

А той відказав: «Кажи, Учителю».

I промовив Ісус: «Були два боржники в одного вірителя; один був винен п'ятсот динаріїв, а другий — п'ятдесят. Як вони ж не могли заплатити, простив він обоим. Скажи ж, котрий із них більше полюбити його?»

Відповів Симон, говорячи: «Думаю, той, кому більше простив».

I сказав Він йому: «Розсудив ти правдиво».

I, обернувшись до жінки, Він промовив до Симона: «Чи ти бачиш цю жінку? Я прибув у твій дім, — ти на ноги Мої не подав і води, а вона окропила слізми Мої ноги й обтерла волоссям своїм. Поцілунку не дав ти Мені, — а вона, відколи ввійшов Я, Мої ноги цілує невпинно. Голови ти Моєї оливою не намастив, — а вона миром ноги Мої намастила. Ось тому говорю Я тобі: “Численні гріхи її прощені, бо багато вона полюбила. Кому ж мало прощається, такий мало любить”».

Лк 7: 37-47

*Б*ула собі одна повія, і звали її Марія. Страйвайте-но. «Була собі» — так зазвичай починаються казки, що їх оповідають дітям, але розповіді про повій призначаються лише для дорослих. Як можна починати книжку з такої очевидної суперечності? Та позаяк немає в нашому житті жодної миті, коли б ми не стояли однією ногою в казці про фей, а другою — над проваллям, то я все ж таки почну свою розповідь саме так:

Була собі одна повія, і звали її Марія.

Як і всі повії, вона народилася невинною та цнотливою і, поки була ще зовсім юна, мріяла зустріти чоловіка, який би ощасливив її життя (багатого, доброго, розумного), одружитися з ним (у сукні нареченої), народити двох синів (що стануть знаменитими, коли виростуть), жити в гарному домі (з видом на море). Її батько був мандрівним торговцем, мати — швачкою, її місто в одній із глухих провінцій Бразилії заледве мало один кінотеатр, один банк, і тому Марія не переставала мріяти про той день, коли несподівано з'явиться її чарівний принц, здобуде її серце і вони разом вирушать завойовувати світ.

А що її зачарований принц усе не з'являвся, то їй лишалося тільки мріяти.

Уперше вона закохалася в одинадцять років, коли пішки чимчикувала від свого дому до місцевої початкової школи. Уже в перший день занять вона відкрила, що доляє цей шлях не сама-одна, — поруч із нею простував хлопчісько, який жив по сусіству й мав уроки в ті ж години, що й вона. Ці двоє ніколи не обмінялися жодним словом, але Марія почала помічати, що найбільшу приємність протягом дня їй приносили ті хвилини, коли вона йшла по запилюженій вулиці під спекотним сонцем, що висіло над самою головою, доляючи спрагу, втому й докладаючи всіх зусиль, аби не відстати від хлопчака, який простував дуже швидко.

Так тривало кілька місяців. Марія, що ненавиділа навчання й не мала у своєму житті іншої розваги, крім телевізора, не знаходила собі місця, ніяк не можучи дочекатися тієї хвилини, коли треба буде рушати до школи, й, на відміну від інших дівчаток свого віку, помираючи від нудьги в суботу й неділю. А що час для дітей збігає набагато повільніше, ніж для дорослих, то вона дуже мучилася, дні здавалися їй неймовірно довгими, адже вони виділяли їй лише по десять хвилин на її любов і тисячі годин на те, щоб про неї думати, щоб уявляти собі, як було б добре, коли б вони поговорили.

І ось, нарешті, сталося.

Одного ранку хлопець підійшов до неї й попросив позичити йому олівця. Марія не відповіла нічого, вдала, ніби це несподіване звернення страшенно її розсердило, й прискорила ходу. Вона закам'яніла від жаху, коли

побачила, що він прямує до неї, їй стало лячно на думку, що він здогадається, як палко вона його любить, як сподівається, що він теж її покохає, візьме її за руку й удвох вони проминуть шкільні ворота й підуть до самого кінця вулиці, а там — як казали люди — починається велике місто, де живуть герої з романів та артисти, де багато машин і багато кінотеатрів і де їх чекає безліч чудових розваг.

Протягом решти дня вона так і не змогла зосередитися на уроках, вона страждала від своєї безглуздої поведінки, але водночас відчувала полегкість, бо знала тепер, що хлопець також звернув на неї увагу, адже олівець вечевидь був тільки привід для того, щоб розпочати розмову, бо коли він до неї наблизився, вона помітила ручку, яка стриміла в нього з кишені. Тож вона вирішила дочекатися наступного разу і протягом цієї ночі, а також ночей, що прийшли після неї, обмірковувала, як вона йому тепер відповість, прагнучи знайти ту відповідь, яка стане початком чудової пригоди, що їй не буде кінця.

Та не було ніякого наступного разу; хоча вони й далі ходили до школи вдвох, іноді Марія йшла на кілька кроків попереду, стискаючи олівець у своїй правій руці, а іноді трохи відставала, щоб мати змогу дивитися на нього з ніжністю, — проте ніколи більше він не промовив до неї жодного слова, й вона мусила задовольнитися тим, що любила його і мовчки страждала до самого кінця навчального року.

Протягом наступних вакацій, які тривали нескінченно, вона іноді прокидалася вранці з ногами, залишими кров'ю, думаючи, що скоро помре; тож вирішила залишити для хлопця листа, аби він зізнав, що був ве-

ликим коханням її життя, й плекала намір забитися в глухий сертан, щоб там її пожерли дикі звірі, які все-ляли моторошний жах місцевим селянам: вовкулака або безголовий мул. Тільки в цьому випадку її смерть не принесла б великого горя її батькам, адже бідняки завжди зберігають надію, попри всі нещастья, які завжди їх спостигають. Тож вони житимуть собі далі, думаючи, що її викрала якась багата бездітна родина, й, можливо, одного дня, десь у майбутньому, вона повернеться вельможною і багатою дамою — тоді як предмет нинішнього (і вічного) кохання її життя ніколи не зможе про неї забути, щоранку терплячи люті муки й гірко дорікаючи собі за те, що жодного разу не озвався до неї.

Вона так і не написала того листа, бо одного дня мати увійшла до кімнати, побачила кров на простирадлі, усміхнулася й сказала:

— То ти вже стала дівкою, дочко моя.

Вона захотіла знати, який зв'язок між тим, що вона стала дівкою, і кров'ю, яка витікала з неї, але мати не змогла чи не захотіла пояснити їй це прямо, а тільки підтвердила, що це явище цілком нормальнє і що віднині їй раз на місяць доведеться запихати між ноги днів на чотири або п'ять клапоть матерії, згорнутий у формі кукурудзяного качана, яка всмоктуватиме цю кров. Марія запитала, чи чоловіки користуються якоюсь трубочкою, аби кров не капала їм на штани, й довідалася, що таке буває лише з жінками.

Марія стала дорікати Богові, але зрештою призвичайлалася до цієї щомісячної кровотечі. Проте вона ніяк не могла звикнути до відсутності хлопця і знову й знову дорікала самій собі за свою дурну поведінку, коли кину-

лася навтіки від того, кого найбільше жадала. За день до того, як мали розпочатися заняття в школі, вона пішла до єдиної в їхньому місті церкви й заприсяглася перед образом святого Антонія, що візьме ініціативу на себе й сама першою заговорить до хлопця.

Наступного дня вона нарядилася, як могла, вдягнувши сукню, пошиту їй матір'ю спеціально для цієї окazії, і вийшла з дому, дякуючи Богові за те, що вакації нарешті закінчилися. Але хлопець не з'явився. Минув цілий наповнений гіркою мукою тиждень, аж поки вона довідалася від подруг, що його вже немає в місті.

— Поїхав кудись далеко, — сказала котрась.

У ту мить Марія зрозуміла, що певні речі втрачаються назавжди. Вона також зрозуміла, що існує місце, яке називають «далеко», що світ широкий, а її містечко — маленьке і що цікаві люди рано чи пізно кудись від'їжджають. Їй би теж хотілося кудись виїхати, але вона була ще дуже юна. І все ж таки, дивлячись на запилюжені вулиці містечка, в якому жила, вона твердо постановила, що одного дня виrushить у далекий світ слідом за хлопцем. Кожної з наступних дев'яти п'ятниць, згідно зі звичаями своєї віри, вона брала причастя й просила Діву Марію, щоб та допомогла їй вибратися звідси.

Протягом якогось часу вона страждала, марно намагаючись знайти сліди хлопця, але ніхто не знов, куди подалися його батьки. А тим часом світ почав здаватися Марії занадто великим, на кохання вона стала дивитись як на щось занадто небезпечне, а на Діву Марію — як на святу, що жила десь на дуже далекому небі й анітрохи не зважала на смертних, які зверталися до неї зі своїми проханнями.

Ж

Минуло три роки, Марія

здобула у школі певні відомості з географії та математики, почала дивитись телесеріали, прочитала, знову ж таки в школі, свої перші еротичні журнали і почала вести щоденник, розповідаючи в ньому про своє однomanітне життя і про своє бажання близько познайомитися з тим, про що довідувалася від учителів на уроках, — побачити океан, сніг, чоловіків у тюрбанах, елегантних, обвішаних коштовностями жінок. Та позаяк ніхто неспроможний жити нездійсненими бажаннями, — а надто коли твоя мати швачка, а батька ніколи не буває вдома, — вона швидко зрозуміла, що їй треба насамперед перейматися тим, що відбувається навколо неї. Вона стала більше приділяти уваги навчанню, щоб домогтися успіхів у житті, й водночас шукала кого-небудь, із ким би могла поділитися своїми авантюрними мріями. Коли їй виповнилося п'ятнадцять, вона закохалася в хлопця, з яким познайомилася на одній із процесій Страсного Тижня.

Вона вже не повторила помилку, якої припустилася колись у дитинстві: вони розмовляли, подружили, ходи-

ли разом у кіно та на всілякі свята. Вона також відзначила, що, як і у випадку з тим малим хлопчісъком, кохання більше пов'язувалося для неї з відсутністю, аніж з присутністю особи: вона жила відчуттям того, що їй бракує хлопця, цілими годинами уявляла собі, про що вона розмовлятиме з ним під час наступної зустрічі, й згадувала кожну секунду з того часу, коли вони були разом, намагаючись зрозуміти, що вона зробила правильно, а що — ні. Їй подобалося дивитись на себе як на дівчину вже досвідчену, дівчину, яка пережила і втратила велику пристрасть, дівчину, що знала, якого болю це завдає, — і тепер вона була сповнена рішучості всіма своїми силами боротися за цього хлопця, за те, щоб одружитися з ним, за те, щоб він став чоловіком її життя, від якого вона народила б дітей і з яким вони жили б у домі з видом на море. Вона розповіла про це матері, й та сказала:

- Тобі ще рано думати про це, дочко.
- Але ж ви, мамо, одружилися з моїм батьком, коли вам було тільки шістнадцять.

Мати не захотіла пояснювати дочці, що її одруження стало наслідком несподіваної вагітності, тож послалася на добре відомий аргумент, мовляв, «часи тепер інші», й закрила цю тему.

Наступного дня двоє пішли прогулятися в поле за містом. Вони трохи поговорили, й Марія запитала, чи не має він бажання вирушити в далеку подорож, але, замість відповісти, він скрив її в обійми і вліпив їй поцілунок.

Перший поцілунок у її житті! Скільки вона мріяла про цю мить! І краєвид навколо був саме для такого випадку — в небі літали чаплі, сонце хилилося до заходу, сухий сертан був гарний своєю особливою агресивною

красою, десь далеко лунала музика. Марія спершу вдала, ніби чинить опір цьому натиску, але потім обняла його й кілька разів повторила те, що так часто бачила в кіно, в журналах і на телебаченні: міцно притисла свої губи до його губів, нахиляючи голову то в один бік, то в другий рухом напівритмічним, напівбезконтрольним. Відчула, що кілька разів яzik хлопця доторкнувся до її зубів і пережила якесь надзвичайно солодке відчуття.

Але зневажка він перестав її цілувати.

— Тобі не подобається? — запитав.

Що вона мала йому відповісти? Що подобається? Звісно, подобається! Але жінка ніколи не повинна так себе показувати, а надто перед своїм майбутнім чоловіком, інакше він потім усе життя думатиме, що вона надто легко на все погоджується. Тож вона визнала за ліпше просто промовчати.

Він знову її обняв, повторивши поцілунок, цього разу з меншим ентузіазмом. Потім відірвав свої уста від її губів, весь червоний, — і Марія зрозуміла, що припустилася якоїсь великої помилки, проте побоялася запитати, якої саме. Вона взяла його за руку, і вони пішли назад до міста, розмовляючи про щось інше, так мовби нічого й не сталося.

Того вечора, намагаючись добирати якомога літературніші слова, оскільки була переконана, що рано чи пізно хтось прочитає те, що вона написала, і не сумніваючись у тому, що сьогодні відбулося щось дуже важливе, вона занотувала у своєму щоденнику:

Коли ми зустрічаємо когось і в когось закохуємося, ми маємо таке враження, ніби весь світ

радіє з нами; сьогодні я пережила щось подібне на заході сонця. А проте, коли ми припускаємося якоїсь помилки, усе летить шкіреберть! І цьому не можуть зарадити ані чаплі в небі, ані далека музика, ані присмак його уст. Як може так швидко зникнути краса, яка була з тобою лише кілька хвилин тому?

Життя біжить дуже швидко; воно здатне перевикинути людину з неба в пекло за кілька секунд.

Другого дня вона розговорилася з подругами. Усі бачили, як вона вийшла на прогулку за місто зі своїм майбутнім «коханим», — зрештою, не досить мати велике кохання, а треба ще й домогтися, аби всі знали, що ти особа, яку хтось палко жадає. Подруг змагала велика цікавість довідатися, що ж відбулося, і Марія, переповнена вчорашніми спогадами, сказала, що найсолідшу мить пережила тоді, коли язик торкнувся її зубів. Одна з дівчат захихотіла.

— А ти хіба не розтулила рота?

Зненацька їй усе стало ясно — запитання принесло розчарування.

— А навіщо?

— Щоб він засунув туди язик.

— А яка різниця?

— Не знаю. Але цілуються саме так.

Приховане хихотіння, вдавана жалість у поглядах, мстиве торжество дівчат, у яких ще ніхто по-справжньому не закохувався. Марія вдала, ніби їй до цього байдужісінько, вона теж засміялася, хоча душа в неї плакала.

Нишком вона посылала прокляття на адресу кіно, яке навчило її заплющувати очі, обіймати партнера за шию, відхилити обличчя трохи ліворуч, трохи праворуч, але яке ніколи не показувало найістотнішого, найважливішого. Вона вигадала досконале виправдання (я не хотіла відразу тобі поступитися, бо не була певна, а тепер зрозуміла, що ти чоловік усього моого життя) і стала чекати наступної нагоди.

Але побачила свого хлопця лише через три дні, на якомусь святі в міському клубі, де він тримав за руку одну з її подруг — ту саму, котра розпитувала її про те, як вона цілувалася. Марія знову вдала, ніби їй байдужісінько, витримала до самого кінця вечора, розмовляючи з дівчатами про артистів та про інших хлопців їхнього міста, вдаючи, ніби не помічає співчутливих поглядів, які вряди-годи кидала на неї котрась. Та коли прийшла додому, то відчула, що її світ обвалиється, проплакала цілу ніч, страждала протягом восьми наступних місяців і дійшла висновку, що кохання створено не для неї, а вона не створена для кохання. Відтоді вона стала міркувати про те, чи не піти їй у монастир, присвятивши решту свого життя тій любові, яка не ранить серце й не залишає на ньому болючих відбитків, — любові до Ісу-са. У школі розповідали про місіонерів, які виrushали до Африки, й вона подумала, що в цьому може знайти вихід зі свого життя, такого вбогого на живі почуття. Тож вона стала будувати плани, щоб постригтися в черниці, навчилася надавати першу допомогу (адже, як розповідали її вчителі, в Африці помирає багато людей), стала приділяти значно більше уваги урокам з релігії й уявляла себе такою собі святою новітніх часів, що рятує

людські життя та досліджує тропічні хащі, де живуть тигри й леви.

Але в той самий рік, коли їй виповнилося п'ятнадцять, вона відкрила не лише те, що цілуватися треба з розтуленими губами, і те, що кохання є здебільшого джерелом страждань. Вона відкрила й дещо інше, а саме: мастурбацію. Це сталося майже випадково, коли вона розважалася тим, що лоскотала пальцем у себе між ногами в чеканні, коли мати повернеться додому. Вона мала звичай робити це, коли була малою дівчинкою й у такий спосіб досягала дуже приємного відчуття, аж поки одного дня батько захопив її зненацька за цим заняттям і добряче налупцював, не пояснивши причину. Вона ніколи не забувала про ту прочуханку, зрозумівши, що ніколи не слід доторкатися до свого тіла на очах у інших; а що вона не могла робити цього ані на вулиці, ані у себе вдома, де не мала своєї окремої кімнати, то незабаром те приємне відчуття забулося.

Аж поки настав той вечір, приблизно через півроку після її невдалого поцілунку. Мати десь затрималася, Марія не мала чого робити, батько щойно пішов із дому з якимсь приятелем, і, не знайшовши цікавої програми по телевізору, вона почала роздивлятися своє тіло, шукаючи там небажані волосинки, які відразу ж вискубували пінцетом. На свій превеликий подив вона виявила якусь дрібну горошинку там, де стулялися її сороміцькі губи. Вона стала гратися нею і вже не могла зупинитися; відчуття, яке вона при цьому спізнала, робилося дедалі приємнішим, дедалі гострішим, і все її тіло, передусім та його частина, якої вона торкалася, немов заклякло

в неймовірній напрузі. Незабаром її опанувало майже райське блаженство, це відчуття ставало все інтенсивнішим, вона помітила, що вже майже нічого не бачить і нічого не чує, усе навкруги стало жовтим, аж поки вона застогнала від невимовно гострої втіхи й пережила свій перший оргазм.

Оргазм! Яка насолода!

Це було так, ніби вона злетіла на небо, а тепер по-вільно спускалася звідти на парашуті. Усе її тіло було залите потом, але вона почувала себе глибоко задоволеною, зреалізованою, сповненою сил. Так ось він який — секс! Яке чудо! Нічого спільногого з порнографічними журналами та телевізійними передачами, де всі говорять про втіху, а пики в них скривлені, наче від болю. Нічого спільногого з чоловіками, які втішаються тілом жінки, але зневажають її серце. Вона все може зробити сама-одна! Вона повторила це вдруге, уявляючи собі тепер, що до неї доторкається якийсь знаменитий актор, і знову злетіла в рай і спустилася звідти на парашуті, ще більше сповнена сил та енергії. Коли вона почала втретє, прийшла мати.

Марія згадала про своє нове відкриття в розмові з подругами, цього разу не сказавши, що вперше пережила таке відчуття лише кілька годин тому. Усі вони — за винятком двох — знали, про що йдеться, але жодна не наважилася обговорити цю тему. То була мить, коли Марія відчула себе революціонеркою, лідером групи, і, винайшовши абсурдну «гру в таємні зізнання», запропонувала, щоб кожна з дівчат розповіла, який спосіб мастурбації вона вважає найкращим. Так вона довідалася про кілька різних прийомів, — таких, як, напри-

клад, накриватися ковдрою посеред літа (бо, як сказала одна з дівчат, піт допомагає), лоскотати одне місце гусичим пером (дівчина, що це робила, не знала, як те місце називається), дозволити хлопцеві, щоб він так робив (Марія вважала це непотрібним), спрямовувати туди струмінь води з біде (у себе вдома Марія біде не мала, та вирішила спробувати цей засіб, коли піде в гості до когось зі своїх багатих подруг).

Хай там як, але по тому, як Марія відкрила мастурбацію, і після того, як спробувала застосувати кілька прийомів, про які довідалася від подруг, у неї назавжди відпала охота стати черницею. Ці розваги приносили їй велику втіху, а в церкві навчали, що секс — найтяжчий з усіх гріхів. Від тих же таки подруг вона почула чимало легенд на цю тему: нібито від мастурбації обличчя вкривається прищами, нібито вона може спричинитися до божевілля або вагітності. Свідомо наражаючи себе на всі ці небезпеки, Марія й далі дозволяла собі цю втіху принаймні раз на тиждень, здебільшого в середу, коли батько йшов із дому пограти з друзями в карти.

Водночас вона все більше втрачала впевненість у собі, у своїх взаєминах із чоловіками — і її опановувало дедалі сильніше бажання податися кудись геть з того міста, де вона жила. Вона була закохалася втретє, вчетверте, вона уже вміла цілуватися, сама обмачувала тіло свого хлопця й дозволяла йому обмачувати себе, коли нікого не було поруч, — але завжди в неї щось виходило не так, і взаємини уривалися в ту саму мить, коли вона нарешті переконувала себе в тому, що це саме той чоловік, із яким їй судилося прожити життя. Минуло чима-

ло часу, поки вона нарешті дійшла висновку, що чоловіки приносять жінкам лише біль, зневіру, страждання і відчуття того, що дні тягнуться нескінченно. Якось надвечір, коли Марія прогулювалася в парку й побачила, як мати грається зі своїм дворічним сином, вона вирішила, що й далі може мріяти про чоловіка, дітей та будинок із видом на море, але більше ніколи не стане закохуватися, бо кохання псує все.

О

так минали роки ранньої юності Марії. Вона ставала все гарнішою завдяки своєму таємничому й сумному виразу обличчя, й до неї залинялося чимало хлопців. Вона ходила то з тим, то з тим, мріяла і страждала — незважаючи на дану самій собі обіцянку ніколи більше не закохуватися. Під час однієї з таких зустрічей вона втратила дівочість, на лаві, за якоюсь машиною; вона та її кавалер обмацуvalи одне одного з більшою пристрастю, ніж зазвичай, хлопець розпалився, й вона, — бо їй уже набридло бути останньою невинною дівчиною в їхній групі подруг, — дозволила йому проникнути в неї. На відміну від мастурбації, що підносила її на небо, після цих зносин залишився тільки біль та цівка крові, яка просочилася крізь спідницю. Вона не спізнала того магічного відчуття, яке опанувало її під час першого поцілунку, — у небі чаплі, призахідне сонце, музика: ні, й вона більш ніколи не хотіла навіть згадувати про це.

Вона кохалася з цим хлопцем іще кілька разів, після того як налякала його, сказавши, що її батько спроможний убити його, коли довідається, що його дочку згвал-

товано. Вона перетворила його на інструмент свого навчання, усіляко намагаючись зрозуміти, де ж ховається для жінки втіха статевих зносин із чоловіком.

Проте вона так цього й не зрозуміла; з мастурбацією було значно менше мороки, й вона значно більше винагороджувала затрачені зусилля. Але всі журнали, всі програми телебачення, книжки, подруги, геть усі стверджували, що роль чоловіка є вельми важливою. Марія почала думати, що вона просто неспроможна розв'язати якусь вельми загадкову сексуальну проблему, стала приділяти ще більше уваги навчанню в школі й на якийсь час забула про ту чудесну і вбивчу річ, яку називають Коханням.

З щоденника Марії, коли їй було 17 років:

Моя мета — зрозуміти кохання. Я знаю, що жила повним життям, коли кохала, і знаю, що тепер усе, хоч би яким воно здавалося цікавим, анітрохи мене не хвилює й не збуджує.

Але кохання — це щось жахливе. Я бачила, як страждають мої подруги й не хочу, щоб таке трапилося зі мною. Вони, що раніше сміялися з мене та з моєї невинності, тепер допитуються, як мені вдається так добре приборкувати чоловіків. Я лише посміхаюся їм у відповідь і не кажу нічого, бо знаю, що ліки від цього є гіршими, аніж біль. Я просто не дозволяю собі закохатися. З кожним днем я все більше переконуюся в тому, що чоловіки — істоти слабкі, непостійні, ненадійні, дивні...

Батьки декотрих із моїх подруг уже зверталися до мене з певними пропозиціями, але я всім відмовила. Раніш це мене шокувало, але тепер я просто дійшла висновку, що така поведінка є невід'ємною частиною чоловічої природи.

Хоча моя мета — зрозуміти кохання і хоча я чимало страждала через тих, кому довірила своє серце, я переконалася в тому, що ті, котрі хвилювали мою душу, не змогли розбудити мое тіло, а ті, котрі торкалися мого тіла, так і не розбудили моєї душі.

*М*арії виповнилося дев'ят-

надцять, вона закінчила додаткові курси й пішла працювати в крамницю одягу, власник якої палко закохався в неї, але Марія на цьому етапі свого життя вже знала, як використати чоловіка, замість того щоб він використав її. Вона жодного разу не дозволила йому доторкнутися до себе, хоча постійно годувала його туманими обіцянками, знаючи, яку владу має її краса.

Влада краси: а як же тоді жити в цьому світі жінкам негарним? Марія мала кількох подруг, на яких ніхто не звертав уваги на жодному святі, до яких ніхто не підходив і не запитував: «Як твої справи?» Хоч би яким це здавалося неймовірним, ті дівчата набагато більше цінували ті крихти кохання, що їм діставалися, страждали мовчки, коли їх нехтували, й, думаючи про своє майбутнє, намагалися знайти в ньому якийсь інший інтерес, крім думок про те, як нарядитися та наквацоватися, щоб сподобатися комусь. Вони були незалежнішими, відданішими самим собі, хоча, — так принаймні думала Марія, — світ мусив здаватися їм нестерпним.

Що ж до неї, то вона чудово усвідомлювала свою красу. Хоча вона майже завжди забувала про поради своєї матері, принаймні одна з них ніколи не виходила в неї з голови: «Затям собі, дочки, краса не триває довго». Через те вона й далі підтримувала зі своїм патроном стосунки, які не були надто близькими, проте обіцяли багато, що спричинилося до значного підвищення її платні (вона не знала, доки їй вдаватиметься лише підтримувати в ньому надію, що одного дня він таки покладе її в ліжко, але поки ця надія в ньому жила, вона заробляла добре), а крім того, ще й дозволу на понаднормову працю (бо хазяїнові, зрештою, хотілося мати її завжди поруч, мабуть, тому, що він боявся, аби вона не мала вільних вечорів, коли могла б зустріти велике кохання). Тож вона пропрацювала двадцять чотири місяці без перерви, маючи змогу давати щомісяця трохи грошей батькам, а крім того, нарешті здійснилася її заповітна мрія! Вона спромоглася зібрати достатню суму, щоб під час відпустки поїхати на цілий тиждень у місто своїх мрій, у місто аристів, у місто, що було поштовою листівкою своєї країни, — в Ріо-де-Жанейро!

Хазяїн крамниці зголосився поїхати разом із нею й оплатити всі її витрати, але Марія збрехала, сказавши йому, що мати згодна відпустити її лише за умови, що вона ночуватиме в домі одного їхнього родича, який займається боротьбою джіу-джицу, адже вона хоче поїхати в одне з найнебезпечніших міст у світі.

— А крім того, — провадила вона, — ви, пане, не можете покинути крамницю просто так, без нагляду, не залишивши в ній жодної особи, якій би ви повністю довіряли.

— Не називай мене паном, — сказав він, і Марія помітила в його очах те, що вже не раз бачила: вони палахкотіли вогнем пристрасті.

Це її здивувало, бо раніше вона думала, що цього чоловіка цікавить лишеекс. А тим часом його погляд говорив якраз протилежне: «Я можу дати тобі будинок, родину й трохи грошей для твоїх батьків». Подумавши про майбутнє, вона вирішила роздмухати цей вогонь.

Сказала, що їй дуже бракуватиме праці, яку вона так любить, бракуватиме людей, чиє товариство було для неї таким приємним (вона умисне не назвала нікого зокрема, надавши в такий спосіб своїм словам певної таємничості: може, кажучи «людей», вона мала на увазі саме його?), і пообіцяла бути дуже обачною в тому, що стосується її гаманця та її недоторканості. А правда була зовсім іншою: вона прагнула, щоб ніхто, абсолютно ніхто не став їй на перешкоді, адже вперше в житті вона матиме у своєму розпорядженні цілий тиждень абсолютної свободи. Їй би хотілося встигнути зробити там усе: викупатися в морі, погомоніти з незнайомими людьми, роздивитися вітрини крамниць, бути цілком доступною, аби міг з'явитися казковий принц і викрасти її, забравши із собою назавжди.

— Та й, зрештою, що таке один тиждень? — сказала вона зі звабливою усмішкою й спокусливо вигинаючись усім тілом, щоб ліпше приховати свої справжні почуття. — Тиждень минає швидко, й незабаром я повернуся до своїх обов'язків.

Патрон, прикро засмучений, ще трохи посперечався, але зрештою погодився відпустити її саму, бо на той

час він уже плекав таємні плани просити її, щоб вона вийшла за нього заміж, як тільки повернеться, а тому не хотів бути надто доскіпливим і цим зіпсувати все.

Марія їхала дві доби автобусом, оселилася в готелі п'ятої категорії в Копакабані (О, Копакабана! Який там пляж, яке небо!) і, навіть не розібравши свої валізи, схопила купальник-бікіні, який купила, натягla його на себе й побігла на пляж, незважаючи на захмарене небо. Вона подивилася на море й відчула страх, але зрештою увійшла в його води, помираючи від сорому за свій переляк.

Проте ніхто на пляжі навіть не помітив, що ця дівчина вперше зустрілася з океаном, з богинею Єманжею, з морськими течіями, з шумовинням хвиль та з африканським узбережжям на протилежному боці Атлантичного океану, де живуть леви. Коли вона вийшла з води, її відразу атакували жінка, що намагалася продати їй сандвічі домашнього виготовлення, вродливий негр, який запитав, чи вона вільна і чи можна запросити її кудись сьогодні ввечері, та якийсь чоловік, що не знав жодного слова по-португальському, але жваво жестикулював і запрошуав її випiti з ним кокосового соку.

Марія купила сандвіч, бо посоромилася сказати «ні», але не стала розмовляти з двома іншими незнайомцями. Та вже через кілька хвилин її зробилося сумно: чому тепер, коли вона нарешті має змогу робити все, що їй заманеться, вона повелася зовсім не так, як їй би хотілося? Так і не знайшовши переконливого пояснення своїм діям, вона сіла й стала чекати, поки сонце вигляне з-поза хмар, дивуючись власній хоробрості й не розуміючи, чому в самому розпалі літа вода була такою холодною.

Тим часом незнайомець, що не знав португальської мови, підійшов до неї збоку з кокосом у руці, якого за- пропонував їй. Задоволена, що може не розмовляти з ним, вона випила кокосового молока, всміхнулася, й він усміхнувся їй у відповідь. Протягом якогось часу вони перебували в цьому вельми зручному спілкуванні, де можна нічого не казати — усмішка тут, усмішка там, — але потім незнайомець дістав із кишені маленького словника в червоній палітурці і з сильним чужоземним акцентом промовив слово «красуня». Вона знову всміхнулася; звичайно ж, їй дуже хотілося б зустріти нарешті свого казкового принца, але він мав би розмовляти її мовою й бути трохи молодшим.

А тим часом її співрозмовник правив своєї, гортаючи словника:

— Вечеряти сьогодні?

Потім додав:

— Свіса!

І завершив свій монолог словами, які дзвенять наче дзвони раю, хоч би якою мовою були сказані.

— Робота! Долар!

Марія ніколи не чула про ресторан «Свіса», але невже все може статися так легко, невже мрії здійснюються так швидко? Ліпше поставитися до цієї пропозиції з недовірою: дуже вдячна за запрошення, проте не маю вільного часу й не збираюся купувати долари.

Незнайомець, що не зrozумів з її відповіді жодного слова, став виявляти ознаки розгубленості. Подарувавши їй кілька усмішок, він покинув її на кілька хвилин і відразу повернувся з перекладачем. З його допомогою він пояснив, що приїхав зі Швейцарії («Свіса» було на-

звою країни, а не ресторану) і що дуже хотів би повечеряти з нею, а потім запропонувати їй роботу. Перекладач, який назвався помічником чужоземця й охоронцем готелю, в якому той зупинився, додав від себе:

— На вашому місці я прийняв би його запрошення. Цей чоловік є дуже впливовим імпресаріо в галузі мистецтва, і він приїхав сюди шукати нові художні таланти для виступів у Європі. Якщо хочете, я познайомлю вас із жінками, які прийняли це запрошення, стали багатими, й сьогодні вони одружені, мають дітей, і проблеми безробіття їм не загрожують.

І додав, намагаючись приголомшити Марію своєю обізнаністю у сфері міжнародних реалій:

— Крім того, у Швейцарії виробляють чудовий шоколад та годинники.

Акторський досвід Марії обмежувався роллю продавщиці води, яка виходила на сцену мовчки і мовчки звідти йшла, ролі, що її вона грала у виставі про муки Христові, яку завжди інсценізували на Страсному Тижні. Вона не спала дві доби, бо так і не змогла заснути в автобусі, а крім того, була збуджена після купання в морі, стомлена від того, що з'їла надто багато сандвічів, — як домашнього, так і недомашнього виготовлення, — і розгублена, бо ж не знала тут нікого, отож для неї було вельми важливо якнайшвидше зустріти тут якогось приятеля. Проте в ситуаціях, коли чоловік обіцяє геть усе, а потім не виконує жодної зі своїх обіцянок, їй уже доводилося бувати, тому вона могла відгадати заздалегідь, що балочка про актрис має на меті лише зацікавити її в чомусь такому, що їй — так принаймні вона вдавала — сподобатися не могло.

Але, з другого боку, вона була певна, що сама Свята Діва надає їй цей шанс, була переконана, що не повинна втратити жодної секунди з цього тижня так довго сподіваної відпустки, а побувати в шикарному ресторані для неї було дуже важливо, щоб потім розповідати про це, коли повернеться до рідного міста, й, виходячи з таких міркувань, Марія вирішила прийняти запрошення — за умови, що перекладач їх супроводжуватиме, бо вона вже почувала себе вкрай стомленою від усіх цих усмішок та вдавання, ніби зрозуміла все, що їй казав чужоземець.

Єдиною проблемою була проблема найголовніша: вона не мала пристойного вбрання. У таких інтимних речах жінка ніколи не признається (їй легше змиритися з тим, що чоловік її зраджує, аніж розповісти про стан свого гардеробу), та позаяк вона не знала цих чоловіків і ніколи більше з ними не зустрінеться, то вирішила, що втрачати їй немає чого.

— Я щойно прибула з Північного Сходу, й у мене немає такого одягу, щоб піти в ресторан.

Чужоземець, через перекладача, попросив її про це не турбуватись і запитав адресу її готелю. І вже пополудні їй принесли туди таку сукню, якої вона ніколи не бачила у своєму житті, а з нею пару туфель, що, мабуть, коштували стільки, скільки вона могла заробити за цілий рік.

Вона спізнала відчуття, що ось і починається для неї шлях, про який вона так палко мріяла у дитинстві та юності, прожитих у бразильському сертані разом із посухою, хлопцями без майбутнього, в чесному, але

вбогому містечку, прожитих життям однomanітним і нецікавим. Вона стане принцесою! Якийсь незнайомий чоловік пропонує їй роботу, долари, неймовірно дорогі туфлі та сукню, наче принесену з казки про фей. Бракувало лише макіяжу, але продавщиця з крамниці, що обслуговувала її готель, із почуття солідарності, допомогла Марії підфарбуватися, не забувши перед цим остерегти її, що не всі чужоземці добре й не всі карюки нападають на людей.

Марія знехтувала це застереження, вдягla сукню, подаровану їй небом, кілька годин крутилася перед дзеркалom, картаючи себе за те, що не привезла бодай простенький фотоапарат, аби зафіксувати цю мить, аж поки до неї дійшло, що вона вже спізнююється на домулену зустріч. Вона вибігла зі свого готелю, така собі нова Попелюшка, й швидко подалася до того, в якому мешкав швейцарець.

На її подив, перекладач відразу повідомив, що супроводжувати їх не буде.

— Не турбуйтеся за мову. Головне, щоб йому було з вами добре.

— Але як йому буде добре, якщо він нічого не зрозуміє з того, що я казатиму?

— Саме з цієї причини. Вам не треба буде розмовляти, це зайва витрата енергії.

Марія не знала, що таке «зайва витрата енергії». На її батьківщині люди мали звичай обмінюватися словами, фразами, запитаннями, відповідями щоразу, коли зустрічалися. Проте Маїлсон — так звали перекладача-охранця — запевнив її, що в Ріо-де-Жанейро, як і в усьому іншому світі, справи стоять інакше.

— Вам не треба буде слухати його чи розуміти, спробуйте лише повестися так, щоб він почував себе добре. Він удівець, бездітний, має власне кабаре й шукає бразильських дівчат, які хотіли б показати себе за кордоном. Я сказав йому, що ви дівчина не того типу, який нам треба, але він наполіг на своєму, мовляв, ви сподобалися йому відразу, коли він побачив, як ви виходите з води. І ваш купальник справив на нього враження.

Він зробив паузу.

— Але я не стану від вас приховувати, що, коли ви захочете знайти собі кавалера тут, вам треба буде змінити модель свого бікіні. Гадаю, крім цього швейцарця, воно не сподобалося б нікому — такі купальники давно вийшли з моди.

Марія вдала, ніби не розчула. Майлсон вів далі:

— Я думаю, він обрав вас не лише задля коротко-часної пригоди, він переконаний, що у вас вистачить таланту, аби стати головною окрасою його кабаре. Звичайно ж, він не чув, як ви співаете, навіть не бачив, як ви танцюєте, але цього можна навчитися, тоді як краса — це щось таке, з чим людина народжується. Такими вони і є, ці європейці: приїжджають сюди, думають, що всі бразилійки хтиві й уміють танцювати самбу. Якщо він справді має серйозні наміри, я раджу вам відразу укласти з ним письмовий контракт, — причому його підпис слід завірити у швейцарському консульстві, — перш ніж ви покинете цю країну. Завтра я буду на пляжі, навпроти готелю, знайдіть мене, якщо у вас виникне якийсь сумнів.

Швейцарець, усміхаючись, узяв її за руку й показав на таксі, яке їх чекало.

— Якщо ж його наміри будуть іншими, й ваші також, то знайте, що нормальна ціна за одну ніч становить триста доларів. На меншу не погоджується.

Перш ніж вона змогла йому відповісти, машина вже їхала до ресторану, а її супутник тренувався у вимові слів, які хотів сказати. Розмова в нього була дуже проста:

— Працювати? Долар? Бразильська зірка?

А тим часом у Марії не виходили з голови останні слова охоронця-перекладача: триста доларів за одну ніч! Як їй пощастило! Їй не треба буде страждати від кохання, вона просто звабить його, як звабила господаря крамниці одягу, вийде за нього заміж, народить дітей і забезпечить пристойне життя батькам. Що їй втрачати? Він старий, певно, не забариться померти, й вона стане багатою — бо, схоже, швейцарці мають багато грошей і мало жінок у себе на батьківщині.

Вони вечеряли, майже не розмовляючи, усмішка тут, усмішка там, Марія так до пуття й не зрозуміла, що таке «енергія» — а швейцарець уже показував їй альбом із написами мовою, якої вона не розуміла; фотографії жінок у бікіні (безперечно, кращих і сміливіших, аніж той, який вона вдягала сьогодні), вирізки з журналів, брошури з крикливими написами й малюнками, де вона зрозуміла лише одне слово «Brazil», написане неправильно (хіба ж не навчили її в школі, що це слово пишеться з «s»?). Вона пила багато, з певним страхом чекаючи, коли швейцарець зробить їй певну пропозицію (зрештою, хоча вона ніколи не робила цього у своєму житті, ніхто не зміг би так просто відмовитися від трьохсот доларів, а коли ти трохи вип'єш, усе стає значно простішим, а

надто якщо нікого з твого рідного міста немає близько). Але швейцарець поводився як кабальєро, навіть відсував або підсовував стільця, коли вона вставала або сідала. Зрештою вона сказала, що стомилася, й призначила зустріч завтра на пляжі (подивившись на годинника, показавши час, зобразивши рухом руки хвилі на морі, сказавши «завтра» дуже повільно).

Він, здавалося, був задоволений і також подивився на свого годинника (мабуть, швейцарського) — певно, щоб звірити час.

Марія не відразу змогла заснути. Їй приснилося, що все це сон. Прокинулась і побачила, що ні, не сон; на спинці стільця в її скромному номері висіла сукня, на підлозі стояли чудові туфлі, а завтра на пляжі на неї чекала нова зустріч.

Рядки зі щоденника Марії, написані в той день, коли вона познайомилась із швейцарцем:

Усе говорить мені, що я готова прийняти рішення помилкове, але помилки — це спосіб діяти. А чого хотів би від мене світ? Щоб я ніколи не йшла на ризик? Щоб повернулася туди, звідки приїхала, не знайшовши в собі мужності сказати «так» вимогам життя?

Я вже вчинила не так, як було треба, у свої одинадцять років, коли один хлопчина підійшов до мене й попросив олівіця; відтоді я зрозуміла, що іншої нагоди можна й не дочекатися й ліп-

ше прийняти ту, яку тобі в даний момент пропонує світ. Звичайно ж, таке рішення пов'язане з ризиком, але хіба він буде більшим, аніж ризик нещасливого випадку з автобусом, яким я їхала сюди дві доби? Якщо я повинна зберігати вірність комусь або чомусь, то насамперед я повинна зберігати вірність самій собі. Якщо я хочу знайти справжнє кохання, то спершу маю стомитись від тих пересічних кохань, які мені зустрічалися. Той невеличкий життєвий досвід, якого я набула, навчив мене, що ніхто не владарює ні над чим, усе — ілюзія, і ця істина стосується як добра матеріального, так і добра духовного. Той, хто уже втратив щось таке, що вважав навіки своїм (а зі мною таке було не раз), зрештою доходить висновку, що ніщо йому не належить.

А якщо ніщо мені не належить, то тим більше я не повинна марнувати свій час, дбаючи про те, що мені не належить; ліпше я житиму так, ніби сьогодні — це перший (або останній) день у моєму житті.

*Н*аступного дня, разом із

Майлсоном, перекладачем-охоронцем, який тепер назався її імпресаріо, вона сказала, що приймає запрошення за умови, що отримає письмового документа, завіреного у швейцарському консульстві. Чужоземець, який, здавалося, звик до подібних вимог, сказав, що це не тільки її бажання, а й його бажання також, позаяк для того, щоб здобути право працювати в його країні, вона повинна мати документ, який підтверджував би, що ніхто там не зможе виконати ту роботу, на яку найнялася вона. Добути такого документа буде зовсім не важко, оскільки швейцарські дівчата не мають особливого хисту до самби. Вони пішли разом до центру міста, охоронець-перекладач-імпресаріо зажадав аванс живими грішми відразу ж, як тільки підписали контракт, і забрав собі тридцять відсотків від отриманих п'ятисот долларів.

— Цей аванс — ваш заробіток за тиждень. За один тиждень, ви розумієте? Ви зароблятимете півтисячі доларів за тиждень і надалі, без комісійних, бо я беру їх лише з першої виплати!

До цієї хвилини подорожі думки про те, щоб поїхати кудись далеко, здавалися їй лише сном — а бачити сон дуже зручно, адже уві сні ми не зобов'язані робити те, що собі плануємо. Таким чином, ми не наражаємо себе на ризик, розчарування, важкі моменти життя, й, коли стаємо старими, то завжди можемо звинуватити інших — батьків переважно, або чоловіків чи дружин, або дітей — за те, що ми не змогли реалізувати те, до чого прагнули.

І ось зненацька перед нею шанс, якого вона так чекала, але водночас потай бажала, щоб він не з'явився ніколи! Як вона дасть раду викликам та небезпекам життя, якого вона не знала? Як покине все те, до чого звикла? Чому Свята Діва вирішила заслати її так далеко?

Марія втішала себе думкою, що може змінити свій намір у будь-яку мить і вся ця історія перетвориться тоді на такий собі безвідповідальний жарт, на цікавинку, про яку вона розповідатиме, коли повернеться в рідне місто. Зрештою, вона живе більш як за тисячу кілометрів звідси, має тепер у своєму гаманці триста п'ятдесяти доларів, і якщо завтра надумає спакувати свої валізи й утекти, то вони ніколи не знатимуть, де її шукати.

У другій половині того дня, коли вони ходили до консульства, вона вийшла прогулятися сама-одна по-над берегом моря, дивлячись на малих дітей, на гравців у волейбол, на жебраків, на п'яних, на продавців типово бразильських ремісничих виробів (виготовлених у Китаї), на людей, що бігали та робили всілякі вправи, намагаючись прогнати старість, на чужоземних туристів, на матерів із дітьми, на пенсіонерів, які грали в карти в

самому кінці пляжу. Вона приїхала до Ріо-де-Жанейро, побувала в ресторані найвищого класу, в іноземному консульстві, познайомилася з одним чужоземцем, з одним імпресаріо, отримала в подарунок сукню й туфлі, яких ніхто, абсолютно ніхто в її рідному краї не зміг би купити.

І що тепер?

Вона подивилася туди, де мав бути протилежний берег моря: на шкільних уроках із географії її навчали, що коли виїхати в тому напрямку, рухаючись по прямій лінії, то можна дістатися до Африки, з її левами та лісами, які кишать горилами. Але якщо звернути трохи на північ, то зрештою можна вийти на берег чарівного королівства, яке називається Європа, де існують Ейфелева вежа, європейський Диснейленд та похилена вежа Пізи. Що вона втрачає? Як і кожна бразилійка, вона навчила-ся танцювати самбу ще до того, як уперше промовила слово «мама»; вона зможе повернутися, якщо їй там не сподобається, а вона давно знає, що нагоди виникають для того, аби ними користуватися.

Більшу частину свого життя вона прожила, кажучи «ні» в тих випадках, коли їй би хотілося сказати «так», сповнена рішучості набувати лише того досвіду, який вона була спроможна контролювати, — як, наприклад, у певних пригодах із чоловіками. А сьогодні вона перебуває перед невідомим, таким невідомим, яким було колись це море для мореплавців, що його перетинали, — так їй розповідали на уроках історії. Вона завжди зможе сказати «ні», але чи не спричиниться це до того, що решту свого життя вона жалкуватиме, як досі жалкує, згадуючи того хлопця, який одного разу попросив

у неї олівця, а потім зник, забравши з собою її перше кохання? Вона завжди зможе сказати «ні», але чом би цього разу не спробувати сказати «так»?

Причина цих її вагань була дуже простою: вона була провінціалкою без будь-якого життєвого досвіду, лише й того, що закінчила непогану школу, набула великих знань у царині телевізійних серіалів і не мала сумніву в тому, що вона гарна. Цього було вочевидь замало для того, щоб стати віч-на-віч зі світом.

Вона побачила великий гурт людей, які сміялися й дивилися на море, боячись наблизитися до нього. Два дні тому вона почувала себе так само, але тепер вона вже анітрохи не боялася моря, заходила у воду завжди, коли їй цього хотілося, так, ніби й виросла тут. Чи не буде так самісінько і в Європі?

Вона мовчкі помолилася, знову попросила поради в Діви Марії, й через кілька секунд, здавалося, утвердила у своєму рішенні поїхати в ту далеку Європу, бо відчула себе під захистом. Вона завжди зможе повернутися, але далеко не завжди їй траплятиметься нагода поїхати так далеко. На цей ризик варто піти, й вона піде на нього, якщо її мрія зможе подолати спокусу сорокавосьмигодинного повернення додому в автобусі без кондиціонерів і якщо швейцарець не змінить свого наміру.

Вона була така збуджена, що, коли він знову запросив її на вечерю, вона спеціально потренувалася, щоб набути хтивого вигляду, й скопила його за руку, але швейцарець відсмикнув її, й Марія зрозуміла, — з певним страхом і певною полегкістю, — що він справді має цілком серйозні наміри щодо неї.

— Зірка самби! — сказав він їй. — Вродлива зірка бразильської самби! Їхати наступний тиждень.

Усе здавалося їй чудом, але «їхати наступний тиждень» було справою немислимою. Марія пояснила, що не може прийняти таке серйозне рішення, не порадившись зі своєю родиною. Швейцарець, розлючений, показав їй копію документа, який вона підписала, й вона вперше відчула страх.

— Контракт! — сказав він.

Хоча Марія вже знала, що поїде, вона вирішила все ж таки порадитися з Маїлсоном, своїм імпресаріо, — зрештою, вона заплатила йому за те, щоб він її консультував.

Саме тоді Маїлсон, здавалося, був дуже заклопотаний тим, щоб звабити одну німецьку туристку, яка щойно оселилася в готелі й засмагала на пляжі топлес, переконана, що Бразилія — найліберальніша країна у світі (не звертаючи уваги на те, що вона була тут єдиною жінкою з оголеними грудьми і що всі інші дивилися на неї з відчуттям певного дискомфорту). Марії довелося докласти неабияких зусиль, аби він зрозумів, чого вона від нього хоче.

— Ну, а якщо я передумаю? — наполягала Марія.

— Я не знаю, що там написано в контракті, але, мабуть, він накаже, щоб вас вивезли силоміць.

— Тож він ніколи мене не знайде!

— А ѿ справді. Тому ви дарма турбуєтесь.

Проте швейцарець, який уже витратив п'ятсот доларів, а крім того, гроші, заплачені за пару туфель, сукню, дві вечері в ресторані та за оформлення паперів у консульстві, почав виявляти ознаки стурбованості, а що

Марія й далі наполягала на необхідності порадитися зі своєю родиною, то він вирішив купити два квитки на літак і провести її до того міста, в якому вона народилася, — з тим, щоб розв'язати всі проблеми за дві доби й щоб вони змогли виїхати звідси наступного тижня, як він собі запланував. Подарувавши йому кілька усмішок, вона почала розуміти, що тепер залежить від документа і що не слід надміру жартувати зі звабленням, почуттями та контрактами.

Мале містечко переповнилося подивом і гордістю, побачивши свою вродливу дочку Марію, що прибула в товаристві чужоземця, який хотів повезти її до Європи, щоб вона стала там зіркою естради. Про це довідалися всі сусіди, а шкільні подруги запитували:

— Як це тобі вдалося?
— Мені пощастило.

Вони хотіли знати, чи так завжди буває в Ріо-де-Жанейро, бо вони надивилися телевізійних серіалів, де подібні історії траплялися часто. Марія не казала їм ні «так», ні «ні», щоб надати ваги своїй досвідченості й переконати подруг у тому, що вона особа незвичайна.

Вони пішли до неї додому, де швейцарець знову показав свої рекламні брошюри, Бразилію (з літерою z), контракт, а Марія тим часом повідомила, що в неї є тепер імпресаріо й вона хоче зробити кар'єру артистки. Мати, подивившись на розміри бікіні, в яких були дівчата на фотографіях, що їх показав їй чужинець, відразу ж повернула їх йому й не стала нічого запитувати — для неї важило тільки те, щоб її дочка стала щасливою і багатою, хай навіть нещасливою — але багатою.

— Як його звуть?

— Роже.

— Рожеріо! Так звали одного з моїх двоюрідних братів!

Чужоземець усміхнувся, заплескав у долоні, і усім стало ясно, що він не зрозумів запитання. Батько зауважив, звертаючись до Марії:

— Але ж він одного віку зі мною.

Мати попросила, щоб він не перешкоджав щастю дочки. А що всі швачки багато розмовляють зі своїми клієнтами і зрештою набувають великого досвіду в питаннях шлюбу та кохання, то вона порадила дочці:

— Моя люба, ліпше бути нещасливою з чоловіком багатим, аніж щасливою з чоловіком бідним, а в тій далекій країні ти найімовірніше будеш нещасливою і багатою. Крім того, коли щось не так, ти просто сядеш на автобус і повернешся додому.

Марія, дівчина з провінції, але набагато розумніша, ніж це уявляли собі її мати або її майбутній чоловік, сказала з іронією в голосі:

— Мамо, від Європи до Бразилії автобуси не ходять. Крім того, я збираюся стати артисткою, а не шукаю заміжжя.

Мати подивилася на дочку поглядом, у якому читалася певна розгубленість:

— Якщо ти зможеш туди дістатися, то зможеш і повернутися звідти. Бути артисткою — це дуже добре, коли дівчина ще молода, але це триває, лише поки вона зберігає вроду, а вроді настає кінець десь у тридцять років. Тому скористайся цією можливістю, зустрінь якогось порядного чоловіка, що закохається в тебе, й

виходь заміж. Не варто особливо думати про кохання — я теж спочатку не кохала твого батька, але за гроші можна купити все, навіть справжнє кохання. А твій батько навіть не був багатим!

То була найгірша порада, яку можна почути від по-други, проте чудова порада матері. Через дві доби Марія вже поверталася в Pio, але спершу вона сходила сама-одна на свою колишню службу, подала там заяву про звільнення і вислухала такі слова від хазяїна крамниці одягу:

— Я знаю, що відомий французький імпресаріо хоче забрати тебе до Парижа. Я не можу перешкодити тобі знайти своє щастя, але хочу, перед тим як ти звідси поїдеш, сказати тобі одну річ.

Він витяг із кишені медальйон на шворочці.

— Це чудодійний медальйон Богоматері Милосердя. Її храм у Парижі, отож неодмінно під туди й попроси в неї захисту. Поглянь-но, що тут написано.

Марія побачила, що навколо Святої Діви було написано кілька слів: «О, Маріє, непорочно зачата, молися за нас, котрі звертаємося до Тебе. Амінь».

— Обов'язково промовляй цю фразу бодай раз на день. І... — він завагався, та відступати було вже пізно, — якщо одного дня ти надумаєш повернутися, то знай, що я чекатиму на тебе. На жаль, я втратив нагоду сказати тобі таку просту фразу: «Я тебе кохаю». Мабуть, тепер уже пізно це казати, але я хочу, щоб ти це знала.

Вона й сама дуже рано навчилася розуміти, що це означає — «втратити нагоду». Проте «я тебе кохаю» — була фраза, яку їй багато разів доводилося чути протягом своїх двадцяти двох років, і їй здавалося, що вона

вже давно втратила для неї будь-який сенс, — бо ніколи не призводила до чогось серйозного, глибокого, що вилилося б у тривалий зв'язок. Але Марія була вдячна цьому чоловікові за такі слова, вона занотувала їх у своїй підсвідомості (ми ніколи не знаємо, що готове для нас життя, й ніколи не завадить знати, де ти зможеш знайти аварійний вихід), подарувала своєму колишньому патронові цнотливий поцілунок і поїхала, не озираючись назад.

Вони повернулися до Rio, і майже за один день вона отримала свій паспорт (Бразилія справді змінилася, зауважив Роже, використавши для цього кілька португальських слів та безліч знаків і жестів, що їх Марія перекладала як «раніше це забирало багато часу»). За допомогою Маїлсона, перекладача-охранця-імпресаріо, вони досить швидко зробили останні приготування (накупили їй суконь, туфель, засобів макіяжу — всього того, про що могла лише мріяти така жінка, як вона). Напередодні виїзду до Європи Роже повів її до одного кабаре, подивився, як вона там танцює, й був у захваті від свого вибору — перед ним і справді була велика зірка, що прикрасить його трупу, — вродлива смуглявка з ясними очима й чорним волоссям, схожим на крила грауни (бразильського птаха, з яким письменники цієї країни звикли порівнювати чорне волосся). Коли нарешті швейцарське консульство видало дозвіл на працю, вони спакували валізи й наступного дня вже були в дорозі до країни шоколаду, годинників та сиру, причому Марія плекала потаємні плани закохати в себе цього чоловіка — зрештою, він не був таким уже старим, не був потворним і не був бідним. Чого ж їй іще бажати?

М

арія прибула до Швейца-

рії геть виснажена, і ще в аеропорту її серце стислося від страху: вона виявила, що цілком залежить від чоловіка, який її супроводжував, — вона не знала цієї країни, не знала мови, не знала, що таке холод. А поведінка Роже змінювалася, мірою того як минали години; він уже не намагався бути люб'язним і приємним, і, хоча жодного разу не спробував схопити її за груди або поцілувати, його погляд зробився якимсь відсутнім і байдужим. Він оселив Марію в маленькому готелі, познайомивши її з іншою бразилійкою, молодою і сумною жінкою, яку звали Вівіан і яка взялася підготувати її до праці.

Вівіан оглянула її згори вниз, без найменших церемоній і без найменшого співчуття до дівчини, яка вперше опинилася за кордоном. Замість запитати, як вона себе почуває, вона відразу перейшла до справи.

— Не плекай собі ілюзій. Він завжди іде до Бразилії, коли одна з його танцівниць одружується, а це, звичайно ж, трапляється досить часто. Він знає, чого тобі треба, і, гадаю, ти й сама це чудово знаєш: ти приїхала сюди, шукаючи або пригод, або грошей, або чоловіка.

Звідки вона про це знає? То, виходить, що всі шукають одного й того ж? Чи, може, Вівіан читає чужі думки?

— Усі дівчата, які сюди прибувають, прагнуть однієї з цих трьох речей, — провадила Вівіан, і Марія була переконана, що вона читає її думки. — Що ж до пригод, то тут надто холодно, аби на щось сподіватися, а крім того, грошей на мандри тобі ніколи не вистачить. Адже тобі доведеться працювати тут майже цілий рік для того, щоб оплатити свою зворотну дорогу, окрім неминучих витрат на житло й харчування.

— Але ж...

— Я знаю — ви домовлялися зовсім не так. Правду кажучи, ти просто забула запитати про деякі найголовніші речі — про це, зрештою, забувають усі. Якби ти була уважнішою, якби прочитала контракт, що його підписала, ти б точно знала, що з цього буде, бо швейцарці не брешуть, хоча й використовують мовчанку у власних цілях.

Земля стала вислизати з-під ніг Марії.

— Що стосується заміжжя, то кожна дівчина, яка виходить заміж, завдає Роже відчутної економічної шкоди, тому нам забороняється розмовляти з відвідувачами кабаре. Якщо ти захочеш чогось домогтися в цьому плані, ти наразиш себе на великий ризик. Це не те місце, де люди зустрічаються, як на вулиці Берна.

На вулиці Берна?

— Чоловіки приходять сюди з дружинами, а нечисленні туристи, після того як тут побувають, ідуть шукати собі жінок деінде. Ти вмієш танцювати. Якби ти вміла також співати, твоя платня збільшилася б, але тобі

відразу почали б заздрити, тож я порадила б тобі ніколи навіть не пробувати співати.

А головне, ніколи не користуйся телефоном. Бо ви-тратиш усе, що тобі вдасться заробити, а тобі вдасться заробити не так і багато.

— Але ж він обіцяв мені п'ятсот доларів за тиждень!

— Побачиш.

Рядки зі щоденника Марії, написані протягом другого тижня її перебування у Швейцарії:

Мене привели в кабаре, де познайомили з «директором танців», чоловіком із країни, що називається Марокко, і там мені довелося завчати кожнє 'на того переставляння ніг, яке він — людина, котра ніколи не ступала на землю Бразилії, — називає «самбою». Мені навіть не дали бодай трохи часу, щоб я могла відпочити після тривалої подорожі літаком. Я мусила всміхатися й танцювати — уже в перший вечір після свого прибуття. Нас тут шестеро дівчат, жодна з них не почувається щасливою, і жодна не знає, що вона тут робить. Відвідувачі кабаре п'ють і пlesкають у долоні, посилають нам поцілунки і потай роблять порнографічні жести, але далі цього справа не заходить.

Платню дали вчора, не більш як десяту частину тієї суми, про яку ми домовлялися, — решта, згідно з контрактом, буде використана для того, щоб оплатити мій приїзд та моє перебування. За підрахунками Вівіан, так має тривати рік — чи

десь приблизно так, протягом цього часу мені не вдалося б утекти нікуди, навіть якби я цього й захотіла.

Але чи є якийсь сенс у тому, щоб утікати? Я щойно сюди приїхала, не знаю ще тут нікого. Зрештою, яка проблема в тому, щоб танцювати сім ночей на тиждень? Раніше я робила це для втіхи, тепер роблю задля грошей і слави. Ноги мене не запитують, навіщо я це роблю, єдине, що для мене важко, — це зберігати постійну усмішку на губах.

Я можу обирати, ким мені бути: жертвою несправедливого світу чи авантюристкою, що вирушила на пошуки свого скарбу. Все залежить від того, чи зумію я дивитись у вічі життя.

*М*арія зробила для себе ви-

бір: вона стала авантюристкою, що вирушила на пошуки свого скарбу, — перестала зважати на свої почуття, припинила плакати щоночі, забула про те, хто вона є; вона відкрила, що в неї стане сили волі, аби прикинутися, ніби вона щойно народилася на світ, а тому не має сумувати ні за ким. Почуття могли й зачекати, а зараз треба було заробляти гроші, знайомитися з країною й повернутися переможницею на свою батьківщину.

А втім, усе її оточення здавалося Бразилією взагалі та її містечком зокрема; жінки розмовляли португальською мовою, нарікали на чоловіків, балакали дуже голосно, жалілися на розпорядок денний, запізнювалися в кабаре, лаялися з патроном, кожна з них вважала себе найгарнішою у світі й розповідала історії про свого казкового принца, який завжди був десь дуже далеко, або був одружений, або не мав грошей і жив на її заробітки. Середовище, на відміну від того, яке вона уявляла собі, коли роздивлялася пропагандистські брошури, що їх Роже привозив до Бразилії, було точно таким, яким описала його їй Вівіан, — сімейним. Дівчата не могли

приймати запрошення або йти з клієнтами, бо були записані у своїх робочих посвідченнях як «танцівниці самби». Кожна з них, котру ловили на тому, що вона отримала від когось цидулку з телефоном, залишалася два тижні без роботи. Марія, яка чекала чогось набагато цікавішого й емоційнішого, ледве стримувалася, щоб не дати смутку та нудьзі опанувати себе цілком.

Протягом перших двох тижнів вона рідко розлучалася думкою з тими місцями, де досі жила, а надто коли відкрила, що ніхто в цій країні не розмовляє її рідною мовою і не розуміє її навіть тоді, коли вона вимовляє кожну фразу ПО-ВІЛЬ-НО. Вона була також надзвичайно здивована, коли довідалася, що, на відміну від її рідного краю, це місто, до якого вона приїхала, має дві різні назви — Женева для тих, котрі жили тут, і Женебра — для бразилійок.

Кінець кінцем, протягом тривалих годин нудьги у своїй маленькій квартирі, де не було навіть телевізора, вона дійшла таких висновків:

а) вона ніколи не знайде те, що шукає, якщо не зможе виражати в словах те, що думає; для цього їй треба вивчити тутешню мову;

б) позаяк її колєжанки прагнуть того ж, що й вона, вона повинна чимось від них відрізнятися; для досягнення цього вона поки що не знайшла ані рішення, ані методу.

Рядки зі щоденника Марії, написані через чотири тижні після її прибуття до Женеви/Женебри:

Я вже тут живу цілу вічність, не вмію розмовляти місцевою мовою, відбуваю день, слухаючи

музику по радіо, роздивляючись свою квартиру, думаючи про Бразилію, не можучи дочекатися, коли настане година праці, а коли працюю, не можучи дочекатися, коли надійде час повернатися до пансіону. Можна сказати, я живу майбутнім, а не теперішнім.

Одного дня, в далекому майбутньому, я куплю квітка й зможу повернутися до Бразилії, одружитися з хазяїном крамниці одягу й вислухати ущипливі коментарі подруг, які ніколи не наражали себе на ризик, а тому вміють лише зловтішатися з поразки інших. Ні, ні, так повернутися я нє зможу; ліпше я викинуся з літака, коли він летітиме над океаном.

Та оскільки вікна літака не відкриваються (до речі, це для мене стало великою несподіванкою; це так тяжко — не мати змоги подихати свіжим повітрям!), то я помру тут. Але перш ніж помрти, я хочу ще поборотися за життя. Якщо я змогла покинути свою країну сама-одна, то я зможу податись куди захочу.

*Н*аступного дня вона в пер-

шу чергу записалася на вранішні курси французької мови, де зустрілася з людьми найрозмаїтіших вірувань, релігій та віку, чоловіками в різnobарвному одязі, часто з золотими нитями, вплетеними в рукав, жінок, чиї обличчя були постійно закриті вуаллю, дітьми, які вивчали мову значно швидше, ніж дорослі, хоча мало б бути якраз навпаки, адже дорослі мають значно більший досвід, ніж діти. Вона була горда довідатися, що всі знали її країну, карнавал, самбу, футбол і найславетнішого в усьому світі чоловіка, якого звали Пеле. Спочатку вона широко хотіла допомогти їм і намагалася поправити їхню вимову (його звуть Пелі! Пелійй!), але незабаром відмовилася від свого наміру, тим більше, що її теж чомусь називали Mari, а не Марія. Неможливо відучити чужоземців від цієї дурної звички — обов'язково перекручувати всі імена й бути абсолютно переконаними, що вони вимовляють їх правильно.

Пополудні, щоб попрактикуватися в мові, вона здійснила свою першу прогулянку в цьому місті з двома назвами, знайшла й купила неймовірно смачний шоколад,

купила сиру, якого їй ніколи не доводилося кушувати, бачила величезний фонтан посеред озера, бачила сніг, по якому не доводилося ступати жодному з жителів її міста, бачила лелек, ресторани з каміном (хоча вона не заходила в жоден, вона бачила вогонь, який там палахкотів, і це давало їй приємне відчуття втіхи). Вона та-кож із подивом відзначила, що не всі вивіски реклами-вали годинники, там були також вивіски банків — хоча до неї так і не дійшло, навіщо тут стільки банків, адже жителів тут було не так і багато, до того ж вона рідко ба-чила, щоби хтось заходив до цих агенцій, але вирішила не розпитувати нічого.

Після того як вона три місяці цілком віддавалася своїй роботі, її бразильська кров — хтива йексуальна, як вважають у всьому світі, — зашумувала, й вона закохалася в араба, що вивчав французьку мову на тих самих курсах. Ця пригода тривала протягом трьох тиж-нів, у кінці яких вона вирішила відкласти всі справи й піднятися на гору, неподалік Женеви. Коли наступного вечора вона з'явилася на роботу, Роже наказав їй зайти до його кабінету.

Як тільки вона переступила через поріг, її негайно було звільнено, щоб не подавала поганого прикладу ін-шим дівчатам, що там працювали. Роже, в істеричному гніві, сказав, що вже не раз терпів такі розчарування, що бразильським жінкам довіряти не можна (о Боже, що за манія — все узагальнювати!). Вона стала запевняти його, що вчора просто захворіла, що в неї була гарячка через різницю температур, проте Роже їй не повірив, він сказав, що знов поїде до Бразилії шукати їй заміну і що ліпше буде організувати музичне шоу з югославськими

танцівницями, які набагато гарніші й набагато відповідальніші.

Марія, хоч і була ще дуже молода, проте зовсім дурною себе не вважала й не хотіла здатися так відразу, а надто після того, як її арабський коханець сказав їй, що у Швейцарії закони, які регулюють трудові відносини, є дуже суворими, й вона може заявити, що її використовували для рабської праці, оскільки кабаре залишало собі більшу частину її платні.

Вона знову прийшла в кабінет Роже, цього разу розмовляючи досить зрозумілою французькою мовою, у словнику якої було й слово «адвокат». Вона вийшла звідти, після того як вислухала чимало лайки й отримала п'ять тисяч доларів відступного — суму грошей, про яку вона досі навіть мріяти не могла, — і все це стало можливим, коли вона промовила магічне слово «адвокат». Тепер вона матиме змогу вільно кохатися зі своїм арабом, купити подарунки, зробити кілька фотографій на тлі снігу й повернутися додому з перемогою, про яку стільки мріяла.

Але перше, що вона зробила, це зателефонувала одній із материних сусідок, сказала їй, що цілком щаслива, що робить успішну кар'єру і що її родина не має причин переживати за неї. Після чого, позаяк вона повинна була в короткий термін виселитися з пансіону, у якому найняв для неї квартиру Роже, їй лишалося тільки піти до араба, присягнутися йому у вічному коханні, навернутися на його віру й одружитися з ним — навіть якщо для цього доведеться обмотати собі голову отію чудернацькою хусткою. Зрештою, усім відомо, що араби дуже багаті, а чого їй ще треба?

Але на той час араб уже був десь дуже далеко, — можливо, в Аравії, країні, про яку Марія нічого не знала, — і в глибині душі вона тільки подякувала за це Діві Марії, бо тепер відпала необхідність зраджувати свою віру. Марія вже навчилася цілком стерпно розмовляти по-французькому, вона мала гроші на зворотний квиток, мала дозвіл на працю, що кваліфікував її як «танцівницю самби», мала візу, яка ще не втратила чинності, на постійне проживання у цій країні, і, знаючи, що в крайньому випадку завжди зможе вийти заміж за хазяїна крамниці одягу, вона вирішила зайнятися тим, на що вона, як вона знала, була спроможна: заробляти гроші своєю красою.

Ще в Бразилії вона прочитала книжку про одного пастуха, який у пошуках свого скарбу зустрічається з багатьма труднощами, і саме ці труднощі допомагають йому домогтися того, чого він прагне. Це був і її виладок. Вона тепер цілком усвідомлювала, що її було звільнено для того, щоб вона могла віддатися своєму справжньому покликанню — бути моделлю та манекенницею.

Вона винайняла маленьку квартирку (в якій не було телевізора, бо їй треба було бути максимально ощадливою, доки вона справді не стане заробляти багато грошей) і з наступного дня стала ходити по агенціях. Повсюди їй казали, щоб вона залишила свої професійно виготовлені фотографії, але, зрештою, то був внесок у її майбутню кар'єру — всяка мрія коштує дорого. Тож значну частину своїх грошей вона витратила на чудового фотографа, який розмовляв мало, а вимагав багато: у своїй студії він мав величезний гардероб, і вона позувала йому у сукнях строгих, екстравагантних і навіть

у купальниках-бікіні, побачивши які перекладач-охранець та її колишній імпресаріо Маїлсон, її єдиний знайомий у Ріо-де-Жанейро, помер би від захвату. Вона замовила фотографові кілька зайніх копій, написала листа, де розповіла, що живе щасливо у Швейцарії, і відіслала його разом із фотографіями своєї родині. Вони там подумають, що вона стала багатою володаркою гардеробу, якому можна тільки позаздрити, і що тепер вона найусправдіша дівчина їхнього маленького міста. Якщо все справді буде так, як вона задумала (вона вже прочитала чимало «позитивних відгуків» і не мала найменшого сумніву у своїй перемозі), то при поверненні її зустрічатимуть із оркестром, і вона спробує переконати префекта, щоб один із майданів у місті назвали її ім'ям.

Вона придбала мобільний телефон, із тих, що працюють із карточками попередньої оплати (оскільки вона не мала постійного місця проживання) і протягом кількох наступних днів чекала виклику на працю. Іла в китайських ресторанах (найдешевших) і, щоб збавити час, навчалась, як божевільна.

Але минав час, а телефон мовчав. На її подив, ніхто не чіплявся до неї, коли вона прогулювалася берегом озера, крім кількох торговців наркотиками, що перебували завжди в одному місці, під одним із мостів, які з'єднували чудовий старовинний парк із сучаснішими кварталами міста. Вона почала сумніватися у своїй красі, аж поки одна з колишніх колежанок по роботі, з якою вона випадково зустрілася у кав'янрі, сказала, що винна в цьому не вона, а швейцарці, котрі не люблять турбувати нікого, та чужоземці, котрі бояться бути притягнутими до відповідальності за «сексуальний напад» — по-

няття, яке спеціально вигадали для того, щоб жінки в усьому світі відчули себе негарними.

Рядки зі щоденника Марії, написані в ту ніч, коли вона не мала мужності ані вийти з дому, ані жити, ані далі сподіватися почути телефонний дзвінок, що так і не пролунав:

Сьогодні пройшла біля парку розваг. Оскільки я не можу навмани розкидати гроші, то вирішила ліпше подивитися на людей. Дуже довго стояла біля російських гірок: я бачила, що більшість людей заходили туди в пошуках емоцій, та коли вагончики рушали, то вмирали від страху й просили зупинити поїзд.

Що ж вони прагнули там знайти? Якщо вони зважилися на авантюру, то чому не були готові витримати до кінця? Чи вони думають, що було б розумніше не гойдатись отак угору та вниз, а провести цей час на каруселі, крутячись на одному місці?

У цю мить я надто самотня, щоб думати про любов, але я повинна переконати себе, що це мінеться, що я знайду собі роботу і що я перебуваю тут, бо сама обрала собі таку долю. Російські гірки — це моє життя, а життя — гра шалена й сповнена галюцинацій, життя — це стрибок з парашутом, це — постійний ризик, це — падати й знову злітати вгору, це — альпінізм, це — прагнення піднятися вище самої себе й залишатися

невдоволеною та стривоженою, якщо тобі це не вдастися.

Нелегко перебуватидалеко від своєї родини, від мови, в якій я можу виразити всі свої емоції та почуття, та від сьогодні, щоразу, коли настрій у мене буде зовсім поганий, я згадуватиму цей парк розваг. А якби я заснула й несподівано прокинулася на російських гірках, що я відчула б?

Думаю, першим моїм відчуттям було б відчуття того, що я в полоні, страшенно наполохана тими перепадами висот, що мене нудить і що мені хочеться вирватися звідти. Але якби я повірила в те, що рейки — це моя доля, що Бог керує цією машиною, то цей кошмар перетворився б на радісне збудження. Вони є тим, чим вони є, ці російські гірки, надійною і безпечною іграшкою, яка неодмінно доправить тебе до кінця, але, поки моя подорож триває, я змушенавирватися навколо і кричати від збудження.

*Ж*авіть будучи спроможна

записувати думки, що здавалися їй вельми розумними, вона була нездатна слухатися своїх же таки власних порад; моменти депресії наставали все частіше, а телефон і далі мовчав. Марія, щоб розважити себе й тренуватися у французькій мові протягом нічим не заповнених годин, почала купувати журнали, де описувалося життя знаменитих артистів, але незабаром помітила, що витрачає на це надто багато грошей, і пішла до сусідньої бібліотеки. Пані, яка видавала книжки, сказала їй, що журналів вони не передплачують, але вона може назвати їй кілька книжок, які допоможуть їй досить швидко опанувати французьку мову.

— У мене не так багато дозвілля, щоб читати книжки.

— Як це небагато дозвілля? Що ж ви робите?

— Багато чого. Вивчаю французьку, пишу щоденник і...

— І що ще?

Марія хотіла сказати: «Чекаю, коли задзвонить телефон», але вирішила ліпше промовчати.

— Дочко моя, ви молоді й ваше життя попереду. Читайте. Забудьте те, що вам казали про книжки, й читайте.

— Я їх прочитала вже багато.

Зненацька Марії пригадалося те, що охоронець Майлсон колись описував як «енергію». Бібліотекарка, яка сиділа перед нею, здалася їй людиною співчутливою, лагідною, кимось таким, хто зміг би їй допомогти, якби вона в усьому зазнала невдачі. Треба було здобути її довіру, інтуїція підказувала Марії, що в цій жінці вона зможе знайти добру подругу. Зненацька вона змінила думку:

— Але хочу прочитати більше. Допоможіть мені, будь ласка, підібрать книжки.

Жінка знайшла їй «Маленького принца». Того вечора вона почала його гортати, стала роздивлятися малюнки на початку, побачила там великого капелюха — але автор стверджував, що насправді, для дітей, то був удав, який проковтнув слона. «Мабуть, я ніколи не була дитиною, — подумала Марія про себе. — Для мене цей малюнок більше схожий на капелюх». Не маючи телевізора, вона стала супроводжувати маленького принца в його мандрах, хоча її завжди огортає смуток, коли з'являлася тема «любові», — вона заборонила сама собі про це навіть думати, боячись, що їй захочеться накласти на себе руки. Окрім невеселих романтичних сцен, які відбувалися між принцом, лисом і трояндою, книжка була дуже цікавою, і, читаючи її, вона вже не перевіряла кожні п'ять хвилин, чи не розрядилася батарейка її мобілки (бо смертельно боялася прогавити свій найліпший шанс через просту необачність).

Марія стала часто заходити до бібліотеки, розмовляти з жінкою, що здавалася такою ж самотньою, як і вона, просити рекомендацій, розмовляти про життя та про авторів — і так тривало доти, доки гроші в неї майже закінчилися; ще два тижні — і їх уже не вистачить навіть на те, щоб купити зворотний квиток до Бразилії.

А що життя завжди очікує критичних ситуацій, щоб обернутися до тебе своїм близкучим боком, то нарешті телефон задзвонив.

Через три місяці по тому, як Марія відкрила слово «адвокат», і через два місяці після того, як вона стала жити на отримане відступне, одна агенція моделей поцікавилася, чи пані Марію досі можна знайти по цьому номеру. У відповідь пролунало холодне «так», вимовляти яке вона довгий час тренувалася, щоб не виявити найменшого занепокоєння. Їй повідомили, що один араб, професіонал у питаннях моди у своїй країні, дуже вподобав її фотографії і хоче запросити її взяти участь у одному показі. Марія згадала про своє недавнє розчарування, але згадала також і про те, що розплачливо потребує грошей.

Їй призначили зустріч у дуже шикарному ресторані. Вона зустріла там елегантного пана, чарівнішого та зрілішого, аніж ті, які досі їй зустрічалися. Він запитав у неї:

— Знаєте, хто написав ту картину? Хуан Міро. Знаєте, хто такий Хуан Міро?

Марія промовчала, вдавши, ніби зосередила всю увагу на юкі, що досить-таки відрізнялася від тієї, яку подавали в китайських ресторанах. Проте подумки вона все собі

занотовувала: вона попросить дати їй книжку про Хуана Міро під час свого найближчого візиту до бібліотеки.

Але араб не відставав:

— Отой стіл був улюбленим столом Федеріко Фелліні. Що ви думаете про фільми Фелліні?

Вона відповіла, що від них у захваті. Араб хотів увійти в подробиці, й Марія, зрозумівши, що її культура не витримає такого випробування, вирішила відразу перейти до суті:

— Я прийшла сюди не для того, щоб демонструвати вам свою ерудицію, пане. Усе, що я знаю, — це як відрізнити кока-колу від пепсі. Ви не бажаєте поговорити зі мною про парад мод?

Відвертість і прямота дівчини, здається, справили на нього добре враження.

— Ми про це поговоримо, коли замовимо собі випити, після вечері.

Він зробив паузу, поки обое роздивлялися одне одного й намагалися вгадати, що співрозмовник думає.

— Ви дуже гарна, — промовив араб. — Якщо погодитеся випити зі мною в моєму готелі, я дам вам тисячу франків.

Марія вмить усе зрозуміла. Чи була це провина агенції моделей? Чи була це її власна провина, оскільки вона мала б детальніше розпитати про те, як відбудеться ця вечеря? Ні, це була не провина агенції і не її власна провина, просто подібні переговори завжди відбуваються саме так. Зненацька вона відчула, що їй хочеться в сертан, у Бразилію, хочеться кинутись у обійми своєї матері. Вона пригадала застереження Маїлсона, на пляжі, коли він сказав їй про триста доларів;

у той час ця сума здалася їй дуже привабливою, вона ніколи не сподівалася, що за одну ніч, проведену з чоловіком, можна отримати стільки грошей. Але в цю мить вона раптом чітко усвідомила, що не має нікого, абсолютно нікого у світі, з ким би вона могла поговорити; вона була сама-одна, в чужому місті, зі своїми двадцятьма двома відносно непогано прожитими роками, які, проте, не могли підказати їй найліпшу відповідь.

— Налийте мені ще вина, будь ласка.

Поки араб доливав вина в її келих, думка Марії летіла швидше, аніж Маленький Принц під час своїх мандрів різними планетами. Вона приїхала сюди в пошуках пригод, грошей, а можливо, й чоловіка, вона знала, що рано чи пізно їй доведеться приймати такі пропозиції, як сьогоднішня, бо вона не була невинною й уже звикла до поведінки чоловіків. Але вона ще вірила в агенції моделей, у близкучу кар'єру артистки, в багатого чоловіка, в родину, в дітей, онуків, у шикарний одяг, у переможне повернення до міста, в якому вона народилася. Вона мріяла, що здолає всі труднощі лише завдяки своєму розумові, своїм чарам, своїй силі волі.

У цю мить під натиском реальності споруда цих рожевих мрій обвалилася в її голові. На превеликий подив араба, вона заплакала. Її супутник, розриваючись між страхом скандалу та чоловічим інстинктом захистити дівчину, не знав, як йому бути. Він покликав офіціанта, щоб попросити рахунок, але Марія зупинила його:

— Не робіть цього. Налийте мені ще вина і дайте мені трохи поплакати.

І Марія подумала про хлопчика, який попросив у неї олівця, подумала про хлопця, з яким вона ціluвалася не розтуляючи рота, про те, з якою радістю вона рвалася в Ріо-де-Жанейро, про чоловіків, які користувалися нею, нічого не давши їй навзамін, про пристрасті та любов, що їх вона втратила на своєму життєвому шляху. Її життя, попри його позірну свободу, було нескінченою низкою годин очікування чуда, справжнього кохання, пригоди, що завершиться тим самим романтичним фіналом, які вона завжди бачила у фільмах і про які читала в книжках. Один із авторів писав, що час не змінює людину, знання та досвід не змінюють людину, єдине, що може її змінити, — це кохання. Яка дурість! Той, хто це написав, знати лише один бік монети.

Кохання й справді було тією єдиною річчю, що могла цілком змінити життя людини в будь-яку хвилину. Але існував і другий бік монети, який примушував людину обирати собі зовсім інший напрямок, аніж той, яким вона хотіла йти спочатку. Цей другий бік монети називався розпач. Атож, мабуть, кохання й справді спроможне когось змінити; але розпач змінює тебе набагато швидше. Ну що-тепер робити тобі, Marie? Утекти звідси, повернутися до Бразилії, стати вчителькою французької мови, одружитися з хазяїном крамниці одягу? Чи, може, пройти трохи далі вперед, на одну лише ніч, у місті, в якому вона нікого не знає і в якому ніхто не знає її? Чи може статися, що лише одна ніч і такі легкі гроші спонукають її йти далі, вже не зупиняючись аж до того мосту на її шляху, перейшовши через який, вона вже ніколи не зможе вернутися? Що з нею відбувається в цю хвилину: велика нагода чи випробування Діви Марії?

Погляд араба ковзнув по картині Хуана Міро, по тому місцю, де єв Фелліні, по гардеробниці, по відвідувачах ресторану, що входили та виходили.

— Ви не знали, про що йдеться?

— Знала, але ж прийшла, — відповіла Марія, ще вся у сльозах.

Вона благала долю, щоб офіціант не підійшов і не зрозумів, що тут діється, а офіціант, який здалеку стежив за всім кутиком ока, благав долю про те, щоб чоловік із дівчиною розплатилися якомога швидше, бо ресторан був повний і люди чекали своєї черги.

Нарешті після паузи, що здалася їй вічністю, вона заговорила:

— Ви сказали, що ми з вами вип'ємо за тисячу франків?

Сама Марія здивувалася, яким тоном промовила вона ці слова.

— Атож, — відповів араб, уже каючись, що зробив цю пропозицію. — Але я в жодному випадку не хотів би...

— Оплатіть рахунок. Ми з вами вип'ємо у вашому готелі.

Знову вона здалася чужою самій собі. Досі вона була дівчиною лагідною, освіченою, веселою і ніколи не розмовляла таким тоном із чужими чоловіками. Але, мабуть, та дівчина померла назавжди: на неї чекало тепер інше життя, життя, в якому одна випивка коштувала тисячу франків або, якщо перевести цю ціну на поширеніші гроші, близько шестисот долларів.

І все відбулося так, як вона й передбачила: вона поїхала з арабом до готелю, випила шампанського, напи-

лася майже до непритомності, розтулила ноги, зачекала, поки він досягне оргазму (вона не здогадалася вдати, що й сама його досягла), помилася в мармуровій ванні, взяла гроші й дозволила собі розкіш узяти таксі до самого дому.

Упала на ліжко й проспала ніч без сновидінь.

Рядки зі щоденника Марії, записані наступного дня:

Я пам'ятаю все, крім тієї миті, коли ухвалила рішення. Дивно, але я не відчуваю за собою ніякої провини. Раніше я мала звичай дивитися на дівчат, що лягають у ліжко за гроші, як на людей, яким життя не залишило жодного іншого вибору, — але тепер я бачу, що це не так. Я могла сказати «так» або «ні», до жодної з цих відповідей ніхто мене не примушував.

Я йду вулицями й дивлюся на людей — чи самі вони обирають собі життя? Чи, може, вони, як і я, були «обрані» долею? Домогосподарка, що мріяла стати моделлю, службовець банку, що плекав намір стати музикантом, зубний лікар, що потай читав книжки й хотів би присвятити себе літературі, дівчина, якій дуже хотілося працювати на телебаченні, але все, чого вдалося їй досягти в житті, — це стати касиркою супермаркета.

Мені анітрохи себе не жаль. Я не можу вважати себе жертвою, бо я могла б покинути той ресторани із нескривдженою гідністю й порожнім гаманцем. Я могла б прочитати мораль тому

чоловікові, що сидів переді мною, або спробувати переконати його, що перед ним принцеса й ліпше завоювати мою прихильність, аніж купити її за гроші. Я могла б обрати безліч видів поведінки, а проте — як і більшість людських істот — дозволила, щоб доля сама обрала, якою дорогою мені далі йти.

Я не одна така, хоча моя доля й видається нині протизаконнішою та маргінальнішою, аніж доля інших. Але пошуки щастя рівняють усіх: службовець/музикант, дантист/писменник, касирка/актриса, домогосподарка/модель — ніхто з них не може вважати себе щасливим.

*O*це воно і є? Усе так просто?

Вона була сама-одна в чужому місті, вона нікого тут не знає, а те, що раніше здавалося їй тортурами, сьогодні наділяє її глибоким відчуттям свободи, й вона нікому ні в чому не повинна давати звіт.

Вона вирішила, що вперше за багато років присвятить цілий день роздумам про себе. Доти вона жила, завжди заклопотана думками про інших: про матір, шкільних подруг, батька, службовців агенції моделей, вчителя французької мови, офіціанта, бібліотекарку, про те, що думають люди на вулиці, яких вона раніше ніколи не бачила. Насправді ж ніхто ні про що не думав, а тим менше про неї, вбогу чужоземку, що якби раптом завтра зникла, то навіть поліція не спохопилася б.

Годі про це. Вона вийшла з дому рано, випила кави в тому місці, де пила її завжди, трохи прогулялася берегом озера, побачила демонстрацію вигнанців. Якась жінка з цуциком пояснила їй, що то курди, і знову, замість удавати, ніби вона знає, про кого йдеться, аби показати себе культурнішою та освіченішою, ніж насправді була, Марія запитала:

— А звідки вони прийшли сюди, курди?

На її подив, жінка теж цього не знала. Таким він і є, світ: люди розмовляють так, ніби знають усе, а коли їх про щось запитаєш, то виявляється, ніхто нічого не знає. Марія зайшла до кіберкафе й довідалася з Інтернету, що курди прийшли сюди з Курдистану, країни, якої не існує, бо сьогодні вона розділена між Туреччиною та Іраком. Вона повернулася на те місце, від якого пішла, маючи намір побачити жінку з цуциком, але та вже пішла, мабуть тому, що собака не зміг далі витримати, півгодини дивлячись на великий гурт людей із транспарантами, прaporами, музикою та чудними викриками.

«Я й сама така. Або, точніше, такою була: особою, яка вдавала, ніби все знає, заховавшись у свою мовчанку, аж поки той араб урвав мені терпець і я набралася духу відповісти йому, що знаю різницю лише між прохолоджувальними трунками. Чи був він цим шокованій? Чи змінив думку про мене? Аж ніяк. Мабуть, моя безпосередність здалася йому фантастичною. Я завжди тільки завдавала собі шкоди, коли намагалася здатися розумнішою, ніж я є насправді. З мене годі!»

Вона згадала про агенцію моделей. Чи знали вони, чого треба було арабові, — а коли про це заходила мова, Марія здебільшого вдавала з себе наївницю, — чи справді думали, що він зможе дати їй роботу у своїй країні?

Хай там як воно було, а Марія почувала себе менш самотньою того сірого ранку в Женеві, з температурою, близькою до нуля, Женеві, в якій курди вийшли на демонстрацію, трамваї прибували на кожну зупинку точно за розкладом, у вітринах крамниць розкладали коштовності, відчинялися двері банків, жебраки куня-

ли, а швейцарці поспішли на роботу. Вона почувала себе менш самотньою, бо поруч із нею була інша жінка, мабуть, невидима для людей, які її проминали. Марія не помічала її присутності, але вона була тут.

Вона всміхнулася невидимій жінці, яка була з нею поруч і була схожа на Діву Марію, матір Ісуса. Жінка всміхнулася їй у відповідь і порадила бути обачною, бо все не так просто, як їй здається. Марія не надала ваги цій пораді, відповіла, що вона людина доросла, відповідальна за свої вчинки й не може повірити, що проти неї існує якась космічна змова. Сьогодні вона довідалася, що існують чоловіки, готові заплатити тисячу франків за одну ніч, за те, щоб на півгодини запхатися їй між ноги, і найближчими днями їй треба буде тільки вирішити, чи відразу взяти тисячу франків, які вона зараз має, купити квитка на літак і повернутися до міста, в якому вона народилася, чи затриматися тут іще натрохи й зібрати гроші на купівлю будиночка для батьків, гарний одяг і квитки до тих місць, які вона мріє колись побачити.

Невидима жінка, що була з нею поруч, знову стала наполягати, що не все так просто, як їй здається. Марія, хоч і була задоволена з цього несподіваного товариства, попросила, щоб та жінка не уривала її роздумів, вона й сама розуміє, що життя є набагато складнішим, ніж видається на перший погляд.

Вона знову стала аналізувати, цього разу з більшою ретельністю, можливість повернутися до Бразилії. Її шкільні подруги, які ніколи звідти не виїздили, відразу почнуть базікати, що її звільнили з роботи, що в неї ніколи не було хисту, аби стати зіркою міжнародної вели-

чини. Мати буде засмучена, бо вона ніколи не отримувала від неї обіцяних щомісячних грошей, — хоча Марія у своїх листах запевняла їй, що на пошті їх просто крадуть. Батько дивитиметься на неї до кінця свого життя з отим виразом «я це знав», вона повернеться працювати в крамницю одягу й одружиться з її хазяїном, після того, як прилетіла сюди літаком, їла швейцарський сир у Швейцарії, вивчила французьку мову й ходила по снігу.

З іншого боку, тут існує змога заробляти по тисячі франків за одну випивку. Навряд чи це довго триватиме — зрештою, краса пролітає, як вітер, — проте навіть за один рік вона зможе зібрати таку суму грошей, яких їй вистачить на всі нагальні потреби, й повернутися у світ, цього разу сама диктуючи йому правила гри. Її єдиною конкретною проблемою було те, що вона не знала, що їй робити, з чого почати. Коли вона тільки вперше прийшла до свого кабаре, одна дівчина згадала про місце, яке називалося вулиця Берна, — до речі, то була одна з її перших фраз, ще до того, як вона показала їй, де поставити валізи.

Вона пішла до одного з тих великих панно, на яких були зображені різні квартали Женеви, — цього міста, такого приязного до туристів, міста, що не любило дивитися на пропащих, — і, щоб цього уникнути, на тих панелях були з одного боку оголошення, а з другого — мапи.

Там стояв якийсь чоловік, і вона запитала в нього, чи знає він, де вулиця Берна. Він подивився на неї з цікавістю й запитав, чи справді вона шукає саме цю вулицю, чи хоче знати, де починається дорога, яка веде до Берна, столиці Швейцарії.

— Ні, — відповіла Марія, — я запитую саме про вулицю, яка є в цьому місті.

Незнайомець подивився на неї згори вниз, переконаний, що її знімають на кінокамеру для однієї з тих телевізійних програм, які розвеселяють публіку тим, що показують, як кожен може виставити себе в безглуздому світлі. Марія постояла біля того панно п'ятнадцять хвилин (зрештою, Женева — місто невелике), і знайшла ту вулицю, яку шукала.

Невидима подруга, що мовчала, поки Марія роздивлялася мапу, тепер спробувала її остерегти: вона сказала, що тут ідеться навіть не про мораль, а про те, щоб ступити на дорогу, з якої нема вороття.

Марія відповіла, що коли вона збере гроші на повернення зі Швейцарії, то зможе вийти з будь-якої ситуації. Крім того, жодна людина, з тих, які зустрічалися на її шляху, робила зовсім не те, що їй хотілося б робити. Такою була реальність життя.

«Ми перебуваємо в падолі сліз», — сказала їй невидима подруга.

— Ми можемо плакати багато мрій, але життя є тяжким, невблаганим, сумним, — відповіла їй Марія. — Що ти хочеш мені сказати? Що мене осудять? Ніхто нічого не знатиме, й це триватиме лише протягом одного з періодів моого життя.

Усміхнувшись лагідно, але сумно, невидима подруга зникла.

Марія пішла до парку розваг, купила квитка на російські гірки й кричала там, як і всі інші, але кричала, добре розуміючи, що небезпеки немає, що це лише

іграшка. Поїла в японському ресторані, навіть не розуміючи добре, що єсть, — знала тільки, що це коштує дуже дорого, — і була тепер готова дозволити собі жити з усім можливим шиком. Вона була весела, бо їй не треба було більше ані чекати телефонних дзвінків, ані рахувати кожне сентаво, яке вона витрачала.

У кінці дня вона зателефонувала до агенції, сказала, що дуже задоволена зустріччю і що вона їм вдячна. Якщо вони працюють серйозно, то запитають про фотографії. Якщо вербують жінок, то організують їй нові зустрічі.

Вона перейшла через міст і повернулася до своєї маленької квартири, твердо постановивши, що не купить собі телевізора, навіть якби їй дуже цього захотілося: їй треба було думати, вона потребувала весь свій час для того, щоб думати.

Рядки зі щоденника Марії, записані в ту ніч (із зауваженням на берегах: «Я не зовсім у цьому переконана»):

Я зрозуміла, чому чоловік платить жінці: він хоче бути щасливим.

Ніхто не стане платити тисячу франків лише за те, щоб пережити оргазм. Він хоче бути щасливим. Я також хочу бути щасливою, всі цього хотуть, проте нікому це не вдається. Що я втрачу, якщо зважуся на певний час перетворитися на... про це слово важко навіть подумати, а тим паче написати його... проте відступати

пізно... що я можу втратити, якщо стану на певний час повію?

Честь. Гідність. Повагу до себе. Проте, якщо добре подумати, то жодної з цих якостей я ніколи не мала. Я не просила, щоб мене народжували на світ, я не знайшла чоловіка, який би мене покохав, я завжди ухвалювала хибні рішення. А тепер нехай за мене вирішує саме життя.

З агенції зателефонували на-

ступного дня, запитали про фотографії і про те, коли відбудеться парад мод, оскільки за свою роботу вони мали отримати комісійні. Марія відповіла, що араб сконтактується з ними, відразу зробивши висновок, що вони нічого не знають.

Вона пішла до бібліотеки й попросила книжки про секс. Вона мала серйозний намір попрацювати — лише один рік, так вона собі твердо пообіцяла, — в ремеслі, в якому нічого не розуміла, й насамперед повинна була навчитися, як їй діяти, як дарувати втіху і як отримувати за неї гроші.

Вона була розчарована, довідавшись від бібліотекарки, що вони мають лише кілька трактатів суто технічного характеру, адже бібліотека була державною. Марія прочитала назву одного з таких технічних трактатів і відразу повернула книжку: там і слова не мовилося про щастя, говорилося тільки про ерекцію, проникнення, імпотенцію, заходи остороги проти небажаної вагітності, тобто про речі, позбавлені будь-якої привабливості. Якусь мить вона всерйоз обмірковувала, чи не почитати

їй «Психологічні розважання про фригідність», позаяк, у своєму випадку, їй щастливо досягти оргазму лише через мастурбацію, хоча було б набагато приемніше, якби вона доходила до цього під час статевих зносин із чоловіком.

Проте для неї тепер ішлося не про втіху, а про роботу. Вона подякувала бібліотекарці, зайшла до крамниці й зробила свій перший внесок у майбутню кар'єру, що вже маячила на її обрії, — купила одяг, який здався їй сексуальним або спроможним розбудити жадання будь-якого виду. Після цього пішла на те місце, яке знайшла на мапі. Вулиця Берна починалася від церкви (за дивним збігом обставин ця церква була зовсім неподалік від японського ресторану, в якому Марія вчора вечеряла!), далі йшли суцільні вітрини крамниць, у яких продавалися дешеві годинники, а в протилежному її кінці стояли ті кабаре, про які їй доводилося чути, о цій годині дня вони були всі зачинені. Вона знову прогулялася берегом озера, купила, без найменшого почуття ніяковості, п'ять порнографічних журналів, аби почитати про те, чим збиралася незабаром зайнятися, зачекала, поки настане вечір, і знову рушила до тих місць. Там вона навмання вибрала один бар, над яким прочитала заманливу бразильську назву «Копакабана».

Я ще нічого не вирішила, подумки сказала вона самій собі. Спершу треба розвідати, як воно тут і що. Вона ще ніколи не почувалася так упевнено й так добре, відколи прибула до Швейцарії.

— Вам потрібна робота, — сказав хазяїн кабаре, який мив келихи за прилавком, навіть не надавши своїй

фразі запитальної інтонації. У приміщені було кілька столів, великий закутень із чимось подібним до танцювального майданчика та кілька канап, притулених до стіни. — Нічого не вийде. Щоб тут працювати, треба мати принаймні письмовий дозвіл на працю, ми не збираємося порушувати закон.

Марія показала йому свій дозвіл, і її співрозмовник відразу пом'якшився.

— Маєте досвід?

Вона не знала, що йому відповісти: якби сказала, що має, він би запитав, де вона працювала раніше. Якби сказала, що ні, він би, певно, відмовив їй.

— Я пишу книжку.

Ця думка прилетіла невідомо звідки, так ніби її підказав якийсь невидимий голос, що вирішив допомогти їй у цю критичну мить. Вона помітила, що співрозмовник зрозумів, що це брехня, проте вдав, ніби повірив.

— Перш ніж прийняти якесь рішення, побалакайте з дівчатами. Ми маємо тут принаймні шість бразилійок, і ви зможете довідатися про все, що вас тут чекає.

Марія хотіла сказати, що не потребує нічих порад і ще нічого не вирішила, але бармен уже перейшов на протилежний кінець бару, залишивши її саму-одну й навіть не запропонувавши їй склянку води.

Прийшли дівчата, хазяїн підклікав кількох бразилійок і попросив, щоб вони погомоніли з недавно прибулою. Жодна з них не виявила бажання послухатися його, й Марія зрозуміла, що вони бояться конкуренції. Залунала музика, в якій можна було розчути мелодії кількох бразильських пісень (зрештою, це кабаре нази-

валося «Копакабана»). Увійшло кілька дівчат із азійськими рисами обличчя, увійшли й інші, які, здавалося, щойно спустилися з засніжених романтичних гір, що оточували Женеву. Нарешті, після майже двох годин чекання, дедалі сильнішої спраги, кількох сигарет, дедалі глибшого відчуття, що вона збирається прийняти рішення помилкове, багаторазового повторення подумки фрази: «Чого мені, власне, тут треба?», та роздратування, спричиненого тим, що ані хазяїн закладу, ані дівчата не виявляли до неї найменшого інтересу, одна з бразилійок таки підійшла до неї.

— Чому ти обрала саме цей бар?

Марія могла повернутися до своєї історії про книжку або повестися так, як повелася у випадку з курдами та з Хуаном Міро: сказати правду.

— За його назву. Я не знаю, де мені почати, та й не знаю ще, власне, чи варто починати.

Дівчина, здавалося, була вражена цією прямою відвертою відповіддю. Вона цмулила щось схоже на віскі, слухала бразильську музику, яка тут лунала, сказала, що сумує за свою батьківщиною, повідомила, що в цю ніч вуличний транспорт ходитиме рідко, бо великий міжнародний конгрес, який відбувався неподалік Женеви, вже закінчився. Наприкінці, помітивши, що Марія досі не збирається йти, вона сказала:

— Усе дуже просто, треба тільки дотримуватися трьох правил. По-перше, ніколи не закохуйся в того, з ким ти працюєш або кому віддаєшся. По-друге, не вір обіцянкам і завжди бери гроші вперед. По-третє, не вживай наркотиків.

Вона зробила паузу.

— І починай відразу. Якщо ти повернешся сьогодні додому, не підчепивши чоловіка, ти ще двічі подумаєш і не знайдеш у собі мужності повернутися.

Марія була готова отримати консультацію, довідатися про якісь подробиці своєї тимчасової праці та свої можливості в цьому ділі, але побачила, що опинилася перед почуттям, яке штовхає людину ухвалювати рішення не гаючись, — вона побачила перед собою розпач.

— Гаразд. Сьогодні й почну.

Вона не зізналася, що почала вже вчора. Жінка, яка розмовляла з нею, щось сказала хазяйнові бару, якого назвала Міланом, і той підійшов поговорити з Марією.

— Яка у вас спідня білизна — гарна?

Досі ніхто не ставив їй таких запитань. Навіть її полюбовники, навіть араб, навіть подруги, а тим паче — чоловік сторонній. Але таким було життя в цьому закладі: відразу до діла.

— Я в голубих трусиках... І без ліфчика, — докинула з викликом.

Але у відповідь почула не схвалення, а навпаки:

— Завтра вдягніть вузькі труси, бюстгалтер і довгі панчохи. Наш ритуал вимагає мати на собі якомога більше одягу.

Не гаючи часу й тепер уже переконаний, що перед ним початківець, Мілан описав їй решту ритуалу: «Копакабана» має бути респектабельним закладом, а не борделем. Чоловіки, що навіduються до цього закладу, люблять тішити себе думкою, що їм зустрінеться тут жінка самотня, яка не має друга. Якщо хтось підійде до її столу і його ніхто не перепинить по дорозі (бо, крім

усього іншого, існує ще лиха «клієнта, незамінного для певних дівчат»), то немає сумніву, що він запитає: «Хочете чогось випити?»

На це Марія може відповісти або «так», або «ні». Вона вільна обирати собі компанію, хоча не рекомендується казати «ні» більше, аніж один раз протягом однієї ночі. У тому випадку, якщо вона відповість ствердно, вона повинна замовити фруктовий коктейль, який (цілком випадково) є найдорожчим трунком у меню. Ніякого алкоголю, і ніколи не слід дозволяти, щоб клієнт сам обирає, що тобі випити.

Потім вона повинна відповісти згодою на можливе запрошення до танцю. Більшість завсідників тут добре відомі, й, крім «клієнтів виняткових», про яких він не став детально розповідати, ніхто не становить небезпеки. Поліція та Міністерство охорони здоров'я щомісяця вимагають здавати кров на аналізи, аби переконатися, що ніхто з дівчат не є носієм хвороб, які передаються статевим шляхом. Використання презерватива є обов'язковим, хоча заклад і не має ніякої змоги перевірити, чи ця вимога виконується, чи ні. У жодному разі дівчата не повинні зчиняти скандал — Мілан одружений, батько родини, він дорожить своєю репутацією та доброю славою свого закладу.

Він став розповідати подальші подробиці про ритуал: після танцю вони повернуться до столу, і клієнт, із таким виглядом, ніби йому спала цілком несподівана думка, запросить її до себе в номер готелю. Нормальна ціна — триста п'ятдесяти франків, п'ятдесят із яких забирає Мілан за надання столу (це легальна формула, яку застосовують, щоб уникнути в майбутньому юридич-

них ускладнень та звинувачення в експлуатації сексу задля власної вигоди).

Марія спробувала була заперечити:

— Але мені заплатили тисячу франків за...

Хазяїн бару зробив рух, ніби збираючись піти геть, але бразилійка, що була присутня при розмові, втрутилась:

— Тож вона жартує.

Й, обернувшись до Марії, сказала доброю і звучною португальською мовою:

— Це найдорожчий заклад у Женеві (тут місто називали Женевою, а не Женеброю). Ніколи цього не повторюй. Мілан знає ринкову ціну і знає, що ніхто не бере за цю послугу тисячу франків, окрім тих випадків, коли твоє щастя та компетенція допоможуть тобі знайти «клієнта виняткового».

Очі Мілана, що був, як Марія згодом довідається, югославом і жив тут уже двадцять років, не залишали місця для жодного сумніву:

— Ціна — триста п'ятдесят франків.

— Атож, триста п'ятдесят, — повторила Марія, затремтівші від приниження.

Спочатку він запитує, якого кольору її спідня білизна. Потім призначає ціну за її тіло.

Але в неї не лишалося часу на роздуми, співрозмовник уже давав їй нові інструкції: вона не повинна приймати запрошення додому або в готелі нижчого класу, ніж п'ятизіркові. Якщо клієнт не має куди повезти її, вона має їхати з ним до готелю, що стойть за чотири квартали звідси, але неодмінно брати таксі, аби інші жінки з інших кабаре на вулиці Берна не звикали

до її обличчя. Марія в це не повірила й подумала, що справжня причина в тому, щоб її, бува, не запросили працювати в кращих умовах, до іншого кабаре. Проте вона зберегла ці думки при собі, з неї вже було досить суперечки про ціну.

— Ще раз повторюю: тут ви, як поліцаї в кіно, ніколи не повинні пити, коли працюєте. Я йду від вас, скоро почнуть з'являтися клієнти.

— Подякуюй йому, — сказала бразилійка португальською мовою.

Марія подякувала. Хазяїн закладу всміхнувся, але він ще не вичерпав свого списку рекомендацій:

— Я дещо забув: час між запрошенням випити й тим моментом, коли ви йдете з клієнтом, у жодному разі не повинен перевищити сорок п'ять хвилин. У Швейцарії, де повсюди годинники, навіть югослави та бразильці навчаються шанувати розпорядок праці. Пам'ятайте, що я годую своїх дітей на ваші комісійні.

Вона це запам'ятала.

Він подав їй келих мінеральної води з газом та лимоном — цей трунок легко було прийняти за джин із тоніком — і сказав, щоб чекала.

Незабаром кабаре стало наповнюватися народом. Чоловіки заходили, розсиралися навколо, сідали, кожен окремо, й незабаром до них підходив хтось із закладу; враження було таке, ніби це якесь свято, де всі давно знають одне одного й тепер користуються своїм дозвільним часом, аби відпочити й розважитися після тривалого трудового дня. Щоразу як якийсь чоловік обирав собі котрусь із дівчат, Марія зітхала з полегкістю, хоча починала почувати себе вже значно ліпше.

Можливо тому, що вона все ж таки була у Швейцарії, можливо, тому що була певна: рано чи пізно на неї чекає добра пригода, чоловік і гроші, те, про що вона завжди мріяла. А може, й тому, — вона тепер добре це розуміла, — що сьогодні вперше за багато тижнів вийшла ввечері з дому й прийшла туди, де грава музика й де вряди-годи їй щастливо почути португальську мову. Вона широко розважалася з дівчатами, що були навколо неї, сміючись, цмулячи фруктовий коктейль, весело розмовляючи.

Жодна з них її не привітала й не побажала успіху в новій професії, але це було нормально, зрештою вона для них конкурент, суперниця в боротьбі за ті самі трофеї. Замість бути пригніченою, вона відчувала гордість — вона змагається, бореться, вона не є особою безпорадною. Вона може, якщо їй захочеться, відчинити двері й піти звідси назавжди, але потім вона згадуватиме, що знайшла в собі мужність прийти сюди, домовлятися та сперечатися про речі, про які в жоден із попередніх моментів свого життя вона не наважилася б і подумати. Вона не є жертвою долі, вона щохвилини собі повторювала: вона свідомо наражає себе на ризик, вона вийшла за свої межі, вона переживає події, які одного дня в мовчанці свого серця, у хвилини, наповнені нудьгою та старістю, згадуватиме з певною тugoю, — хоч яким абсурдним це може здатися.

Вона була переконана, що ніхто не підійде до неї і завтра все це здаватиметься їй лише божевільним сном, який вона ніколи більше не зважиться побачити вдруге. До неї нарешті дійшло, що отримати тисячу франків за одну ніч — таке трапляється в житті жінки лише один

раз, і для неї буде набагато безпечноше купити зворотного квитка до Бразилії. Щоб швидше згаяти час, вона почала підраховувати, скільки може заробити кожна з цих дівчат. Якщо вона матиме трьох клієнтів за ніч, то за кожні чотири години матиме більше грошей, аніж вона, Марія, за два місяці роботи в крамниці одягу.

Оце стільки грошей? Зрештою, їй вона заробила тисячу франків за одну ніч, але поки що була, певною мірою, початківцем. Хай там як, а заробіток нормальнюй повії є більшим, набагато більшим, аніж вона зможе отримати, викладаючи французьку мову в себе на батьківщині. Стільки грошей тільки за те, що вона муситиме побути в барі протягом певного часу, потанцовувати, розсунути ноги, дочекатися завершального пункту. Навіть розмовляти не обов'язково.

Гроші — причина серйозна, міркувала Марія далі. Але чи все вичерпується грішми? Чи, може, люди, які сюди приходять, клієнти та жінки, ще й знаходять у всьому цьому певну розвагу? Можливо, світ дуже відрізняється від того, про який їй розповідали у школі? Якщо вона користуватиметься презервативом, вона не наражатиметься на жоден ризик, навіть можна не боятися, що її впізнає тут хтось із співвітчизників. Ніхто не приїздить до Женеви, крім людей, — як сказали їй одного разу на курсах французької мови, — які знаходять собі втіху в тому, щоб відвідувати банки. Але бразильці, у своїй більшості, більше полюбляють відвідувати крамниці, переважно в Маямі або в Парижі. Тристо франків за день, п'ять днів у тижні.

Ціле багатство! Що ж ці дівчата досі тут роблять, якщо за один місяць кожна може зібрати грошей до-

сить, аби купити будинок для своєї матері? Чи, може, вони працюють тут зовсім недовго?

Чи — і Марія злякалася власного запитання, — чи вони почувають себе тут добре?

Їй знову захотілося випити — шампанське вельми допомогло їй учора.

— Хочете чогось випити?

Перед нею стояв чоловік віком років тридцяти, в уніформі авіаційної компанії.

Від цієї миті події стали розгорнатися перед очима Марії, наче кадри уповільненої кінозйомки, й вона спізнала таке відчуття, ніби вийшла зі свого тіла й спостерігає за собою збоку, ззовні. Помираючи від сорому, але докладаючи всіх зусиль, аби контролювати колір шкіри на своєму обличчі, вона ствердно кивнула, усміхнулася — й зрозуміла, що відтепер її життя безповоротно змінилося.

Фруктовий коктейль, розмова, як вона потрапила до цієї країни, адже тут холодно, чи не так? Мені подобається ця музика, але я віддаю перевагу «Аббі», швейцарці — люди холодні, а ви з Бразилії? Розкажіть мені про свою країну. У вас там карнавал. Бразилійки — дівчата вродливі, а ви про це знали?

Вона всміхається, вислуховує компліменти, іноді напускає на себе сором'язливий вираз. Знову танцює, але пильно стежить за поглядом Мілана, який іноді шкрябе собі потилицю й показує на годинник у себе на руці. Вона вдихає запах, який іде від цього чоловіка, швидко зрозумівши, що відтепер їй доведеться звикати до всіляких запахів. Цей принаймні є запахом парфумів. Вони танцюють, сплівшись у обіймах. Ще один фрукто-

вий коктейль, час минає. А хіба Мілан не сказав їй, що це має тривати не довше ніж сорок п'ять хвилин? Вона дивиться на годинник, він запитує, чи вона чекає на когось, вона каже, що через годину прийдуть її друзі, вона має йти з ними, її запрошено. Готель, триста п'ятдесят франків, душ після сексу (її партнер, заінтеригований, кидає репліку, що досі цього ніхто не робив). Це вже не Марія, це інша особа, яка перебуває в її тілі, яка нічого не відчуває, тільки машинально виконує щось подібне до ритуалу. Тепер вона актриса. Мілан розписав кожен її рух, лише забув сказати, як прощаються з клієнтом. Вона дякує, він реагує мляво і здається сонним.

Їй бридко, вона хоче додому, але треба повернутись до кабаре й віддати п'ятдесят франків, а там уже новий чоловік, новий коктейль, запитання про Бразилію, готель, знову душ (цього разу без коментарів). Вона повертається до бару, хазяїн забирає свої комісійні й каже, що тепер вона може йти додому, хоча вуличний транспорт сьогодні працює погано. Вона не бере таксі, проходить усю вулицю Берна пішки, дивлячись на інші кабаре, на вітрини з годинниками, на церкву на розі (зачинена, завжди зачинена...). Ніхто не відповідає на її погляд — як і завжди.

На вулиці холодно. Вона не відчуває температури, вона не плаче, не думає про зароблені сьогодні гроші, вона перебуває в стані, подібному до трансу. Деякі люди народжуються на світ для того, щоб долати виклики життя самотужки. Це не добре й не погано, це — життя. Марія належить до таких людей.

Вона починає збиратися на силі, аби обміркувати те, що сталося. Вона почала тільки сьогодні, а вже почував-

ється професіоналкою, їй здається, що вона вийшла на цю дорогу дуже давно, що робила це протягом усього свого життя. Вона відчуває дивну любов до самої себе, вона задоволена, що не втекла. А зараз їй треба вирішити, чи варто продовжувати. Бо якщо вона й далі піде цією дорогою, їй доведеться стати багато в чому кращою — такою, якою ніколи не була досі, в жоден із моментів свого життя.

Але життя навчало її — і дуже швидко, — що виживають лише сильні. А щоб бути сильним, треба або залишатися самим собою, або робитися кращим; альтернативи цьому немає.

Рядки зі щоденника Марії, написані через тиждень:

Я не тіло, що має душу, я — душа, що має видиму частину, яка називається тілом. Протягом усіх цих днів ця душа була набагато більше присутньою, аніж можна було сподіватися. Вона не казала мені нічого, не критикувала мене, не відчувала жалю до мене — лише спостерігала за мною.

Сьогодні я зрозуміла, чому це так: я давно вже не думаю про почуття, яке називають коханням. Враження таке, ніби воно втікає від мене, ніби не почуває себе чимось значущим і не відчуває себе потрібним. Але якщо я не думатиму про кохання, я стану нічим.

Коли я повернулася до «Копакабани» наступного дня, — мене зустріли там уже з набагато більшою повагою, — і з цього я зрозуміла, що ба-

гато дівчат приходять сюди лише на одну ніч і в них не вистачає снаги продовжувати. На ту ж, котра витримує перше випробування, дивляться як на спільницю, як на товаришку — бо вона спроможна зрозуміти труднощі та причини, або, якщо висловиться точніше, відсутність вагомих причин, які примушують дівчину обрати для себе такий спосіб життя.

Кожна мріє про те, що з'явиться чоловік, який відкриє в ній справжню жінку, подругу, наділену глибокими почуттями. Але всі знають, уже з першої хвилини нової зустрічі, що нічого подібного не відбудеться.

Я відчуваю потребу писати про кохання. Я відчуваю потребу думати, думати, писати й писати про кохання — бо інакше моя душа не витримає.

Ж

авіть думаючи про те, що кохання є чимось дуже важливим, Марія не забула по-ради, яку отримала першого вечора, й намагалася жити тільки на сторінках свого щоденника. Щодо всього іншого, то вона розплачливо намагалася знайти засіб бути якомога кращою у своєму ремеслі, заробити багато грошей за короткий час і знайти переконливу причину, яка пояснила б, чому вона робить те, що робить.

Це була найважчча частина всієї проблеми її життя: якою ж була все-таки справжня причина?

Вона це робить, бо потребує грошей. Але це звучало не досить переконливо — усі й завжди потребують грошей, але не всі погоджуються жити на самому дні суспільства. Може, вона робить це для того, щоб набути нового досвіду? Але ж у цьому місті безліч можливостей набути новий досвід — наприклад, навчитися кататися на лижвах або веслувати човном на озері, але вона ніколи не виявляла до цього найменшого інтересу. Значить, вона робить це тому, що вже не має чого втрачати, досі її життя було повсякденним і постійним розчаруванням.

Ні, жодна з цих відповідей не була правдивою, ліпше їй забути про все це і просто жити, як живеться. Вона мала багато чого спільногого з іншими повіями та з ін-

шими жінками, яких їй довелося знати у своєму житті: вийти заміж і мати забезпечене життя було найбільшою мрією майже всіх. Ті, котрі про це не думали, або вже вийшли заміж (майже третина її подруг були вже одружені), або пережили зовсім недавній досвід розлучення. Тому, щоб ліпше зрозуміти саму себе, Марія спробувала — з усією можливою обережністю — вивідати, чому її колежанки обрали для себе цю професію.

Розпитуючи їх, вона не почула нічого нового, і скла-ла список їхніх відповідей:

а) одні казали, що в такий спосіб хочуть допомогти чоловікові заробляти гроші на потреби родини (А ревнощі? А якщо їй трапиться друг чоловіка? Але так далеко заходити у своїх розпитуваннях Марія не зважувалася);

б) хочуть купити будинок для матері (це збігалося і з її власними міркуваннями, що здавалися шляхетними, проте були цілком буденними);

в) хочуть зібрати грошей на зворотний квиток (колумбійки, тайландки, перуанки та бразилійки тільки й говорили про цю причину, хоча давно вже заробили суму в кілька разів більшу, аніж була потрібна для цієї мети, проте намагалися відразу й позбутися цих грошей зі страху, що тепер можуть здійснити свою мрію);

г) хочуть отримати втіху (таке зізнання не відповідало навколоїшній атмосфері й звучало фальшиво);

д) більше нічого не вміють робити (це також не звучало як переконливий аргумент, у Швейцарії був багатий вибір жіночих професій).

Зрештою, вона так і не знайшла переконливої причини і перестала намагатися пояснити світ, що її оточував.

Вона переконалася в тому, що Мілан, власник її закладу, мав цілковиту слухність: більше ніколи їй не пропонували тисячу швейцарських франків за те, щоб перебути з нею кілька годин. З другого боку, ніхто не торгувався, коли вона вимагала свої законні триста п'ятдесяти, так ніби вже знали ціну й запитували тільки для того, щоб принизити її або щоб уникнути прикрих сюрпризів.

Одна з дівчат так коментувала цю ситуацію:

— Проституція відрізняється від інших професій. Той, хто починає, заробляє більше; хто вже має досвід, заробляє менше. Завжди вдавай, що ти новенька.

Вона досі не знала, що ж то таке — «виняткові клієнти», про яких було мимохідь згадано в перший вечір, ніхто цієї теми більше не торкався. Незабаром вона навчилася кількох трюків, надзвичайно важливих у її ремеслі, навчилася ніколи не розпитувати партнерів про їхнє особисте життя, усміхатись і розмовляти якомога менше, ніколи не мати побачень поза межами кабаре. А найважливішу пораду вона отримала від однієї філіппінки, яку звали Нія:

— Ти повинна стогнати в момент оргазму. Це робиться для того, щоб клієнт зберігав тобі вірність.

— Але навіщо? Вони платять за те, що вдовольняють себе.

— Ти помилляєшся. Чоловік переконується в тому, що він справжній чоловік не тоді, коли у нього встає член. Він бачить себе справжнім чоловіком, якщо він спроможний дати втіху жінці. А якщо йому вдається дати втіху навіть повій, тоді він вважає себе найкращим серед усіх.

П

ак минуло півроку: Марія засвоїла всю науку, якої потребувала, — наприклад, вона тепер добре знала, як працює «Копакабана». Це кабаре було одним із найдорожчих на вулиці Берна, його клієнтура складалася переважно з високих службовців, які мали дозвіл прибувати додому пізно, позаяк «вечеряли з клієнтами», але межа цих «вечеръ» не повинна була заходити за одинадцяту вечора. Більшість повій мала від вісімнадцяти до двадцяти двох років, і кожна перебувала в цьому закладі приблизно два роки, потім їх замінювали повіями, котрі щойно прибули. Після цього вони йшли до «Неона», потім до «Ксеніума», і мірою того як збільшувався вік жінки, зменшувалася її ціна і скорочувався робочий час. Майже всі закінчували свою кар'єру в «Тропічному екстазі», де приймали жінок віком понад тридцять років. Після того як вони опинялися там, їм залишалося тільки заробляти собі на обід та на комірне з одним або двома студентами на день (за цю програму вони отримували півціни; суму, достатню для того, щоб купити карафу дешевого вина).

Вона лягала в ліжко з багатьма чоловіками. Ніколи не зважала ані на їхній вік, ані на одяг, проте її «так» або «ні» залежало від запаху, який від них ішов. Вона не мала нічого проти сигарети, але терпіти не могла чоловіків, які вживали дешеві парфуми, не милися або мали одіж, заляпану випивкою. «Копакабана» була закладом спокійним, а Швейцарія, мабуть, була найзручнішою країною у світі для праці повій — для цього треба було мати лише дозвіл на проживання та працю, чинні по сьогоднішній день, і з релігійною пунктуальністю виплачувати соціальне страхування; Мілан знай повторював, що не хоче, аби його діти побачили його на сторінках якого-небудь журналу сенсацій, і виявляв себе непоступливішим, ніж поліцай, коли йшлося про перевірку юридичної ситуації дівчат, які в нього працювали.

У кінцевому підсумку, після того як долався бар'єр першої або другої ночі, дівчата починали ставитися до цієї професії, як і всякої іншої, — адже й тут треба було тяжко трудитися, боротися проти конкуренції, докладати всіх зусиль, щоб утриматися на високому рівні якості, вкладатися в розпорядок денний, іноді трохи розслаблюватися, запитувати, як ходить вуличний транспорт, і відпочивати по неділях. Більша частина повій сповідували якусь віру й шанували свої культу, ходили на свої служби Божі, проказували свої молитви й зустрічалися зі своїм Богом.

Що ж до Марії, то вона з усіх сил боролася за те, щоб не втратити душу, на сторінках свого щоденника. На свій подив, вона відкрила, що один із кожних п'ятьох клієнтів приходив сюди не для того, щоб злягтися з

жінкою, а щоб трохи поговорити. Вони оплачували тариф, готель, а коли вона починала роздягатися, казали, що в цьому нема потреби. Їм хотілося погомоніти про труднощі своєї роботи, про дружину, яка їх із кимось зраджує, про свою самотність, про те, що їм немає з ким відвести душу (вона добре знала цю ситуацію).

Спочатку їй здалося це дуже дивним. Аж поки одного дня, коли вона їхала до готелю з одним дуже поважним французом, який мав за обов'язок шукати таланти для високих адміністративних посад (він розповів їй про це з таким виглядом, ніби робив найцікавішу справу у світі), вона почула від свого клієнта такі слова:

— Ви знаєте, хто найсамотніша людина у світі? Це службовець, який робить успішну кар'єру, отримує високу платню, користується довірою тих, котрі перебувають вище й нижче за нього, має родину, з якою відбуває свята, дітей, що їм допомагає робити домашні уроки, і до якого одного дня приходить суб'єкт на зразок мене з такою пропозицією: «Ви хочете змінити роботу, щоб заробляти удвічі більше?»

Цей чоловік, який має все, щоб почувати себе шанованим і щасливим, умить перетворюється на найненасливішого жителя нашої планети. А чому? Тому що йому нема з ким поговорити. Він намагається прийняти мою пропозицію і не може обговорити її з колегами по роботі, бо вони зроблять усе, щоб переконати його залишатися там, де він є. Він не може поговорити зі своєю дружиною, яка протягом багатьох років супроводжувала його по дорозі його переможної кар'єри, добре розуміється на заходах безпеки, але нічого не хоче знати про ризик. Він не може поговорити ні з ким і стоять пе-

ред великом рішенням у своєму житті. Ви можете собі уявити, як почуває себе цей чоловік?

Ні, цей службовець не міг бути найсамотнішою людиною у світі, бо Марія знала людину ще самотнішу, ніж він: це — вона сама. Та навіть знаючи це, вона погодилася зі своїм клієнтом, сподіваючись на щедрі чайові, які й справді отримала. І відтоді, як вона вислухала цей монолог, вона зрозуміла, що їй треба знайти якийсь засіб допомагати своїм клієнтам скинути з пліч величезний тягар, який, мабуть, їх гнітив; це означало б поліпшення якості своїх послуг, а отже, і зайві гроші.

Коли вона зрозуміла, що скинути тягар із душі було набагато важливіше, аніж зняти напругу з тіла, вона знову почала ходити до бібліотеки. Стала просити книжки про проблеми подружнього життя, психологію, політику, й бібліотекарка дуже зраділа — адже дівчина, яку вона так уподобала, перестала думати проекс і тепер зосередилася на багато важливіших речах. Марія стала регулярно читати журнали, приділяючи особливу увагу завжди, коли мала змогу, сторінкам, де йшлося про економіку, позаяк більша частина її клієнтів були службовцями. Вона просила знайти їй книжки із самодопомоги — бо майже всі просили в неї якихось порад. Вона вивчала трактати про людські емоції, адже всі страждали — з тієї або тієї причини. Марія була повією респектабельною, не такою, як інші, й попрацювавши півроку, вона зібрала собі добірну, велику й вірну клієнтуру, внаслідок чого пробудила заздрість і ревнощі, але водночас і захват у своїх колежанок.

Що ж до сексу, то в цьому вона досі нічого особливого не винайшла: розтулити ноги, зажадати від парт-

нера, щоб одягнув презерватив, трохи застогнати, щоб побільшити ймовірність отримання чайових (завдяки філіппінці Нії вона відкрила, що стогін міг принести їй щонайбільше півсотні франків), і прийняти душ після розслаблення, щоб вода трохи відмила і її душу. Ніяких варіацій. Жодних поцілунків — поцілунок для повії був священнішим, аніж будь-що інше. Нія навчила її, що поцілунок вона повинна берегти для свого єдиного у світі коханого, як у казці про Сплячу Красуню; поцілунок, який мав пробудити її зі сну й повернути у світ казки, в якому Швейцарія знову перетворювалася на країну шоколаду, корів та годинників.

Також ніяких оргазмів, ніякої втіхи, ніякого збудження. У своїх намаганнях стати у своєму ремеслі кращою за всіх Марія подивилася кілька порнографічних фільмів, сподіваючись навчитися з них чогось такого, що стало б у пригоді в її роботі. Вона побачила там багато цікавого, але не стала вносити жодних змін у роботу з клієнтами — вони й так були надто забарними, а Мілан завжди був вельми задоволений, коли його дівчата встигали обслугити за один вечір трьох осіб.

Через півроку Марія мала шістдесят тисяч франків на своєму банківському рахунку, стала їсти в найдорожчих ресторанах, купила телевізор (якого ніколи не вмикала, але їй було приємно мати його поруч) і тепер серйозно розглядала можливість переселитися до кращої квартири. Вона вже могла купувати книжки, проте й далі ходила до бібліотеки, яка була тим місточком, що сполучав її з реальним світом, місточком дуже міцним і тривким. Вона любила розмовляти з бібліотекаркою, яка була дуже рада, що Марія нарешті знайшла собі ко-

хання і, мабуть, добру роботу, хоча ніколи її про це не розпитувала, оскільки швейцарці — люди стримані й сором'язливі (очевидна брехня, бо в «Копакабані» та в ліжку вони були розкutі й веселі або закомплексовані, як і всі інші люди на світі).

Рядки зі щоденника Марії, написані одного похму-рого недільного полуудня:

Усі чоловіки, низькі чи високі, зухвалі чи боязкі, товариські чи замкнені в собі, мають одну спільну характеристику: вони приходять у кабаре зі страхом. Найдосвідченіші серед них ховають свій страх, голосно розмовляючи, скуті не вміють прикидатися й починають пити, сподіваючись, що це відчуття їх покине. Але я не маю сумніву, що, за рідкісними винятками, — а цими винятками є «клієнти виняткові», з якими Мілан мене так і не познайомив, — вони бояться.

Чого вони бояться? Насправді це я повинна була б тримати. Це мене вони ведуть невідомо куди, це я істота слабка, це я не маю ніякої зброї. Чоловіки — створіння дуже дивні, і я тут говорю не тільки про тих, які приходять до «Копакабани», а й про всіх, яких досі знала. Вони можуть битися, кричати, погрожувати, але тримтають від страху перед жінкою. Можливо, не перед тією, з якою вони візьмуть шлюб, але завжди існує жінка, що їх лякає і підкоряє їх усім своїм забаганкам. Хай навіть це їхня мати.

*Ч*оловіки, з якими Марії

доводилося мати справу, відколи вона прибула до Женеви, робили все можливе, щоб здаватися впевненими у собі, так ніби вони керували світом та своїм особистим життям; проте Марія бачила в очах кожного з них страх перед своєю дружиною, панічний страх, що їм не вдається домогтися ерекції, показати себе справжнім чоловіком навіть перед повією, яка віддавалася їм за гроши. Коли вони відвідували крамницю і їм не подобалися вже куплені черевики, вони могли повернутися з чеком у руці й зажадати свої гроші назад. І водночас, хоча вони також платили свої гроші за тимчасову по-другу, якщо їм не щастило досягти ерекції, вони вже ніколи не поверталися до того самого кабаре, бо думали, що про їхню сексуальну неспроможність тепер знають усі жінки цього закладу. А для них це було ганьбою.

«Це ж я мусила б переживати сором, що не змогла розбудити хіть чоловіка. Але сором чомусь переживають вони».

Щоб уникнути таких прикрих непорозумінь, Марія намагалася завжди давати їм повну волю і, коли ко-

трийсь здавався надто п'яним або надто кволим, уникала статевих зносин і зосереджувала всю свою увагу на пестощах та мастурбациї, — що приносило їм велику втіху, — попри всю абсурдність такої ситуації, адже вони могли зробити собі мастурбацію й самі.

Не слід було допускати, щоб їх опановував сором. Ці чоловіки, такі могутні й пихаті на своїй службі, де вони безперервно вичитували своїм підлеглим, клієнтам, постачальникам, де панувало самовдоволення, таємничість, фальшиве поведінка, лицемірство, страх, гноблення, закінчували свій робочий день у кабаре, і їм не шкода було заплатити триста п'ятдесят швейцарських франків за те, щоб перестати на одну ніч бути самими собою.

«На одну ніч? Ти перебільшуєш, Маріє. Насправді лише на сорок п'ять хвилин, але якщо ми врахуємо час, потрібний для того, щоб роздягтися, спробувати якісь фальшиві пестощі, поговорити про щось стороннє, одягтися, то нам доведеться скоротити цей час до одинадцяти хвилинексу в прямому значенні цього слова».

Одинадцять хвилин. Світ обертається навколо чогось такого, що триває тільки одинадцять хвилин.

І задля цих одинадцяти хвилин на добу, яка має двадцять чотири години (якщо вважати, що всі вони та-кож щодня кохаються зі своїми дружинами, а це було б абсурдною і цілковитою неправдою), вони одружуються, утримують родину, терплять дитячий плач, винаходять безліч пояснень, коли повертаються додому пізно, роздивляються десятки, сотні інших жінок, із якими їм хотілося б прогулятися навколо Женевського озера, купують дорогий одяг для себе і ще дорожчий — для них,

платять повіям, аби надолужити те, чого їм бракує вдома, розвивають грандіозну промисловість косметики, дієт, гімнастики, порнографії, влади — а коли зустрічаються з іншими чоловіками, то, всупереч легенді, ніколи не розмовляють про жінок. Розмовляють лише про роботу, гроші та спорт.

Якоїсь дуже великої похибки припустилася наша цивілізація; і йдеться навіть не про вирубування лісів у Амазонії, розрідження озонового шару, не про загибель панди, не про отруєння людей тютюном, не про канцерогенні продукти, не про ситуацію в місцях ув'язнення, як то кричать усі газети.

Ідеться саме про ту галузь, у якій вона працює, — проекс.

А проте Марія працювала там не для того, щоб урятувати людство, а для того, щоб побільшити свій банківський рахунок (задля чого їй уже довелося пережити більш як півроку самотності, в разумах про зроблений нею вибір), щомісяця надсилали матері гроші (яка була вельми задоволена, коли довідалася, що відсутність грошей пояснюється лише незадовільною роботою швейцарської пошти, що не працює так добре, як пошта бразильська), купити все те, про що завжди мріяла й ніколи не могла собі дозволити. Вона переселилася до значно кращого помешкання, з центральним опаленням (хоча вже настало літо), і зі свого вікна могла бачити церкву, японський ресторан, супермаркет і симпатичну кав'ярню, яку мала звичай навідувати, щоб трохи почитати там газети.

А втім, згідно з обіцянкою, яку дала самій собі, вона збиралася терпіти ще тільки півроку свою рутинну пра-

цю: «Копакабана», «хочете випити?», танець, «що ви думаете про Бразилію?», готель, гроші вперед, розмова й доторкання до найвразливіших точок, як на тілі, так і в душі — допомогти партнерові в його інтимних проблемах, стати йому подругою на півгодини, одинадцять хвилин із яких буде змарновано на розтуляння ніг, стуляння ніг і стогін удаваної втіхи. Дуже вдячна, сподіваюся на зустріч із вами наступного тижня, ви — справжній чоловік, ви мені розкажете свою історію до кінця, коли ми зустрінемося наступного разу, чудові чайові, хоча я могла б і не брати їх — так мені було любо кохатися з вами.

А головне, ніколи не давати волі почуттям. Це була найважливіша, найрозумніша з порад, які дала їй бразилійка, певно, прихованіши від неї, що й сама була якось припустилася цієї помилки. Після двох місяців своєї роботи вона вже мала кілька пропозицій про одруження, і принаймні три з них були дуже серйозними: від директора однієї бухгалтерської фірми, від пілота, з яким вона пішла у свою першу ніч, і від власника крамниці, що спеціалізувалася на продажу складаних ножів та холодної зброї. Усі троє обіцяли «витягти її з цього життя» і дати їй пристойний дім, майбутнє, а може, й дітей та онуків.

І все це тільки за одинадцять хвилин на добу? Це було неможливо. Тепер, після набутого в «Копакабані» досвіду, Марія знала, що вона не єдина людина у світі, яка почуває себе самотньою. А людина спроможна витерпіти тиждень спраги, два тижні голоду, багато років без даху над головою і зовсім не спроможна терпіти самотність. Це найболючіше з катувань, найтяжча з мук. Ці чоловіки та багато інших, які полюбляли її товариство, страждали, як і вона, від цього руйнівного почут-

тя — відчуття того, що ти нікому не потрібний на цій землі.

Щоб уникнути спокуси кохання, вона відкривала серце своєму щоденнику. Вона брала в «Копакабану» тільки своє тіло і свій мозок, який ставав усе сприйнятливішим, усе гострішим. Вона зуміла переконати себе, що прибула до Женеви і зрештою прилаштувалася на вулиці Берна з якихось міркувань вищого порядку, і щоразу, коли брала якусь книжку в бібліотеці, зайвий раз переконувалася: ніхто досі не описав із усією відвертістю ці одинадцять хвилин, найважливіший часовий відрізок доби. Можливо, в цьому й полягала її доля, хоч би якою суворою здавалася вона в цей момент: написати книжку, розповісти свою історію, свою авантюру.

Атож, авантюру. Хоча це було слово заборонене, яке ніхто не наважувався промовити, яке більшість людей воліла бачити лише на телекрані, у фільмах, які демонструвалися — і не раз — у різні години дня, саме авантюри вона шукала. Вона ототожнювала її з пустелями, з мандрами невідомими краями, з таємничими людьми, що розмовляють у човні посеред річки, з літаками, кіностудіями, індіанськими племенами, льодовиками, Африкою.

Думка написати книжку їй припала до вподоби, і вона відразу придумала, як її назвати: «Одинадцять хвилин».

Насамперед вона розкласифікувала клієнтів на три типи: Термінатори (вона дала їм таку назву на честь фільму, який їй дуже подобався), від яких тхне випивкою вже тоді, як вони заходять, вдаючи, ніби ні на кого не дивляться, але переконані, що всі дивляться на

них, танцюючи зовсім мало й відразу переходячи до тих подій, які відбуваються в готелі; Жінкуваті Красені (також за назвою одного з фільмів), які намагаються бути елегантними, лагідними, ласкавими, так ніби без їхньої доброти світ не зміг би обернатися навколо своєї осі, вони мають звичай удавати, ніби просто прогулювалися вулицею і випадково зазирнули до кабаре; вони ніжні на початку й дуже невпевнені у собі, коли привозять жінку до готелю, тому вони закінчують тим, що поводяться з більшою вимогливістю, аніж Термінатори. І нарешті, Могутні Шефи (так теж називався один із фільмів), що ставляться до жіночого тіла так, ніби перед ними якийсь товар. Вони є найбезпосереднішими, танцюють, розмовляють, ніколи не дають чайових, знають, що вони купують і скільки воно коштує, ніколи не дозволяють собі погомоніти з жінкою, яку вибрали. Лише ці останні, в дуже витончений спосіб, знають, що означає слово «авантюра».

Рядки зі щоденника Марії, написані в один із днів, коли в неї були місячні й вона не могла працювати:

Якби сьогодні мені довелося розповісти комусь про своє життя, я змогла б зробити це в такий спосіб, що мене визнали б жінкою незалежною, відважною і щасливою. Проте я не можу цього зробити: мені заборонено згадувати єдине слово, яке набагато важливіше за одинадцять хвилин, — слово «кохання».

Протягом усього свого життя я дивилася на кохання як на щось подібне до добровільного раб-

ства. Це брехня: свобода існує лише тоді, коли воно присутнє. Хто віддається до останку, хто почуває себе вільним, той кохає найсильніше.

А хто кохає найсильніше, той почуває себе вільним.

Тому, попри все те, що я можу пережити, зробити, відкрити, ніщо не має сенсу. Я сподіваюся, що цей час швидко мине, щоб я могла повернутися до пошуків самої себе — відзеркаленої в чоловікові, який мене розумітиме, який не примусить мене страждати.

Але що це за нісенітниці я верзу? У коханні ніхто не може підім'яти під себе нікого; кожен із нас відповідає за те, що він почуває, і ми не можемо звинувачувати за це когось іншого.

Мені було боляче, коли я втрачала чоловіків, у яких закохувалася. Сьогодні ж я переконана в тому, що ніхто не втрачає нікого, бо ніхто не може ніким володіти.

У цьому справжній досвід свободи: мати найважливішу річ у світі, не володіючи нею.

З

бігли ще три місяці, прийшла осінь, настала нарешті й дата, яку Марія позначила в календарі: дев'яносто днів до повернення додому. Як швидко і як повільно проминув час, думала вона, відкривши, що час збігав у двох різних вимірах, залежно від її душевного стану, але в обох випадках її авантюра наблизялася до кінця. Звичайно ж, вона могла робити це й далі, але вона не могла забути сумну усмішку невидимої жінки, яка супроводжувала її, коли вона прогулювалася берегом озера, переконуючи її, що не все так просто, як їй здається. Хоч би якою великою була спокуса трудитися на цьому терені далі, хоч би як вона була готова здолати всі перешкоди, які постануть на її шляху, всі ці місяці, коли вона реально спілкувалася лише з самою собою, навчили її, що неминуче настане хвилина, коли їй треба буде обірвати все. Через дев'яносто днів вона повернеться у свою глуху бразильську провінцію, купить собі невеличку фазенду (зрештою, вона заробила навіть більше, ніж сподівалася), кілька корів (бразильських, не швейцарських), запросить батька й матір жити з нею, найме двох робітників і почне свою невеличку справу.

Вона досі думала, що кохання — це справжній досвід свободи і що ніхто не може володіти іншою людиною, досі плекала свої потаємні плани помсти, частину яких було і її тріумфальне повернення до Бразилії. Після того як вона організує свою фазенду, вона приїде до міста, приїде до банку, в якому працює хлопець, котрий зрадив її, перекинувшись до її найкращої подруги, і зробить туди великий грошовий внесок.

«Привіт, як життя, ти мене не впізнала?» — запитає він. Вона вдасть, ніби силкується пригадати і зрештою відповість, що ні, не впізнала, бо прожила цілий рік у ЄВ-РО-ПІ (вона промовить це слово дуже повільно, щоб усі його колеги почули). А ще ліпше буде сказати у ШВЕЙ-ЦА-РІ-Ї (це прозвучить екзотичніше й авантюрніше, ніж «у Франції»), де розташовані найкращі банки у світі.

То хто ж він такий? Він нагадає їй про шкільні часи. Вона скаже: «А... Здається, пригадую», але напустивши на обличчя вираз людини, яка нічого не пригадує. У такий спосіб вона здійснить свою помсту. Після цього треба буде добре попрацювати, і коли справи в неї підуть так добре, як вона планує, вона зможе присвятити себе тому, що найбільше важить для неї в житті: відкрити своє справжнє кохання, чоловіка, який чекав на неї всі ці роки, але з яким вона ще не мала нагоди познайомитися.

Марія вирішила назавжди відмовитися від думки написати книжку з назвою «Одинадцять хвилин». Тепер їй треба зосередити свої зусилля на фазенді, на планах на майбутнє, в якому знайде завершення, відбувши свою подорож, фатальний ризик її життя.

той день вона вийшла з дому, щоб зустрітися зі своєю найкращою — і єдиною — подругою, бібліотекаркою. Попросила книжку про скотарство та управління фазендами. Бібліотекарка призналася їй:

— Ви знаєте, кілька місяців тому, коли ви прийшли сюди й попросили показати вам книжки про секс, мене опанували побоювання за вашу долю. Зрештою, чимало гарних дівчат дозволяють звабити себе ілюзією легких грошей і забувають, що одного дня вони постаріють і вже не зможуть зустріти того єдиного чоловіка, який може наповнити їхнє життя.

— Ви говорите про проституцію?

— Це занадто сильне слово.

— Як я вже вам казала, я працюю в компанії, що здійснює імпорт та експорт м'яса. Проте, коли б мені трапилось зайнятися проституцією, то хіба це привело б до тяжких наслідків, якби я зупинилася вчасно? Зрештою, бути молодою означає також робити помилки.

— Усі наркомани так кажуть: досить зуміти зупинитися вчасно. І ніхто не зупиняється.

— Ви, пані, певно, жінка дуже порядна, народжена в країні, яка шанує своїх громадян. Вам цього було досить, щоб почувати себе щасливою?

— Я пишауся тим, як мені вдалося здолати всі труднощі на своєму шляху.

Чи розповідати про себе й далі? Що ж, ця дівчина заслуговує на те, щоб довідатися про життя трохи більше, аніж вона знає.

— У мене було щасливе дитинство, я навчалася в одній із найкращих шкіл Берна, приїхала працювати до Женеви, зустрілася й одружилася з чоловіком, якого кохала. Я все робила для нього, він також усе робив для мене. Минув час, і він вийшов на пенсію, діставши повну волю робити все, що забажає, — її очі посмутніли, — бо, мабуть, за все своє життя він жодного разу не подумав про себе. Ми ніколи всерйоз не сварилися, не переживали глибоких емоцій, він ніколи мене не зраджував і ніколи не образив прилюдно. Ми прожили нормальнє життя, але воно було настільки нормальним, що без роботи він почував себе нікому не потрібним, ні для кого не цікавим і через рік помер, від раку.

Вона розповіла правду, але це могло спровокувати негативний вплив на дівчину, яка перед нею стояла.

— Хай там як, а ліпше прожити життя без несподіванок, — підбила вона висновок. — Мабуть, мій чоловік помер би раніше, якби це було не так.

Марія пішла, сповнена рішучості зібрати якомога більше відомостей про фазенди. Позаяк вечір у неї був вільний, вона вирішила прогулятися трохи і, прийшовши у високу частину міста, побачила невеличку

жовту дощечку з написом «Дорога на Сантьяго». Дорога — куди? А що з протилежного боку вулиці був бар, а вона мала звичку розпитувати про все, чого не знала, то вирішила увійти туди й запитати.

— Не маю найменшого уявлення, — відповіла їй офіціантка, яка стояла за прилавком.

То був шикарний заклад, і кава коштувала там утричі дорожче, ніж звичайно. Та оскільки гроші в Марії були й оскільки вона сюди вже прийшла, то замовила каву й вирішила присвятити найближчі години тому, щоб узнати все про управління фазендами. Вона розгорнула книжку з великим ентузіазмом, проте не змогла зосередитися на читанні — книжка була вкрай занудною. Буде набагато цікавіше поговорити на цю тему з одним із своїх клієнтів — вони завжди достеменно знали, як треба розпоряджатися грішми. Вона заплатила за каву, підвелася, подякувала офіціантці, яка її обслуговувала, залишила щедрі чайові (вона виплекала в собі забобонну віру в те, що хто багато дає, той і отримає багато), рушила в напрямку до дверей і, зовсім не усвідомивши важливість тієї хвиlinи, почула фразу, яка назавжди змінить її плани, її майбутнє, її фазенду, її уявлення про щастя, її душу жінки, її ставлення до чоловіків, її місце у світі:

— Зачекайте хвилину.

Вона здивовано глянула вбік. Бар, до якого вона увійшла, був закладом респектабельним, це була не «Копакабана», де кожен чоловік має право сказати ці слова, хоча навіть там жінка може відповісти йому: «Я йду звідси і, будь ласка, мене не затримуйте».

Марія наготовилася пустити почуті слова повз вуха, але її цікавість була сильнішою, і вона обернулася на

звук голосу. Вона побачила дивну сцену: чоловік років тридцяти (чи їй слід було подумати «молодик років тридцяти» — її світ постарів дуже швидко) з довгим волоссям, стоячи навколошках на підлозі — поруч нього лежали, безладно розкидані, кілька пензлів, — малював якогось пана, що сидів у кріслі, з келихом ганусівки в руці. Вона не помітила їх, коли увійшла.

— Не йдіть звідси. Я вже закінчу цей портрет і хотів би намалювати й вас.

Марія відповіла — і своєю відповіддю зав'язала вузол, якого у всесвіті ще не було.

— А мені не цікаво, щоб ви мене малювали.

— З вас промениться світло. Дозвольте мені принайманні зробити ескіз.

Що таке ескіз? І про яке «світло» йдеться? Вона не перестала бути жінкою марнославною — тільки уявили собі, що вона матиме свій портрет, виконаний майстром, який береться за це цілком серйозно! Вона почала мріяти: а раптом це знаменитий художник? Вона знайде своє бессмертя, увічнена на його полотні! Виставлена в Парижі або в Сальвадорі-де-Багія! Міф!

З другого боку, що робить тут цей чоловік, з усім отим безладом навколо нього, в такому дорогому барі, де, мабуть, буває багато людей?

Угадавши її думки, офіціантка, яка чекала відвідувачів, сказала стищеним голосом:

— Це художник дуже відомий.

Отже, інтуїція її не підвела. Марія спробувала опанувати себе й зберегти холоднокровність.

— Він приходить сюди вряди-годи й завжди приводить із собою важливого клієнта. Каже, що йому подобається це оточення, що він знаходить тут натхнення. Він має панно з людьми, які репрезентуватимуть наше місто, — це замовлення префектури.

Марія подивилася на чоловіка, що позував для портрета. І знову молоденька офіціантка вгадала її думки.

— То хімік, який зробив революційне відкриття. Йому дали Нобелівську премію.

— Не йдіть, — повторив художник. — Я закінчу через п'ять хвилин. Замовте що хочете й запишіть на мій рахунок.

Наче загіпнотизована цим наказом, вона сіла за прилавок бару, замовила коктейль із ганусівки (вона не звикла пити міцні трунки, і єдине, що їй спало на думку, — це наслідувати нобелівського лауреата) і стала дивитись, як художник працює. «Я не репрезентую місто, отже, він зацікавлений у чомусь іншому. Але ж він не на мій смак», — подумала машинально, повторивши те, що завжди собі казала, відколи почала працювати в «Копакабані»; це був якір її спасіння і її небажання потрапити в одну з пасток, які наставляє людині серце.

Після того як вона собі це прояснила, вона подумала, що чому б їй і не зачекати трохи, — можливо, дівчина за прилавком сказала правду, і цей чоловік справді може відкрити їй двері у світ, якого вона не знала, але про який часто думала: зрештою, хіба вона не мріяла стати моделлю?

Вона спостерігала за тим, з якою вправністю та швидкістю він закінчував свою працю, — полотно, на перший погляд, було дуже велике, але воно було майже

повністю згорнуте, й вона не могла бачити інших облич, які там були намальовані. А що, як перед нею нова нагода? Цей чоловік (вона вирішила, що це «чоловік», а не «хлопець», бо в цьому випадку вона відчула б себе надто старою для його віку) начебто не належав до типу тих, котрі можуть зробити таку пропозицію тільки для того, щоб перебути з нею ніч. Через п'ять хвилин, як і обіцяв, він закінчив свою роботу, а тим часом Марія зосередила всі свої думки на Бразилії, на своєму близкучому майбутньому та на абсолютній відсутності свого інтересу до того, щоб заводити знайомство з новими людьми, які могли б поставити всі ці плани під загрозу.

— Дякую, тепер ви можете змінити позу, — сказав художник хімікові, який, здавалося, прокинувся від сну.

А тоді обернувся до Марії і сказав без зайвих околясів:

— Проходьте в отой куток і розташуйтесь, як вам зручно. Світло зараз майже ідеальне.

Так ніби доля все це підготувала наперед, так ніби це була найприродніша річ у світі, так ніби вона все життя знала цього чоловіка або не раз переживала цю хвилину у своїх снах і тепер чітко знала, що їй треба робити в житті реальному, Марія взяла свій келих із ганусівкою, книжки про управління фазендами й попрямувала туди, куди показав їй художник, — до столу, що стояв біля вікна. Він підібрав пензлі, розгорнув велике полотно, підсунув близче кілька маленьких скляночок із фарбами різного кольору, пачку сигарет і опустився на вколішки біля її ніг.

— Залишайтесь весь час у одній позі.

— Ви багато від мене хочете. Мое життя — це постійний рух.

Ця фраза видалася їй блискучою, але молодик пустив її повз вуха. Марія, намагаючись зберегти невимушеність, бо його погляд неабияк її бентежив, показала пальцем туди, де за шибкою вікна виднілася вулиця і дощечка з загадковим написом:

— Що таке «Дорога на Сантьяго»?

— Це дорога прочан. У середні віки люди з усієї Європи ішли цією дорогою, прямуючи до одного міста в Іспанії, яке називається Сантьяго-де-Компостела.

Він згорнув частину полотна й наготовував пензлі. Марія розпитувала далі, до пуття не знаючи, що їй робити:

— Ви хочете сказати, що як іти прямо цією дорогою, то можна дійти до Іспанії?

— Через два або три місяці. Але можна попросити вас про одну річ. Посидьте мовчки. Це триватиме не більш як десять хвилин. І заберіть зі столу пакунок.

— Це книжки, — відповіла вона з певним роздратуванням, бо їй не сподобався наказовий тон прохання.

Він повинен знати, що перед ним жінка освічена, що вона збавляє свій час у бібліотеках, а не в крамницях. Але він сам узяв пакунок і поклав його на підлогу, без церемоній.

Отже, їй не вдалося справити на нього враження. А втім, вона не має найменшого наміру справляти на нього враження, вона зараз не на роботі, тож має приберегти чари своєї зваби на пізніше, для тих чоловіків, котрі добре оплачують її зусилля. Навіщо їй зав'язувати якісь стосунки з цим художником, який, певно, не має

грошей навіть для того, щоб запросити її до кав'ярні? Чоловік, якому вже тридцять, не повинен носити довге волосся, це виглядає кумедно. Але чому вона вирішила, що в нього немає грошей? Офіціантка сказала, що він людина знаменита, — чи то, може, вона сказала не про художника, а про хіміка? Вона спробувала вгадати розмір його статків із того, як він одягнений, але це їй мало що підказало. Життя давно навчило її, що люди, одягнені неохайно, — а тут був саме цей випадок — часто мають більше грошей, аніж ті, хто носить трійку з краваткою.

«Чого це я думаю про цього чоловіка? Зрештою, мене цікавить картина, а не він».

Десять хвилин — не занадто висока ціна за можливість знайти безсмертя в живописі. Вона побачила, що він малює її поруч із тим хіміком, чиї труди було відзначено премією, і почала запитувати себе, чи не треба буде в кінці щось заплатити за його працю.

— Оберніть обличчя до вікна.

Вона знову підкорилася його наказу, нічого не запитавши, що було абсолютно не в її стилі. Дивилася на людей, які проходили вулицею, на дощечку, що вказувала дорогу прочанам, уявляючи собі, що ця вулиця існує вже не одне століття, що це дорога, яка пережила прогрес, великі зміни, що відбулися у світі, а також ті зміни, які відбулися в самій людині. Можливо, це добрий для неї знак, ця картина теж може мати схожу долю і стоятиме в музеї від сьогодні ще років п'ятсот.

Художник почав малювати, й, мірою того як робота посувалася вперед, Марія втрачала свою первісну веселість і починала відчувати себе незначущою. Коли вона увійшла до цього бару, вона була жінкою, впевне-

ною в собі, спроможною ухвалити надзвичайно важке рішення — покинути роботу, яка приносить їй чимало грошей, аби розпочати нелегку й пов'язану з чималим ризиком справу: організувати фазенду в себе на батьківщині. А тепер, здавалося, до неї повернулося відчуття невпевненості перед світом, а такої розкоші повія ніколи не може собі дозволити.

Зрештою вона відкрила причину свого дискомфорту: уперше за багато місяців хтось дивився на неї не як на об'єкт чи навіть як на жінку, а як на щось таке, чого вона не могла собі уявити, хоча найімовірнішим припущенням було таке: «Він бачить мою душу, мій страх, мою слабкість, мою неспроможність боротися зі світом, що його я, як мені здається, підкорила, але про який нічого не знаю».

Безглуздо, але вона й далі перебувала десь у царині своїх мрій.

— Мені хотілося б...

— Будь ласка, не розмовляйте, — попросив художник. — Я бачу світло, яке промениться з вас.

Ніхто ніколи їй цього не казав. «Я бачу ваші тверді груди», «я бачу ваші округлі стегна», «я бачу екзотичну красу тропіків» або, в найліпшому випадку, «я бачу, що ви хочете позбутися цього життя, то чом би вам не дати мені шанс, і я збудую для вас помешкання». Такими були коментарі, що їх вона звикла чути, але... світло, яке промениться з вас? Чи, може, він мав на увазі світло призахідного сонця?

— Це ваше особисте світло, — пояснив він, коли до нього дійшло, що вона нічого не зрозуміла.

Особисте світло. Що ж, ніхто, мабуть, не перебуває далі від реальності, аніж цей наївний художник, який

навіть у своїй імовірні тридцять років нічого не навчився від життя. Як усім відомо, жінки дозривають набагато швидше, ніж чоловіки, і Марія — хоча й не відвела безсонних ночей, намагаючись розв'язати свої філософські конфлікти, — одне принаймні знала твердо: вона не має того, що художник називав «світлом» і що вона витлумачила як «особливий полиск». Вона нічим не відрізняється від інших людей, мовчки переживає свою самотність, намагається виправдати все, що робить, прикидається сильною, тоді як насправді вона дуже слабка, прикидається слабкою, коли почувається сильною, відмовилася від будь-якого спокою задля ризикової праці, яка, проте, вже наближається до свого фіналу, плекає плани на майбутнє й розкаюється у своєму минулому — і така людина нікак не може мати якогось «особливого полиску». Він сказав це, певно, лише для того, щоб примусити її мовчати й бути задоволеною з того, що вона сидить тут, граючи перед ним роль ідіотки.

«Особисте світло. Міг би сказати й щось інше, наприклад: «Який у вас гарний профіль!»

Як проникає світло в дім? Через відкриті вікна. Як проникає світло в людину? Через двері, відчинені для кохання, якщо вони справді відчинені. А її двері для кохання зачинені, вона знає це твердо. Мабуть, це зовсім поганий художник, який нічого не розуміє.

— Я закінчив, — сказав він і почав збирати своє причандалля.

Марія не зворухнулася. Хотіла попросити дозволу подивитися на картину, але ж це могло бути ознакою її невихованості, виявом недовіри до хисту художника.

Проте голос цікавості заглушив усі інші. Вона звернулася до нього з цим проханням, і він дав згоду.

Він намалював лише обличчя; воно було схоже на її обличчя, проте, якби коли-небудь вона побачила цю картину, не знаючи, хто був моделлю, вона сказала б, що це хтось набагато сильніший за неї, наповнений «світлом», якого вона не могла побачити, коли дивилася на себе в дзеркало.

— Мене звати Ральф Гарт. Якщо бажаєте, я куплю вам іще один коктейль.

— Ні, дякую.

На перший погляд, їхня зустріч тепер звертала на добре знайому стежку: чоловік намагався звабити жінку.

— Будь ласка, дві ганусівки, — сказав він, не звернувши увагу на відмову Марії.

Що вона має намір тепер робити? Читати невимовно занудну книжку про управління фазендами? Прогулятися, як уже робила сотні разів, берегом озера? Тож чи не цікавіше буде поговорити з кимось, хто побачив у ній світло, про яке вона й гадки не мала, саме в той день, що його вона позначила в календарі як початок завершального етапу її «експерименту»?

— Де ви працюєте?

Це було запитання, якого їй би не хотілося чути, запитання, яке примушувало її сахатися мало не від кожного, хто до неї підходив (що у Швейцарії траплялося рідко, з огляду на стриману вдачу її жителів). Як їй найліпше відповісти на нього?

— Я працюю в кабаре.

От і гаразд. Вона мала таке відчуття, ніби з пліч у неї звалився величезний тягар, — і вона була дуже задоволена.

на з себе; наука, яку вона здобула, відтоді як стала жити у Швейцарії, таки пішла їй на користь, і тепер вона спроможна запитувати (Хто такі курди? Що таке «Дорога на Сантьяго»?) та відповідати («Я працюю в кабаре»), не переймаючись тим, що подумає її співрозмовник.

— Мені здається, я вже вас бачив.

Марія відчула, що йому хочеться піти далі, й тішилася своєю маленькою перемогою; художник, який лише кілька хвилин тому віддавав їй накази, здаючись абсолютно впевненим у тому, чого йому треба, тепер обернувся на такого ж чоловіка, як і всі інші, невпевненого в собі перед незнайомою жінкою.

— А що це за книжки?

Вона показала. Управління фазендами. Її співрозмовник, здавалося, ще більше втратив упевненість у собі.

— Ви працюєте в галузі сексу?

Він поставив ризиковане запитання. Невже вона була вдягнена, як повія? Вона окинула себе поглядом. Це ставало досить цікавою грою, вона абсолютно не мала чого втрачати.

— Чому чоловіки думають лише про це?

Він поклав книжки назад у її сумочку.

— Секс і управління фазендами. Важко вигадати щось занудніше від того й того.

Що, що? Вона мала таке відчуття, ніби їй кинуто виклик. Як можна говорити так погано про її професію? Власне, він ще не знат, ким вона працює, лише ризикнув висловити своє припущення, але вона не могла залишити його репліку без відповіді.

— А от мені, навпаки, здається, що нема нічого зануднішого, ніж живопис. Щось нерухоме, рух, який

урвали на самій його середині, фотографія, що ніколи не є точною копією оригіналу. Мертвє мистецтво, яким більше ніхто не цікавиться, крім хіба самих художників, людей, що вважають себе людьми важливими, культурними, але хіба вони не відстали далеко від сучасного світу? Хтось колись чув про Хуана Міро? І я ніколи б не почула, якби про нього не згадав один араб, що запросив мене до ресторану, проте це абсолютно нічого не змінило в моєму житті.

Вона так і не довідалася, чи не зайшла у своїй критиці живопису надто далеко, бо в цю мить принесли випивку, й розмова урвалася. Якийсь час обое мовчали. Марія подумала, що їй уже час піти, й, мабуть, Ральф Гарт подумав те саме. Але перед ними ще стояли повні келихи отого жахливого трунку, й це був привід для того, щоб залишатися разом.

— А нашо вам книжка про фазенди?

— Що ви хочете цим сказати?

— Я був на вулиці Берна. Після того як ви мені сказали, де працюєте, я пригадав, що вже раніше вас бачив — у тому дорогому кабаре. Проте, коли я вас малював, я про це не міг навіть подумати: «світло», яке променилося з вас, було надто сильним.

Марія відчула, як земля вислизає з-під її ніг. Уперше їй стало соромно за те, що вона робить, хоча для цього не було найменших підстав, вона працювала, щоб утримувати себе та свою родину. Це йому мало б бути соромно за те, що він ходив на вулицю Берна; за ці кілька хвилин усі чари її сьогоднішньої пригоди розвіялися.

— Послухайте, пане Гарт, хоча я й бразилійка, проте вже дев'ять місяців живу у Швейцарії. І я знаю, що швей-

царці люди стримані, бо вони живуть у дуже маленькій країні, де майже всі одне одного знають, як ми в цьому щойно переконалися, а це вельми поважна причина для того, щоб ніхто не розпитував когось іншого, як той живе. Ваші слова були недоречними й дуже неделікатними, але якщо вашою метою було принизити мене, щоб почути себе розкутіше, то ви, ласкавий пане, лише згаяли час. Дякую вам за ганусівку, яка має просто жахливий смак, але яку я хочу випити до дна. А потім хочу закурити сигарету. А потім я встану й піду звідси геть. Але ви, пане, можете піти вже зараз, бо негоже для славетного художника сидіти за одним столом із повією. Бо я, щоб ви знали, справді повія. Повія з голови до ніг і з ніг до голови, хоча ніякої провини я за собою не бачу. Я навіть наділена деякими чеснотами — скажімо, не хочу обманювати ані себе, ані вас, ласкавий пане. Бо пан просто не вартий моїх зусиль, не вартий того, щоб я йому брехала. А цікаво, як би повівся знаменитий хімік, що сидить у протилежному кінці ресторану, коли б довідався, хто я така?

Вона почала підвищувати голос:

— Я — повія! І хочете, я вам іще дещо скажу? Ця професія принесла мені свободу, я тепер твердо знаю, що поїду геть із цієї проклятої країни рівно через дев'яносто днів, поїду з грішми, набагато освіченішою, ніж була, спроможною вибрati собі добре вино, з повною сумкою фотографій, які я знімала на снігу, й добре знаючи, чого варті чоловіки!

Офіціантка за прилавком слухала її з переляканим виглядом. Хімік, здавалося, не звертав на все це жодної уваги. Але, можливо, алкоголь, можливо, передчуття того, що незабаром вона знову стане жінкою з глухої

бразильської провінції, можливо, велика радість на думку про те, що вона спроможна сказати, де вона працює, і посміята з шоку тих, кому вона це говорить, із осудливих поглядів, з обурених жестів, не давали Марії замовкнути.

— Ви добре зрозуміли мене, пане Гарт? Від голови до ніг, від ніг до голови я повія, і в цьому моя перевага, моя доблесть!

Він не сказав нічого. І не зворухнувся. Марія відчула, як повертається до неї її впевненість у собі.

— А ви, пане, є художником, який нічого не розуміє у своїх моделях. Можливо, отой хімік, який тут сидів, неуважний, сонний, насправді працює робітником за лізниці. Й усі інші люди, намальовані на вашій картині, певно, є не тими, за кого ви їх узяли. Бо інакше ви ніколи не сказали б, що може променитися «незвичайне світло» з жінки, котра, як ви це зрештою й самі зрозуміли, поки її малювали, є ВСЬОГО-НА-ВСЬОГО ЗВИЧАЙНІСІНЬКОЮ ПО-ВІ-Є-Ю!

Останні слова вона промовила повільно й дуже голосно. Хімік прокинувся від сну, а офіціантка принесла рахунок.

— Мене цікавила не повія, а жінка, якою ви є. — Ральф проігнорував рахунок і відповів, також карбуючи кожне слово, з паузами, але тихим голосом. — З вас промениться сяйво. Це світло свідчить про сильну волю людини, яка приносить у жертву щось дуже важливе в ім'я чогось іншого, для неї ще важливішого. Ідеться про очі, це світло струменить із очей.

Марія почула себе обеззброєною; він не прийняв її провокативного виклику. Їй хотілося вірити, що він

хоче лише звабити її, більш нічого. Вона заборонила собі думати, — принаймні на найближчі дев'яносто днів, — що на цій землі можуть існувати цікаві чоловіки.

— Погляньте на цей ганусовий трунок, який стоїть перед вами, — провадив він. — Ви, либонь, бачите лише трунок. Я ж, оскільки повинен глибоко проникнути в те, що малюю, бачу також рослину, з якої його виготовлено, бачу бурі та грози, що їх довелося витримати цій рослині, бачу руку, що зібрала її зернята, бачу, як її перевозять сюди на кораблі з іншого материка, відчуваю її пахощі й бачу її колір перед тим, як її вкинули в спирт, пахощі й колір, які були її невід'ємною часткою. Якби одного дня я намалював цю сцену, я намалював би це все, хоча, побачивши картину, ви подумали б, що перед вами простий келих із ганусівкою.

Так само, коли ви дивилися на вулицю й думали — бо я знаю, що ви думали, — про дорогу на Сантьяго, я намалював ваше дитинство, вашу юність, ваші мрії, які розсипалися ще в минулому, ваші мрії про майбутнє, вашу волю, яка інтригує мене найдужче. Коли ви подивилися на свій портрет...

Настороженість Марії розвіялась, хоча вона знала, як її потім буде важко мобілізувати.

— Я теж туди подивився й побачив це світло... хоча там була тільки жінка, схожа на вас.

Знову запала напружена мовчанка. Марія поглянула на годинника.

— Через кілька хвилин мені треба йти. Чому ви сказали, щоекс — справа нудна?

— Вам це має бути відомо краще, аніж мені.

— Я знаю це, бо працюю в цьому й мені щодня доводиться робити одне й те саме. Але ви, молодий чоловік тридцяти років...

— Мені двадцять дев'ять...

— ...Привабливий, знаменитий і який ще, мабуть, не втратив інтересу до цих речей, ви не мали потреби йти на вулицю Берна, щоб знайти собі подругу.

— Авжеж, мав потребу. Я лягав до ліжка з кількома вашими колежанками не тому, що мені було важко знайти собі подругу. Моя проблема в мені самому.

Марія відчула напад ревнощів і злякалася. Вона тоді зрозуміла, що їй справді пора вже йти.

— То була моя остання спроба. Потім я це облишив, — сказав Ральф, починаючи збирати свої інструменти, розкидані на підлозі.

— Ви маєте якусь фізичну проблему?

— Ні. Просто втратив інтерес.

Це було неможливо.

— Оплатіть рахунок. Ми прогуляємося. Правду кажучи, я думаю, що багато спізнали це відчуття, але ніхто не признається; приемно погомоніти з людиною, коли вона з тобою цілком щира.

Вони рушили по Дорозі на Сантьяго, яка спочатку підіймалася вгору, потім спускалася вниз, потім виходила до річки, понад річкою добігала до озера, а понад озером виводила в гори, які приводили подорожанина в той далекий куточек Іспанії. Повз них проходили люди, що поверталися з обіду, матері зі своїми немовлятами, туристи, які робили фотографії з прекрасного водограю, що сипав бризками посеред озера, мусульманки, накриті чадрою, пробігали підтюпцем

хлопці й дівчата, і, здавалося, всі вони вирушили на прощу до того міфічного міста, Сантьяго-де-Компостела, яке, можливо, й не існувало, було тільки легендою, в яку люди повинні були вірити, щоб наповнити змістом своє життя. Тією ж таки дорогою, по якій сунуло стільки народу протягом такого довгого часу, ішли також чоловік із довгим волоссям, що ніс важку сумку з пензлями, фарбами, полотнами, олівцями, та трохи молодша дівчина з повною торбинкою книжок про управління фазендами. Нікому з цих двох не спало на думку запитати себе, чому вони вирушили на цю прощу вдвох, їхня спільна мандрівка здавалася обом найприроднішою річчю у світі, він уже все знав про неї, вона ще нічого не знала про нього.

І тому вона вирішила звернутися до нього з розпитуваннями, тепер вона запитувала про все. Спочатку він відповідав стримано, але вона знала, як домогтися від чоловіка чого завгодно, й зрештою він розповів, що двічі одружувався (рекорд для двадцяти дев'ятьох років!), багато мандрував, був знайомий із королями, славетними акторами, брав участь у незабутніх торжествах. Народився він у Женеві, жив у Мадриді, Амстердамі, Нью-Йорку та в одному місті на півдні Франції, яке називається Тарб і не позначене на жодному з головних туристських маршрутів, але яке він дуже любив за близькість гір та за палкі серця його жителів. Його талант відкрили, коли йому було двадцять років і один багатий торговець творами мистецтва випадково прийшов обідати в японський ресторан у його рідному місті — що був обставлений його картинами. Він заробляв багато грошей, був молодий і міцний здоров'ям, міг ро-

бити що завгодно, податися в будь-яке місце, зустрітися з ким йому заманеться, він уже спізняв усі радощі, які може спізнати чоловік, робив лише те, що було йому до вподоби, а тим часом, незважаючи на все це, на славу, гроші, жінок, подорожі, він був людиною нещасливою, яка мала в житті лише одну радість — свою роботу.

— Жінки примушували вас страждати? — запитала вона, відразу зрозумівши, що це запитання ідіотське, мабуть, занесене до підручника, який має назву «Усе, що мають знати жінки для того, щоб завоювати чоловіка».

— Вони ніколи не примушували мене страждати. Я був дуже щасливий у кожному зі своїх шлюбів. Мене зраджували, і я зраджував, як то буває з кожним нормальним подружжям. Проте через певний час мене зовсім перестав цікавити секс. Я й далі любив жінок, відчуваючи потребу мати подругу, але секс... чому це ми розмовляємо з вами про секс?

— Тому що, як ви самі сказали, я повія.

— Мое життя не має великого інтересу. Я митець, який зумів досягти слави ще молодим, що трапляється нечасто, а надто в живописі, де це буває надзвичайно рідко. Я спроможний сьогодні намалювати яку завгодно картину й узяти за неї будь-які гроші, хоча критики лютують, бо лише вони, бачите, знають, що таке «мистецтво». Я маю славу людини, що знає відповіді на всі запитання, і чим більше я мовчу, тим розумнішим мене вважають.

Він усе розповідав і розповідав про своє життя. Щотижня його запрошують, із якоюсь метою, в найрозмаїтіші місця світу. Він має агента, жінку, яка живе в

Барселоні, — вона знає, де це? Так, Марія знає, Барселона — місто в Іспанії. Цей агент займається всіма проблемами, які стосуються грошей, запрошень, виставок, але вона ніколи не примушує його робити те, до чого він не має охоти, тим більше, що за багато років праці вони домоглися певної стабільності на ринку.

— Вам цікаво слухати мою історію? — у його голосі прозвучали нотки невпевненості.

— Я б сказала, що ця історія зовсім не така, як у більшості. Багатьом людям захотілося б побувати у вашій шкурі.

Ральф захотів знати більше про Марію.

— У мені живуть три особи, залежно від того, кому я потрібна. Наївна Дівчина, що дивиться на чоловіка з захватом і вдає, ніби вражена його розповідями про могутність і славу. Фатальна Жінка, що відразу атакує тих, котрі почувають себе не зовсім упевнено, й, зробивши це, домігшись контролю над ситуацією, дає їм більше волі, бо відтепер їм не треба турбуватися ні про що. І, нарешті, Співчутлива Мати, яка дбає про тих, котрі потребують порад, і вислуховує з виглядом людини, яка все розуміє, історії, що влітають їй у одне вухо й вилітають із другого. Про яку з трьох вам хочеться знати?

— Про вас.

Марія розповіла все, бо їй треба було про все розповісти, — вона вперше дісталася нагоду зробити це, відтоді як покинула Бразилію. В кінці своєї розповіді вона підсумувала, що, хоча її робота й не була цілком звичайною, нічого з нею не відбулося надто цікавого, окрім тижня, який вона провела в Ріо, та першого місяця у Швейцарії. Дім, робота, робота, дім — і більше нічого.

Коли вона закінчила, вони знову сиділи в барі — цього разу на протилежному кінці міста, біля Дороги на Сантьяго, кожен думаючи про те життя, яке доля приберігає для другого.

— Чого ми ще не сказали одне одному? — запитала вона.

— Ми ще не сказали одне одному «до побачення».

Справді. Цей день був зовсім не схожий на її інші дні. Вона почувала себе стравоженою, напружену, як людина, що відчинила двері й не знає, як зачинити їх.

— Коли я зможу побачити картину?

Ральф подав їй візитку свого барселонського агента.

— Зателефонуйте їй звідси через півроку, якщо будете ще в Європі. «Обличчя Женеви», люди знамениті й нікому не відомі, буде вперше виставлена в одній берлінській галереї. Потім вона зробить тур по Європі.

Марія згадала про календар, про ювілейні днів, які їй лишилися, про те, що будь-які стосунки, будь-який зв'язок може виявитися небезпечним для неї, для її планів.

«Що найважливіше в цьому житті? Жити чи вдавати, що ти живеш? Піти тепер на ризик, переконати себе в тому, що сьогодні ти пережила найліпший день із усіх твоїх днів, прожитих у цьому місті? Подякувати йому за те, що вислухав мене без критики й без коментарів? Чи просто сковатися під обладунок жінки із сильною волею, із незвичайним світлом і піти собі без зайвих слів?»

Поки вони йшли Дорогою на Сантьяго й вона слухала саму себе, слухала, як розповідає про власне життя, Марія почувала себе жінкою щасливою. Мабуть, їй варто цим і задовольнитися — вже це було для неї великим подарунком життя.

- Я вас знайду, — сказав Ральф Гарт.
 - Не робіть цього. Незабаром я поїду до Бразилії.
- Ми вже нічого більше не зможемо дати одне одному.
- Я прийду до вас як клієнт.
 - Це було б для мене великим приниженням.
 - Я знайду вас, щоб ви мене врятували.

Він уже казав це на самому початку, коли говорив про свою нежість до сексу. Вона хотіла відповісти, що сама почуває те саме, але стрималася — вона вже й так зайшла надто далеко у своїх негативних оцінках, розумінішне буде промовчати.

Яка патетична пригода! Перед нею знову був хлопчик із її дитинства, проте цього разу він просив у неї не олівця, а трохи спілкування. Вона оглянулася у своє минуле і вперше собі простила: не вона була винна, а ото сором'язливий школярик, який обмежився однією спробою. Вони були дітьми, а діти так і поводяться — ні вона, ані хлопчик не вчинили помилки, і ця думка принесла їй велику полегкість, вона почула себе ліпше, вона не зрадила першу нагоду у своєму житті. Усі так роблять, така поведінка невід'ємна від тієї ініціативи, яку виявляє людська істота в пошуках своєї другої частини, так воно й буває.

Але тепер ситуація була іншою. Хоч би якими переконливими були її аргументи (я повертаюся до Бразилії, я працюю в кабаре, ми не маємо часу, щоби взнати одне одного добре, мене не цікавить секс, нічого не хочу знати про кохання, я повинна навчитися управляти фазендаами, я зовсім не розуміюся на живописі, ми живемо в різних світах), життя кинуло їй іще один виклик. Вона вже не була дитиною й мусила зробити вибір.

Вона вирішила нічого не відповідати. Потисла художникові руку, за звичаєм цієї країни, й пішла додому. Якщо він чоловік, котрому вона могла сподобатися навіть такою, якою була, то її мовчанка його не злякає.

Уривок із щоденника Марії, написаний у той самий день:

Сьогодні, коли ми йшли понад озером по тій дивній Дорозі на Сантьяго, чоловік, який був зі мною — художник, життя, цілком не схоже на мое, — кинув у воду камінь. У тому місці, де він упав, з'явилися маленькі кола, які ставали більшими й більшими, аж поки добігли до качки, яка там випадково пропливала й не мала жодного стосунку до кинутого камінця. Замість злякатися несподіваної хвилі, вона почала підстрибувати на ній, певно, знайшовши в цьому розвагу.

За кілька годин до цієї сцени я увійшла до однієї кав'янрі, почула чийсь голос, і враження було таке, ніби то сам Бог кинув камінець у те місце. Хвилі енергії накотилися на мене й на чоловіка, що малював там у кутку картину. Він відчув вібрацію камінця, я також. І що тепер?

Художник знає, коли йому зустрічається модель. Музикант знає, коли його інструмент настроєний. Я усвідомлюю, що тут, у моєму щоденнику, певні фрази написані не мною, а жінкою, з якої промениться «світло». Я є цією жінкою, і я ж таки відмовляюся прийняти її.

Я можу й далі жити так, як жила. Але можу також, як та качка на озері, пострибати й повеселитися на хвилі, що накотилася несподівано й порушила рівновагу води.

Існує назва для цього каменя: любов. Вона може описати красу блискавичної зустрічі між двома людьми, але цим не обмежується. Її можна виявити у збудженні від несподіваного, в бажанні зробити щось із палкою пристрастю, в упевненості, що здійснюється твоя мрія. Любов подає нам сигнали, які приводять нас до життя, — і лише від мене залежить, чи зумію я розшифрувати ці сигнали.

Мені приємно було б повірити в те, що я закохалася. Закохалася в чоловіка, якого не знаю і якого не було в моїх планах. Усі ці місяці самоконтролю, відмови від кохання привели якраз до протилежного: я піддалася чарам першої людини, яка виявила до мене чуйність.

Ще добре, що я не записала його телефон, що не знаю, де він живе, що можу втратити його, не звинувачуючи себе за втрачену нагоду.

І навіть якщо так і станеться, навіть якщо я його уже втратила, мені випав один щасливий день у моєму житті. Якщо ми візьмемо до уваги, яким є наш світ, то це був день справді щасливий, можна навіть сказати, чудесний.

*К*оли вона прийшла цього

вечора до «Копакабани», він був уже там, чекаючи її. Він був єдиним відвідувачем у барі. Мілан, який стежив за життям цієї бразилійки з певною цікавістю, побачив, що дівчина програла битву.

— Хочете випити?

— Я мушу працювати. Я не можу дозволити собі втратити свою роботу.

— Я клієнт. Я роблю вам офіційну пропозицію.

Цей чоловік, який пополудні в кафе здавався таким упевненим у собі, який так добре володів пензлем, зустрічався з великими людьми, мав агента в Барселоні й, певно, заробляв великі гроші, тепер виявив свою слабкість, прийшов туди, куди не повинен був приходити, був тепер не в романтичному кафе біля Дороги на Сантьяго, а в зовсім іншій, чужій для себе атмосфері. Чари цього пополудня розвіялися.

— То ви приймаєте моє запрошення випити?

— Прийму іншого разу. Зараз я маю клієнтів, котрі на мене чекають.

Мілан почув кінець цієї фрази; виходить, він помилувся, дівчина не дозволила заманити себе в пастку обі-

цянками кохання. Та навіть дійшовши такого висновку, в кінці ночі, в яку не було особливо жвавого руху, він запитував себе, чому вона віддала перевагу товариству одного старого діда, якогось пересічного бухгалтера та страховогого агента.

А втім, це її проблеми. Поки вона справно платить свої комісійні, не йому, а їй вирішувати, з ким вона погоджується лягати до ліжка, а з ким ні.

Рядки зі щоденника Марії, які вона записала після ночі, перебутої з дідом, бухгалтером і страховим агентом.

Чого цей художник хоче від мене? Невже він не розуміє, що ми належимо до різних народів, різних культур, різних статей? Невже думає, що я більше знаю про втіху, аніж він, і сподівається чогось навчитися від мене?

Чому він не сказав мені нічого, крім: «Я клієнт»? Адже так легко було сказати: «Мені вас бракує» або «Я в захваті від годин, які ми провели разом». Я відповіла б йому те саме, що й відповіла (я професіонал), але він повинен би розуміти мої побоювання, адже я жінка, я слабка істота, а в цьому місці я є іншою людиною.

Він — чоловік. Він митець і повинен би знати, що великою метою людського створіння є пізнали всеосяжну любов. Любов не в іншій особі, вона в нас самих, її треба лише розбудити. Але, щоб її розбудити, ми потребуємо іншої особи. Світ має

сенс лише в тому випадку, коли нам є з ким розділити свої почуття.

Він стомився від сексу? Я також — а тим часом ані він, ані я не знаємо, що це таке. Ми дозволяємо померти одному з найважливіших почуттів у житті, я мусила б зберегти себе для нього, мусила б урятувати його, але він не залишив мені ніякого вибору.

*В*она була наляканана. Починала помічати, що після стількох зусиль, спрямованих

на те, щоб налагодити самоконтроль, напруга, землетрус, вулкан її душі подавав сигнали, що може скоро вибухнути, а якби це справді сталося, вона б уже ніколи не змогла приборкувати в собі свої почуття.

Ким був для неї отой наркотик в образі художника, який міг просто набрехати їй про своє життя, з яким вона провела не більш як кілька годин, який не доторкався до неї, не намагався її звабити, — проте чи можна було уявити собі щось гірше, аніж ця незбагненна пригода?

Чому її серце подає сигнали тривоги? Чому вона переконана, що він відчуває те саме, — звичайно ж, вона дуже й дуже помилляється. Ральф Гарт хотів би зустрітися з жінкою, спроможною розбудити вогонь, який уже майже згас; він хотів би перетворити її на свою велику богиню сексу, з якої променилося б «незвичайне світло» (і в цьому він був щирий), жінку, готову взяти його за руку й показати йому дорогу повернення до життя. Він не міг собі уявити, що Марія теж утратила до цього ін-

терес, мала свої проблеми (навіть після стількох чоловіків їй не щастило пережити оргазм під час проникнення в неї чоловічого члена), що в той ранок вона будувала великі плани й планувала тріумфальне повернення на батьківщину.

Чому вона про нього думає? Чому думає про того, хто в цю саму хвилину, можливо, малює іншу жінку, запевняє її, що з неї промениться незвичайне «світло», що вона може стати його богинею сексу?

«Я думаю про нього тому, що з ним можна поговорити».

Яке безглуздя! Хіба думає вона також про бібліотекарку? Ні! Хіба думає вона про Нію, філіппінку, єдину серед жінок, що працювали в «Копакабані», з якою вона могла трохи поділитися своїми почуттями? Ні, не думає. А це люди, з якими вона розмовляла багато разів і з якими почувала себе розкuto.

Вона спробувала відвернути свою увагу на спеку, яка стояла, або на супермаркет, куди вчора так і не змогла навідатися. Написала довгого листа батькові, де було безліч подробиць про землю, яку вона збиралася купити, — це принесе її родині радість. Вона не написала про дату свого повернення, але дала зрозуміти, що повернеться скоро. Заснула, прокинулася, знову заснула, знову прокинулася. Дійшла висновку, що книжка про управління фазендами була дуже доброю для швейцарців, проте не годилася для бразильців — їхні світи були абсолютно різними.

Протягом другої половини дня відчула, що напруга можливого землетрусу, вулканічного вибуху, нестерпного тиску зменшилася. Вона зуміла трохи розслаби-

тися: вона вже переживала кілька разів цей напад раптової пристрасті, і він завжди закінчувався наступного дня — як добре, її світ залишається тим самим. Вона має родину, яку любить, має чоловіка, який на неї чекає і який тепер пише їй дуже часто, розповідаючи, що крамниця одягу процвітає. Навіть якби вона вирішила летіти до Бразилії сьогодні вночі, у неї вистачило б грошей на купівлю принаймні однієї ферми. Вона пережила свої найтяжчі часи, подолала мовний бар'єр, самотність, перший день у ресторані з арабом, ті дні, коли переконувала свою душу не втрутатися в те, що вона робить зі своїм тілом. Вона дуже добре знає, якою є її мрія, і зробить усе можливе, щоб реалізувати її. І в цій мрії немає місця для чоловіків. Принаймні там немає місця для тих чоловіків, котрі не розмовляють її рідною мовою й не живуть у її місті.

Коли землетрус притих, Марія зрозуміла, що й сама почасти винна. Чому вона йому не сказала в ту хвилину: «Я самотня, мені так само погано, як і вам, учора ви побачили мое «світло», і то були перші добрі та ширі слова, які сказав мені чоловік, відтоді як я сюди прибула».

По радіо виконували стару пісню: «Моя любов померла, ще й не народившись». Атож, це її випадок, її доля.

Уривок із щоденника Марії — рядки, які вона записала через два дні по тому, як повернулася до свого нормального життя:

Кохання примушує людину не їсти, не спати, не працювати, через кохання вона втрачає спокій. Чимало людей бояться кохання, бо коли воно

приходить, то руйнує все старе, що трапляється на його шляху.

Нікому не до вподоби, коли його світ розпадається. Тому багатьом щастить узяти цю загрозу під контроль, і вони спроможні утримати від руйнації будівлю або структуру, які вже давно підгнили. Вони є інженерами подоланих стихій.

Інші поводяться якраз навпаки: вони віддаються коханню цілком бездумно, сподіваючись знайти в новому розв'язання всіх своїх проблем. Вони покладають на іншу людину всю відповідальність за своє щастя і всю провину за своє можливе нещастя. Вони завжди перебувають у ейфорії, бо сталося щось чудесне, або в пригніченому стані, бо трапилося щось таке, чого вони не сподівалися, і зруйнувало все.

Відкинути кохання або сліпо йому віддатися — яка з цих манер поведінки є менш руйнівною?

Я не знаю.

П

третього дня, ніби воскреснувши з мертвих, Ральф Гарт прийшов знову. Він дещо запізнився, бо Марія вже розмовляла з іншим клієнтом. Проте, побачивши Ральфа, вона чимно сказала іншому, що не може потанцювати з ним, бо чекає на когось.

Лише тепер вона ясно усвідомила, що чекала його протягом усіх цих днів. І в цю мить прийняла все, що доля підготувала для неї на її шляху.

Вона не нарікала; вона була рада, вона могла дозволити собі цю розкіш, бо одного дня вона однаково поїде з цього міста, вона знала, що це кохання неможливе, а проте, хоч і не сподівалася вже нічого, вона не стане втрачати останню радість, яку їй ще міг дати цей складний етап у її житті.

Ральф запитав, чи вона хоче випити, й Марія попросила фруктовий коктейль. Хазяїн бару, вдаючи, ніби міс келихи, дивився на бразилійку, нічого не розуміючи: то, виходить, вона змінила намір? Він сподівався, що випитим коктейлем справа не обежиться, й відчув полегкість, коли Ральф запросив її до танцю.

Вони справно виконували ритуал, а отже, турбуватися нема чого.

Марія відчувала руку, що обіймала її за стан, обличчя, що притулилося до її обличчя; Богу дякувати, музика була дуже гучною, і це перешкоджало розмові. Фруктового коктейлю було мало, щоб набратися сміливості, й слова, якими вони обмінялися, були сuto формальними. Тепер ішлося про час: чи поїдуть вони до готелю? Чи ляжуть до ліжка? Це тепер здавалося їй справою неважкою, адже він сказав, щоекс його не цікавить, тому вона просто виконає свій професійний обов'язок та й по всьому. Це допоможе їй убити будь-які паростки можливої закоханості — вона просто не могла зрозуміти, чому так мучилася після їхньої першої зустрічі.

Сьогодні вночі вона буде Співчутливою Матір'ю. Ральф Гарт — це просто один зі зневірених чоловіків, як і мільйони інших. Якщо вона добре виконає свою роль, якщо не відійде від сценарію, який вона опрацювала для самої себе, відколи почала працювати в «Копакабані», то їй немає чого турбуватися. Звичайно, було дуже ризиковано мати цього чоловіка так близько біля себе, тепер, коли вона вдихала його запах — і він був їй приємний, — доторкалася до його тіла — і це було їй приємно, — вона зрозуміла, що дуже чекала, коли він прийде, — і в цьому відкритті вона не побачила нічого для себе приємного.

За сорок п'ять хвилин вони виконали всі правила, й художник підійшов до хазяїна закладу:

— Я забираю її на всю ніч. Заплачу за трьох клієнтів.

Патрон закладу стенув плечима й знову подумав, що бразильська дівчина таки заплуталася в сильцях кохан-

ня. Марія, зі свого боку, була здивована: вона не знала, що Ральфу Гартові так добре відомі їхні правила.

— Ми пойдемо до мене додому.

Можливо, це навіть найліпше рішення, подумала вона. Хоча це йшло всупереч усім настановам Мілана, вона зробить для цього випадку виняток. Крім того, що вона відкриє для себе, раз і назавжди, чи одружений він чи ні, вона побачить, як живуть знамениті художники, й одного дня зможе щось написати про це в газеті їхнього маленького міста — і таким чином усі довідаються, що протягом свого перебування в Європі вона оберталася в інтелектуальних та мистецьких колах.

«Які абсурдні думки!»

Через півгодини вони приїхали в невеличке селище, поблизу Женеви, що називалося Колонї: церква, пекарня, префектура — усе було там на своєму місці. І Ральф мав навіть не квартиру, а цілий будинок, на два поверхи! Вона зробила свій перший висновок: отже, гроші він має. Зробила й другий: якби він був одружений, то не наважився б так відкрито її сюди привезти, адже люди дивляться.

Отже, він багатий і неодружений.

Вони перейшли хол і піднялися сходами на другий поверх, після чого пройшли до двох зал у задній частині будинку, які виходили в сад. У одній з них стояв стіл для вечері, а стіни були обвішані картинами. Друга зала мала кілька канап, крісел, полиць із книжками, брудних попільничок, келихів, які були вже давно використані й досі залишалися там.

— Я можу зготувати каву.

Марія заперечливо похитала головою. Поки що не треба ставитися до мене з такою уважністю. Я зараз

воюю зі своїми власними демонами й роблю все навпаки, а не так, як пообіцяла самій собі. Але обміркуймо все спокійно; сьогодні я зіграю роль повії, або подруги, або Співчутливої Матері, хоча в глибині душі я буду Дочкою, що потребує ласки. Потім, коли все закінчиться, ти зможеш зготувати мені каву.

— У глибині саду моя студія, моя душа. Тут, посеред цих картин і книжок, перебуває мій мозок, мої думки.

Марія подумала про своє власне помешкання. Там не було саду за дверима, не було книжок, крім тих, які вона взяла в бібліотеці, бо навіщо було витрачати гроші на те, що можна роздобути задарма? Не було там і картин, лише афіша Шанхайського акробатичного цирку, в якому вона колись мріяла виступати.

Ральф узяв карафу з віскі й запропонував їй налити.

— Ні, дякую.

Він налив собі порцію й винив до дна — без льоду, без поспіху. Він почав говорити щось дуже розумне, і, попри те, що розмова її неабияк цікавила, Марія знала, що цей чоловік боїться того, що може статися, тепер, коли вони насамоті одне з одним. Марія вирішила взяти на себе контроль над ситуацією.

Ральф налив собі ще одну порцію і так, ніби кинув якусь незначущу репліку, промовив:

— Ви мені потрібні.

Запала мовчанка. Вона тривала довго. Немає сенсу її порушувати, розповімо про те, що було потім.

— Ви мені потрібні, Маріє. З вас промениться світло, хоча ви досі вважаєте, що мені не слід довіряти, вважаєте, що цією розмовою я тільки хочу звабити вас. Не запитуйте мене: «А чому саме я? Що в мені такого особливого?»

У вас немає нічого особливого, нічого такого, що я міг би пояснити самому собі. А тим часом — і в цьому таємниця життя — я не можу думати ні про що, крім вас.

— А я й не думала вас про це запитувати, — збрехала вона.

— Якби я міг знайти цьому пояснення, я сказав би: ця жінка, яка сидить переді мною, змогла подолати страждання й перетворити його на щось позитивне, творче. Але цього не досить, щоб усе пояснити.

Вона бачила, що шансів на порятунок у неї залишається все менше й менше. Він провадив:

— А я? З усією своєю творчою снагою, зі своїми картинами, що їх жваво обговорюють та намагаються придбати в художніх галереях усього світу, зі своїми реалізованими мріями, зі своїм селом, що дивиться на мене в захваті як на свого улюблена сина, зі своїми жінками, що ніколи не заполоняли моїх думок, ніколи особливо не хвилювали мене, зі своїм чудовим здоров'ям, непоганою зовнішністю, з усім, про що чоловік може тільки мріяти, а що я? Ось я сиджу тут і кажу жінці, яку зустрів у кав'янрі і з якою був лише половину дня: «Ви мені потрібні». Ви знаєте, що таке самотність?

— Знаю.

— Але ви не знаєте, що таке самотність, коли ти маєш змогу бути з усіма, коли ти щовечора мусиш приймати гостей або запрошувати людей на якесь святкування, коктейль, виступ тієї або тієї театральної зірки. Коли телефон безперервно дзвонить і тобі не дають спокою жінки, які в захваті від твоєї творчості, які кажуть, що дуже хотіли б повечеряти з тобою, — жінки вродливі, розумні, освічені. І ти почуваєшся ніби зв'язаним, і ти

собі кажеш: нікуди не йди. Тобі не буде там весело. Але ти йдеш, і часто цілу ніч намагаєшся справити на них враження, марнуєш свою енергію, аби довести самому собі, що ти спроможний звабити кого завгодно.

Потім я повертаюся додому, заходжу до своєї майстерні, шукаю світло, яке побачив у вас, і мені вдається побачити це світло лише тоді, коли я працюю.

— Що я можу дати вам такого, чого ви не маєте? — відповіла вона, відчувши себе трохи приниженою цими коментарями про інших жінок, але пригадавши, що, в кінцевому підсумку, він заплатив за те, щоб мати її поруч себе.

Він випив третю порцію віскі. Марія спробувала пережити разом із ним усі його відчуття: ось алкоголь обпалив йому спочатку горло, потім — шлунок, проник у його кровообіг і наповнив його хоробрістю, й вона теж почула себе п'яною, хоча не випила жодної краплі. Голос Ральфа Гарта зазвучав упевненіше:

— Ну, гаразд. Я не можу купити ваше кохання, але ви сказали, що вам усе відомо про секс. Навчіть і мене цієї науки. Або розкажіть мені про Бразилію. Розказуйте що завгодно, для мене головне, що ви зі мною поруч.

Що ж їй робити?

— У своїй країні я знаю лише два міста: місто, в якому я народилася, та Ріо-де-Жанейро. Що ж до сексу, то не думаю, що зможу чогось вас навчити. Мені майже двадцять три роки, ви лише десь на шість років старший. Правда, я жила набагато інтенсивнішим життям, аніж ви, проте чоловіки, з якими я була, платили мені за те, щоб я робила те, що їм подобається, а не те, що подобається мені.

— Я робив усе, що тільки чоловік може мріяти робити з однією, двома, трьома жінками водночас. І не думаю, що багато навчився.

Знову запала мовчанка, але тепер була черга Марії заговорити. І він їй не допоміг — як і вона не допомогла йому раніше.

— Ви хочете мати мене як професіоналку?

— Я хочу мати вас так, як цього захочете ви.

Ні, вона нічого не могла на це відповісти, бо почула від нього саме ті слова, які хотіла почути. Знову землетрус, вулкан, буря. Але вона була неспроможна вирватися зі своєї власної пастки, зараз вона втратить цього чоловіка, якого по-справжньому ніколи й не мала.

— Ви ж усе знаєте, Маріє. Навчіть мене. Можливо, це врятує мене, врятує вас, знову поверне нас до життя. Я справді лише на шість років старший за вас, але навіть у цьому віці я вже прожив, можна сказати, не одне життя. У нас був зовсім різний життєвий досвід, але ми обоє — люди зневірені. Єдине, що нам зможе принести мир, — це якщо ми будемо разом.

Навіщо він усе це казав? Це було неможливо, а проте все було саме так. Вони бачилися лише один раз, а вже потребували одне одного. Страшно було навіть уявити, що буде, якщо вони зустрічатимуться й далі, — справжня катастрофа! Марія була жінка розумна, протягом багатьох місяців вона багато читала й багато спостерігала за тим, як живе людський рід; вона мала свою мету в житті, але мала також душу, яку їй треба було пізнати і «світло» якої треба було відкрити.

Вона вже стомилася бути такою, якою досі була, і хоча близька подорож до Бразилії була цікавим викли-

ком, вона ще відкрила далеко не все, на що вона здатна. Ральф Гарт був чоловіком, який зустрів не один виклик, навчився всього на світі, й тепер він просить цю дівчину, цю повію, цю Співчутливу Матір, щоб вона його врятувала. Який абсурд!

Інші чоловіки вже поводилися перед нею так само. Багатьом не щастило домогтися ерекції, інші хотіли, щоб до них ставилися як до дітей, ще інші казали, що хотіли б мати її за дружину, бо збуджувалися на думку, що жінка мала багато коханців. Хоча вона досі так і не познайомилася з жодним із «виняткових клієнтів», вона вже відкрила величезний універсум фантазій, які жили в людській душі. Але всі ті чоловіки вже звикли до своїх світів, і ніколи не просили, щоб вона їх звідти забрала. Навпаки, вони хотіли б забрати Марію з собою.

І хоча всі ці чоловіки завжди залишали її з якимись грішми й без ніякої енергії, було неможливо, щоб вона нічого від них не навчилася. Але якщо котрийсь із них і справді шукав кохання і якщо секс був лише частиною в цих пошуках, то як би вона хотіла, щоб він до неї поставився? Що такого важливого мало відбутися в першу зустріч?

Чого хотілося б їй тепер?

— Якогось подарунка, — сказала Марія вголос.

Ральф Гарт нічого не зрозумів. Подарунка? Він уже заплатив за всю ніч наперед, за таксі, бо знав ритуал. Що вона хотіла цим сказати?

А до Марії раптом дійшло, що вона розуміє в цю хвилину, що мають відчувати жінка й чоловік. Вона взяла його за руку й привела в одну з зал.

— Ми не підемо до спальні, — сказала.

Вона погасила майже все світло, сіла на килим і попросила, щоб він сів перед нею. Побачила, що в залі є камін.

— Розпали вогонь у каміні.

— Але ж зараз літо.

— Розпали вогонь у каміні. Ти хочеш, щоб я сьогодні взяла ініціативу на себе, і я це зроблю.

Вона вступила в нього пильний погляд, сподіваючись, що він знову побачить «світло», яке промениться з неї. Він його побачив — бо вийшов у сад, узяв там кілька полінців, вологих від дощу, засунув у камін кілька старих газет, аби вогонь зміг висушити полінця й розпалити їх. Потім пішов до кухні, щоб узяти ще віскі, але Марія перепинила його.

— Ти в мене запитав, що мені хотілося б?

— Ні, не запитав.

— То знай, що жінка, яка перебуває з тобою, — теж людина. Подумай про неї. Подумай, чого їй хочеться — віскі, джину чи кави? Запитай у неї, що вона питиме?

— Чого ти хочеш випити?

— Вина. І я хочу, щоб ти теж випив вина, зі мною.

Він поставив карафу з віскі й повернувся з карафою вина. На цей час полінця в каміні вже запалахкотіли. Марія погасила останнє світло, яке ще горіло, й тепер лише полум'я в каміні освітлювало залу. Вона поводилася так, ніби завжди знала, що перший крок має бути таким: визнати існування іншого, усвідомити, що він поруч.

Вона відкрила сумочку й дістала звідти ручку для письма, яку купила в супермаркеті. Для цього згодилася б і будь-яка інша річ.

— Це тобі. Коли я купувала цю ручку, то думала скористатися нею, щоб записати свої думки про управління фазендами. Я користувалася нею два дні, працювала, аж поки мене змагала втома. Я передала їй трохи свого поту, своєї зосередженості, своїх бажань, і тепер я дарую її тобі.

І вона лагідно вклала ручку в долоню Ральфа.

— Замість купити тобі щось таке, що ти хотів би мати, я даю тобі щось своє, справді мое. Подарунок. Знак поваги до людини, яка перебуває поруч зі мною, просячи, щоб вона зрозуміла, наскільки для мене важливо бути з нею поруч. Тепер вона має у себе невеличку частину мене самої, яку я віддала їй зі своєї доброї волі.

Ральф підвівся, підійшов до поліці й повернувся з якимсь предметом. Він подав його Марії:

— Це вагончик електропоїзда, який належав мені, коли я був маленьким. Я не мав дозволу гратися з ним сам-один, бо мій батько сказав, що він коштує дуже дорого й привезений зі Сполучених Штатів Америки. Тож мені доводилося чекати, коли він захоче змонтувати мені залізницю на підлозі кімнати й витягне поїзд із шафи, проте він майже кожну неділю волів проводити в Опері. Тому цей поїзд пережив мое дитинство, але дав мені дуже мало радості. Там, нагорі, я зберігаю всі рейки, локомотив, будинки, навіть інструкцію, як усе це монтувати; отже, я мав поїзд, який не був моїм, поїзд, яким я не грався. Ліпше я його зруйнував би, як усі інші іграшки, які мені дарували і про які я вже не пам'ятаю, бо звичка все руйнувати є невід'ємною частиною того способу, в який дитина пізнає світ. Бо цей непошкоджений поїзд завжди нагадує мені про ту частку мого

дитинства, якої я не прожив, чи тому, що вона була надто дорогоцінною, чи тому, що мій батько працював тоді надто багато. Чи тому, що, монтуючи поїзд, він боявся надто виявити свою любов до мене.

Марія почала невідривно дивитися на вогонь у каміні. Щось між ними вже відбулося — і це було не випите вино, навіть не затишна атмосфера. То було вручення подарунків.

Ральф також обернувся до вогню. Вони мовчали, слухаючи, як потріскують жарини. Вони пили вино, так наче не могли більше ані сказати, ані зробити нічого важливого. Вони могли тільки бути тут, одне з одним, обое дивлячись у одну точку.

— Я багато мала непошкоджених поїздів у своєму житті, — озвалася Марія через певний час. — Один із них — мое серце. Я також гралася з ним тільки тоді, коли світ прокладав свої рейки, а він ніколи не робив цього вчасно.

— Але ти кохала.

— Так, я кохала. Я кохала багато. Я кохала так сильно, що, коли моя любов просила в мене подарунка, мене опановував страх, і я втікала.

— Не розумію.

— І не треба. Я тебе навчаю, бо відкрила щось таке, чого раніше не знала. Подарунок. Віддати якусь річ, що є твоєю. Дати перед тим, як попросити щось дуже важливe. Ти маєш зараз мій скарб: ручку, якою я записала кілька своїх мрій. Я маю твій скарб: вагончик поїзду, частку дитинства, якого ти не прожив. Я тепер заберу з собою частку твого минулого, а ти забереш із собою щось від моего теперішнього. Як це добре.

Вона сказала це не моргнувши оком, не вважаючи дивною свою поведінку, так ніби вже давно знала, що це була найкраща і єдина манера діяти. Вона підвелася, випроставши своє гнучке тіло, почепила свого жакета на вішалку й поцілувала його в обличчя. Ральф Гарт не зробив жодного руху, жодної спроби підвестися з того місця, де він був, загіпнотизований полум'ям, мабуть, думаючи про свого батька.

— Я ніколи не думав про те, навіщо зберігаю цей вагончик. А сьогодні це мені стало ясно: щоб віддати його тобі вночі, біля розпаленого каміна. Тепер цей дім став легшим.

Він сказав, що завтра подарує решту своєї великої іграшки — рейки, паровози, таблетки, які створювали дим, — якомусь дитячому притулку.

— Можливо, сьогодні цей поїзд є великою рідкістю, якої більше не виготовляють, і коштує великі гроші, — остерегла його Марія й відразу розкаялась. Адже йшлося зовсім не про це, а про те, аби віддати щось дуже дорогое для нашого серця.

Аби не сказати ще чогось такого, що не відповідало б моменту, вона знову поцілувала його в обличчя й по-прямувала до дверей. Він усе ще дивився на вогонь, і вона делікатно попросила, щоб підійшов відчинити їй.

Ральф звівся на ноги, й вона пояснила йому, що, хоч їй і було приємно бачити, як він дивиться на вогонь, бразильці мають дивний забобон: коли навідуютъ когось уперше, вони не дозволяють собі відчинити двері на виході, бо якби вони це зробили, то ніколи вже не повернулися б у цей дім.

— А я хочу повернутися.

— Хоча ми й не роздяглися, і я в тебе не увійшов, на-
віть не доторкнувся до тебе, ми з тобою кохалися.

Вона засміялася. Він запропонував відвезти її додо-
му, але Марія відмовилася.

— Я прийду завтра з тобою побачитись, у «Копака-
бані».

— Не роби цього. Зачекай тиждень. Життя навчило
мене, що чекати — найважче, і я хочу також привича-
їтися до нової думки: знати, що ти зі мною, хоча поруч
тебе й немає.

Вона знову пішла пішки крізь холод і темряву ночі,
як уже не раз робила в Женеві; за нормальних обставин
ці прогулянки були пов'язані зі смутком, самотністю,
бажанням повернутися до Бразилії, тугою за мовою,
якою вона давно вже не розмовляла, фінансовими під-
рахунками, розпорядком денним.

Сьогодні, однаке, вона пішла пішки для того, щоб
зустріти саму себе, зустріти ту жінку, яка протягом со-
рока хвилин сиділа біля вогню з одним чоловіком і була
наповнена світлом, мудрістю, досвідом, чарами. Вона
бачила обличчя цієї жінки понад півроку тому, коли
прогулювалася біля озера, думаючи про те, повинна
чи не повинна вона почати жити життям, яке було не її
життям, — того надвечір'я ця жінка всміхалася їй дуже
сумною усмішкою. Вона побачила її обличчя вдруге на
півзгорнутому полотні, і тепер вона знову відчувала її
присутність. Марія взяла таксі лише значно пізніше, по-
бачивши, що ця магічна присутність розвіялася й по-
кинула її, як це завжди траплялося.

Ліпше тепер не думати про те, що сталося, щоб ні-
чого не порушити, щоб не дозволити тривозі прийти на

зміну всьому тому, що вона недавно пережила. Якщо ця друга Марія справді існує, вона повернеться тоді, коли буде потрібна.

Рядки з Маріїного щоденника, записані в ніч, у яку їй було подаровано вагончик поїзда:

Глибоким найреальнішим бажанням є бажання наблизитися до когось. Від тієї миті починаються подальші події, чоловік і жінка залучаються до гри, але те, що відбувається спочатку, — потяг, що їх поєднав, — описати неможливо. Це незаймане жадання, у своєму чистому вигляді.

Коли жадання перебуває ще в цьому своєму чистому стані, чоловік і жінка палко люблять життя, переживають кожну мить із шанобливою вдячністю, переживають цілком усвідомлено, постійно чекаючи на хвилину близького блаженства.

Люди, що перебувають у цьому стані, не поспішають, не прискорюють події неусвідомленими діями. Вони знають, що неминуче зуміє себе проявити, що справжнє завжди знайде спосіб показати себе. І коли надходить ця хвилина, вони не вагаються, не втрачають нагоду, не пропускають жодної магічної миті, бо цінують важливістьожної секунди.

*Н*аступними днями Марія

виявила, що знову потрапила в пастку, якої так намагалася уникнути, — але це її не засмутило й не стривожило. Навпаки: втрачати їй не було чого, тому вона почувала себе цілком вільною.

Вона знала, що, хоч би якою романтичною була їхня ситуація, одного дня Ральф Гарт зрозуміє, що вона всього-на-всього повія, а він — усіма шанований митець. Що вона майже все життя прожила в далекій країні, яку завжди стрясають кризи, тоді як він живе у справжньому раю, живе життям організованим і захищеним від самого свого народження. Він здобув освіту в найкращих коледжах та побував у кращих музеях світу, тоді як вона з не вельми високими оцінками закінчила лише середню школу. І нарешті, такі сни, як цей, довго не тривають, а Марія вже прожила на світі досить, аби зрозуміти, що реальна дійсність не поєднується з її снами. Їй навіть приносило велику радість говорити реальності, що вона її не потребує, не залежить від подій, які реально відбуваються, щоби бути щасливою.

— Яка ж я романтична, Господи-Боже.

Протягом тижня вона намагалася придумати, що може зробити Ральфа Гарта щасливим; він повернув їй гідність і «світло», що їх, як їй здавалося, вона назавжди втратила. Але вона могла віддячити йому за це лише тим, що він вважав Маріїним фахом, — сексом. Позаяк у рутинному середовищі «Копакабани» все відбувалося без особливих варіацій, вона вирішила пошукати інших джерел.

Вона подивилася кілька порнографічних фільмів і знову ж таки не знайшла там нічого цікавого — крім, можливо, варіації щодо кількості партнерів. Оскільки фільми допомогли їй не дуже, вона вперше, відколи прибула до Женеви, вирішила купити кілька книжок, хоча досі вважала набагато практичнішим не заповнювати своє помешкання чимось таким, що, бувши одного разу прочитаним, стає непотрібним. Вона пішла до книгарні, яку побачила, коли прогулювалася з Ральфом по Дорозі на Сантьяго, і спіткала, чи мають вони якусь літературу на тему, що її цікавила.

— Маємо багато, багато таких книжок, — відповіла продавщиця. — Правду кажучи, люди, як здається, цікавляться цим не дуже. Крім літератури спеціальної, також у всіх романах, які тут стоять, ви знайдете бодай одну сексуальну сцену. Про це ви можете прочитати також у красивих історіях про кохання або в серйозних трактатах на тему людської поведінки, — схоже, що люди тільки про це й думають.

Марія, маючи вже чималий життєвий досвід, знала, що продавщиця помилляється: люди були схильні про це думати тому, що їм здавалося, ніби весь світ заклопо-

таний цією темою. Вони дотримувалися суворої діети, вдягали перуки, збавляли години в перукарнях або в гімнастичних школах, носили звабливу одіж, намагалися викресати жадану іскру — і що потім? Коли надходив час лягти до ліжка — одинадцять хвилин, і по всьому. Ніякої творчості, нічого такого, що перенесло б тебе до раю; минав зовсім короткий час, і іскра вже не мала снаги підтримувати розпалений вогонь.

Та марно було б сперечатися з білявою продавщицею, яка вважала, що світ може бути пояснений у книжках. Марія знову запитала, де в них стоїть спеціальна література, й побачила там кілька заголовків про гейв, лесбіянок, черниць, що розповідали всілякі непристойні історії про церковне життя, книжки, ілюстровані за допомогою техніки східних мистецтв, де були зображені всілякі сексуальні пози, що видалися Марії вельми незручними. Але один заголовок усе ж таки її зацікавив: «Священний секс». Принаймні тут вона повинна знайти якусь відмінність.

Вона купила цю книжку, прийшла додому, увімкнула радіо, знайшла ту станцію, яка завжди допомагала їй думати (бо музика там була спокійна), розкрила книжку й насамперед звернула увагу на те, що в ній досить багато ілюстрацій із сексуальними позами, практикувати які могли хіба люди, що працюють у цирку. Щодо тексту, то він був неймовірно занудним.

Марія здобула достатньо знань зі своєї професії, аби знати, що не все в житті було питанням пози, в якій ти розташувоєшся під час статевого акту, й у більшості випадків варіації виникали в цілком природний спосіб, бездумно, як танцювальні па. Та навіть знаючи це до-

стеменно, вона спробувала зосерeditись на тому, що читала.

Через дві години вона усвідомила дві речі.

По-перше, що їй пора вечеряти, бо вже скоро треба буде йти до «Копакабани».

По-друге, що людина, яка написала книжку, НІЧОГО в цьому не тямить. Багато теорії, усілякі витівки Сходу, непотрібні ритуали, ідіотські пропозиції. Вона довідалася, що автор віддавався глибоким роздумам у Гімалаях (треба буде з'ясувати, де це), відвідував курси йоги (вона чула про це розмови), дуже багато прочитав на цю тему, часто цитував різних авторів, проте не зрозумів найістотнішого. Секс не теорія, не спалювання ладану, не вроčиста музика, не щось гідне глибокої пошани та поклоніння. Як та особа (автор книжки була жінкою) наважилася писати на тему, яку навіть Марія, що працювала в цій царині, безпосередньо не знала? Можливо, це була провина Гімалаїв або нав'язливого бажання ускладнити те, краса чого була саме в простоті та в любові. Якщо ця жінка була спроможна опублікувати й пустити на продаж таку дурну книжку, то Марії, мабуть, усе-таки слід усерйоз повернутися до думки про свій можливий текст, «Одинадцять хвилин». Він не був би ані цинічним, ані фальшивим — то була б тільки її історія, більше нічого.

Але вона не мала ані довілля, ані справжнього інтересу; їй треба було зосередити всю свою енергію на тому, щоб принести радість Ральфу Гарту і щоб навчитися управляти фазендами.

Рядки зі щоденника Марії, написані відразу після того, як вона відклала занудну книжку:

Я зустріла чоловіка й закохалася в нього. Я дозволила собі закохатися з однієї дуже простої причини: я ні на що не сподіваюся. Знаю, що через три місяці я вже буду далеко, він стане спогадом, але я неспроможна далі жити без кохання; я вже підійшла до своєї межі.

Я пишу ці рядки для Ральфа Гарта — так його звати. Я не знаю, чи він повернеться до кабаре, в якому я працюю, але вперше у своєму житті не надаю цьому ані найменшої ваги. Мені досить його кохати, бути з ним у моїх думках і забарвiti це прегарне місто його кроками, його словами, його ніжністю. Коли я покину цю країну, вона матиме обличчя, ім'я, спогад про розпалений у каміні вогонь. Усе мною тут пережите, всі ті труднощі, які мені довелося долати, — ніщо поряд із цим спогадом.

Мені хотілося б зробити для нього те, що він зробив для мене. Я багато думала й відкрила, що зовсім не випадково зайшла до тієї кав'янri; найважливіші зустрічі готовуються душами ще до того, як тіла побачать одне одного.

Як правило, такі зустрічі відбуваються, коли ми доходимо до межі, коли в нас виникає необхідність померти й емоційно відродитися. Ці зустрічі нас чекають — але ми здебільшого уникаємо їх. Проте, коли нас опановує розpac, коли нам уже немає чого втрачати або, навпаки, життя при-

носить нам багато радості, тоді невідоме проявляє себе, й наш світ змінює напрямок свого руху.

Усі ми вміємо кохати, бо народжуємося вже з цим даром. Деякі люди практикують це почуття цілком добре, але більшості доводиться навчатися спочатку, пригадувати, як треба кохати, і усі — без винятку — мають потребу згоріти на вогні своїх колишніх емоцій, воскресити деякі радощі та болі, пошуки та повернення втраченого, перш ніж їм щастить знайти провідну ниточку, що тягнеться за кожною новою зустріччю; атож, існує така ниточка.

I тоді тіла навчаються розмовляти мовою душі, це називається сексом, і це якраз те, що я можу дати чоловікові, який півернув мені душу, хоча він абсолютно не усвідомлює своєї важливості в моєму житті. Він у мене цього просив, і він це матиме; я хочу, щоб він був дуже щасливий.

Життя іноді буває дуже скромним: минають дні, тижні, місяці, а людина не відчуває нічого нового. Та коли раптом відчиняються двері — а таким був випадок Марії з Ральфом Гартом, — у відкритий простір шугає справжня лавина. У цю хвилину ти не маєш нічого, а в наступну маєш більше, аніж можеш прийняти.

Ч

ерез дві години по тому, як Марія записала останні рядки до свого щоденника, вона прийшла на роботу. Мілан, хазяїн закладу, відразу підійшов до неї.

— Отже, ти була з тим художником.

Мабуть, у цьому закладі його знали — вона це зрозуміла, коли побачила, як Ральф заплатив за трьох клієнтів, заплатив точну суму, не спитавши про ціну. Марія лише мовчки кивнула головою, намагаючись створити навколо цього певну таємничість, чому Мілан не надав ані найменшої ваги, бо знов життя набагато краще, аніж вона.

— Мабуть, ти вже готова зробити наступний крок. Є один винятковий клієнт, який давно про тебе запитує. Я сказав йому, що тобі бракує досвіду, й він повірив мені; але, мабуть, пора спробувати.

Винятковий клієнт?

— А до чого тут, власне, художник?

— Він теж клієнт винятковий.

Виходить, усе те, що вона робила в Ральфа Гарта, було вже проекспериментовано й зроблено іншою з її колежанок. Вона закусила губу й не сказала нічого —

відтоді минув лише тиждень, і вона не могла забути те, що тоді написала.

— Я повинна буду робити те саме, що робила з ним?

— Я не знаю, що ви там робили. Але якщо сьогодні хтось запропонує тобі випити, не погоджуйся. Клієнти виняткові платять ліпше, і ти не пожалкуєш.

Робота почалася, як і щодня. Таїландки, які завжди сиділи разом, колумбійки зі своїм виглядом людей, що їм усе відомо, три бразилійки (в тому числі й Марія), що дивилися навколо неуважним поглядом, так ніби ніщо з ними побаченого не було ані новим, ані цікавим. Була тут також одна австріячка, дві німкені, а решту трупи складали жінки з колишньої Східної Європи, усі високі, зі світлими очима, вродливі — вони одружувалися значно швидше, ніж інші.

Почали заходити чоловіки — росіяни, швейцарці, німці, — які завжди були дуже заклопотаними службовцями, спроможними оплачувати послуги найдорожчих повій одного з найдорожчих міст у світі. Декотрі прямували до її столу, але вона щоразу дивилася на Мілана, як він подавав їй негативний сигнал. Марія була задоволена: сьогодні вночі їй не треба буде розтуляти ноги, терпіти всілякі запахи, приймати душ у ванних кімнатах, де не завжди була підігріта вода, — усе, що вона муситиме зробити, — це навчити чоловіка, вже стомленого від сексу, як треба кохати жінку. І тепер, міркуючи над цим, вона розуміла, що не кожна жінка зможе виявити стільки хисту, щоб вигадати цікаву історію для сьогоднішнього дня.

Водночас вона запитувала себе: «Чому, після того як вони випробують усе, вони однаково воліють повернутися до початку?» Проте це її не обходило; за умови,

якщо вони платили, вона була з ними для того, щоб їх обслуговувати.

Увійшов чоловік, молодший за Ральфа Гарта; вродливий, із чорним волоссям, із бездоганними зубами, в костюмі, що скидався на ті, які носили китайці, — без краватки, з високим коміром, — та в бездоганно білій сорочці під ним. Попрямував до бару, подивився на Марію й підійшов до неї.

— Хочете випити?

Мілан ствердно кивнув головою, й вона запросила його до свого столу. Попросила свій фруктовий коктейль і чекала запрошення до танцю, але в цю мить її співрозмовник відрекомендувався:

— Мене звати Теренс, і я працюю в компанії, що виробляє диски, в Англії. Оскільки я знаю, що перебуваю в закладі, де людям можна довіряти, то, сподіваюся, це залишиться між нами.

Марія заговорила про Бразилію, але він урвав її:

— Мілан сказав, що ви розумієте, чого мені треба.

— Я не знаю, чого вам треба. Але я знаю, що я спроможна робити.

Ритуал не було виконано; він оплатив рахунок, потім узяв її за лікоть і дав їй тисячу франків. На якусь мить, уже сидячи в таксі, вона згадала про араба, з яким ходила вечеряти в ресторан, обвішаний картинами знаменитих художників; це вперше вона отримала таку ж суму, але, замість радіти, відчувала певну нервозність.

Таксі зупинилося перед одним із найдорожчих готелів у місті. Її компаньйон сказав добревечір швейцарові, продемонструвавши, що він тут цілком своя людина. Вони піднялися прямо в його номер, апартаменти-люкс

із видом на річку. Він відкрив карафу з вином — мабуть, дуже рідкісним, — і подав їй келих.

Марія дивилася на нього, поки пила: чого такий чоловік, як він, багатий, гарний, хоче від повії? Позаяк він майже не розмовляв, вона теж більшу частину часу мовчала, намагаючись угадати, як їй найліпше задоволити бажання виняткового клієнта. Вона зрозуміла, що не повинна брати ініціативу на себе, та коли процес уже почнеться, їй треба буде догоджати його забаганкам із необхідною швидкістю; зрештою, далеко не щоночі вона заробляла тисячу франків.

— Ми маємо час, — сказав Теренс. — Стільки часу, скільки нам знадобиться. Ви зможете навіть поспати тут, якщо схочете.

До Марії знову повернулася невпевненість. Цей чоловік аж ніяк не здавався боязким, і говорив він спокійним голосом, що відрізнявся від голосів усіх інших її клієнтів. Він знат, чого він хоче; поставив чудову музику, з чудово підібраною гучністю в чудових апартаментах із чудовим вікном, яке виходило на чудове озеро чудового міста. Його костюм був чудового крою, а валіза стояла в одному з кутків, невеличка валіза, так ніби він не потребував багато речей, щоб вирушити в подорож, — або так, ніби приїхав до Женеви на цю одну ніч.

— Я пойду спати додому, — відповіла Марія.

Чоловік, який був перед нею, вмить цілком перемінився. Його очі членного кавалера набули холодного, крижаного блиску.

— Сядьте тут, — сказав він, показавши на крісло поруч із письмовим столиком.

Це був наказ! Справжній наказ! Марія підкорилася і, на її подив, відчула збудження.

— Сядьте прямо. Приберіть елегантну позу, як жінка з вищого світу. Якщо ви цього не зробите, я покараю вас.

Покараю! Винятковий клієнт! За одну мить вона зrozуміла все, дістала з сумочки тисячу франків і поклала гроші на письмовий столик.

— Я знаю, чого ви хочете, — сказала вона, дивлячись у саму глибінь цих холодних синіх очей. — Але в мене зараз не той настрій.

Її компаньйон, здавалося, повернувся до нормального стану й побачив, що вона каже правду.

— Візьміть своє вино, — сказав він. — Я ні до чого не збираюся вас силувати. Можете побути тут трохи ще або піти зараз, якщо бажаєте.

Ці слова повернули їй спокій.

— Я маю роботу. Маю хазяїна, який опікується мною й довіряє мені. Будь ласка, не кажіть йому нічого.

Марія промовила ці слова, не намагаючись пробудити жаль до себе, без благання в голосі, — просто такою була реальність її життя.

Теренс теж набув свого колишнього вигляду — не лагідний і не суворий, просто чоловік, який, на відміну від її інших клієнтів, справляв враження людини, яка знає, чого вона хоче. Здавалося, він щойно вийшов із трансу, з театральної п'єси, яка ще й не почалася.

Чи варто було піти зараз, так і не довідавшись, що ж це воно таке — «винятковий клієнт»?

— А чого ви, власне, хотіли, в точному розумінні?

— Ви ж знаєте. Болю. Страждання. І багато втіхи.

«Біль і страждання не можуть принести багато втіхи», — подумала Марія. Хоча розпачливо намагалася повірити в те, що можуть, і в такий спосіб перетворити на позитивний досвід більшість невдач і розчарувань, яких вона зазнала у своєму житті.

Він узяв її за руку й підвів до вікна: з протилежного боку озера вони могли бачити одну з веж собору — Марія пригадала, що проходила там, коли вони з Ральфом Гартом прогулювалися по Дорозі на Сантьяго.

— Бачите цю річку, це озеро, ці будинки, цю церкву? П'ятсот років тому все тут було майже таким самим. Мені відомо, що місто тоді було зовсім безлюдне; невідома хвороба поширилася по всій Європі, і ніхто не знав, від чого помирає стільки людей. Люди назвали ту хворобу чорною пошестю, карою, яку Бог наслав на світ за людські гріхи. Тоді група осіб вирішили принести себе в жертву заради людства. Вони запропонували Богові те, чого найдужче боялися: фізичний біль. Удень і вночі ходили вони по цих мостах, по цих вулицях, шмагаючи своє тіло батогами або реміняччям. Вони страждали в ім'я Бога й прославляли Бога за свій біль. Через якийсь час вони відкрили, що почивають себе щасливішими, коли це роблять, аніж тоді, коли випікають хліб, обробляють землю, годують худобу. Біль був для них уже не стражданням, а насолодою, яку вони переживали, знаючи, що цим спокутують гріхи людські. Біль перетворився на радість, на відчуття життя, на втіху.

Його очі знову набули того холодного блиску, який вона бачила кілька хвилин тому. Він підняв гроші, які

вона залишила на письмовому столику, взяв звідти півтораста франків і поклав їй у сумочку.

— Не турбуйтесь щодо свого хазяїна. Ось вам його комісійні, й обіцяю, що нічого йому не скажу. Тепер ви можете йти.

Вона схопила всі гроші.

— Hi!

Вино, араб у ресторані, жінка з сумною усмішкою, думка, що вона ніколи не повернеться в це кляте місце, страх перед коханням, що прийшло до неї в образі чоловіка, листи матері, в яких вона розповідала про красиве життя, де на неї чекало безліч нагод, хлопчик, який по-просив у неї олівця в її дитинстві, боротьба із самою собою, цікавість, гроші, пошуки своїх власних меж, шанси та нагоди, які вона втратила, — усе це спричинилося до того, що тут була вже інша Марія: вона вже не пропонувала подарунки, а приносила себе в жертву.

— Мій страх минув. Починаймо. Якщо буде треба, покарайте мене за непослух. Я брехала, зраджувала, я принесла велику приkrість тому, хто мене захищав і любив.

Вона увійшла в гру й казала саме те, що слід було казати.

— Стань навколошки! — звелів Теренс тихим і грізним голосом.

Марія підкорилася. З нею ніхто ніколи так не обходився, і вона не знала, поводиться правильно чи неправильно, проте хотіла піти далі вперед, вона заслуговує на те, щоб її покарали за все, що вона робила протягом усього свого життя. Вона входила у свою роль, у свою нову роль жінки, якої вона абсолютно не знала.

— Ти будеш покарана. Покарана за те, що з тебе нема ніякої користі, за те, що не знаєш правил, нічого не знаєш ані про секс, ані про життя, ані про кохання.

Говорячи, Теренс перетворювався на двох різних чоловіків. На того, який спокійно пояснював правила гри, й того, який примушував її відчути себе найжалюгіднішою істотою у світі.

— Ви знаєте, навіщо я це роблю? Бо немає більшої втіхи, як утаємничити когось у невідомий світ. Забрати невинність не в тіла, а в душі, ви мене розумієте?

Вона його розуміла.

— Сьогодні ви можете ставити мені запитання. Але наступного разу, коли завіса нашого театру відкриється, вистава почнеться й зупинитися вже не зможе. Якщо вона зупиниться, то лише тому, що наші душі не зможуть поєднатися. Запам'ятайте: це театральна п'єса. Ви повинні зіграти в ній роль, якої ніколи ще не наважувалися зіграти. Незабаром ви відкриєте, що персонаж, якого ви граєте, це ви самі, але поки вам удастся ясно це усвідомити, вам треба буде прикидатися, вигадувати.

— А якщо я не витерплю болю?

— Болю не існує, існує відчуття, яке перетворюється на блаженство, на містерію. Ви тільки зіграєте свою роль у п'єсі, якщо благатимете: «Не бий мене так сильно, мені дуже болить!» Ви тільки зіграєте свою роль у п'єсі, якщо благатимете: «Зупинися, я далі не витримаю!» І для цього, щоб уникнути небезпеки... опустіть голову й не дивіться на мене!

Марія, стоячи навколошках, опустила голову і втупилася в підлогу.

— Аби уникнути під час цих зносин серйозних фізичних ушкоджень, ми повинні дотримуватися двох правил: якщо хтось із нас скаже «жовте», це означатиме, що силу ударів треба трохи зменшити. Якщо — «червоне», треба негайно зупинитися.

— Ви кажете «хтось із нас»?

— Наші ролі змінююватимуться. Не існує одного без другого, і ніхто не зуміє принизити людину, якщо сам також не буде принижений.

Це були жахливі слова, що надійшли зі світу, якого вона не знала, світу, наповненого темрявою, багном, гнилизою. Та все одно вона хотіла піти далі — її тіло тремтіло від страху та збудження.

Рука Теренса доторкнулася до її голови з несподіваною лагідністю.

— Кінець.

“Він попросив її підвести на ноги. Без якогось співчуття в голосі, але без тієї сухої агресивності, яку досі демонстрував. Марія вдягла жакет, ще тремтячи. Теренс помітив її стан.

— Закуріть сигарету, перш ніж піти.

— Але ж нічого не відбулося.

— І не треба. Воно почне відбуватися у вашій душі, й коли ми зустрінемося наступного разу, ви будете готова.

— Ця ніч коштувала тисячу франків?

Він не відповів. Запалив також сигарету, й вони стали цмулити вино, слухати чудову музику, втішатися удвох тишею. Аж поки настала мить щось сказати, й Марія сама здивувалася, почувши свої слова:

— Сама не розумію, чому я хочу вступити в це багно.

— Тисяча франків.

— Не в цьому річ.

Теренс здавався задоволеним з її відповіді.

— Я й сам себе про це запитував. Маркіз де Сад говорив, що найважливішим досвідом людини є той, у якому вона доходить до крайності. Лише в такий спосіб ми чогось навчаємося, бо це вимагає всієї нашої мужності. Коли хазяйн принижує свого робітника або чоловік принижує жінку, він лише виявляє себе боягувом або помщається життю, — це люди, які ніколи не сміють заглянути на дно своєї душі, ніколи не намагаються довідатися, звідки приходить бажання випустити на волю дикого звіра, зрозуміти, що секс, біль, кохання є межовим досвідом людини. І лише той, хто знає, де ці межі, знає життя; усе інше — це тільки збавляти час, повторювати одну й ту саму роботу, постарітися й померти, так і не знаючи, що ти тут робив.

Вона знову на вулиці, знову на холоді, знову наповнена бажанням пройтися пішки. Той чоловік помиляється, не треба знати своїх демонів, аби зустріти Бога. Їй перестрілася група студентів, які вийшли з бару: вони були веселі, вони трохи випили, були приязні, наділені добрим здоров'ям, незабаром вони закінчать університет, і для них почнеться те, що вони називають «справжнім життям». Робота, одруження, діти, телевізор, гіркота, старість, відчуття того, що багато втрачено, розчарування, біль, каліцтва, залежність від інших, смерть.

Що ж відбувається? Марія також прагнула спокою, щоб жити «справжнім життям»; час, перебутий у

Швейцарії, коли вона робила щось таке, чого ніколи не збиралася робити у своєму житті, був тільки важким періодом її життя, з яким зустрічається кожна людина, раніше чи пізніше. У цей важкий період вона працювала в «Копакабані», віддавалася чоловікам за гроші, жила то життям Наївної Дівчини, то життям Фатальної Жінки, то життям Співчутливої Матері, залежно від потреб клієнта. Це була тільки робота, якій вона віддавалася з максимальним професіоналізмом — пам'ятаючи про чайові — і з мінімальним інтересом — боячись, що звикне до всього цього. Вона прожила дев'ять місяців, контролюючи навколоїшній світ, а незадовго до того, як повернутися на батьківщину, відкрила, що спроможна кохати, нічого не вимагаючи натомість, і страждати без причини. Й ось тепер життя ніби обрало цей брудний, дивний засіб, щоб допомогти їй проникнути у свої таємниці, своє світло та свою темряву.

Рядки зі щоденника Марії, написані в ту ніч, коли вона вперше зустрілася з Теренсом:

Він цитував Сада, про якого я ніколи не чула жодного слова, окрім традиційних балачок про садизм: «Ми пізнаємо себе лише тоді, коли доходимо до власної межі» — з цим можна й погодитися. Але можна й не погодитися, бо не так уже й важливо знати все, що стосується лише нас; людину створено не тільки для того, щоб вона прагнула до всеохопного знання, а й для того, щоб орати землю, чекати дощу, сіяти пшеницю, збирати врожай, випікати хліб.

У мені дві жінки: одна прагне пережити всю ту радість, усю ту пристрасть, усі ті пригоди, які нам може подарувати життя. А друга хоче бути рабиною рутини, повсякденного і звичного життя, речей, які можна запланувати й здійснити. Я господиня дому і разом з тим повія, обидві живуть у одному тілі й борються між собою.

Зустріч жінки із самою собою — це розвага, пов'язана з неабияким ризиком. Божественний танець. Коли ми зустрічаємося, ми є двома божественними енергіями, двома всесвітами, що зіштовхуються між собою. Якщо до такої зустрічі поставитися без належної шанобливості, один усесвіт зруйнує другий.

*В*она знову була в залі будинку Ральфа Гарта, знову вогонь у каміні, вино, двоє сидять на підлозі, й усе, що вона пережила напередодні з отим англійцем, здавалося лише сном або жахіттям — залежно від того, в якому настрої вона була. Тепер вона знову намагалася знайти свій резон життя — а висловлюючись точніше, найбожевільніший спосіб віддатися, такий, коли людина пропонує своє серце й нічого не просить натомість.

Вона стала набагато мудрішою, поки чекала цієї хвилини. Нарешті вона відкрила, що реальне кохання не має нічого спільного з тим, яким вона собі його уявляла, що воно не є ланцюгом подій, спричинених енергією кохання — закоханістю, компромісом, одруженням, дітьми, чеканням, кухнею, парком розваг по неділях, знову чеканням, спільною старістю, чекання закінчується й на його місце приходить вихід чоловіка на пенсію, хвороби, відчуття того, що вже пізно, аби вони могли пережити разом те, про що колись мріяли.

Вона дивилася на чоловіка, якому вирішила віддатися і якому вона ніколи не розкаже про те, що вона по-

чуває, бо те, що вона почувала тепер, висловити було просто неможливо. Він, здавалося, почувався невимушніше, так ніби починав цікавий період свого існування. Усміхався, розповідав усілякі історії про свою недавню поїздку до Мюнхена, де він бачився з директорм одного музею, зустріч з яким була для нього дуже важливою.

— Він запитав, чи картина «Обличчя Женеві» вже готова. Я йому сказав, що мені зустрівся один із найважливіших персонажів, яких би я хотів намалювати. Жінка, з якої промениться світло. Але я не хочу говорити про себе, хочу обняти тебе. Я тебе жадаю.

Жадання. Жадання? Жадання! Ага, ось де відправна точка для цієї ночі, бо це щось таке, що вона надто добре знає!

Наприклад: розбудити в собі жадання, але не відразу віддатися його об'єкту.

— Отже, ти жадаєш мене. Що ж ми робимо, в цю хвилину? Ти перебуваєш на відстані менш як метр від мене, ти ходив у кабаре, оплатив там мої послуги й знаєш, що маєш право доторкатися до мене. Але не смій цього робити. Подивися на мене. Подивися на мене й подумай, що, можливо, мені не до вподоби, що ти на мене дивишся. Уяви собі, що сковано під моїм одягом.

Вона завжди користувалася одягом, зручним для роботи, й не розуміла, чому інші дівчата з «Копакабани» намагалися носити провокативні декольте та агресивні кольори. Вона вважала, що найбільші шанси розбудити хіть чоловіка має жінка, вдягнена як та, котру б він міг зустріти, скажімо, десь у конторі, поїзді або в домі по-други своєї дружини.

Ральф подивився на неї. Марія відчула, що він її роз-
дягає, і їй стало приємно, що її жадають у такий спо-
сіб — без контакту, як у ресторані або в кіно.

— Ми з тобою на станції, — сказала Марія. — Я че-
каю поїзда разом із тобою, ми незнайомі. Але мій погляд
випадково зустрічається з твоїм і не відхиляється вбік.
Ти не знаєш, що я хочу сказати, бо, хоча ти й чоловік ро-
зумний, спроможний бачити «світло», яке промениться
з людей, ти не досить чутливий, щоб побачити, що саме
це світло освітлює.

Вона затянула собі, як треба грати в «театрі». Хоті-
ла швидко забути обличчя англійського службовця, але
він був тут, керуючи її уявою.

— Мої очі дивляться в твої очі, й, можливо, я запитую
сама себе: «Здається, я вже десь його бачила?» Або, може,
я дивлюся неуважно. Або, може, мене змагає страх зда-
тися антипатичною, можливо, ти мене знаєш, я даю тобі
нагоду засумніватися на кілька секунд, перш ніж дійти
висновку, що ти не помилився або помилився.

А може, мені хочеться найпростішої речі у світі —
зустріти чоловіка. Можливо, я втікаю від кохання, яке
примусило мене страждати. Можливо, хочу помстити-
ся за зраду, про яку щойно довідалася, й вирішила піти
на станцію в пошуках якогось незнайомця. Можливо,
хочу стати твоєю повією лише на одну ніч, аби тільки
зробити щось відмінне у своєму остогидловому житті.
А може, я повія справжня, яка прийшла сюди в пошуках
роботи.

Запала коротка мовчанка; увага Марії несподівано
перекинулася на інше. Вона знову була в тому готелі:
приниження — «жовте», «червоне», біль і багато втіхи.

Усе це перемішалося з її душою в такий спосіб, що їй це не подобалося.

Ральф це помітив і спробував знову виштовхати її на станцію, де вона чекає поїзда.

— При цій зустрічі ти мене жадаєш теж?

— Не знаю. Ми не розмовляємо, а тому зрозуміти це важко.

Ще кілька секунд розпорощеної уваги. Хай там як, а думка про «театр» допомогла їй багато; сприяла появі справжнього персонажа, усунула багатьох фальшивих персон, які живуть усередині нас.

— Але головне, що я не відводжу погляду, і ти не знаєш, як тобі бути. Чи підійти до мене? Чи я тебе відштовхну? Чи покличу поліцая? Чи, може, запрошу на каву?

— Я повертаюся з Мюнхена, — сказав Ральф Гарт, і голос його прозвучав зовсім інакше, так ніби вони справді вперше зустрілися. — Думаю про колекцію картин із сексуальними персонажами. Всі вони в масках, аби ніколи не пережити справжньої зустрічі.

Він зінав, що таке «театр». Мілан сказав, що він теж «клієнт винятковий». Для неї пролунав сигнал тривоги, але вона потребувала часу, щоб подумати.

— Директор музею мені сказав: «На що ви маєте намір оперти свою роботу?» Я йому відповів: «На жінок, які почивають себе вільними, а тому можуть віддаватися за гроші». Він мені зауважив: «Це не пройде, ми називаємо таких жінок повіями». Я відказав: «Гаразд, я згоден, що вони повії, але я хочу дослідити їхню історію і зроблю щось інтелектуальніше, щось більше до смаку родинам, які відвідують ваш музей. Усе залежить від культури, чи не так? Від того, щоб художник зумів

зобразити в приємній манері те, що не так легко перевірити». Але директор правив своєї: «Але секс уже не табу. Це річ настільки вивчена, що вам нелегко буде виявити щось нове в цій темі». Я йому відповів: «А ви знаєте, звідки приходить сексуальне бажання?» «Від інстинкту», — відповів директор. «Атож, від інстинкту, — підтверджив я, — але про це відомо всьому світові. Як можна зробити добру виставку, якщо ми говоримо лише про науку? Я хочу розповісти про те, як людина пояснює цей потяг. Як, наприклад, розповів би про це філософ». Директор попросив мене навести приклад. Я сказав, що коли пойду зворотним поїздом додому і якась жінка на мене подивиться, я заговорю до неї; я скажу їй, що позаяк ми зовсім незнайомі, ми можемо дозволити собі зробити все, про що мріяли, втілити в життя всі наші фантазії, а потім розійтися по своїх домівках, повернувшись до наших дружин і наших чоловіків, щоби більше ніколи не зустрічатися. А потім на цій станції я побачив тебе.

— Твоя історія така цікава, що вбиває жадання.

Ральф Гарт засміявся й погодився. Вино закінчилося, й він пішов на кухню взяти нову карафу, а вона дивилася на вогонь, уже знаючи, яким буде наступний крок, і водночас утішаючись затишною атмосферою цього дому, забуваючи про службовця англійської фірми, готова віддатися подальшому плину подій.

Ральф наповнив два келихи.

— Просто з цікавості, як закінчилася та твоя історія з директором?

— Я процитував йому Платона, оскільки переді мною був інтелектуал. Згідно з ним, на початку творіння чоло-

віків і жінок не було, як сьогодні; було одне створіння, до-
сить низеньке, з тілом і грудьми, але його голова мала два
обличчя, що дивилися в протилежні боки. Так ніби дві
істоти були склеені спинами й утворювали одну з різни-
ми статевими органами, з чотирма ногами й чотирма ру-
ками. Проте грецькі боги були заздрісними й побачили,
що одна істота, яка мала чотири руки, працювала більше,
що два спрямовані в протилежні боки обличчя завжди
пильнували й на ту істоту не можна було по-зрадниць-
кому напасті ззаду, чотири ноги не потребували стільки
зусиль для того, щоб стояти або йти протягом тривалого
часу. А найнебезпечнішим було те, що така істота мала
протилежні статеві органи і їй не треба було шукати ко-
гось іншого для того, щоб продовжити свій рід на землі.
І сказав тоді Зевс, верховний володар Олімпу: «Я знаю, як
зробити так, щоб ці смертні втратили свою силу». І мет-
нув блискавку, що розітнула земну істоту навпіл, ство-
ривши в такий спосіб чоловіка та жінку. Це значно по-
більшило населення світу й водночас збило з пантелику
та ослабило тих, хто в ньому жив, — бо тепер їм доводи-
лося шукати свою втрачену половину, притискатися до
неї знову й у цих обіймах віднаходити стародавню силу,
спроможність уникнути зрадливого удару в спину, спро-
можність долати великі відстані та витримувати стом-
ливу працю. Обійми, в яких два тіла знову зливаються в
одне, ми й називаємо сексом.

— Ця історія правдива?

— Так вважає Платон, давньогрецький філософ.

Марія дивилася на нього зачарованим поглядом,
і спогади про минулу ніч розвіялись остаточно. Вона
бачила перед собою чоловіка, з якого променилося те

саме «світло», що його він побачив у ній, і який розповідав цю незвичайну історію з великим ентузіазмом, причому його очі світилися тепер не жаданням, а веселістю.

— Можна попросити тебе про одну річ?

Ральф відповів, що вона може просити все що завгодно.

— Можна пояснити, чому, після того як боги розділили на дві істоти створіння з чотирма ногами, деякі з цих істот вирішили, що обійми можна сприймати як звичайнісіньку річ, як таку собі діяльність, нічим не відмінну від інших, що не побільшує, а навпаки, поменшує енергію осіб?

— Ти говориш про проституцію?

— Атож. Можна з'ясувати, коли секс перестав бути священим?

— Я це зроблю, якщо хочеш, — відповів Ральф. — Але я ніколи про це не думав, і, мабуть, ніхто не думав. Тож, навряд чи є якийсь матеріал на цю тему.

Але Марія правила своєї:

— А тобі спадало на думку, що жінки, навіть якщо вони повій, здатні кохати?

— Атож, мені це спадало на думку. Мені спало це на думку в той перший день, коли ми сиділи за столиком у кав'янрі і я побачив світло, яке променилося з тебе. Потім, коли я подумав про те, щоб запросити тебе на філіжанку кави, я готовий був у все повірити, навіть у можливість того, що ти зможеш повернути мене у світ, який я давно покинув.

Тепер повернення назад не було. Марія-вчителька мусила негайно прийти їй на допомогу, бо інакше вона

зара з підійде до нього, поцілує його, обійме, попросить ніколи її не кидати.

— Повернімось на залізничну станцію, — сказала вона. — Хоча, якщо висловитися точніше, ми повернемось до цієї зали, до того дня, коли ми прийшли сюди вперше й ти визнав, що я існую, і дав мені подарунка. То була перша спроба увійти в мою душу, і ти не знав, що моя душа тебе з радістю чекає. Але, як ти сказав, розповідаючи свою історію, людські створіння були розділені й тепер шукають тих обіймів, що поєднають їх знову. Таким є наш інстинкт. Але до цього підключається й наш розум, допомагаючи нам долати труднощі, які чатують на нас під час цього пошуку. Я хочу, щоб ти на мене дивився, й водночас хочу, щоб ти робив це так, аби я нічого не помітила. Перше бажання є важливим, бо воно є прихованим, забороненим, недозволеним. Ти не знаєш, чи перед тобою твоя втрачена половина, не знає цього й вона, але щось їх притягує — і їм треба повірити, що це так. Звідки я все це взяла? Я взяла все це з глибини свого серця, бо мені хочеться, щоб завжди було так. Я добула ці мрії з моєї власної жіночої мрії.

Вона трохи опустила бретельку своєї сукні, так, щоб лише крихітна частина її соска відкрилася.

— Жадання — це не те, що ти бачиш, а те, що ти собі уявляєш.

Ральф Гарт дивився на жінку з чорним волоссям, у сукні кольору її волосся, що сиділа на підлозі його вітальні, сповнена абсурдних бажань, як, наприклад, розпалити посеред літа вогонь у каміні. Проте йому хотілося уявити собі, що ховається під цією сукнею, він

міг бачити округлість її персів, знат, що ліфчик, який вона одягла, був непотрібний, хоча, можливо, такою була вимога її професії. Її перса були не великими й не маленькими, вони були юними. Її погляд не виказував нічого — що вона тут робила? Навіщо він підтримує цей зв'язок, небезпечний, абсурдний, якщо без проблем може знайти собі нормальну жінку? Він багатий, молодий, знаменитий, гарний із себе. Він палко любить свою роботу, він кохав жінок, із якими брав шлюб і які його теж кохали. І нарешті, він був особою, яка за всіма своїми стандартами повинна була б голосно кричати: «Я щасливий!»

Але щасливим він не був. Тоді як більшість людських створінь надривалися за шматок хліба, за дах над головою, за роботу, яка дозволила б їм жити з гідністю, Ральф Гарт усе це мав, унаслідок чого почував себе ще нещаснішим. Якби підбити останній підсумок його життя, то, можливо, там знайшлося б два-три дні, коли він прокинувся вранці, подивився на сонце — або на дощ, — і почув себе веселим, тому що настав ранок, лише веселим, нічого не бажаючи, нічого не плануючи, нічого не просячи натомість. За винятком цих кількох днів, решта його існування була змарнована у мріях, розчаруваннях та реалізаціях, у бажанні стрибнути вище себе самого, вибратися за власні межі; він точно не знат, до чого саме він поривався, проте не випадало сумніватися, що він прожив своє життя, постійно намагаючись щось довести.

Він дивився на вродливу жінку, яка сиділа перед ним, скромно вдягнена в чорне, жінку, котра зустрілася

йому цілком випадково, хоча він уже бачив її раніше в одному з кабаре і звернув увагу на те, що вона погано відповідала своєму оточенню. Вона просила, щоб він її зажадав, і він її жадав, жадав дуже, набагато дужче, ніж міг собі уявити, — але йшлося не про її груди чи її тіло; він жадав її товариства. Він хотів би обняти її, завмерти в мовчанці, дивлячись на вогонь, п'ючи вино, викуривши одну або дві сигарети, цього було б йому досить. Життя складалося з простих речей, він був стомлений після всіх цих років, коли шукав сам не знає чого.

Проте, якби він так зробив, якби доторкнувся до неї, усе пропало б. Бо, попри її «світло», він не був певен, що вона розуміє, як добре бути з нею поруч. Він платив за це товариство? Атож, платив і готовий був платити доти, доки буде треба, доки він зможе сісти з нею на березі озера, заговорити про кохання — і почути те саме від неї. Ліпше не ризикувати, не прискорювати плин подій, не говорити нічого.

Ральф Гарт перестав себе терзати і спробував зосередити свою увагу на грі, яку вони щойно самі придумали. Жінка, що перед ним сиділа, була переконана: не досить вина, вогню, сигарети, компанії. Їм потрібне інше сп'яніння, інший вид полум'я.

Жінка була в сукні з бretельками, вона виставила одну грудь, він міг бачити її тіло, більш смугліяве, аніж біле. Він жадав її. Жадав дуже.

Марія помітила зміну у виразі очей Ральфа. Ніщо так не збуджувало її, як знання того, що її жадають. Це не мало нічого спільногого з узвичаєними видами поведін-

ки — хочу кохатися з тобою, хочу взяти з тобою шлюб, хочу, щоб ти пережила оргазм, хочу мати від тебе дитину, хочу, щоб пообіцяла кохати мене вічно. Ні, жадання було відчуттям вільним, яке виривається в простір, вібрує, наповнює життя бажанням щось мати, — і цього було досить, це жадання виштовхувало все на перший план, воно зміщувало гори, зволяжувало твої статеві органи.

Жадання було джерелом усього — покинути свою батьківщину, відкрити для себе новий світ, навчитися французької мови, подолати свої забобони, мріяти про фазенду, кохати, нічого не просячи натомість, відчути себе жінкою лише тому, що на тебе дивиться чоловік. З точно розрахованою повільністю вона спустила з плеча другу бretельку, і сукня зісковзнула з її тіла. Після цього вона розстебнула ліфчик. Так і залишилася сидіти з оголеною верхньою половиною тіла, намагаючись уявити собі, чи він відразу стрибне на неї, скопить її в обійми, почне присягатися в коханні — чи виявить стриманість та розважливість і лише відчує, у власному жаданні, ту саму втіху сексу, яку відчуває зараз вона.

Атмосфера навколо них двох почала змінюватися, звуки та шерехи більше не існували, вогонь у каміні, картини, книжки позникали, й на зміну цьому всьому прийшло щось подібне до трансу, в якому бовваніє лише темний об'єкт жадання, а все інше не має ваги.

Чоловік не поворухнувся. Спочатку він відчув певну боязкість у своїх очах, але це відчуття не тривало довго. Він дивився на неї, й у світі його уяви вона пестила його своїм язиком, вони кохалися, пітніли, обіймалися, змішували ніжність і насильство, кричали й стогнали разом.

У світі реальному, проте, обоє мовчали, жоден із двох не зворухнувся, і це ще більше збуджувало її, бо й вона також була вільна думати все, що їй заманеться. Вона просила, щоб він доторкався до неї ніжно, розтulla ноги, мастурбувала перед ним, казала романтичні й вульгарні фрази, так ніби це було те саме, досягла кількох orgasmів, розбудила сусідів, розбудила весь світ своїми криками. Це був її чоловік, який давав їй втіху та радість, з яким вона могла бути такою, якою справді була, говорити про свої сексуальні проблеми, розповідати, як її любо було б залишатися з ним протягом усієї ночі, протягом усього життя.

Піт почав виступати краплями на обличчях обох. Це від вогню в каміні, сказали вони подумки одне одному. Але як чоловік, так і жінка в цій залі дійшли до своєї межі, виснажили всю свою уяву, прожили разом вічність чудових хвилин. Вони мусили зупинитися. Ще один крок, і ця магія розпадеться під натиском дійсності.

Повільно, надзвичайно повільно — бо кінець завжди буває важчим, ніж початок, — вона знову застебнула ліфчик і склава груди. Усесвіт повернувся на своє місце, навколоїнні речі стали поверматися з небуття, вона підсмикнула сукню, яка впала їй до пояса, усміхнулася і з ніжністю доторкнулася до його обличчя. Він скопив її руку й притис до свого обличчя, не знаючи, поки має її там тримати і з якою силою стискати.

Вона відчула бажання сказати, що кохає його. Але це все зіпсувало б, могло б налякати його або — ще гірше — могло б спонукати його сказати, що він її теж кохає. Марія цього не хотіла: свобода її кохання була в тому, щоб нічого не просити й нічого не сподіватися.

— Той, хто спроможний відчувати, знає, що можливо здобути втіху, ще й не доторкнувшись до іншої людини. Слова, погляди, все це містить у собі таємницю танцю. Але поїзд прибув, і кожен іде у свій бік. Я маю надію супроводжувати тебе в цій подорожі... доки?

— Доки прибудемо до Женеви, — сказав Ральф.

— Той, хто вміє спостерігати й відкриває людину, про яку завжди мріяв, знає, що сексуальна енергія віддається ще до сексуальних зносин. Головна втіха не в сексі, а в тій любові, з якою його практикують. Коли ця любов сильна, секс приходить, щоб завершити танець, але він ніколи не є його головним етапом.

— Ти говориш про кохання, як професор.

Марія вирішила говорити, бо це був її захист, її спосіб сказати все, не зобов'язуючи себе ні до чого:

— Хто закоханий, той кохается весь час, навіть тоді, коли цього не робить. Коли тіла зустрічаються — це лише перехлюпування через вінця чаші. Вони можуть бути разом годинами, навіть днями. Можуть почати свій танець одного дня й закінчити іншого або навіть ніколи не закінчити, сп'янілі від втіхи. Тут ні до чого однадцять хвилин.

— Про що ти?

— Я тебе кохаю.

— Я тебе кохаю теж.

— Пробач. Я сама не розумію, що я кажу.

— Я теж.

Вона звелася на ноги, поцілувала його й вийшла. Тепер вона могла відчинити собі двері сама, позаяк бразильський забобон вимагав, щоби хазяїн відчиняв їх лише в тих випадках, коли гість виходить уперше.

Рядки зі щоденника Марії, написані наступного ранку:

Учора вночі, коли Ральф Гарт на мене дивився, він відчинив мої двері, наче злодій. Та коли пішов геть, то не взяв нічого від мене; навпаки, залишив мені пахощі троянд — то був не злодій, а наречений, який мене навідував.

Кожна людська істота живе за своїм власним бажанням; воно є частиною її скарбу, і хоча його емоції можуть когось і відштовхнути, здебільшого вони приваблюють того, хто є для неї найважливішим. Це емоції, що їх обрала моя душа, і вони такі потужні, що можуть заразити все й усіх у моєму оточенні.

Щодня я обираю собі правду, з якою намагаюся жити. Намагаюся бути практичною, ефективною, професійною. Але мені більше хотілося б обрати жадання у свої довічні супутники. Не з обов'язку, не для того, щоб пом'якшити самотність моого життя, а тому, що воно приємне. Атож, приємне і дуже приємне.

«Копакабана» мала в серед-

ньому тридцять вісім жінок, які приходили до цього закладу регулярно, хоча тільки з однією, філіппінкою Нією, у Марії були взаємини, близькі до дружніх. Мінімальна тривалість перебування там дівчат була близько півроку, а максимальна — до трьох років, бо після того, як така дівчина отримувала шлюбну пропозицію, заводила собі постійного коханця або вже не привертала до себе уваги відвідувачів, Мілан делікатно просив її знайти собі інше місце роботи.

З цієї причини було важливо шанувати клієнтуру кожної й ніколи не намагатися звабити чоловіка, який заходив до кабаре і йшов прямо до обраної ним дівчини. Крім того, що така поведінка вважалася непорядною, вона була ще й досить небезпечною; минулого тижня одна колумбійка обережно дісталася зі своєї сумочки лезо бритви, поклала його на келих однієї югославки і сказала їй абсолютно спокійним і рівним голосом, що створить їй обличчя, якщо та знову прийме запрошення директора одного з банків, що мав звичай регулярно туди приходити. Югославка заявила їй у відповідь, що

цей чоловік вільний і якщо вже він обрав її, то вона не може йому відмовити.

Того вечора директор банку прийшов, привітався з колумбійкою й рушив до столу, де сиділа інша. Вони випили, потанцювали, й, — Марія вважала, що це було очевидним викликом, — югославка підморгнула колумбійці, ніби хотіла сказати: «Ти ж бачиш? Він обрав мене!»

Але в тому підморгуванні було й чимало іншого, невисловленого словами: він обрав мене, тому що я гарніша, тому що я була з ним на минулому тижні і йому сподобалося, бо я молода. Колумбійка не сказала нічого. Та коли сербіянка повернулася через дві години, вона сіла з нею поруч, дістала з сумочки лезо й розпана-хала їй обличчя, біля вуха: рана була не глибокою й не небезпечною, але достатньою для того, щоб залишити невеличкий рубець, який завжди нагадуватиме їй про цю ніч. Дівчата зчепилися, кров забризкала все навколо, напохані відвідувачі розбіглися.

Коли прибула поліція з'ясувати, що тут відбулося, югославка сказала, що порізала собі обличчя скалкою келиха, який упав з полиці й розбився (полиць у «Копакабані» не було). То був закон мовчанки, або «омерта», як любили казати італійські повії: усі конфлікти, що виникали на вулиці Берна, від кохання до смерті, не-одмінно знаходили своє розв'язання, але без втручання закону. Тут був власний закон.

Поліція знала про «омерту», вони побачили, що жінка бреше, проте особливо не наполягали — швейцарському платникові податків обійшлося б надто дорого рішення заарештувати, судити й годувати повію весь той

час, поки вона сидітиме у в'язниці. Мілан подякував поліцаям за негайне втручання, але сказав, що це було непорозуміння або якийсь підступ із боку конкурентів.

Коли поліція пішла, він зажадав, щоб обидві ніколи більше не з'являлися в його барі. Зрештою, «Копакабана» була закладом сімейним (твердження, яке Марії було важко зрозуміти) і мала берегти свою репутацію (ці слова зaintrigували її ще більше). Тут не було місця для скандалів, позаяк найперший закон вимагав шанувати чужого клієнта.

Другий закон вимагав цілковитої надійності та нерозголошення, як це має місце «у швейцарському банку». Головне, що тут можна було повністю довіряти клієнтам, котрі добиралися з тією самою ретельністю, з якою банк добирає своїх, — ця довіра ґрунтувалася як на його поточному рахунку, так і на бездоганній репутації в минулому.

Іноді виникали якісь непорозуміння, якісь рідкісні випадки несплати, агресивних випадів або погроз проти дівчат, але за ті багато років, у які він створював і, до-лаючи неабиякі труднощі, зміцнював добру славу свого кабаре, Мілан навчився визначати, кого можна брати своїм постійним клієнтом, а кого — ні. Жодна з жінок не знала достату, за якими критеріями це робилося, але їм не раз доводилося бачити, як тому чи тому елегантно вбраному відвідувачеві повідомляли, що сьогодні кабаре повне (хоча було порожнім) і наступними ночами воно буде повне теж (тобто не приходьте сюди більше, будь ласка). Бачили також, із якою досконалотю люб'язністю Мілан вітав за келихом шампанського людей у спортивних костюмах та з бородами. Хазяїн «Копакабани» оцінював

своїх відвідувачів не за їхнім зовнішнім виглядом і в кінцевому підсумку завжди мав слухність.

У добрих комерційних відносинах усі сторони мають бути задоволеними. Більшість клієнтів були одружені або обіймали високі посади в якихось фірмах. Також і деякі з жінок, що тут працювали, були одружені, мали дітей і відвідували батьківські збори в школах, знаючи, що не наражаються на жоден ризик: якби хтось із батьків з'явився в «Копакабані», він також би був скомпрометований і не зміг би сказати нічого: так діяла «омерта».

Марія, можна сказати, товарищувала з колежанками, проте подруг серед них не мала. Ніхто не любив багато розповідати про своє життя. У тих небагатьох розмовах, які Марія мала з дівчатами, жодна з них не висловила ані гіркоти, ані почуття провини, ані смутку — лише щось подібне до смирення. А ще в усіх був якийсь дивний викличний погляд, так ніби вони пишалися собою, пишалися тим, що живуть усупереч усьому світові, незалежні й упевнені в собі. Через тиждень будь-яка новенька вже здобувала право вважатися «професіоналкою» й отримувала інструкції завжди сприяти стабільності шлюбів (повія не повинна бути загрозою домашньому вогнищу), ніколи не приймати запрошень поза розпорядком денним своєї роботи, вислуховувати довірчі зізнання, утримуючись при цьому від висловлення власної думки, стогнати під час оргазму (Марія відкрила, що всі так робили, хоча спочатку ніхто їй про це не сказав нічого, бо йшлося про один із професійних трюків), вітатися з поліцаями на вулиці, стежити за тим, щоб дозвіл на працю та довідка про стан здоров'я завжди були в порядку й, нарешті, надто не замислюватися про моральні

та легальні аспекти того, чим вони займаються: вони є такими, якими вони є, та й годі!

До появи перших клієнтів Марію часто бачили з книжкою, тому незабаром вона здобула славу «інтелектуалки». Спочатку дівчата намагалися з'ясувати, чи йдеться про любовні історії, але побачивши, що вона читає книжки на теми сухі й нецікаві, такі, як економіка, психологія і — віднедавна — управління фазендами, давали їй спокій, і вона діставала змогу спокійно провадити свої пошуки та робити свої примітки.

Оскільки Марія мала багато постійних клієнтів і приходила до «Копакабани» щодня, навіть коли були проблеми з вуличним рухом, вона завоювала довіру Мілана й розбудила заздрість колежанок; вони подейкували, що бразилійка амбітна, пихата і думає лише про те, щоб заробити якомога більше грошей. Це останнє твердження було правдою, хоча їй хотілося б запитати, а чи не всі вони трудилися тут задля того самого.

Хай там як, а балачки не вбивають — вони становлять невід'ємну частину життя кожної особи, яка дотрималася певних успіхів у житті. Марія воліла не помічати їх, зосередивши всю увагу на своїх двох головних завданнях: повернутися до Бразилії в означений час і купити фазенду.

Ральф Гарт тепер перебував у її думках зранку до вечора, й уперше в житті вона була щаслива своїм відсутнім коханням — хоча трохи жалкувала, що призналася в ньому, ризикуючи усе втратити. Але що вона може втратити, якщо нічого не просить натомість. Вона згадала, як швидше закалатало її серце, коли Мілан згадав,

що він є — чи був раніше — «винятковим клієнтом». Що це могло означати? Вона почувала себе зрадженою, її мучили ревнощі.

Очевидно, без ревнощів не буває кохання, хоча життя її вже навчило, що марно переконувати себе, ніби хтось може володіти кимось — хто вірить, що це можливо, той хоче одурити себе самого. Незважаючи на це, людина не може придушити в собі думку про ревнощі, або вбираючи її в інтелектуальні шати, або таврюючи її як вияв слабкості.

Найсильніше кохання — це те, яке спроможне демонструвати свою слабкість. Хай там як, а якщо моє кохання справжнє (а не лише спосіб розважитися, одурити себе, збавити час, який, мабуть, ніколи не промине в цьому місті), свобода подолає ревнощі та біль, який вони спричиняють, — хоча й біль є цілком природним виявом людських почуттів. Тому, хто займається спортом, це добре відомо: коли ми хочемо досягти поставлених цілей, ми повинні бути готові до певної денної дози болю або поганого самопочуття. Спочатку він завдає нам прикростей і відвертає нашу увагу від головного, але з плином часу ми починаємо розуміти, що він є частиною доброго самопочування, і настає така мить, коли, якщо немає болю, ми маємо відчуття, що фізичні тренування не дали бажаного ефекту.

Небезпечно поміщати цей біль у фокус своєї уваги, наділяти його ім'ям певної особи, утримувати його постійно у своїх думках; але від цього, Богу дякувати, Марія спромоглася звільнитися.

Та незважаючи на це, вона іноді ловила себе на тому, що думає, де він зараз може бути, чому не приходить, чи

не здалася вона йому дурною, коли розповіла оту історію про чекання поїзда та пригнічене жадання, чи, бува, не втік він назавжди, після того як вона освідчилася йому в коханні. З метою уникнути, щоб такі солодкі почуття переходили в страждання, вона винайшла один метод: коли їй у думці зринало щось приємне, пов'язане з Ральфом Гартом, — а це міг бути вогонь у каміні або вино, якась думка, що її вона хотіла б обговорити з ним або просто солодке й тривожне бажання знати, коли він повернеться, — Марія припиняла робити те, що в ту мить робила, усміхалася до неба й дякувала йому за те, що вона жива й нічого не сподівається від чоловіка, якого кохає.

А якщо її серце починало жалкувати за відсутністю коханого або докоряті їй за ті дурниці, які вона сказала йому, коли вони були разом, вона казала самій собі: «А, тобі хочеться про це думати? Ну то гаразд; роби собі, що знаєш, а я тим часом займуся речами важливішими».

І вона знову втуплювала погляд у книжку або, якщо йшла вулицею, починала звертати увагу на все, що було навколо неї: кольори, людей, звуки, головним чином звуки — тупотіння власних кроків, шарудіння перегорнутої сторінки, гуркіт машин, уривки розмов, — і невідчепна думка зрештою зникала. Якщо хвилин через п'ять вона поверталася, Марія повторювала цей процес, аж доки ці спогади, які спочатку приймалися, але потім делікатно відкидалися, зникали на тривалий час.

Одною з таких «негативних думок» була можливість того, що вона більш ніколи його не побачить. Трохи по-практикувавшись і набравшись терпіння, вона зуміла

перетворити її на «думку позитивну»: коли вона звідси поїде, Женева залишиться в її пам'яті обличчям чоловіка з дуже довгим волоссям, яке давно вийшло з моди, дитячою усмішкою, серйозним голосом. Якщо хтось запитає її через багато років, яким їй здалося місто, де вона жила у своїй юності, вона зможе йому відповісти: «То було чудове місто, де можна було кохати й вірити, що тебе теж кохають».

Рядки зі щоденника Марії, написані в «Копакабані» в чеканні, коли почнеться наплив клієнтів:

Перебувши стільки з чоловіками, які сюди приходять, я дохodжу висновку, що секс застосовується як і всякий інший наркотик: щоб утекти від реальності, щоб забути про свої проблеми, щоб розслабитися. I, як і всі наркотики, це практика шкідлива й руйнівна.

Якщо людина хоче наркотичного забуття, чи то за допомогою сексу, чи чогось іншого, це її проблема; наслідки її дій будуть кращими або гіршими, залежно від того способу себе одурманити, який вона обрала. Але якщо ми хочемо щось зрозуміти в цьому житті, то повинні знати, що «добре» завжди відрізняється від «найкращого».

На відміну від того, що думають мої клієнти, сексом не можна займатися в будь-який час. У кожному з нас захований годинник, і для того, щоб дві особи змогли покохатися, треба, щоб стрілки їхніх годинників показували одинаковий

час. А це трапляється не щодня. Той, хто ко-
хає, не залежить від статевого акту, щоб по-
чути себе добре. Якщо двоє перебувають разом і
любллять одне одного, вони повинні знову й знову
звіряти свої внутрішні годинники, з терпінням
і впертістю, вдаючись до гри й «театральних»
репрезентацій, аж поки вони зрозуміють, що ко-
хатися — це щось більше, ніж просто зустріч. Це
«обійми» їхніх статевих органів.

Усе має вагу. Людина, яка живе інтенсивним
життям, утішається протягом усього часу й не
відчуває потреби в сексі. Коли вона вдається до
сексу, то робить це з переситу, як ото коли келих
із вином є таким повним, що вино природно пере-
ливається через вінця, робить тому, що не може
цього уникнути, тому що вона приймає заклик
життя, тому, що в цей момент, саме в цей мо-
мент, вона самохітъ втрачає контроль.

P. S. Щойно я перечитала те, що написала: Го-
споди Небесний, та я й справді стала інтелекту-
алкою!!!

Н

езабаром після того, як вона це написала, й коли готувалася прожити ще одну ніч Співчутливою Матір'ю або Наївною Дівчиною, двері «Копакабани» відчинилися й увійшов Теренс, працівник компанії з виробництва дисків, один із виняткових клієнтів.

Мілан здавався задоволеним за своїм прилавком: дівчина його не підвела. А Марії в ту мить пригадалися слова, що говорили так багато й водночас не говорили нічого: «Біль, страждання й багато втіхи».

— Я приїхав із Лондона умисне, щоб зустрітися з вами. Я багато думав про вас.

Вона усміхнулася, намагаючись, щоб її усмішка не здалася йому усмішкою підбадьорення. Знову він не став дотримуватися ритуалу, не запросив її ані випити, ані до танцю — лише сів поруч.

— Коли тобі вдається домогтися, аби людина щось відкрила для себе, учитель теж відкриває щось нове для себе.

— Я знаю, про що ви кажете, — відповіла Марія, згадавши про Ральфа Гарта й розсердившись на себе за цей спогад.

Перед нею інший клієнт, вона повинна поставитися до нього з пошаною й зробити все, аби він був задоволений.

— Хочете, щоб ми продовжили?

Тисяча франків. Прихованій світ. Патрон, який на неї дивиться. Упевненість, що вона зможе зупинити його, коли захоче. Позначена дата повернення до Бразилії. Інший чоловік, що так і не прийшов.

— Ви поспішаєте? — запитала Марія.

Він сказав, що ні. Чого вона хоче? Хочу випити свій фруктовий коктейль, станцювати свій танець, хочу пошани до своєї професії.

Він вагався кілька хвилин, але це входило в репертуар його театру — приборкувати й підкорятися. Він заплатив за випивку, потанцював, замовив таксі, віддав їй гроші, коли вони їхали через місто, й вони вийшли біля того самого готелю. Увійшли до вестибюля, він привітався з італійським швейцаром так само, як у ту ніч, коли вони познайомилися, й вони піднялися до тих самих апартаментів із видом на річку.

Теренс черкнув сірником, і тільки тоді Марія помітила, що в кімнаті стояли десятки свічок. Він почав запалювати їх.

— Що ви хотіли б знати? Чому я такий? Якщо не помиляюся, то ви були в захваті від тієї ночі, яку ми перебули разом. А тепер я дозволю собі запитати, чому ви така, якою ви є?

— Я зараз думаю, що в Бразилії існує забобон, згідно з яким не можна запалювати більш як три свічки одним сірником. І що ви цього звичаю не шануєте.

Він проігнорував її зауваження.

— Ви схожі на мене. Ви прийшли сюди не для того, щоб заробити тисячу франків, а в пошуках відчуття провини, залежності, внаслідок своїх комплексів та своеї невпевненості. І це не добре, й не погано — такою є природа людська.

Він увімкнув телевізор за допомогою пульта дистанційного управління і перемкнув кілька каналів, поки зупинився на хроніці, де показували біженців, які рятуються від війни.

— Бачите? Бачили програми, в яких люди обговорюють свої персональні проблеми перед усім світом? А бачили, що друкують у газетах? Світ розважається репортажами про страждання та біль. На перший погляд — садизм, мазохізм, якщо взяти до уваги, що нам не обов'язково знати про все це, щоби бути щасливими, а проте ми буваємо постійно присутні при чужих трагедіях, а іноді й самі страждаємо, коли дивимося на них.

Він наповнив два келихи шампанським, вимкнув телевізор і став запалювати решту свічок, не зваживши на забобон, про який згадала Марія.

— Повторюю: така людська доля. Відтоді як нас вигнали з раю ми або страждаємо, або примушуємо когось страждати, або спостерігаємо, як страждають інші. Це процес непідконтрольний.

Вони прислухалися й почули, як надворі гуркотять перекати грому, наближалася грандіозна буря.

— Але для мене тут не все зрозуміло, — сказала Марія. — Мені здається безглуздим припустити, що ви мій пан, а я ваша рабина. Нам не треба ніякого «театру», щоб зустрітися зі стражданням. Життя дає нам безліч нагод, щоби зіткнутися з ним.

Теренс вже запалив усі свічки. Він узяв одну з них і поставив її в центрі столу, знову налив у келихи шампанського й приніс ікру. Марія пила швидко, думаючи про тисячу франків, які лежали в її сумочці, про невідоме, яке чарувало її й жахало, про те, як узяти свій страх під контроль. Вона знала, що з цим чоловіком жодна ніч не повториться, що погрожувати йому дарма.

— Сядьте.

Тон його голосу був між лагідним і владним. Марія підкорилася, і хвиля тепла прокотилася по її тілу; цей наказ вона вже чула, й упевненість відразу повернулася до неї.

«Театр. Я повинна увійти в театральну п'єсу».

Було добре отримувати накази. Не треба було думати, лише підкорятися. Вона попросила ще шампанського, він приніс їй горілки; вона діє швидше, визволяє надійніше, добре поєднується з ікрою.

Він відкрив карафу. Марія практично пила сама, слухаючи, як гуркоче надворі грім. Усе готувалося до того, щоб створити досконалій момент, наче енергія неба й землі також захотіла обернутися до них своєю насильницькою стороною.

У якийсь момент Теренс дістав із шафи невеличку валізку й поставив її на ліжко.

— Не ворушіться.

Марія застигла нерухомо. Він відкрив валізу й дістав дві пари наручників із хромованого металу.

— Сядьте так, щоб розчепірити ноги.

Вона підкорилася. Її воля була паралізована, й вона підкорялася, бо їй так хотілося. Вона помітила, що він зазирає її між ноги, він міг там бачити чорні труси, до-

вгі панчохи, стегна, міг уявити собі жмутик волосся, пуцьку.

— Встань!

Вона підхопилася з крісла. Її тіло насили змогло втримати рівновагу, й вона зрозуміла, що сп'яніла дужче, ніж їй спочатку здавалося.

— Не дивись на мене. Опусти голову, шануй свого пана!

Перш ніж вона встигла опустити голову, тонкий батіг був видобутий із валізи й ляснув у повітря, так ніби жив власним життям.

— Пий. Тримай голову прямо, але пий!

Вона перехилила ще одну, другу, третю чарку з горілкою. Тепер це вже був не театр, а реальність життя: вона втратила контроль над собою. Почувала себе річчю, простим інструментом, і, хоч би яким це здавалося неймовірним, ця підкореність наповнювала її відчуттям цілковитої свободи. Вона вже не була вчителькою, не була тією, яка навчає, не була тією, яка втішає, не була тією, яка вислуховує довірчі зізнання, не була тією, яка збуджує; вона була лише дівчиною з глухої бразильської провінції, перед велетенською могутністю чоловіка.

— Роздягнися.

Цей наказ пролунав сухо, без жадання — а проте важко було уявити собі щось еротичніше. Тримаючи голову, покірно опущеною на знак приниженого послуху, Марія розстебнула сукню, й вона ковзнула їй до ніг.

— Ти погано поводишся, ти це знаєш?

Батіг знову лунко ляснув у повітря.

— Тебе слід покарати. Така молода дівчина — як ти смієш чинити мені всупереч? Ти повинна стояти переді мною навколішках!

Марія зробила рух, щоб уклякнути перед ним, але батіг випередив її, вперше доторкнувшись до її тіла — на сідницях. Він обпік її, проте, як їй здалося, сліду не залишив.

— Я не казав, щоб ти зараз переді мною вклякала. Хіба казав?

— Ні.

Удруге батіг шмагонув її по сідницях.

— Скажи: «Ні, мій пан».

І ще раз по сідницях. Знову там обпекло, наче вогнем. Якусь частку секунди вона думала про те, що могла б негайно зупинити все це, але що вона також може вирішити дійти до кінця, не через гроші, а через те, що він сказав першого разу: людська істота може піznати себе тільки тоді, коли дійде до своїх меж.

І все це було для неї нове; це була пригода, згодом вона матиме змогу вирішити, продовжувати їй чи ні, але в цю мить вона перестала бути дівчиною, яка мала в житті три цілі, дівчиною, що заробляла гроші своїм тілом, що знала чоловіка, який мав у дома камін і вмів розповідати цікаві історії. Тут вона була ніхто — і все, про що вона мріяла, — це якраз бути ніким.

— Скинь весь одяг. І пройдися туди-сюди, щоб я міг тебе бачити.

Знову вона підкорилася, з низько опущеною головою, не промовивши жодного слова. Чоловік, який на неї дивився, був одягнений, незворушний, він уже не був тією особою, з якою вона розмовляла, відтоді як

вони покинули кабаре, — він був Уліссом, який приїхав із Лондона, Тесеєм, який опустився з неба, завойовником, який вдерся в найбезпечніше місто у світі та в найзакритіше серце на землі. Вона скинула труси, ліфчик, почула себе беззахисною і захищеною водночас. Батіг знову ляснув у повітрі, але цього разу не доторкнувся до тіла.

— Тримай голову низько! Ти прийшла сюди, щоб я тебе приборкав, щоби підкорятися всім моїм забаганкам, ясно?

— Ато ж, пане.

Він схопив її за руки й замкнув першу пару наручників на її зап'ястках.

— І ти в мене дістанеш доброї хlosti. Поки навчишся добре себе поводити.

Відкритою долонею він ляснув її по гелі. Марія скрикнула, бо цього разу було справді боляче.

— А, то ти ще й репетуєш? А як тобі сподобається це?

Перш ніж вона встигла відреагувати, він запхав їй у рота шкіряний кляп. Він не перешкоджав їй говорити, вона могла сказати «жовте» або «червоне», але відчувала, що така її доля — дозволити цьому чоловікові робити з нею все що завгодно, й утекти звідси не було як. Вона була гола, з кляпом у роті, в наручниках, а в її жилах замість крові струменіла горілка.

Ще один ляпас по гелі.

— Пройдися туди-сюди!

Марія почала ходити, підкоряючись командам «зупинися», «обернися праворуч», «сядь», «розтули ноги». Раз у раз, навіть без жодної на те причини, він підій-

мав розкриту долоню, й вона відчувала біль, відчувала приниження — що було сильнішим і болючішим, аніж біль, — відчувала себе в іншому світі, де не існувало більше нічого, й це було відчуття майже релігійне, це було бажання стерти себе цілком, слугувати, втратити уявлення про своє «я», про свої прагнення, про свою волю. Вона була вся мокра, збуджена й не розуміла, що з нею діється.

— Навколішки!

Позаяк Марія постійно тримала голову низько опущеною на знак покірливості й приниженої смирення, вона не могла бачити, що відбувається; але вона звернула увагу на те, що в тому іншому всесвіті, на іншій планеті, цей чоловік тяжко відсалпувався, стомившись від ляскання батогом та ляскання по її сідницях розкритою долонею, тоді як вона відчувала, що все більше наповнюється силою та енергією. Вона вже втратила всякий сором, і їй було мало показувати, що вона тішиться, вона почала стогнати, просила, щоб він лоскотав її пуцьку, проте чоловік замість цього скопив її й потяг на ліжко.

Гвалтовно — але з такою гвалтовністю, що, як вона знала, не завдасть їй найменшої шкоди, — він розсунув її ноги й прив'язав кожну з одного й другого краю ліжка. Руки в неї були закуті в наручники, ноги розчахнуті, в роті кляп, — коли ж він у неї проникне? Невже він не бачить, що вона вже готова, що хоче йому слугувати, що вона стала його рабинею, його твариною, його річчю, що вона зробить усе, що він їй накаже?

— Хочеш, щоб я тебе всю роздер?

Вона побачила, що він притулив пужално батога до її пуцьки, протягнув його згори вниз, і в ту мить, коли він

торкнувся її клітора, вона втратила тяму. Вона не знала, скільки часу вони там були, не знала, скільки разів він її лупцював, але зненацька до неї прийшов оргазм, оргазм, який десятки, сотні чоловіків за ці місяці так і не змогли в ній розбудити. Спалахнуло сліпуче світло, й вона відчула, що провалюється в якусь чорну яму, бездонну яму своєї душі, де гострий біль і страх перемішалися з абсолютною насолодою, це відчуття винесло її за всі ті межі, які вона знала, й Марія застогнала, зойкнула голосом, що його придушив кляп, засмикалася на ліжку, відчуваючи, що наручники перетирають їй зап'ястки, а ремені повпиналися в литки, засмикалася так, як ніколи не смикалася, саме тому, що не могла зворухнутися, зойкнула так, як ніколи не зойкала, бо в роті у неї був кляп, і ніхто не міг її почути. Це були біль і втіха, пужально батога тиснуло на її клітор усе сильніше, й оргазм бризнув з її рота, з її пузьки, з усіх пор її тіла, з її очей, з її шкіри.

Вона провалилася в якийсь транс і потроху опускалася кудись, опускалася, вона вже не відчувала пужально батога між своїми ногами, відчувала лише своє волосся, змочене рясним потом, та доторки ніжних рук, що знімали з неї наручники та розв'язували ремінеччя, яким були примоцовани до ліжка її ноги.

Вона лежала, збентежена, неспроможна дивитися на чоловіка, бо відчувала сором за себе, за свої зойки, за свій оргазм. Він лагідно гладив її по голові й водночас важко відсапувався — проте втіху спізнала тільки вона; він не пережив жодної миті екстазу.

Її голе тіло обняло цього повністю вдягненого чоловіка, виснаженого після стількох наказів, стількох кри-

ків, стількох зусиль, спрямованих на те, щоб утримати ситуацію під контролем. Вона тепер не знала, що казати, як продовжувати, але почувалася впевненою в собі, почувала себе під захистом, бо це ж він запросив її піти з ним туди, де вона не була ніколи, а отже, він був її захисником і її володарем.

Вона заплакала, й він терпляче чекав, коли вона закінчить.

— Що ви зі мною зробили? — запитала крізь слози.

— Те, що ви хотіли, аби я зробив.

Вона подивилася на нього й відчула, що розочаровано потребує його.

— Я вас не силував, не примушував, і я не чув, аби ви сказали: «Жовте»; моєю єдиною силою була та, яку ви мені давали. Тут не було ніякого примусу, ніякого шантажу, діяла лише ваша воля; хоча ви були рабинею, а я був володарем, моя єдина влада полягала в тому, що я міг штовхати вас у напрямку вашої власної свободи.

Наручники. Ноги прикручені ременями. Кляп у роті. Приниження, яке було сильнішим та інтенсивнішим, аніж біль. Та навіть при всьому цьому — він мав рацію — її опанувало відчуття абсолютної свободи. Марія була наповнена енергією, силою і вельми здивувалася, помітивши, що чоловік із нею поруч був геть виснажений.

— Ви досягли оргазму?

— Ні, — сказав він. — Володар тут для того, щоб приборкувати раба. Втіха раба приносить радість володарю.

Усе це, здавалося, не мало ніякого глупду, бо нічого подібного не розповідається в історіях, нічого подібного ми не спостерігаємо в реальному житті. Але тут був

світ фантазії, вона була переповнена світлом, а він здавався якимсь непрозорим, виснаженим.

— Можете йти, коли хочете, — сказав Теренс.

— Я не хочу йти, хочу зрозуміти.

— Тут нема чого розуміти.

Вона підвелася, в усій красі та сліпучості своєї голизни, й наповнила вином два келихи. Запалила дві сигарети й дала йому одну — ролі помінялися, це була пані, що частувала раба вином, аби віддячити йому за ту втіху, яку він їй дав.

— Зараз я одягнуся й піду. Але хотілося б поговорити трохи.

— Нема про що говорити. Це було те, чого ви хотіли, й ви поводилися просто чудесно. Я стомився, а вже завтра маю повернутися до Лондона.

Він ліг і заплющив очі, Марія не знала, чи він заснув насправді, чи вдавав, ніби спить, але яку це мало важу? Вона з великою втіхою викирила сигарету й повільно випила свій келих вина, припавши обличчям до шибки, дивлячись на озеро перед собою і бажаючи, щоб хтось, на протилежному березі озера, побачив її такою — голою, наповненою радістю, задоволеною, впевненою в собі.

Вона вдяглася і вийшла, не попрощавшись і не думаючи про те, відчиняти їй двері чи не відчиняти, бо не була певна, що хоче прийти сюди ще.

Теренс почув, як гримнули, зачиняючись, двері, зачекав, чи вона не повернеться, сказавши, що забула якусь річ, і лише через кілька хвилин підвівся й закурив другу сигарету.

Ця дівчина має стиль, подумав він. Зуміла витримати батіг, хоча це було найузвичаєніше, найдавніше і найменш жорстоке з усіх видів катування. На якусь мить йому пригадався перший раз, коли він відчув цей таємничий зв'язок між двома створіннями, які жадали зблизитися, але досягали цього, лише примушуючи страждати одне одного.

Там, у широкому світі, мільйони подружжів щодня практикували мистецтво садомазохізму, не усвідомлюючи цього. Ішли на роботу, поверталися, нарікали на все, нападали на свою дружину або зазнавали нападу з її боку, почувалися нещасними — і все міцніше й міцніше прив'язувалися до своєї недолі, не знаючи, що досить було одного жесту, одного «більш ніколи», щоб звільнитися з-під цього тягаря. Теренс пережив усе це зі своєю першою дружиною, славетною англійською співачкою; його мучили ревнощі, він влаштовував їй сцени, цілими днями перебував під дією транквілізаторів, а ночами напивався. Вона любила його, не розуміла, чому він себе так поводить, він також любив її — і також не розумів своєї власної поведінки. Але все було так, ніби стан агонії, в яку одне з них вкидало другого, був необхідним, фундаментальним для їхнього життя.

Якось один музикант — якого Теренс вважав диваком, бо він здавався цілком нормальнюю людиною перед того екзотичного люду — забув у студії книжку. То була «Венера, що карає» Леопольда фон Захера-Мазоха. Теренс почав гортати її і, мірою того як читав, починав ліпше розуміти самого себе.

«Вродлива жінка роздяглася й узяла довгий батіг, із невеличким пужалном, яке стиснула в руці. “Ти мене

просив, — сказала вона. — *I зараз я тебе відшмагаю*”. — “Зроби це, — попросив її коханець. — Я тебе благаю”».

Його дружина була по той бік скляної перегородки, що ділила студію на дві половини, репетируючи свою роль. Вона попросила, щоб він вимкнув мікрофон, який дозволяв технікам усе чути. Теренс зробив, як вона просила, подумав, що, можливо, в такий спосіб вона призначила побачення з піаністом, і зрозумів: вона його доводить до божевілля, але він, здавалося, вже призвічайвся страждати й не міг без цього жити.

«Я хочу тебе відшмагати», — сказав він, звертаючись до голої жінки, яка жила в романі, що його він тримав у своїх руках. — «Зроби це, я тебе благаю».

Він гарний із себе, обіймає високу посаду у своїй фірмі з виробництва дисків, чому він мусить жити таким життям, яким нині живе?

Бо йому це до вподоби: Він заслуговує на те, щоб багато страждати, оскільки життя обернулося до нього своїм успішним боком, а він не гідний усіх цих благ — грошей, пошани, слави. Він розумів, що кар’єра піднесла його на таку височінню, на якій він повністю залежить від своїх подальших успіхів, і це лякало його, бо він бачив, як багато людей падали з найвищої висоти.

Він прочитав ту книжку. Почав читати все, що трапляло йому в руки, про таємничу єдність болю та втіхи. Жінка виявила відеофільми, які він брав напрокат, книжки, які ховав від неї, запитала, що це таке, чи він, бува, не хворий. Теренс відповів, що ні, він просто вивчає можливість нової ролі, яку вона могла б виконати. Й додав голосом людини, якій до всього байдуже:

— Чом би нам і не спробувати?

Спробували. Спочатку вельми боязко, ґрунтуючись лише на інструкціях, які знаходили в крамницях порнографічних знадобів. Дуже швидко вони стали застосовувати нові засоби, доходячи до самої межі, наражаючи себе на ризик, — але відчуваючи, що узи їхнього шлюбу дедалі зміцнюються. Тепер вони були спільниками в якійсь потаємній, забороненій і проклятій грі.

Їхній досвід незабаром перетворився на мистецтво: вони створили нові зразки моди, в якій застосовувалася шкіра та маленькі цвяшки. Жінка виходила на сцену з батогом, у підв'язках, чоботях і доводила партер до нестями. Новий диск зайняв перше місце на демонстрації найуспішніших дисків у Англії й вирушив у переможну подорож по всій Європі. Теренс із подивом спостерігав, як молодь цілком невимушено сприймає його особисті марення, і його єдиним поясненням було те, що в такий спосіб стримуване насильство могло знайти вияв у інтенсивній, проте нешкідливій формі.

Батіг став символом групової солідарності, його стали зображувати на тенісках, татуюваннях, липучках, поштових листівках. Інтелектуальним завданням Теренс було з'ясувати, звідки це все походить, аби краще зрозуміти себе самого.

Це почалося не від тих покутників, що намагалися відвернути чорну пошесть, як він сказав цій повії, коли вони зустрілися вперше. Ще з прадавніх часів людина зрозуміла, що страждання, якщо постати перед ним без страху, — це її перепустка до свободи.

У Єгипті, Римі та в Персії уже існувало уявлення, що коли людина приносить себе в жертву, то рятує країну та

увесь світ. Якщо в Китаї відбувалася якась природна катастрофа, імператора карали, позаяк він був представником божества на землі. Найкращих воїнів Спарти, у Стародавній Греції, шмагали раз на рік, з ранку до ночі, на вшанування богині Діани — тоді як юрба підбадьорювала їх своїми вигуками, закликаючи, щоб вони витерпіли біль із гідностю, бо він підготує їх до життя у світі воєн. У кінці дня жерці роздивлялися рани, що залишилися на боках воїнів, і через них провіщали майбутнє свого міста.

Отці пустелі — стародавня християнська громада IV сторіччя, що об'єдналася навколо одного монастиря в Александрії, — застосовували самобичування для того, щоб відганяти демонів або демонструвати незначимість тіла в пошуках духовних істин. Історія святих угодників дає безліч подібних прикладів: свята Роза бігала по саду, щоб колючки впиналися їй у тіло; Святий Домінік Лорікатус регулярно шмагав себе щовечора, перед тим як лягати спати; святі мученики самохіть обирали собі повільну смерть на хресті або в зубах диких звірів. Усі вони стверджували, що біль, якщо його подолати, може піднести до релігійного екстазу.

Недавні дослідження, ще непідтвержені, вказують на те, що певні грибки з галюциногенними властивостями проростають у ранах, спричиняючи видіння. Втіха, певно, була такою великою, що ця практика покидає монастирі й починає завойовувати світ.

1718 р. був опублікований «Трактат самобичування», що навчав, як досягти втіхи через біль, не завдавши тілу шкоди. Наприкінці того сторіччя існували десятки місць, розкиданих по всій Європі, де люди страждали, щоб добутися до радості. Історія зберегла імена царів і цариць,

які наказували своїм рабам, щоби ті їх шмагали, поки зрештою вони відкрили, що втіху можна знайти не тільки в тому, щоб терпіти біль, а й у тому, щоб його завдавати, — хоча цей процес був виснажливішим і менш вдячним.

Викурюючи свою сигарету, Теренс переживав певну втіху, знаючи, що більша частина людства ніколи не зможе зрозуміти того, про що він зараз думає.

Та менше з тим: зрештою, він належить до закритого клубу, куди мають доступ лише обрані. Він знову пригадав, як мука подружнього життя перетворилася для нього на чудо подружнього життя. Його дружина знала, з якою метою він навідує Женеву, й нічого не мала проти — навпаки, у цьому хворому світі вона почувала себе щасливою, що її чоловік знайшов можливість винагороджувати себе так, як йому хотілося, за цілий тиждень напруженої праці.

Курячи сигарету й дивлячись на озеро перед своїм вікном, Теренс знову відчув бажання жити. Дівчина, яка щойно звідси вийшла, усе правильно зрозуміла. Він відчував, що між ними існує близькість душ, хоча ще не був готовий закохатися в неї, бо любив свою дружину. Але йому приємно було думати, що він вільний і може думати про новий зв'язок.

Либонь, треба буде ще спробувати найважче: перетворити її на Венеру, яка карає, на Повелительку, на Володарку, спроможну карати та принижувати без жалю. Якщо вона витримає це випробування, він відкриє своє серце й дозволить їй туди увійти.

Рядки зі щоденника Марії, які вона написала, ще п'яна від горілки та втіхи:

Коли мені вже не було чого втрачати, я отримала все. Коли я перестала бути такою, якою була, я зустріла саму себе.

Коли я спізнала цілковите приниження та покору, я почула себе вільною. Я не знаю, чи я просто хвора, чи все, що сталося, було сном, чи таке трапляється лише один раз. Я знаю, що можу без цього жити, але мені хотілося б знову спробувати, повторити цей досвід, піти далі, ніж я була.

Я трохи боялася болю, але він не був таким сильним, як приниження, — він був, власне, лише його тлом. У ту мить, коли я пережила оргазм, свій перший оргазм за багато місяців, незважаючи на те, що стільки чоловіків робили з моїм тілом усе, що їм заманеться, я почула себе — чи це можливо? — близче до Бога. Мені пригадується те, що він сказав про чорну пошесть, про той момент, коли самобичувальники, пропонуючи свій біль задля спасіння людства, знайшли в ньому втіху. Я не хотіла спасати ані людство, ані його, ані себе саму. Я просто була там.

Секс — це мистецтво контролювати непідконтрольне.

*Ч*е був уже не театр, це була

справжня залізнична станція, куди вони прийшли на прохання Марії, яка дуже любила піццу, що її готовували лише там. Вона не бачила нічого поганого в тому, щоб трохи повередувати. Ральф повинен був з'явитися днем раніше, коли вона ще була жінкою, яка прагне кохання, 'вогню, розпаленого в каміні, вина, жадання. Але життя вирішило інакше, й сьогодні вона провела цілий день, не відчуваючи потреби зосередити увагу на своїх мріях та на своєму сьогоденні, бо просто про це зовсім не думала, адже вона відкрила для себе речі, які цікавили її більше.

Як їй бути з цим чоловіком, що сидить із нею поруч і єсть піццу, яка, можливо, йому зовсім не смакує, лише для того, щоб згаяти час і дочекатися тієї хвилини, коли вони поїдуть до нього додому? Коли він увійшов до кабаре й запропонував їй випити, Марія хотіла сказати, що вже втратила до нього інтерес, що знайшла собі іншого. Але, з другого боку, вона мала колosalну потребу поговорити з кимось про події минулої ночі.

Вона спробувала розпочати розмову з однією чи двома повіями, які теж обслуговували «виняткових клієнтів», але жодна з них не звернула на неї найменшої уваги, бо Марія набралася досвіду, схоплювала все швидко й перетворилася на велику загрозу для старожилок «Копакабани». З усіх тих чоловіків, яких вона знала, Ральф Гарт був, певно, єдиним, хто міг її зрозуміти, до того ж і Мілан сказав, що він належить до «клієнтів виняткових». Але Ральф дивився на неї очима, які сяяли коханням, і це ускладнювало справу, — мабуть, ліпше не розповідати йому нічого.

— Що ти знаєш про страждання, приниження та велику втіху?

Марія уже не вперше не змогла проконтролювати свою реакцію.

Ральф, здавалося, зосередив усю свою увагу на піцці.

— Усе знаю. Але це мене не цікавить.

Відповідь надійшла швидко, й Марія була шокована. То, виходить, усі про це знають, а вона ні? Господи, що це за світ!

— Я знав своїх демонів і свою пітьму, — вів далі Ральф. — Я дійшов до самого дна, не тільки в цій царині, а й у багатьох інших. Проте останнього разу, коли ми зустрічалися, я дійшов до самої межі через жадання, а не через біль. Я заглянув у найглибшу глибину своєї душі й тепер знаю, що мені хочеться чогось гарного, багато з того гарного, що існує в цьому житті.

Йому кортіло сказати: «Однією з таких гарних речей є ти, прошу тебе, не йди цією дорогою». Але не наважився й замість цього викликав таксі й попросив відвезти їх на берег озера — туди, де цілу вічність тому вони прогу-

лювалися вдвох у той день, коли познайомилися. Марію здивувало це прохання, але вона нічого не промовила — інстинкт їй підказував, що вона може багато втратити, хоча її розум був ще п'яний від того, що відбулося вчора.

Вона пробудилася зі своєї пасивної мовчанки лише тоді, коли вони приїхали в парк на березі озера; хоча ще стояло літо, вночі вже починало бути дуже холодно.

— Що ми тут робитимемо? — запитала, коли вийшли з машини. — Тут вітряно, я можу застудитися.

— Я багато думав про твої слова, які ти сказала на станції. Біль і втіха. Скидай черевики.

Вона пригадала, що якось один із її клієнтів попросив її зробити те саме й був страшенно збуджений, лише побачивши її ноги. То на неї сьогодні чекає якась нова пригода?

— Я застуджуся, — наполягала вона.

— Роби те, що я тобі кажу, — не відступався він. — Ти не застудишся, якщо ми не затримаємося тут надовго. Довіряй мені так само, як я довіряю тобі.

Не маючи на те особливих підстав, Марія зробила висновок, що він хоче допомогти їй; можливо, сам він колись уже обікся на гарячому, й думає, що вона теж наражається на такий ризик. Але вона не хотіла, щоб їй допомагали; вона була задоволена своїм новим світом, де вона відкрила, що страждання більше не становить проблему. Разом із тим вона думала про Бразилію, про можливість зустріти партнера, з яким вона розділила б цей інший світ, а що Бразилія була для неї чимось найважливішим у житті, то вона скинула черевики. Земля була встелена дрібними камінчиками, які відразу порвали її панчохи, та це не мало ваги, вона купить інші.

— Зніми жакет.

Вона знову могла сказати «ні», але з минулої ночі вона призвичайлася до радості, яку переживаєш тоді, коли кажеш «так» перед кожною перешкодою, яка постає на твоєму шляху. Вона зняла жакет, ще тепле тіло відреагувало не відразу, але незабаром холод почав дошкуляти їй.

— Ходімо. І поговоримо трохи.

— Тут ходити неможливо: земля всіяна дрібним камінням.

— Саме тому ми тут і підемо; я хочу, щоб ти відчува-ла ці камінці під своїми ногами, хочу, щоб вони завдава-ли тобі болю, щоб тобі дошкуляли, бо ти маєш пережи-ти, так, як я пережив, страждання, яке близьке до втіхи, і вирвати його зі своєї душі, як це зробив я.

Марії хотілося відповісти: «Я не хочу його виrivати, воно мені до вподоби». Але вона повільно рушила вперед, підошви ніг почали їй пекти від холоду та від ран, що їх завдавали гострі камінчики.

— Я поїхав на одну зі своїх виставок у Японії саме в той період, коли цілком поринув у те, що ти називаєш «біль, приниження і багато втіхи». Тоді я вважав, що дороги назад для мене немає, що я опускатимуся в цю яму все глибше й глибше, й мені нічого більше не залишилося в моєму житті, крім бажання карати й бути покараним.

Зрештою, ми тільки люди, ми народжуємося з від-чуттям провини, ми переживаємо страх, коли щастя перетворюється на щось можливе, й помираємо, бажа-ючи покарати інших, бо завжди почуваємо себе безпо-радними, скривdженими, нещасними. Заплатити за свої

гріхи й мати змогу покарати грішників — хіба ж це не втіха? Атож — і найвища.

Марія йшла, через біль і холод їй було важко зосередити увагу на його словах, але вона силкувалася.

— Сьогодні я помітив сліди на твоїх зап'ястках.

Наручники. Вона вдягла кілька браслетів, щоб їх приховати, але досвідчені очі завжди знають, чого шукають.

— Якщо те, що ти недавно пережила, так тобі до вподоби, то я не стану тобі на перешкоді; але це не має ніякого стосунку до життя справжнього.

— Що мені до вподоби?

— Біль і втіха. Садизм і мазохізм. Називай це як хочеш, але якщо ти переконана в тому, що це і є твій шлях, то я страждатиму, згадуватиму про розбуджене жадання, про наші зустрічі, про Дорогу на Сантьяго, про світло, яке промениться з тебе. Я зберігатиму в спеціальному місці твою ручку й щоразу, коли розпалюватиму камін, згадуватиму про тебе. Проте більше не шукатиму з тобою зустрічей.

Марія відчула страх і вирішила, що пора відступити, розповісти правду, перестати вдавати, ніби вона знає більше, ніж він.

— Те, що я пережила недавно, точніше сказати, вчора, я досі ніколи не переживала. І мене лякає, що на самому дні деградації я змогла зустріти себе саму.

Їй стало зовсім важко розмовляти — її зуби цокотіли від холоду, а підошви ніг дуже боліли.

— На мою виставку, в місцевості, що зветься Кумано, прийшов один лісоруб, — провадив Ральф, так ніби й не чув, що вона йому каже. — Мої картини йому не

сподобалися, але він виявився спроможним зрозуміти, роздивляючись мій живопис, як я живу і що відчуваю. Наступного дня він прийшов до мене в готель і спитав, чи я щасливий; якщо так, то я можу робити те, що досі робив; якщо ж ні, то мені слід піти з ним і перебути кілька днів у його товаристві.

Він запропонував мені пройтися по камінцях, як оце я тобі запропонував сьогодні. Він дав мені відчути холод. Він сказав, що треба розуміти красу болю лише в тому випадку, якщо цей біль спричинений природою, а не людиною. Він назавв це Шуген-до, тисячолітньою практикою.

Він сказав, що сам ніколи не боявся болю, і це добре, бо, щоб панувати над душою, ти повинен також навчитися панувати над тілом. Він мені сказав також, що я застосовую біль не так, як годиться, і це дуже погано.

Той неосвічений лісоруб гадав, що знає мене ліпше, ніж я сам себе знаю, і це мене розсердило, але водночас я відчув гордість, довідавшись, що мої картини спроможні виразити саме те, що я відчуваю.

Марія відчула, що один дуже гострий камінець розітнув їй ногу, але холод докучав їй ще дужче, її тіло ніби поринало в якусь дрімоту, і вона вже не могла стежити за словами Ральфа Гарта. Чому чоловіки в цьому божому світі цікавляться лише тим, щоб завдати їй болю? Біль священний, біль із втіхою, біль із поясненнями або без пояснень, але завжди біль, біль...

Поранена підошва наступила на другий гострий камінець, вона стримала в собі крик, не зупинилася. Спочатку вона з усіх сил намагалася зберегти свою цілісність, своє самовладання, те, що він називав її «світ-

лом». Але тепер вона ступала повільно, бо її шлунок та її думки пішли обертом, — їй хотілося блювати. Вона думала, що треба зупинитися, що все це не має жодного сенсу, й не зупинялася.

Вона не зупинялася з поваги до себе самої; вона зможе витримати цю прогулянку босоніж стільки часу, скільки буде треба, бо не триватиме ж вона вічно. І зне-нацька їй блискавкою сяйнула ще одна думка: а як вона завтра не зможе прийти до «Копакабани» через серйозне пошкодження ніг або через лихоманку, спричинену грипом, який, вона була в цьому певна, уже проник у її надто легко вдягнене тіло? Подумала про клієнтів, які на неї чекатимуть, про Мілана, який так їй довіряє, про гроші, яких уже не зможе заробляти, про фазенду, про батьків, які пишаються своєю дочкою. Але біль і страждання незабаром приглушили будь-які думки, й вона лише тупо переставляла ноги, божевільно прагнучи, щоб Ральф Гарт нарешті визнав її зусилля і сказав, що годі, вона може вдягти черевики.

Тим часом він здавався байдужим, далеким, так ніби це був єдиний спосіб визволити її від якогось наслання, він не знату, якого саме, від наслання, що зваблювало її, але яке залишить набагато глибші сліди, аніж наручники. Хоча вона знала, що він намагається допомогти їй, і хоч яких зусиль докладала, аби рухатися вперед і показати свою силу волі, біль не дозволяв, щоб вона снуvalа думки, примітивні чи шляхетні, — то був лише біль, який заповнював увесь простір, лякав її і примушував її думати, що він має свою межу й вона не зможе йти далі.

Але вона ступила крок.

Ступила другий.

Біль, здавалося, тепер заполонив усю її душу й осла-
бив її духовно, бо одна річ зіграти невеличку роль у теа-
тральній виставі, в п'ятизірковому готелі, гола, з горіл-
кою, ікрою і пужалном батога між ніг; і зовсім інша річ
перебувати на холоді, боса, з пораненими на гострому
камінні підошвами. Вона втратила всяку орієнтацію, не
могла обмінятися жодним словом із Ральфом Гартом, у
її всесвіті існували лише маленькі й гострі камінці, яки-
ми була посыпана дорога між деревами.

Тим часом, коли вона думала, що далі не витримає,
її заполонило дивне відчуття: вона досягла своєї межі, а
по той бік цієї межі був порожній простір, де вона ста-
ла ніби витати над самою собою й не зважати на те, що
відчуває. Чи це було те саме відчуття, яке переживали
покутники? На протилежному кінці болю вона відкри-
ла двері, за якими був інший рівень свідомості й уже не
було місця ні для чого, крім хіба невблаганної — і для
неї неподоланної — природи.

Усе навколо неї перетворилося на сон: погано освіт-
лений парк, темне озеро, мовчазний чоловік, парочки,
що іноді їх проминали, не помічаючи, що вона боса і
ледве переставляє ноги. Вона не знала, чи причиною
був холод, чи біль, але ралтом вона перестала відчувати
своє тіло, увійшла в стан, у якому не існує ніякого
бажання чи страху, лише таємничий — як його назвати
інакше? — лише таємничий «мир». Межа болю не була
її межею; вона могла її переступити.

Вона подумала про всіх тих людей, які страждали,
нічого ні в кого не просячи, й ось вона тут кидає виклик
своєму власному стражданню — але це вже не має ніякої

ваги, вона переступила через кордони тіла, і тепер їй залишається тільки душа, «світло», щось подібне до порожнечі — яку хтось колись назвав Раєм. Існують певні види страждання, які можна забути лише тоді, коли ми можемо піднести й витати над нашими болями.

Наступне, що вона запам'ятала, це Ральфа, який схопив її в обійми, накинув на неї жакета й завдав її собі на плече. Мабуть, вона знепритомніла від холоду, але це не мало ваги; вона була задоволена, вона не відчувала страху — вона перемогла. Вона не принизила себе перед цим чоловіком.

*Ж*илини перетворилися

на години, вона, мабуть, заснула в його обіймах, бо, коли прокинулася, ще була ніч, вона була в якісь кімнаті, де в одному з кутків стояв телевізор, а більш не було нічого. Біло, порожнью.

Ральфувійшов із горнятком гарячого шоколаду.

— Усе гаразд, — сказав він: — Ти прибула туди, куди повинна була прибути.

— Не хочу шоколаду, хочу вина. І хочу до нашого місця, де камін, а по всіх кутках розкидані книжки.

Вона сказала «до нашого місця», хоч не думала цього казати.

Подивилася на свої ноги; крім одного невеличкого порізу, там були тільки червоні сліди, які мають зникнути через кілька годин. Ще накульгуючи, вона спустилася сходами, ні на що не звертаючи особливої уваги; пішла у свій куток і сіла на килим, біля каміна, — вона відкрила, що тут завжди себе почувала добре, так ніби це було її місце, її власний «куточок» у цьому домі.

— Той лісоруб мені сказав, що, коли ти робиш певні фізичні вправи, коли все твоє тіло виснажується, розум

набуває дивної духовної сили, подібної до того «світла», яке я побачив у тобі. Що ти відчула?

— Що біль є другом жінки.

— У цьому — небезпека.

— Що біль має межу.

— У цьому — спасіння.

У голові Марії досі все плуталося: вона спізнала та-кий собі «мир», коли переступила через свою межу. Він показав їй інший вид страждання, і це принесло їй див-ну втіху.

Ральф узяв велику теку й відкрив її перед нею. Там були малюнки.

— Тут — історія проституції. Ти запитувала мене про це, коли ми познайомилися.

Вона справді його про це запитувала, але то був тіль-ки спосіб збавити час, спробувати бути цікавою. Тепер це не мало ніякої ваги.

— Протягом усіх цих днів я плавав у невідомому морі. Я не думав, що з цього вийде історія, думав тільки про те, що йдеться про найдавнішу професію у світі, як часто мають звичай казати. Але ця історія існує — влас-не кажучи, дві історії.

— А ці малюнки?

Ральф Гарт був трохи розчарований, бо вона його не зрозуміла, але відразу ж опанував себе й повів далі:

— Це те, що я позначив на папері, поки читав, роз-шукував, вивчав.

— Побалакаймо про це іншого разу; сьогодні мені не хотілося б міняти тему, я мушу довідатися все про біль.

— Ти його відчула вчора й відкрила, що він приво-дить до втіхи. Ти його відчула сьогодні і знайшла мир.

Тому я тобі й кажу: не треба до нього звикати, бо з ним дуже легко жити, це дуже сильний наркотик. Він — у нашому повсякденні, в прихованому стражданні, у відмові від кохання, коли ми звинувачуємо його за те, що він руйнує наші мрії. Біль лякає, коли показує своє справжнє обличчя, але є дуже звабливим, коли вдягається в пожертву, відмову. Або боягутство. Людина, хоч і відкидає його, проте завжди знаходить засіб бути з ним, любити його, зробити його частиною свого життя.

— Не вірю. Ніхто не хоче страждати.

— Якщо тобі вдасться зрозуміти, що ти можеш жити без страждання, це вже буде великий крок уперед, але не вір, що інші люди зможуть тебе зрозуміти. Атож, ніхто не хоче страждати, але, незважаючи на це, майже всі прагнуть болю, жертовності й почивають себе вилучаними, чистими, гідними поваги своїх дітей, чоловіків, сусідів, Бога. Не думаймо про це тепер, знай лише, що світом рухає не прагнення до втіхи, а прагнення відмовитися від усього, що є важливим. Хіба солдат іде на війну, щоб убити ворога? Ні, він іде померти за свою батьківщину. Хіба дружина охоче показує чоловікові, яка вона задоволена? Ні, вона хоче, щоб він бачив, як вона жертвує собою, як страждає, щоб зробити його щасливим. Хіба чоловік іде на роботу в сподіванні, що реалізує там себе? Ні, він віддає свій піт і свої сльози задля добробуту своєї родини. І те саме можна сказати: про дітей, які жертвують своїми мріями, щоб догоditи батькам; батьків, котрі відмовляються від свого особистого життя в інтересах дітей, — виходить, через біль і страждання люди приходять до того, що має приносити лише радість: до любові.

— Годі про це.

Ральф послухався. Настав і справді момент змінити тему, й він почав показувати один малюнок за другим. Спочатку все там здавалося якимсь незрозумілим, були контури людей — а також якась мазанина, кольори, лінії, накреслені нервовими рухами або з чіткою геометричною правильністю. Незабаром, проте, вона почала дослухатися, що він каже, бо він супроводив кожне своє слово жестом руки, і кожна його фраза відсилала її у світ, стати частиною якого вона досі відмовлялася, запевняючи сама себе, що йдеться лише про короткий період у її житті, про зручний спосіб заробити гроші й більше ні про що.

— Атож, я відкрив, що існує не одна, а дві історії приституції. Першу ти знаєш дуже добре, бо це є твоя історія: одна хороша дівчина, з різних причин, які вона собі обирає або які обирають її, відкриває, що єдиний спосіб вижити — це торгувати своїм тілом. Декотрі в такий спосіб домагаються панування над народами, як Мессаліна домоглася панування над Римом, інші перетворюються на міфи, як, наприклад, пані Дюбарі, інші обирають для себе авантюру й ганьбу водночас, як шпигунка Мата Гарі. Але більшість із них ніколи не зустрічаються з моментом своєї слави або великих випробувань: вони назавжди залишаються провінціалками, які приходять у пошуках слави, чоловіка, пригод, а закінчують тим, що відкривають для себе іншу реальність, поринають у неї на певний час, призвичаються, вважають, що вони тримають своє життя під контролем, але зазнають невдачі у всіх своїх добрих пориваннях. Митці все створюють і створюють свої скульптури, картини і пишуть

свої книжки ось уже понад три тисячі років. Так само й повії все роблять і роблять свою справу крізь протяжність часу, так ніби в ньому нічого не змінюється. Хочеш знати подробиці?

Марія ствердно кивнула головою. Їй треба було виграти час, зрозуміти біль, її стало опановувати відчуття, що щось дуже погане вийшло з її тіла, коли вона йшла через парк.

— Ми зустрічаємося з повіями в класичних текстах, в єгипетських ієрогліфах, у шумерському письмі, в Старому та Новому Заповітах. Але ця професія починає організовуватися в шостому сторіччі до Різдва Христового, коли законодавець Солон, у Греції, відкрив борделі, що були під наглядом держави, й почав стягувати податки з «торгівлі людським тілом». Власники афінських притонів зраділи, бо те, що було раніше забороненим, тепер стало цілком законним. Що стосується повій, то їх почали класифікувати за податками, які вони сплачували. Найдешевшою повією була так звана *rorgnai*, рабиня, яка належала власникам закладу. За нею йшла *regipatetica*, яка шукала собі клієнтів на вулиці. І, нарешті, на найвищому рівні ціни та якості перебувала *hetaira*, «жінка-компаньйонка», яка супроводжувала торговців у їхніх мандрах, відвідувала шикарні ресторани, була хазяйкою своїх власних грошей, давала поради, втручалася в політичне життя міста. Як бачиш, те, що відбувалося вчора, відбувається й сьогодні.

У середні віки, з огляду на хвороби, що передавалися через статеві зносини...

Тиша, страх захворіти грипом, жар із каміна — тепер необхідний для того, щоб зігріти їй тіло й душу, — дава-

ли їй відчуття, що світ зупинився, що все повторюється і що цей чоловік ніколи не буде спроможний поставитися до сексу з належною пошаною. Марія більше не хотіла слухати цю історію.

— Тобі, я бачу, нецікаво.

Вона зробила над собою зусилля. Зрештою, перед нею був чоловік, якому вона вирішила віддати своє серце, хоча вже не була в цьому так певна.

— Мені нецікаво слухати те, що я знаю. Воно навіює мені смуток. Ти казав, що є й друга історія.

— Друга історія цілком протилежна першій. Вона розповідає про проституцію священну.

Зненацька вона вийшла зі свого дрімотного стану й тепер слухала його уважно. Проституція священна? Хіба можна заробляти гроші сексом і в такий спосіб наблизитися до Бога?

— Грецький історик Геродот так пише про Вавилонію: «Там існує дуже дивний звичай: кожна жінка, яка народилася в Шумерії, зобов'язана, принаймні раз у житті, піти до храму богині Іштар і там віддатися якомусь незнайомцю на знак гостинності й за символічну плату».

Згодом вона запитає, хто така ця богиня; можливо, вона також допоможе їй віднайти те, що вона втратила, а що саме — вона не знає.

— Вплив богині Іштар поширювався на весь Схід і досягав Сардинії, Сицилії та портів Середземного моря. Дещо згодом, за часів Римської імперії, інша богиня, Веста, вимагає, щоб їй дарували повну невинність або віддавалися їй цілком. Щоб підтримувати священий вогонь, жриці її храму брали на себе обов'язок виводити

молодих людей та царів на дорогу сексуальності: вони співали еротичні гімни, входили в транс і віддавали свій екстаз у всесвіт, у такий спосіб ніби прилучаючись до божества.

Ральф Гарт показав фотокопію кількох стародавніх текстів із перекладами німецькою мовою внизу сторінки. Повільно продекламував, перекладаючи кожен рядок:

*Коли я сиджу біля дверей таверни,
Я, Іштар, богиня,
Тоді я — повія, я — мати,
я — дружина, я — божество.
Я та, кого називають Життям,
Хоча ви називаєте мене Смертю.
Я та, кого називають Законом,
Хоча ви звєте мене Відступницею.
Я та, кого ви шукаєте,
Я та, кого ви знайшли.
Я та, кого ви розкидали
Й тепер хочете зібрати мої шматки.*

Марія кілька разів схлипнула, ю Ральф Гарт засміявся; її життєва енергія поверталася, «світло» знову засяяло. Треба розповідати їй далі, показати малюнки, дати їй відчути, що її кохають.

— Ніхто не знає, чому священна проституція зникла, проіснувавши щонайменше два тисячоліття. Можливо, внаслідок розповсюдження хвороб або тому, що суспільство змінило свої правила, коли релігії також змінювалися. Тепер священної проституції не існує й

шіколи більше не існуватиме. Сьогодні чоловіки контролюють світ, і термін «проституція» існує лише для того, щоб створювати тавро й називати повією кожну жінку, яка порушує узвичаєні правила поведінки.

— Ти зможеш прийти до «Копакабани» завтра?

Ральф не зрозумів, чому вона раптом про це запитала, але негайно кивнув головою.

Рядки зі щоденника Марії, написані в ту ніч, коли вона пройшла босоніж доріжкою Англійського саду в Женеві:

Я не знаю, чи було воно колись священим, чи ні, але Я НЕНАВИДЖУ ТЕ, ЩО РОБЛЮ. Воно руйнує мою душу, примушує мене втрачати контакт із самою собою, навчаючи мене, що біль — це винниче рода, що гроши усе купують, усе виправдовують.

Ніхто не почуває себе щасливим навколо мене; клієнти знають, що платять за те, що мусили б мати задарма, і це їх пригнічує. Жінки знають, що мусять торгувати тим, що вони воліли б віддавати лише для втіхи та пестощів, і це руйнує їхню психіку. Я довго відмовлялася визнати, — перед тим як це написати, — що я нещаслива, невдоволена собою, але тепер знаю тільки те, що я мусила це витримувати й мушу ще витримати протягом кількох тижнів.

Але я вже не можу бути спокійною, вдавати, ніби все йде нормально, що це лише один період, одна епоха моого життя. Хочу про все забути, по-

требую кохання — атож, саме це, потребую кохання.

Життя коротке — або занадто довге — для того, щоб я могла дозволити собі розкіш прожити його так погано.

Це не його дім. Це не її дім.

Це не Бразилія, не Швейцарія, а готель — який може бути в будь-якому місці світу, завжди з тими самими меблями й тією обставою, яка намагається здаватися домашньою, що робить її ще більш далекою.

Це не той готель із прегарним видом на озеро, зі спогадами про біль, про страждання, про екстаз; його вікна виходять на Дорогу на Сантьяго, дорогу паломництва, проте не покутництва, місце, де люди зустрічаються в кав'ярнях, що стоять на цій вулиці, відкривають «світло», розмовляють, заводять дружбу, закохуються. Падає дощ, і о цій нічній годині ніхто там не проходить, але люди ходили там протягом багатьох років, десятиліть, століть — мабуть, дорога мусить передихнути, трохи відпочити від багатьох ніг, які щодня ступають по ній.

Погасити світло. Опустити штори.

Попросити, щоб він роздягнувся, роздягтися й собі. Фізична темрява ніколи не є непроникною, й коли очі до неї звикнуть, можна буде розгледіти у тьмяному світлі, яке проникає сюди невідомо звідки, силует чоловіка. Коли вони зустрічалися останнього разу, то лише вона

роздяглася — і то тільки до половини. Розстелити два простирадла, акуратно згорнуті, дбайливо випрані й потім випрані знову, так, щоб на них не залишилося найменшого запаху парфумів або мила. Наблизитися до нього й попросити, щоб він зав'язав собі очі. Він вагається якусь мить і згадує про якісь два пекла, крізь які він уже пройшов. Вона каже, що не про це йдеться, вона лише потребує абсолютної темряви, що тепер її черга навчити його чогось, як учора він навчив її краще розуміти, що таке біль. Він підкоряється, накладає собі пов'язку. Вона робить те саме; тепер ніде не залишилося навіть рисочки світла, і, щоб дійти до ліжка, треба взятися за його руку.

Ні, ні, не лягаймо. Ми сядемо, як і завжди це робимо, одне навпроти одного, лише трохи ближче, так, щоб мої коліна торкалися твоїх.

Я завжди хотіла це зробити. Та ніколи не мала для цього того, що було потрібно, — часу. Навіть зі своїм першим коханим, навіть із чоловіком, який уперше в мене проник. Навіть із арабом, який заплатив мені тисячу франків, можливо, сподіваючись отримати від мене більше, ніж я могла йому дати, — хоча тисячі франків не вистачило б для того, щоб купити йому те, чого він хотів. Я не мала його й з усіма тими чоловіками, які пройшли крізь мое тіло, які пхалися мені між ноги, іноді думаючи тільки про себе, іноді думаючи також про мене, іноді з романтичними мріями, а іноді тільки для того, щоб задовольнити інстинкт, який вимагав від них робити те, що, як їм казали, повинен робити чоловік, бо, якщо він так не робить, то він не чоловік.

Вона згадує про свій щоденник. З неї годі, їй хочеться, щоб тижні, які залишилися, проминули як найшвидше, й тому вона віддається цьому чоловікові, бо в ньому вона бачить відзеркалення свого притлумленого кохання. Первісним гріхом було не те, що Єва з'їла заборонене яблуко, а те, що вона захотіла, аби Адам неодмінно розділив її досвід, теж скуштував того, що скуштувала вона. Єва боялася піти своєю дорогою без будь-чиеї допомоги, тому хотіла розділити те, що відчувала.

Проте деякі речі розділити не можна. Ми не повинні боятися океанів, у які поринаємо з нашої свободідної волі; страх плутає гру всього світу. Людина має пройти крізь не одне пекло, щоб це зрозуміти. Ми кохаемо одні одних, проте не намагаємося кимось заволодіти.

Я кохаю цього чоловіка, який дуже далекий від мене, тому що я ним не володію й він мною не володіє. Ми вільні, віддаючись одне одному, я можу повторити це десятки, сотні, мільйони разів, аж поки він нарешті повірить моїм словам.

Думки її торкаються інших повій, які працюють із нею. Вона думає про свою матір, про своїх подруг. Усі вони переконані, що чоловік жадає лише одинадцятьох хвилин на добу й готовий платити за це великі гроші. Ні, ні, це не так: чоловік є також жінкою, і він прагне зустріти когось, знайти якийсь сенс у своєму житті.

Чи її мати поводиться так само, як і вона, ѹ удає, ніби досягає оргазму з її батьком? Чи там, у тій глухій бразильській провінції, досі заборонено показувати, що жінка здобуває втіху від сексу? Вона так мало знає про життя, про кохання, ѹ тепер — із зав'язаними очима й нескінченістю часу попереду — вона відкриє джерело

всього, ѿ чому почнеться там і так, де і як їй би хотілося, щоб із нею все почалося.

Доторк. Вона забуває про повій, про клієнтів, про матір і батька, тепер вона в абсолютній темряві. Сьогодні вона всю другу половину дня думала про те, що вона зможе подарувати чоловікові, який повернув їй гідність, доніс до її свідомості, що пошуки радості є важливішими, аніж потреба болю.

Я хотіла б зробити його щасливим, навчити його чогось нового, як учора він навчив мене, що існують повії вуличні й існували повії священні. Я бачу, він дуже радіє, коли йому щастить чогось мене навчити, провести мене крізь якісь небезпеки. Мені хотілося б знати, як добуваються до тіла, перш ніж добутися до душі, до злиття, до оргазму.

Вона простягає до нього руку й просить, щоби він зробив те саме. Вона шепоче небагато слів, кажучи, що в цю ніч, у цьому нічнийному місці, вона хотіла б, щоби він відчув її шкіру, відчув межу між нею і світом. Просить, аби він доторкнувся до неї, щоб помацав її своїми руками, бо тіла спроможні досягти взаєморозуміння, хоча, на відміну від душ, не завжди досягають згоди. Він починає доторкатися до неї, вона теж до нього доторкається, й обое, так ніби погодили все це наперед, уникують торкатися тих частин тіла, де сексуальна енергія концентрується швидше.

Пальці доторкаються до її обличчя, й вона відчуває легкий запах фарби, запах, який завжди там буде, хоч би він мив ці руки тисячі, мільйони разів, запах, який уже був там, коли він народився, коли він побачив своє перше дерево, свій перший будинок і вирішив намалювати

їх у своїх мріях. Мабуть, і він відчув якийсь запах на її руці, але вона не знає, що то за запах, і не хоче запитувати, бо в цю мить усе є тілом, рештою світу й тишею.

Вона пестить і відчуває, що він пестить її. Вона могла б просидіти так цілу ніч, бо їй любо, і не обов'язково все має завершуватися сексом — і саме в цю мить, якраз тому, що не зобов'язана, вона відчуває тепло між ногами і знає, що там усе зважилося. Настає момент, коли вона доторкнеться до його члена, відкриє, що він вологий, і не знатиме, добре це чи погано, але саме так зреагувало його тіло, ѹ вона не збирається казати йому, щоб торкнувся сюди, торкнувся туди, повільніше або швидше. Руки чоловіка тепер сягнули їй під пахви, волосинки на її руках наїжилися, їй хочеться відштовхнути його руки — але їй добре, хоча те, що вона відчуває, мабуть, можна назвати болем. Вона робить йому те саме, помічає, що в нього під пахвами інша текстура, мабуть тому, що вони користуються різними дезодорантами, але про що це вона думає? Вона не повинна думати. Вона повинна доторкатися до нього — і все.

Його пальці описують коло навколої її груді, наче звір, що готується до стрибка. Вона хоче, щоб вони рухалися швидше, щоб він доторкнувся до пилок, бо її думка рухається швидше, ніж його руки, але — мабуть, це знаючи — він дражнить її, насолоджується ѹ нескінченно відтягує мить, коли його пальці ковзнуть туди. Її соски тверді, він грається ними трохи, й від цього тіло її тремтить, а її пулька стає ще гарячішою й вологішою. Тепер він прогулюється пальцями по її животу, вони завертують і тепер ковзають по ногах, аж до п'ят, потім його руки обмащують внутрішню частину її стегон, від-

чувають тепло, але не наближаються, це доторк ніжний, ледь чутний, легенький, мов у галюцинаціях.

Вона робить те саме, її руки майже витають у повітрі, ледь торкаючись до волосинок на ногах, і також відчуває тепло, коли наближається до члена. Зненацька її опановує відчуття, ніби в таємничий спосіб до неї повернулася невинність, ніби це вона вперше відкриває для себе тіло чоловіка. Доторкається до члена. Він не такий твердий, як вона собі уявляла, а вона вже вся мокра, так не годиться, але, мабуть, чоловікові треба на це більше часу, звідки мені знати?

І вона починає пестити його, як уміють пестити чоловічий член лише цнотливі дівчата, бо повії давно забули, як це робиться. Чоловік реагує, член починає збільшуватися в її руках, і вона потроху посилює тиск, знаючи тепер, де саме їй треба торкнутися, більше знизу, аніж згори, вона повинна обгорнути його своїми пальцями, відтягти шкіру в напрямку тіла. Тепер він збуджений, дуже збуджений, він торкається губів її пуцьки, як і раніш, дуже легенько, і їй хочеться попросити, щоб він надавив сильніше, засунув пальці всередину, у верхній частині. Але він цього не робить, лише змочує її клітор вологою, яка витікає з її лона, і знову робить ті самі кругові рухи, які робив навколо її сосків. Цей чоловік доторкається до неї так легенько, ніби вона це робить сама.

Одна з його рук знову піднялася до цицьки, — як добре, як їй буде приємно, коли він її зараз погладить. Але ні, його руки обстежують її тіло, їм потрібен час, вони потребують багато часу. Вони могли б покохатися вже зараз, це була б найприродніша річ у світі, й, мож-

ливо, це було б добре, але все це таке для неї нове, треба стримувати себе, вона не хоче все зіпсувати. Їй пригадується, як вона пила вино в ту першу ніч, повільно, смакуючи кожну краплю, відчуваючи, що воно її гріє, примушує її бачити світ інакше, почуватися вільнішою і прив'язанішою до життя.

Вона хоче також випити цього чоловіка, й тоді вона назавжди забуде про погане вино, яке випивають одним ковтком, яке приносить відчуття сп'яніння, але після якого голова розламується від болю, а в душі клекотить буря.

Вона перестає гладити його тіло й сплітає свої пальці з його пальцями, чує стогін і хоче теж застогнати, але стримується, відчуває, як тепло розливається по всьому її тілу, те саме, мабуть, відбувається з ним. Без оргазму енергія розпорощується, проникає в мозок, не дозволяє їй думати більше ні про що, крім того, що треба кінчати, бо саме цього їй і хотілося, — зупинитися, зупинитися насередині, щоби втіха розійшлася по всьому тілу, заполонила мозок, повернула їй спокій і жадання, дала їй знову відчути себе невинною дівчиною.

Вона повільно знімає пов'язку зі своїх очей і з його очей теж. Умикає нічне світло на тумбочці біля ліжка. Вони обое голі й не усміхаються, тільки дивляться одне на одного. «Я — кохання, я — музика, — думає вона. — Хочу танцювати».

Але нічого цього вона не каже. Вони говорять про якісь дрібниці, про те, коли зустрінуться знову, вона називає дату — можливо, через два дні. Він каже, що хотів би, аби вона пішла з ним на виставку, вона вагається. Це

означало б познайомитися з його світом, його друзями, і що вони скажуть, що подумають.

Сказала, що не піде. Але він помічає, що вона хотіла б сказати «так», тому наполягає, навівши кілька безглупдих аргументів, які, проте, є частиною танцю, який вони тепер танцюють, і вона зрештою поступається, бо саме цього їй хотілося. Він називає місце, де вони зустрінуться, в тій самій кав'янрі, в якій вони були в перший день. Вона каже, що ні, бразильці — народ забобонний, і вони ніколи не призначають побачення в тому місці, де вони зустрілися вперше, бо це може замкнути коло, і все закінчиться.

Він каже, йому приемно, що вона не хоче замикати це коло. Вони зупиняють свій вибір на церкві, звідки відкривається вид на все місто і яка стойть біля Дороги на Сантьяго, будучи частиною таємничої проші, в яку обое вирушили, відколи зустрілися.

Рядки зі щоденника Марії, написані напередодні того, як вона купила квитка на літак до Бразилії:

Був собі птах. Він мав два чудові крила й лисуче, строкате, прегарне пір'я. Тобто він був створений для того, щоб вільно й гордо літати в небі, подобатися всім, хто його бачить.

Якось одна жінка побачила цього птаха й захочалася в нього. Коли вона дивилася на його політ, її рот розтulявся від страху, серце калатало частіше, а очі блищали від збудження. Вона запросила його летіти з нею, і двоє мандрували в небі в досконалі гармонії. Вона захоплювалася птахом, поклонялася йому й славила його.

Але потім подумала: а що, як йому захочеться полетіти в далекі гори? I відчула страх. Страх, що ніколи більше не переживе нічого подібного з іншим птахом. I позаздрила птахові, що він уміє літати так високо й так далеко. I почула себе самотньою. I подумала: «Налаштую-но я пастку. Коли птах наступного разу захоче кудись летити, то не зможе».

Птах, що теж був закоханий, повернувся наступного дня, потрапив у пастку й був посаджений у клітку.

Щодня вона дивилася на птаха. То був об'єкт її пристрасті, ї вона показувала його подругам, які казали: «Тож у тебе є все, чого ти бажаєш». Тим часом почали відбуватися дивні зміни: оскільки вона мала птаха при собі і їй уже не треба було його завойовувати, вона почала втрачати до нього інтерес. Птах, не можучи літати й виражати смисл свого життя, почав чахнути, втрачати полиск, став негарний — і жінка майже перестала звертати на нього увагу, приходила, тільки щоб принести йому їсти або коли треба було почистити його клітку.

Одного чудового дня птах помер. Вона страшенно засмутилася й жила думками про нього. Але вона згадувала не клітку, а день, коли побачила його вперше й коли він літав, щасливий, під хмарами.

Якби вона заглянула в глибину своєї душі, то зрозуміла б, що найбільше подобалися їй у птахові, найдужче збуджували її його свобода, енергія його крил у польоті, а не його фізичне тіло.

Без птаха її життя також утратило сенс, і смерть постукала в її двері.

— Чого ти прийшла? — запитала вона в смерті.

— Для того щоб ти знову могла літати з ним у небесах, — відповіла їй смерть. — Якби ти дозволила йому завжди вільно відлітати й вільно повернатися, ти любила б його й захоплювалася ним іще дужче; а тепер ти потребуєш моєї допомоги, щоб мати змогу зустрітися з ним знову».

В

она почала день із того, що подумки робила протягом усіх цих останніх місяців: пішла до агенції подорожей й купила квиток до Бразилії на ту дату, яку позначила у своєму календарі.

Тепер їй залишилося прожити в Європі трохи більш як два тижні. А потім Женева залишиться в її пам'яті обличчям чоловіка, якого вона покохала і який покохав її. Вулицю Берна вона згадуватиме лише як назву, що її дали на вшанування міста, столиці Швейцарії. Вона згадуватиме своє помешкання, озеро, французьку мову, дурниці, яких може накоїти двадцятитрьохрічна (її день народження був учора) дівчина, але вчасно пригадає, що існує межа.

Вона не стане садовити птаха в клітку або просити, щоб поїхав із нею до Бразилії; він був єдиною посправжньому чистою пригодою з тих, які їй довелося тут пережити. Такий птах, як він, має літати вільно й годуватися тогою за тим часом, коли він літав із кимось. І вона також була птахом; мати при собі Ральфа Гарта означало б назавжди запам'ятати дні, які вона провела в «Копакабані». А це було її минуле, а не її майбутнє.

Вона вирішила, що скаже «прощай» лише один раз, коли настане мить розлуки; вона не витримає, якщо при кожній зустрічі їй доведеться казати: «Скорі мене тут уже не буде». А поки що вона одурила своє серце й пройшлася по Женеві того ранку, як це робила часто: по цих вулицях, по пагорбу, по Дорозі на Сантьяго, перейшла через міст Монблан, зазирнула до барів, які мала звичай відвідувати. Дивилася, як літають меви над річкою, як торговці напинають та розбирають свої намети, як службовці виходять зі своїх контор і йдуть обідати, милувалася кольором і відчуvalа в роті смак яблук, які їла, прогулюючись, дивилася на літаки, що сідали десь за містом, на райдугу, що вигнулася над стовпом води, який здіймався над озером, на боязку і приховану веселість людей, що її проминали, зустрічала погляди жадання, погляди без ніякого виразу, просто погляди. Більше року вона прожила в невеличкому місті, схожому на безліч інших маленьких міст світу, і, якби не його своєрідна архітектура та не безліч банківських вивісок, воно могло б стояти й десь у бразильській провінції. Тут був ярмарок. Був ринок. Домогосподарки торгувалися з продавцями. Тут були студенти, які рано повтікали з лекцій, можливо, збрехавши, що мають хвору матір або хворого батька, і тепер прогулювалися та цілувалися на берегах річки. Тут були люди, що почували себе як дома, і були люди, що почували себе чужинцями. Були газети, які публікували скандальну хроніку, і були респектабельні журнали для негоціантів, котрі, ніби змовившись, читали лише газети, де описувалися скандали.

Вона пішла до бібліотеки, щоб повернути книжку про управління фазендами. Вона не зрозуміла в ній ні-

чого, але ця книжка нагадувала їй про ті моменти її життя, коли вона вже думала, що втратила контроль і над собою, і над своєю долею, забула про мету свого життя. Вона була її мовчазною подругою з жовтою палітуркою без малюнків, низкою графічних схем, але насамперед вона була її маяком у темні ночі недавніх тижнів.

Вона завжди снуvalа плани на майбутнє. І завжди теперішнє захоплювало її зненацька, сказала вона собі. Вона думала про те, як відкрила саму себе через незалежність, через розпач, через кохання, через біль — щоб потім зустрітися з коханням знову, — їй була задоволена, що все закінчилося саме ним.

Найцікавішим з усього цього було те, що тоді, як де-котрі з її колежанок по роботі говорили про чесноти та про екстаз, які вони знаходили в ліжку з певними чоловіками, вона ніколи не відкривала себе кращою або гіршою черезекс. Вона так і не розв'язала свою проблему, так і не могла досягти оргазму під час проникнення в неї чоловічого члена й настільки вульгаризувала статевий акт, що вже навряд чи їй пощастиТЬ коли-небудь знайти в «обіймах плоті» — як називав це Ральф Гарт — той вогонь і ту радість, що їх вона там шукала.

А може (як вона мала звичай іноді думати) без кохання просто неможливо мати якусь втіху від розваг у ліжку, як запевняли матері, батьки й романтична література.

Бібліотекарка (і її єдина подруга, хоч вона й ніколи її цього не казала), завжди серйозна, була в добром гуморі. Марія прийшла до неї в час обіду, й вона запропонувала розділити з нею бутерброд. Марія подякувала й сказала, що вже пообідала.

— Ви щось дуже довго читали цю книжку.

— Я не зрозуміла в ній нічого сінько.

— А ви пам'ятаєте, що просили в мене одного разу?

Ні, вона не пам'ятала, та коли побачила лукаву усмішку на обличчі жінки, яка перед нею сиділа, то відразу здогадалася, про що йдеться. Секс.

— Ви знаєте, після того як ви прийшли й запитали про літературу на цю тему, я вирішила переглянути все, що ми в цьому плані маємо. Я знайшла небагато, а що ми повинні просвіщати нашу молодь, то вирішила дещо замовити. Молоді люди не повинні черпати ці відомості з найбрудніших джерел, від повій, наприклад.

Бібліотекарка показала на стосик книжок у одному з кутків — усі вони були акуратно обгорнуті в коричневий папір.

— Я ще не мала часу розкласифікувати їх, але скинула на них оком і вжахнулася від того, що там відкрила.

Марія легко могла уявити собі, що її там настрахало: чудернацькі пози, садомазохізм і все інше в такому дусі. Хотіла сказати їй, що повертається до нормальної праці (але вже забула, що сказала їй про те, де саме працює тут, чи то в банку, чи то в крамниці, — брехню завжди буває нелегко запам'ятати, — і тому визнала за ліпше промовчати).

Вона подякувала за все й зробила такий рух, ніби вже збирається йти, але бібліотекарка вела далі:

— Ви вжахнулися б теж. Наприклад, ви знаєте, що клітор — це зовсім недавній винахід?

Винахід? Недавній? Ще на цьому тижні один чоловік доторкався до її клітора, так ніби той завжди був на своєму місці, так ніби ті руки чудово знали той терен,

який вони досліджували, — незважаючи на непроникну темряву.

— Офіційно його було визнано в 1559 році, після того як один лікар, Реальдо Колумбо, опублікував книжку під назвою «*De re anatomica*». Упродовж тисячі п'ятисот років християнської ери його просто не помічали. Колумбо описує його у своїй книжці як «річ добруй корисну», ви повірите?

Обидві засміялися.

— Через два роки, у 1561, інший лікар, Габріелле Фаллопіо, заявив, що це «відкриття» зробив він. Уявляєте? Двоє чоловіків, італійці звісно, сперечаються про те, хто офіційно включив клітор у світову історію!

Ця розмова була цікавою, але Марія не хотіла її продовжувати, бо відчула, як із її тіла потекла рідина й пуцька зволожилася, — і тільки від спогаду про доторкання, пов'язки, руки, що ковзали по її тілу. Ні, ні, вона не була мертвa для сексу, цей чоловік якимсь чудом зумів її врятувати. Як добре відчувати, що ти жива!

А бібліотекарка з ентузіазмом розповідала далі:

— Та навіть після свого «відкриття» клітор не здобув належної пошани, — сказала вона, виступаючи в ролі справжнього експерта в галузі кліторології, чи як би там ми захотіли назвати цю науку. — Навіть сьогодні ми читаємо в газетах, що в деяких племенах Африки практикується обрізання клітора, щоб позбавити жінку права на втіху. Так само й у Європі, в дев'ятнадцятому сторіччі, ще робили операції з видалення клітора, вірячи в те, що ця маленька й незначна частина жіночої анатомії була джерелом істерії, епілепсії, скильності до подружніх зрад та неспроможності мати дітей.

Марія простягла руку, щоб попрощатися, але бібліотекарка не подавала жодної ознаки, що втомилася говорити:

— А ще гірше те, що наш дорогий Фройд, винахідник психоаналізу, сказав, що жіночий оргазм у нормальній жінки має пересувати клітор до вагіни. Його найвірніші послідовники, розвиваючи цю тезу, почали стверджувати, що концентрація сексуальної втіхи в зоні клітора свідчить про інфантілізм або, ще гірше, про бісексуальність.

А проте, як ми всі знаємо, жінці дуже важко досягти оргазму лише внаслідок проникнення в неї члена. Це добре — віддатися чоловікові, але втіха скована в тому зернятку, що його відкрив італієць!

Слухаючи неуважно, Марія, проте, вловила, що має проблему, якій поставив діагноз Фройд: вона була ще інфантильною, її оргазм не змістився в зону вагіни. Чи, може, Фройд помилявся?

— А що ви думаете про точку G?

— А вам відомо пані, де вона розташована?

Жінка зашарілася, кахикнула, але знайшла в собі мужність відповісти:

— Це те вікно, що в глибині, як тільки ви увійдете на перший поверх.

Геніально! Ця пані описала вагіну як будинок! Ма-
буть, вона прочитала це пояснення в книжці для моло-
дих дівчат. Після того як хтось тобі розчинить зовнішні
двері, ти зможеш відкрити цілий всесвіт у власному тілі.
Коли Марія мастурбувала, вона завжди віддавала пре-
вагу цій точці G перед клітором, бо вона давала їй від-
чуття певного болю, втіхи, змішаної з агонією, чогось
болісного й тривожного.

Вона завжди проникала на перший поверх, до вікна в глибині!

Бачачи, що жінка ніколи не виговориться, — мабуть, вона несподівано для себе відкрила в ній спільнницю своєї втраченої сексуальності, — Марія помахала їй рукою, вийшла і стала намагатися думати про всякі дрібниці, бо це був не той день, коли вона могла міркувати про прощання, клітор, віднайдену дівочість або точку G. Вона зосередила свою увагу на вуличному гаморі й шумі — на бамканні дзвонів, дзявканні цуценят, дзеленчанні трамваїв, що з гуркотом котилися по рейках, шарудінні кроків, диханні, — намагалася вчитуватися в рекламні оголошення, які обіцяли все.

Вона вже не мала охоти повернатися до «Копакабани». Проте однаково відчувала за собою обов'язок довести свою роботу до кінця, хоча й не розуміла справжньої причини, чому вона так робить, — зрештою, вона зібрала вже цілком достатню суму грошей. Протягом цього півдня вона зможе дещо купити, поговорити з управителем банку, який був її клієнтом і пообіцяв допомогти їй дати раду своїм заощадженням, випити каву, послати поштою деяку одіж, що не поміщалася в багаж. Дивно, але їй було трохи сумно, й вона не розуміла, в чому річ; можливо, тому, що треба було ще чекати два тижні, треба було якось збавити час, подивитися на місто іншими очима, порадіти, що вона змогла все це пережити.

Вона підійшла до перехрестя, яке перетинала вже сотні разів; звідти могла бачити озеро, водяний стовп і — посеред саду, який тягся по той бік хідника, — чу-

довий годинник із квітів, один із символів міста, і він не дастъ їй збрехати, бо...

Зненацька час, світ застиг у нерухомості.

Що то за недавно віднайдена невинність, про яку вона думала відтоді, як прокинулася?

Світ, здавалося, був заморожений, ця секунда, здавалося, не промине ніколи, вона була перед чимось дуже серйозним і дуже важливим у своєму житті, вона не могла забути, не могла зробити так, як робила зі своїми нічними снами; завжди обіцяла собі занотовувати їх і ніколи не могла пригадати...

«Ні про що не думай. Світ зупинився. Що відбувається?»

СТРИВАЙ!

Птах, красива історія про птака, яку вона недавно написала про Ральфа Гарта?

Ні, це історія про неї саму!

ТРЕБА СТАВИТИ КРАПКУ!

Була одинадцята година одинадцять хвилин дня, вона зупинила саме цей момент. Вона була чужинкою у власному тілі, вона наново відкрила в собі щойно віднайдену дівочу невинність, але її відродження було таким не-надійним, що коли вона й далі залишиться тут, то загине назавжди. Вона пережила тут, можливо, небо, пережила, поза всяким сумнівом, пекло, але її пригода підійшла до свого кінця. Вона не може чекати два тижні, десять днів, тиждень — їй треба втікати звідси, й утікати негайно, — бо, подивившись на отой годинник із квітів, на туристів, які робили фотографії, та на дітей, що гралися навколо, вона несподівано відкрила причину свого смутку.

І ця причина була такою: їй не хотілося поверта-
тись.

І справа була не в Ральфі Гарті, не у Швейцарії, не в
любові до пригод.

Гроши! Клапоть спеціального паперу, розмальований
у темні кольори, що мав певну цінність, так усі казали —
і вона в це вірила, й усі в це вірили, — матиме певну цін-
ність доти, доки вона прийде з грубою пакою цих папір-
ців до банку, до респектабельного, традиційного, дуже
таємного швейцарського банку, й попросить: «Можна
купити у вас кілька годин життя?» — «Ні, ласкова пані,
ми цього не продаєм — лише купуємо».

Марія пробудилася зі свого марення, почувши різкий
скрегіт гальм, вигук шофера й слова якогось усміхнено-
го діда, що розмовляв англійською мовою й попросив її
відступити назад, — перехід для пішоходів закрився.

«Здається, я відкрила про себе таке, про що повинен
знати весь світ».

Але ніхто нічого не знав: вона подивилася навколо
себе, люди йшли з низько опущеними головами, бігли,
спізнюючись на службу, в школу, в бюро наймання на
роботу, на вулицю Берна, завжди кажучи собі: «Я можу
зачекати трохи ще. Я маю мрію, але не обов'язково ре-
алізувати її сьогодні, бо мені треба заробити грошей». Звичайно ж, її праця була проклятою, але по суті йшло-
ся тільки про те, що вона продавала свій час, як і всі
інші. Витримувала нестерпних людей, як і всі інші. Від-
давала своє дорогоцінне тіло й свою дорогоцінну душу
в ім'я майбутнього, яке ніколи не настане, як і всі інші.
Казала собі, що ще не зібрала достатньої суми, як і всі
інші. Збиралася ще трохи потерпіти, як і всі інші. За-

чекати ще трохи, заробити трохи більше, залишити на потім здійснення своїх бажань, бо зараз вона дуже зайнята, зараз перед нею великі можливості, на неї чекають клієнти, клієнти, які зберігають їй вірність і які можуть платити триста п'ятдесяти франків за одну зустріч або й тисячу франків за ніч.

І вперше у своєму житті, попри всі чудові речі, які вона могла б купити за ті гроші, які заробила б, — хто знає, може, для цього довелося б потерпіти ще тільки один рік? — вона свідомо, ясно й рішуче вирішила відмовитися від такої нагоди.

Марія дочекалася зеленого світла, перейшла вулицю, зупинилася перед квітковим годинником, подумала про Ральфа, знову відчула на собі його погляд, сповнений жадання, в ту ніч, коли вона роздяглася до половини, відчула його руки, що доторкалися до її персів, пузьки, обличчя, відчула, як між ногами в неї зволожилося, подивилася на величезний стовп води, далеко посеред озера, і — не доторкнувшись до жодної частини свого тіла — пережила оргазм, там, на очах у всіх.

Та ніхто нічого не помітив; усі були дуже, дуже заклопотані.

Ж

ія, єдина з колежанок, з

якою вона мала досить близькі стосунки, що їх, у певному розумінні, можна було б назвати дружбою, покликала Марію відразу, як тільки та увійшла. Вона сиділа з якимсь орієнталом, й обое сміялися.

— Ти тільки глянь, — сказала вона Марії. — Ти тільки подивися, що він від мене хоче.

Орієнтал, зі змовницьким виразом та з усмішкою на губах, відкрив щось подібне до ящичка для сигар. Мілан непомітно спостерігав здалеку, чи, бува, не йдеться про шприци або наркотики. Ні, то був якийсь дивний пристрій, — навіть сам орієнтал не знов, як він діє, — хоча, на перший погляд, нічого особливого в ньому не було.

— Схоже на якусь штуковину з минулого сторіччя, — сказала Марія.

— Її й справді виготовлено в минулому сторіччі, — погодився орієнтал, обурений недоречністю цієї репліки. — Цьому пристрою понад сто років, і можна купити цілий маєток за ті гроші, які він коштує.

Марія побачила там кілька клапанів, ручку, електричні дроти, кілька маленьких металевих контактів,

батарейки. Це було схоже на внутрішню начинку старовинного радіоприймача, з якої стриміли дві дротини з невеличкими скляними паличками на кінцях, завбільшки з людський палець. Там не було нічого, що могло б коштувати великі гроші.

— Як воно працює?

Нії не сподобалося запитання Марії. Хоча вона довіряла бразилійці, люди змінюються дуже швидко, й вона могла накинути оком на її клієнта.

— Він мені вже пояснив. Це фіолетові палички.

Й, обернувшись до орієнтала, сказала, що приймає його запрошення, й вони можуть іти. Але той, здавалося, був у захваті від того, що його іграшка викликала такий інтерес.

— Десь близько 1900 року, коли на ринку з'явилися перші електричні батареї, традиційна медицина почала здійснювати досліди з електричним струмом, намагаючись з'ясувати, чи він не надається до лікування психічних захворювань або істерії. Його також застосовували для видалення вугрів та стимуляції життєспроможності шкіри. Ви бачите ці два контакти? Їх прилаштовували сюди — він показав собі на скроні — і батарея надсилала туди такий самий електричний розряд, від якого ми потерпаемо, коли повітря дуже сухе.

Цього явища ніколи не спостерігали в Бразилії, але у Швейцарії воно було цілком звичним. Марія відкрила це для себе одного дня, коли, відчинивши дверцята таксі, почула тріскіт, її пересмикнуло. Вона думала, що це якось було пов'язане з автомобілем, обурилася й не хотіла платити за проїзд, а шофер мало її не вдарив, обізвавши дурепою й невігласкою. Він мав рацію; ма-

шина тут була ні при чому, причиною того розряду стало надто сухе повітря. Переживши кілька таких струсів, Марія стала боятись доторкатися до металу, аж поки не купила в одному супермаркеті браслет, який розряджав електрику, що нагромаджувалася в її тілі.

Вона обернулася до орієнтала:

— Але ж це відчуття вкрай неприємне!

Нія усе з більшою нетерплячкою вислуховувала коментарі Марії. Щоб уникнути майбутніх конфліктів зі своєю єдиною можливою подругою, вона обняла клієнта за плечі, щоб не залишалося жодного сумніву в тому, кому він належить.

— Це залежить від того, куди його прикласти, — гучно засміявся орієнтал.

Він крутнув маленькою ручкою, і дві палички й справді набули фіолетового кольору. Швидким рухом він притулив їх до двох жінок. Почувся трісکіт, але розряд радше спричинив лоскіт, аніж біль.

Підійшов Мілан.

— Прошу вас, не застосуйте цього тут.

Орієнтал знову поклав палички в коробку. Філіппінка скористалася з нагоди й сказала, що їм пора їхати до готелю. Орієнтал здавався трохи розчарованим, щойно прибула виявила більше інтересу до фіолетових паличок, аніж жінка, яку він запросив іти з ним спочатку. Він одяг свою куртку, заховав ящичок у шкіряну теку й сказав:

— Сьогодні ці іграшки почали виробляти знову, вони стали такою собі модою серед людей, що прагнуть до якоїсь особливої втіхи. Але прилад, який ви щойно бачили, можна знайти лише в рідкісних медичних колекціях, музеїніх або антикварних.

Мілан і Марія залишилися стояти, де були, не знаючи, що сказати.

— Ви вже це бачили?

— Такого зразка не бачив. Він і справді має коштувати цілий статок, але цей чоловік обіймає дуже високу посаду в одній нафтовій компанії. Я бачив інші такі прилади, сучасні.

— І як їх застосовують?

— Підключають до тіла і просята жінку, щоб крутила ручку. Розряд відбувається всередині.

— А чому вони не крутять ручку самі?

— Усе що завгодно вексі можна робити самому. Але ліпше хай вони думають, що приємніше це робити в парі з жінкою, бо інакше мій бар розорився б, і вам довелося б працювати в овочевій крамниці. До речі, твій винятковий клієнт повідомив, що прийде сьогодні вночі. Будь ласка, відмовляй усім.

— Відмовлятиму всім. У тім числі і йому. Я прийшла лише попрощатися, бо йду звідси.

Мілан стійко витримав цей удар.

— Художник?

— Ні. «Копакабана». Існує межа, і я виразно усвідомила це сьогодні вранці, коли дивилася на отой годинник із квітів, неподалік від озера.

— І якою вона є, твоя межа?

— Ціна фазенди в бразильській провінції. Я знаю, що можу заробити більше, попрацювати ще рік, яка, зрештою, різниця, хіба не так? Але я знаю, що є різниця, бо я можу назавжди застригнути в цій пастці, як застригли в ній ви, наші клієнти, високі державні службовці, комівояжери, мисливці за талантами, працівники компаній,

які виробляють диски, багато чоловіків, яких мені довелося знати, яким я продавала свій час і які не можуть продати мені його назад. Якщо я залишуся ще на день, я залишуся ще на рік, а якщо я залишуся ще на рік, то вже ніколи звідси не виберуся.

Мілан непомітно кивнув головою, так ніби все розумів і з усім погоджувався, хоча нічого не міг сказати, бо це могло б погано вплинути на дівчат, які працювали на нього. Але він був чоловік добрий, і хоча не дав їй свого благословення, проте й не намагався переконати бразилійку, що вона робить помилку.

Марія подякувала йому за все, попросила випити келих шампанського, бо їй уже остогид фруктовий коктейль. Тепер вона могла пити, бо вже не була на службі. Мілан сказав, щоби телефонувала, якщо матиме в чомусь потребу; тут її завжди зустрінуть із радістю.

Вона хотіла заплатити за шампанське, але він сказав, що частує її коштом закладу. Марія не стала наполягати: вона принесла цьому закладові набагато більше, аніж коштував келих шампанського.

Рядки зі щоденника Марії, написані, коли вона повернулася додому:

Я вже достатку не пам'ятаю, коли це було, але в одну з останніх неділь я вирішила зайти до церкви, щоб послухати службу Божу. Я досить довго там чекала, а потім раптом до мене дійшло, що я прийшла не туди — то був храм протестантський.

Я хотіла вийти, але пастор уже розпочав катати проповідь, і я подумала, що було б нечлено

підвєстися з лави, — і, слава Богу, що не підвелається, бо в той день я почула те, що мені дуже треба було почутти.

Пастор приблизно промовляв так:

«У всіх мовах світу існує одне й те саме прислів'я: «Чого очі не бачать, того й серце не відчуває». А про те я стверджую, що немає нічого помилковішого, ніж це. Чим далі ми перебуваємо від предмету своїх жадань, тим ближче до серця перебувають почуття, які ми намагаємося придушити й забути. Якщо ми перебуваємо на засланні, то ми прагнемо зберегти кожен маленький спогад про своє коріння; якщо ми перебуваємо далеко від коханої людини, кожен, хто нас проминає на вулиці, нагадує нам про неї.

Євангелії і священні тексти всіх релігій були написані на вигнанні, у спробах порозумітися з Богом, у пошуках віри, яка вела народи вперед, у паломництві душ, які блукали по тверді земній. Ані наші предки не знали, ані ми не знаємо, чого Божество чекає від нашого життя, — і саме у хвилини таких сумнівів пишуться книжки й малюються картини, бо ми не можемо й не можемо забути, хто ми такі».

У кінці відправи я підійшла до нього й подякувала за проповідь: сказала йому, що я чужинка на чужій землі й дуже йому вдячна, адже він мені нагдав, що серце відчуває те, чого не бачать очі. А що воно в мене справді це відчуває, то сьогодні я покинула свою службу.

В

она взяла дві валізи й поставила їх на ліжко; вони давно вже були напоготові, в чеканні того дня, коли всьому настане кінець. Вона уявляла собі раніше, що наповнить їх подарунками, новими сукнями, своїми фотографіями на тлі снігу та у великих європейських столицях, спогадами про той щасливий час, коли вона жила в найбезпечнішій та найвеликодушнішій країні світу. Вона справді мала кілька нових суконь та кілька фотографій на тлі снігу, що якось випав у Женеві, проте, крім цього, все буде не так, як вона собі уявляла.

Вона прибула сюди з мрією заробити багато грошей, довідатися більше про життя і краще віднати саму себе, купити фазенду для своїх батьків, знайти собі чоловіка й привезти сюди свою родину, щоб вони подивилися, де вона живе. Верталася з сумою грошей, достатньою, щоб реалізувати свою мрію, не відвідавши гори і — а це було гірше — чужа самій собі. Але вона була задоволена, бо знала, що настав момент зупинитися.

Дуже небагатьом щастить не прогавити цей момент.

Вона пережила тільки чотири пригоди — була танцівницею в кабаре, навчилася французької мови, пра-

цювала повію і до безтями закохалася в одного чоловіка. Чи багато людей можуть похвалитися тим, що спізнали стільки емоцій за один рік? Вона була щаслива, незважаючи на свій смуток, і цей смуток мав своє ім'я, причому він називався не проституцією, не Швейцарією, не грішми, а Ральфом Гартом. Хоча вона ніколи собі в цьому не признавалася, у глибині свого серця вона хотіла б із ним одружитися, одружитися з чоловіком, який тепер чекав на неї в церкві, чоловіком, готовим познайомити її зі своїми друзями, своїм живописом, своїм світом.

Вона вирішила уникнути цієї зустрічі, оселитися в готелі поблизу аеропорту, тим більше, що мала вилетити вже наступного ранку; бо відтепер кожна хвилина, прожита з ним поруч, стала б для неї роком страждань у майбутньому, роком туги за всім тим, що він сказав би й чого не сказав, за спогадом про його руки, його голос, його підтримку, його розповіді.

Вона знову відкрила валізу й дістала звідти вагончик із іграшкового поїзда, якого він подарував їй у ту першу ніч, коли вона була в його помешканні. Вона дивилася на нього кілька хвилин і викинула його в сміття; цей вагончик не заслуговує на подорож до Бразилії, бо той поїзд не приносив радості малому хлопчикові, який завжди мріяв про нього й майже ніколи його не бачив.

Ні, ні, вона не піде до церкви; він міг би запитати її про щось і, якби вона відповіла йому правду («Повертаюся до Бразилії»), ще почав би умовляти її, щоб залишилася, пообіцяв би все, щоб не втратити її в цю хвилину, сказав би про своє кохання, яке підтверджував протягом усього часу, що його вони провели разом. Але

вони навчилися жити вільними, й стосунки, побудовані на іншій основі, їх би не задовольнили — можливо, це й була єдина причина того, чому вони кохали одне одного, бо знали, що одне не має потреби в другому. Чоловіки завжди лякаються, коли жінка каже: «Я хочу від тебе залежати», а Марії хотілося б забрати із собою спогад про Ральфа Гарта — закоханого, відданого, готового на все задля неї.

Вона ще має час для того, аби остаточно вирішити, піде вона на побачення чи не піде; а в цю мить їй треба зосередитися на речах практичніших. Багато чого ще залишалося не вкладеним у валізи, й вона не знала, куди все це помістити. Вона вирішила, що нехай хазяїн будинку сам думає, що з цим робити, коли увійде сюди й побачить домашні електроприлади на кухні, картини, куплені на ринку товарів, які були у вжитку, рушники та постільну білизну. Вона нічого з цього не може забрати з собою до Бразилії, хай навіть її батьки потребують цих речей більше, аніж який-небудь швейцарський же-брак: вони завжди нагадували б їй про пережите.

Вона вийшла, попрямувала до банку й попросила видати їй усі гроші, що там відклала. Управитель, з яким вона не раз побувала в ліжку, сказав, що це хибний намір, ці гроші могли б і далі давати їй прибуток, і вона отримувала б відсотки в Бразилії. Крім того, якщо її обікрадуть, то багато місяців її праці виявляться марними. Марія вагалася якусь мить, подумавши, — як завжди думала, — що службовці банку справді хочуть допомогти їй. Та, поміркувавши трохи, дійшла висновку, що метою цих грошей було не перетворення на ще більшу кількість паперу, а купівля фазенди, будинку для сво-

їх батьків, кількох голів худоби та можливість найняти робітників.

Вона забрала все, до останнього сентаво, склала гроші в невеличку течку, яку спеціально для цього купила, й почепила її на пояс, під одягом.

Потім пішла до агенції подорожей, молячи Бога, щоб Він не дозволив їй змінити намір. Коли вона попросила поміняти їй дату вильоту, вони сказали, що літак, який вилітатиме наступного дня, сяде в Парижі, де їй доведеться пересісти на інший. Ій було однаково — головне, щоб вона опинилася якнайдалі від цього міста, перш ніж устигне двічі подумати.

Вона пройшлася до одного з мостів, купила морозиво — хоча їй знову зробилося холодно — й стала дивитися на Женеву. В ту мить усе тут здалося їй іншим, так ніби вона щойно сюди прибула з наміром оглянути музей, історичні пам'ятки, відвідати модні бари та ресторани. Кумедно, що коли ми живемо в якомусь місті, то завжди відкладаємо знайомство з ним на потім — і здебільшого так ніколи з ним і не ознайомимося.

Вона подумала, що має радіти, бо ж повертається на батьківщину, але радості не відчула. Подумала про те, що має сумувати, бо ж покидає місто, яке поставилося до неї дуже добре, але не відчула й смутку. Єдине, на що вона спромоглася, це видушити з себе кілька слезинок на думку про себе, таку розумну дівчину, яка, проте, ухвалювала здебільшого хибні рішення.

Але погодилася з тим, що цього разу прийняла рішення правильне.

Ч

Черква була зовсім порожня, коли Марія туди увійшла, і вона могла в цілковитійтиші милуватися прегарними вітражами, осянними зовнішнім світлом, світлом дня, омитого грозою, яка шаленіла попередньої ночі. Перед нею був вівтар, де стояв хрест без розп'ятого Ісуса, — не знаряддя тортур із закривленім чоловіком, що випускав дух, а символ воскресіння, символ, у якому інструмент катування втрачав усе своє значення, свій жах, свою важливість.

Вона також була задоволена, що не бачить тут образів святих, які мучаться, з плямами крові та відкритими ранами, — тут було тільки місце, де люди збиралися поклонятися чомусь такому, чого не могли зрозуміти.

Вона зупинилася також перед ракою, де зберігалося тіло Ісуса, в якого вона ще вірила, хоча давно вже про нього не думала. Вона опустилася навколошки й пообіцяла Богові, Святій Діві, Ісусові, всім святым, що, хоч би що сталося сьогодні, вона ніколи не змінить свого наміру й поїде звідси неодмінно. Вона дала цю обіцянку, бо добре знала, які пастки може налаштувати людині кохання і як вони можуть подіяти на волю жінки.

Незабаром вона відчула руку, яка торкнулася її плеча, і нахилила обличчя, щоб доторкнутися ним до руки.

— Як ти?

— Добре, — відповіла вона без будь-якого смутку. — Дуже добре. Ходімо вип'ємо нашу каву.

Вони вийшли, взявшись за руки, наче двоє закоханих, що зустрілися після тривалої розлуки. Поцілувалися на людях, зловивши на собі кілька обурених поглядів, обое посміхнулися, подумавши про ту незручність, яку відчули, дивлячись на них, декотрі, та про бажання, розбуджені цією скандальною сценою, — бо знали, що насправді тим людям хочеться робити те саме. Сканальність ситуації пояснювалася тільки цим.

Зайшли до кафе, схожого на всі інші, проте в цей день воно було не таким, оскільки вони тут сиділи, кохаючи одне одного. Поговорили про Женеву, про труднощі французької мови, про церковні вітражі, про шкоду, якої завдають сигарети, бо обое курили й не мали найменшого наміру відмовитися від цієї згубної звички.

Вона сказала, що заплатить за каву, й він погодився. Вони пішли на виставку, вона познайомилася з його світом, митцями, багатіями, які здавалися тут ще багатими, мільйонерами, котрі здавалися бідними, людьми, що запитували про речі, про які вона ніколи не чула. Усім вона сподобалась, усі відзначали, що вона добре розмовляє французькою мовою, розпитували про карнавал, про футбол, про музику її країни. Освічені, люб'язні, симпатичні, звабливі.

Коли вийшли з виставки, він сказав, що прийде до кабаре ввечері, щоб зустрітися з нею. Вона попросила,

щоб він цього не робив, у неї сьогодні вихідний, вона ліпше запросить його на вечерю.

Він погодився, й вони попрощалися, домовившись зустрітися в неї вдома, щоб потім повечеряти в одному симпатичному ресторані на маленькому майдані, що називається Колониї, через який вони завжди проїздили в таксі, й вона жодного разу не попросила його там зупинитися, щоб оглянути те місце.

Після цього Марія згадала про свою єдину подругу й вирішила зазирнути до бібліотеки й попрощатися.

Вона затрималася на своєму шляху на час, який видався їй нескінченим, аж поки демонстрація курдів (знову!) розійшлася й транспорт зміг пересуватися нормально. Але тепер вона знову була господинею свого часу, й це 'не мало ваги.

Коли вона прийшла, бібліотека мала вже ось-ось закритися.

— Можливо, що я надто набридаю вам своїми інтимними звіряннями, але в мене немає близької подруги, якій би я могла признатися в певних речах, — сказала бібліотекарка, як тільки Марія увійшла.

Ця жінка не має близької подруги? Після того як вона прожила все своє життя в одному місті, щодня зустрічалася з багатьма людьми, їй не було з ким душевно поговорити? Доти, доки не познайомилася з нею, Марією, а чим вона, власне, відрізняється від інших людей?

— Я думала про те, що прочитала про клітор...

«О, ні! Невже вона не може говорити ні про що інше?»

— Ви вважаєте це нормальним, що курди щодня виходять на демонстрацію? Що закохані жінки втікають

від свого зачарованого принца? Що люди думають про фазенди, замість думати про кохання? Що чоловіки та жінки продають свій час, не можучи викупити його назад? Усе це відбувається цілком незалежно від того, по-добається воно мені чи ні, усе це вважається нормальним. Усе, що ми робимо всупереч природі, всупереч своїм найпотаємнішим бажанням, є в наших очах нормальним, хоча з погляду Бога воно нормальним бути не може. Ми самі шукаємо собі пекло, ми витрачаємо мільйони, щоб спорудити його, й після стількох докладених зусиль тепер живемо так, що гірше й уявити собі неможливо.

Марія подивилася на жінку, яка сиділа перед нею, й уперше за весь цей час запитала, як її звати (досі вона знала тільки її прізвище по чоловікові). Її звали Хайді, вона була тридцять років у шлюбі й ніколи — ніколи! — не запитувала себе, а чи нормально не мати оргазму під час статевих зносин із чоловіком?

— Не знаю, чи треба було мені все це читати! Можливо, було б ліпше жити в невігластві, вважаючи, що вірний чоловік, помешкання з видом на озеро, троє дітей та пристойна робота — це все, про що може мріяти жінка. Тепер, після того як ви сюди прибули, і після того, як я прочитала першу книжку на цю тему, мені дуже прикро за те, що я пропустила щось дуже важливе у своєму житті. Невже всі такі?

— Можу вам гарантувати, що всі, — і Марія відчула себе юним професором перед цією жінкою, яка просила в неї поради.

— Хочете, я розповім вам подробиці?

Марія ствердно кивнула головою.

— Звичайно, ви ще дуже молоді, щоб зрозуміти такі речі, але саме тому мені й хочеться трохи розповісти вам про своє життя, щоб ви не повторили моїх помилок.

Чому мій чоловік ніколи не подумав про те, що я маю клітор? Я вважала, що оргазм відбувається у вагіні, і мені завжди треба було багато, дуже багато часу, щоб бодай прикинутися, ніби я відчуваю те, що, як він вважав, повинна відчувати. Звичайно, мені було приємно, але то була не та приємність. Лише тоді, коли член терся об верхню частину... ви мене розумієте?

— Я вас розумію.

— І ось тільки тепер я відкрила, в чім причина. Ось тут, — і вона показала на книжку, яка лежала на її столі і назву якої Марія не могла прочитати. — Існує пучок нервів, які йдуть від клітора до точки G, де їх сховані всі реакції. Але чоловіки думають, що то все пусте, що головне пропахатися у вагіну. Ви знаєте, що таке точка G?

— Ми про це вже розмовляли минулого разу, — сказала Марія, цього разу як Наївна Дівчина. — Коли увійдеш, то це буде вікно у глибині, на першому поверсі.

— Авжеж, авжеж! — очі бібліотекарки аж засяяли. — Ви на власному прикладі підтвердили, скільки ваших друзів про це чули, — ніхто не чув! Яке безглуздя! Та якщо один італієць відкрив клітор ще кількасот років тому, то точку G було виявлено лише в нашему сторіччі! Незабаром про неї кричали заголовки всіх газет, і ніхто не зможе нехтувати її! Ви можете собі уявити, в який революційний момент ми живемо?

Марія подивилася на годинника, ю Хайді зрозуміла, що їй треба говорити швидше, треба навчити цю хорошу дівчину, яка стоїть перед нею, що жінки мають повне

право бути щасливими, реалізованими, щоб наступне покоління могло скористатися всіма цими дивовижними відкриттями.

— Доктор Фройд із цим не погоджувався, бо він не був жінкою, а що він переживав оргазм у пенісі, то й гадав, що ми повинні переживати його у вагіні. Ні, ми повинні повернутися до джерел, до того, що завжди приносило нам втіху, — до клітора та до точки G! Дуже небагатьом жінкам щастить мати задовільні статеві зносини, а отже, коли ви маєте труднощі в досягненні радості, на яку ви заслуговуєте, я запропоную вам таке: поміняйтесь позами. Нехай ваш коханий ляже, а ви сідайте на нього зверху. Тоді ваш клітор з більшою силою терпиметься об його тіло, я ви, а не він, отримуватимете необхідну стимуляцію. Стимуляцію цілком вами заслужену, якщо висловитися точніше!

Тим часом Марія лише вдавала, що слухає цю розмову неуважно. Отже, такою була не тільки вона! В неї не було ніякої сексуальної проблеми, то було просте питання анатомії! Їй хотілося поцілувати жінку, що сиділа перед нею, бо величезний, грандіозний тягар упав з її серця. Як добре відкрити все це, ще будучи молодою! У який чудовий день вона живе!

Хайді посміхнулася змовницькою посмішкою.

— Вони про це не знають, але в жінок також буває ерекція! Клітор роздимається і встає!

«Вони», тобто чоловіки. Марія набралася сміливості й запитала — оскільки розмова стала такою відвертою:

— А ви мали когось поза шлюбом?

Бібліотекарка зреагувала так, ніби її вдарили. Очі її метнули щось подібне до священного вогню, шкіра по-

червоніла, й вона сама не знала від чого: від гніву чи від сорому. Проте через якийсь час боротьба між спокусою розповісти правду й прикинутися обуреною вщухла. Вона вирішила просто змінити тему.

— Вернімося до нашої ерекції: клітор! Він стає твердим, ви це знали?

— Ще змалку.

Хайді здавалася розчарованою. Мабуть, вона просто не приділяла цьому достатньої уваги.

— І скоже, що, коли крутити навколо нього пальцем, навіть не торкаючись кінчика, втіха може знайти ще бурхливіший вихід. Запам'ятайте це! Чоловіки, які шанують тіло жінки, відразу доторкаються до голівки клітора, не знаючи, що це буває іноді боляче, ви згодні? Тому, після першого або другого такого дотику, ви повинні брати контроль над ситуацією на себе: сідайте зверху, вирішуйте, де і як вам слід натискати, прискорюйте або вповільнюйте темп, керуючись своїми відчуттями. Крім цього, завжди потрібна серйозна й відверта розмова — так принаймні рекомендується в книжці, яку я зараз читаю.

— А ви коли-небудь розмовляли відверто зі своїм чоловіком?

Знову Хайді уникла прямої відповіді, сказавши, що то були інші часи. Тепер вона більше зацікавлена в тому, щоб ділитися з ним своїм інтелектуальним досвідом.

— Спробуйте подивитися на свій клітор, як на стрілку годинника, й попросіть свого партнера, щоб він пересунув її й поставив між одинадцятою та першою годинами, ви мене зрозуміли?

Атож, вона знала, про що каже її співрозмовниця, й не дуже з нею погоджувалася, мабуть, і книжка була далекою від повної істини. Та оскільки та заговорила про годинник, Марія подивилася на свій і сказала, що прийшла попрощатися, бо термін її перебування тут закінчився. Проте бібліотекарка, здавалося, її не слухала.

— Не хочете взяти почитати цю книжку про клітор?

— Ні, дякую. Мені треба думати про інше.

— І не візьмете нічого нового?

— Ні. Я повертаюся на свою батьківщину, але хотіла б подякувати вам за те, що ви завжди ставилися до мене з увагою й розумінням. Може, ще колись побачимося.

Вони потиснули одна одній руку й побажали взаємного щастя.

Ж

айді зачекала, поки дів-

чина вийде, перш ніж утратити над собою контроль і стукнути кулаком по столу. Чому вона не скористалася з нагоди, щоб поділитися своєю таємницею, яка, судячи з усього, помре разом із нею? Якщо вже дівчина набралася сміливості запитати, чи вона коли-небудь зраджувала чоловіка, чому б їй і не відповісти, тепер, коли вона відкрила для себе новий світ, у якому жінки нарешті визнали, що досягти вагінального оргазму надзвичайно важко?

«Не так уже це й важливо. Світ — це не тільки секс».

Справді, секс не був чимось найважливішим у світі, але він був річчю достатньо важливою, авжеж був. Вона подивилася навколо себе; у дуже багатьох із тих тисяч книжок, які оточували її, розповідалося про кохання. То завжди була одна й та сама історія — хтось закохується, зустрічається, втрачає і зустрічає знову. Душі, що знаходять спільну мову, далекі краї, пригоди, страждання, тривоги, а проте дуже рідко буває, аби хтось там скав: «Знаєш, друже, треба ліпше розуміти жіноче тіло». Чому книжки не говорять про це відверто?

Можливо, тому, що ніхто цим по-справжньому не цікавиться. Бо чоловік лише шукає для себе нових і нових пригод — він досі залишається мисливцем-троглодитом, що прагне лише задовольнити свій інстинкт відтворювача людського роду. А жінка? Щодо її персонального досвіду, то її бажання пережити добрий оргазм зі своїм партнером тривало лише кілька перших років; потім частота їхніх зносин різко зменшилася, а жодна жінка про це ніколи не говорила, бо думала, що так буває лише з нею. І вони брехали, запевняючи, ніби вже не спроможні задовольнити жадання свого чоловіка, бо він вимагає, щоб вони кохалися з ним кожну ніч. І своєю брехнею лише посилювали стурбованість інших.

І тоді вони намагалися думати про щось інше: дітей, кухню, розпорядок денний, домашнє господарство, рахунки, що їх треба було оплатити, про терпиме ставлення до амурних походеньок чоловіка, про поїздки на відпочинок, протягом яких вони більше піклувалися про своїх дітей, аніж про самих себе, збереження довірених їм таємниць — і навіть про кохання, але без сексу.

Їй треба було бути відвертішою з цією бразилійкою, яка здалася їй невинною дівчиною, що за своїм віком могла би бути їй дочкою, і ще неспроможною розуміти світ у його неприкрашений правді. Іммігрантка, закинута далеко від своєї батьківщини, змущена виконувати якусь нецікаву для себе роботу, в чеканні чоловіка, за якого вона зможе вийти заміж, вдати, ніби пережила з ним кілька оргазмів, знайти собі в ньому опору, зробити свій внесок у відтворення цього таємничого людського роду, а потім геть забути про ці так звані оргазми,

клітор, точку G (відкриту лише в ХХ сторіччі!!!). Бути доброю дружиною, доброю матір'ю, дбати про те, щоб у домі нічого не бракувало, мастурбувати потай вряди-годи, думаючи про незнайомця, який зустрівся їй на вулиці й подивився на неї очима, сповненими жадання. Зберігати видимість — чому світ так занепокоєний тим, щоб усі в ньому зберігали видимість?

Тому вона й не відповіла на її запитання: «А ви мали когось поза шлюбом?»

Ці речі помирають разом із людьми, подумала вона. Її чоловік завжди був обранцем її життя, хоча секс між ними давно перетворився на далекий спогад. Він був чудовим другом життя, чесним, великолідущним, наділеним добрым гумором, він змагався з усіх сил, щоб утримати родину, й намагався, щоб усі, хто був під його опікою, почували себе щасливими. Це був справді ідеальний чоловік, про якого мріють усі жінки, і саме тому вона почувала себе так погано, згадуючи, що одного дня зажадала іншого чоловіка — і була з ним.

Вона добре пам'ятала, як вони з ним зустрілися. Вона поверталася з невеличкого міста Давос, що в горах, коли снігова лавина урвала на кілька годин залізничний рух. Вона зателефонувала додому, щоб ніхто не турбувався за неї; купила кілька журналів і підготувалася до довгого чекання на станції.

Саме тоді вона побачила поруч якогось чоловіка з наплечником і спальним мішком. У нього було волосся з просивиною, обпалена на сонці шкіра, і він був єдиний, хто, здавалося, анітрохи не переймався відсутністю по-тяга. Навпаки, він усміхався й роздивлявся навкруги, шукаючи, з ким би погомоніти. Хайді розгорнула один

із журналів, але — о, незбагненне життя! — її погляд швидко перестрів його погляд, і вона не встигла відвести очі достатньо швидко, щоб перешкодити йому підсунутися до неї ближче.

Перш ніж вона встигла — дуже члено й люб'язно — сказати йому, що їй конче треба дочитати вельми важливу статтю, він заговорив. Сказав, що він письменник, повертається після однієї зустрічі, яка відбулася в Давосі, та що через запізнення поїздів він уже, мабуть, не встигне на зворотний авіарейс, яким мав вилетіти до своєї країни. Коли вони прибудуть до Женеви, вона допоможе йому знайти готель?

Хайді подивилася на нього: як людина може зберігати такий добрий гумор, після того як спізнилася на літак і мусить чекати на вельми незатишній залізничній станції, поки рух якось надагодиться?

Але незнайомець уже розмовляв із такою невимушенностю, ніби вони були давніми друзями. Розповідав про свої подорожі, про таємницю літературної творчості й, на її превеликий жах, про всіх жінок, яких він кохав і яких зустрів на своїй життєвій дорозі. Хайді лише іноді кивала головою, а він усе говорив і говорив. Час від часу просив прощення за свою надмірну балакучість і просив, щоби вона розповіла бодай трохи про себе, але все, що вона могла сказати, помістилося у словах: «Я людина звичайна, в мені нема нічого особливого».

Зненацька вона зловила себе на тому, що їй хочеться, аби поїзд не прибув ніколи, ця розмова все більше її приваблювала, вона довідувалася з неї про речі, які приходили в її світ лише з романів. А що вони більше ніколи з ним не зустрінуться, то вона набралася сміли-

вості (але згодом так і не змогла собі пояснити, чому це сталося) і почала розмову з ним на теми, що її цікавили. Вона переживає важкий момент у своєму шлюбі, чоловік весь час вимагає, щоб вона була поруч, і вона просто не знає, як їй поводитися, щоб він був щасливий. Незнайомець дав їй кілька цікавих лояснень, розповів одну бувальщину, проте йому вочевидь не хотілося розмовляти про її чоловіка.

«Ви дуже цікава жінка», — сказав він, застосувавши фразу, якої вона не чула вже багато років.

Хайді не знала, як їй реагувати, вона помітила свою збентеженість і відразу заговорила про пустелі, гори, загублені міста, жінок, що затуляють свої обличчя фатою або ходять голими до пояса, про воїнів, піратів, мудреців.

Прибув нарешті потяг. Вони сіли поруч, і тепер вона вже не була заміжньою жінкою, яка має будиночок-шале над озером, трьох малих дітей, вона була тепер шукачкою пригод, що приїздить до Женеви вперше. Вона дивилася на гори, на річку й раділа, що поруч сидить чоловік, який хоче покласти її в ліжко (бо чоловіки думають тільки про це), що він робить усе можливе, аби справити на неї враження. Вона подумала про всіх тих чоловіків, які домагалися того самого і яким вона ніколи не давала жодного шансу, — але того ранку світ змінився, вона була юною дівчиною тридцяти восьми років, що в захваті спостерігала за тим, як її намагаються звабити, — а що може бути у світі прекраснішого, ніж це!

В один із днів, коли вона переживала свою передчасну осінь і була певна, що їй уже немає на що сподіватися,

з'явився цей чоловік, якого вона зустріла на залізничній станції, і ввійшов у її життя, не спитавши дозволу. У Женеві вони вийшли з поїзда, вона провела його до готелю (він наполіг, щоби це був готель скромний, бо сьогодні вранці він мав відлетіти звідси й не розраховував ще на день залишитись у любій Швейцарії), він став просити, щоб вона піднялася з ним у номер, подивитися, чи все там у порядку. Хайді знала, що там її чекає, а проте прийняла запрошення. Вони замкнулися, кілька разів палко поцілувалися, він зірвав із неї одяг і — о Боже! — пізнав тіло цієї жінки, як уже знав тіла багатьох інших, позначені тим самим смутком і зневірою.

Вони кохалися до самого вечора, й, лише коли почало смеркatisя, чари розвіялися, й вона сказала фразу, якої ніколи не хотіла б промовляти:

«Мені треба вертатися, мій чоловік мене чекає».

Він запалив сигарету, вони мовчали кілька хвилин, і ніхто з двох не сказав «прощай». Хайді підвелаася й вийшла, не озираючись назад, знаючи, що жодне зі слів, які вони могли б сказати, не має ваги.

Вона більше ніколи не зустрічалася з ним, але в осінь своєї зневіри вона на кілька годин перестала бути вірною дружиною, господинею дому, люблячою матір'ю, зразковою працівницею, постійною подругою — і була просто жінкою.

Протягом кількох наступних днів її чоловік повторював, що вона змінилася, була веселішою чи сумнішою, ніж звичайно, — він не міг точно визначити. Через тиждень усе повернулося на нормальні рейки.

«Як шкода, що я не розповіла про це тій дівчині, — подумала Хайді. — Але все одно вона нічого не зрозумі-

ла б, вона ще живе у світі, де люди зберігають вірність і присягаються у вічному коханні».

Із щоденника Марії:

Не знаю, що він подумав, коли відчинив двері того вечора й побачив, що я вже наготовила дві валізи.

— Не лякайся, — сказала я йому. — Я не щойно в'їхала в це помешкання. Ходімо вечерятти.

Він допоміг мені, без жодних коментарів, вклести мій багаж у валізи. Після цього, не сказавши ані «що тут діється?», ані «яка ти сьогодні гарна», просто схопив мене в обійми й почав цілувати, торкатися моого тіла, моїх грудей, моєї пуцьки, так ніби чекав цієї хвилини дуже довгий час, а тепер раптом усвідомив, що вона могла й не настати ніколи.

Він зірвав із мене жакет, сукню, залишив мене голою, і саме там, у передпокой, без будь-якого ритуалу чи приготувань, не маючи навіть часу сказати, добре нам чи погано, коли холодний вітер задував крізь щілину під дверима, ми вперше з ним по-справжньому покохалися. Я думала, чи не сказати йому, щоб він зупинився, що ми спробуємо знайти зручніше місце, що ми ще маємо час, аби дослідити неозорий світ нашої хтивості, але водночас мені хотілося відчути його в собі, бо він був чоловіком, яким я ніколи не володіла і ніколи

більше не володітиму. Тому я могла кохати його з усією своєю енергією, заволодіти принаймні на одну ніч тим, чого ніколи раніше не мала й чого, напевне, ніколи не матиму й потім.

Він повалив мене на підлогу, ввійшов у мене, перш ніж я встигла достатньо зволожитися, але біль не завдав мені прикрості — навпаки, мені було любо, що все сталося саме так, бо він повинен був зрозуміти, що я належу йому і йому не треба просити дозволу. Я тепер була тут не для того, щоб навчити його чогось або довести йому, що моя чуттєвість краща й інтенсивніша, ніж у інших жінок, а для того, аби сказати йому, що так, що я чекаю його з радістю, що я також довго на це чекала, що мені приємно дивитись, як він порушує всі правила, що їх ми для себе створили, і я хочу, аби ми підкорялися лише нашим інстинктам, інстинктам самця й самиці. Ми перебували в найузвичаєнішій з усіх можливих поз — я внизу, з розкинутими ногами, а він угорі, входячи в мене й виходячи, тим часом як я на нього дивилася, не прагнучи ані прикидатися, ані стогнати, не бажаючи нічого — лише ні на мить не заплющувати очей, щоби запам'ятати кожну секунду, бачити, як змінюється його обличчя, бачити його руки, що вчепилися мені у волосся, його рот, який кусав мене й цілував. Не було ніякої підготовки, ніяких пестощів, ніяких витончених приготувань, лише він у мені, а я — в його душі.

Він входив і виходив, то прискорював, то сповільнював ритм, теж іноді зупинявся, щоб подивитись на мене, але не запитував, чи мені пріємно, бо зінав, що такою була єдина можливість для наших душ спілкуватися в ті хвилини. Ритм прискорився, і я знала, що одинадцять хвилин добігають кінця, мені хотілося б, щоб вони тривали вічно, бо мені було так добре, — о, мій Боже, як мені було добре! — що він володіє мною, а я ним — ні! Я лежала з відкритими очима й помітила, що, коли вони перестали бачити речі безпосередньо, ми, як мені здалося, перейшли у вимір, де я була великою матір'ю, всесвітом, коханою жінкою, священною повією античних ритуалів, про які він мені розповідав, коли ми сиділи з келихами вина в руках перед каміном, у якому палахкотів вогонь. Я бачила, що його оргазм наближається, і його руки здавили мої з великою силою. Його рухи дедалі прискорювалися, і тоді я почула, як він закричав — не застогнав, не заскрготів зубами, а закричав! Заревів! Загарчав, як звір! У глибині моєї свідомості промайнула думка, що сусіди можуть викликати поліцію, але це не мало ваги, і я відчула величезну втіху, бо так було від першопочатку часів, коли перший чоловік зустрів першу жінку й вони вперше покохалися: вони кричали.

Після цього його тіло обвалилося на мене, і я не знаю, скільки часу ми лежали обнявшись, я гладила йому волосся, як було в ту ніч, коли ми зачинилися з ним у темряві готелю, слухала, як оглушили ві

удари його серця повертаються до свого нормальногоритму, його руки кілька разів деликатноковзнули по моїх, від плеча до ліктя, і від цього всі волосинки на моєму тілі затремтіли.

Певно, він подумав про щось суто практичне — наприклад, про те, що мені важко тримати на собі вагу його тіла, — бо перекотився й тепер лежав зі мною поруч. Він узяв мене за руки, і ми вдвох дивилися на стелю, де світилися три лампочки.

— Добрий вечір, — сказала я йому.

Він трохи відсунувся, і я поклала голову йому на груди. Він довго пестив мене, перш ніж такожсказать «добрий вечір».

— Сусіди, певно, все чули, — зауважила я, не знаючи, що сказати, бо «я тебе кохаю» в цюмить не мало б особливого сенсу, він це вже знов, і я знала.

— Крізь щілину під дверима сюди проникає холодний протяг, — відповів він, замість того щобсказать: «Як це було чудово!»

— Ходімо на кухню.

Ми підвелися, і я побачила, що він навіть не знімав штанів, був одягнений, як тоді, коли я його

зустріла, лише член був виставлений назовні. Я накинула жакет на своє голе тіло. Ми пішли на кухню, він приготував каву, викурив дві сигарети, я викурила одну. Сіли за стіл, він очима сказав мені: «Дякую!», я відповіла: «Я теж хотіла тобі подякувати», але наші губи залишилися стуленими.

Нарешті він набрався духу й запитав про валізи.

— Я повертаюся до Бразилії, завтра ополудні.

Жінка розуміє, коли чоловік є дуже важливим для неї. Чи й вони здатні на таке розуміння? Чи їй треба було б сказати «я тебе кохаю», «мені було б дуже приємно залишитися тут із тобою», «попроси мене залишитися»?

— Залишся, — так, він зрозумів, що може мені це сказати.

— Не можу. Я дала обіцянку.

Бо, якби я її не дала, я, либонь, повірила б, що все, що тут відбулося, — це назавжди. А насправді було не так, це була тільки частина мрії дівчини, яка жила в глухій провінції далекої країни, дівчина, яка прибула до великого міста (не такого вже великого, якищо сказати правду), подолала тисячу перешкод, але все ж таки зустріла чоловіка, який її покохав. Зрештою, це стало щасливим фіналом

усіх тих тяжких моментів, крізь які вона пройшла, і завжди, коли я згадуватиму про своє життя в Європі, мої спогади закінчуються історією чоловіка, який закохався в мене, який завжди буде моїм, бо мені пощастило проникнути в його душу.

О Ральфе, ти навіть не знаєш, як я тебе кохаю. Думаю, що ми завжди закохуємося в ту мить, коли вперше зустрічаємо чоловіка своєї мрії, хоча в такі хвилини розум переконує нас, що ми помилляємося, ѹ ми намагаємося притлумити в собі — не прагнучи до перемоги — цей інстинкт. Аж поки настає хвилина, в яку ми дозволяємо почуттям здобути перемогу, ѹ це сталося в ту ніч, коли я йшла босоніж через парк, страждаючи від болю й холоду, але розуміючи, як сильно ти мене любиш.

Атож, я тебе кохаю, кохаю дуже, кохаю так, як ніколи не кохала жодного чоловіка, ѹ саме тому я звідси іду, бо, якби я залишилася, сон би перетворився на реальну дійсність, на бажання володіти, на прагнення, щоб твоє життя стало моїм: на все те, зрештою, що в кінцевому підсумку перетворює кохання на рабську залежність. Нехай ліпше воно залишиться мрією. Ми повинні дуже обережно поводитися з тим, що отримуємо в дар від чужої країни, — або від чужого життя.

— У тебе не було оргазму, — сказав він, намагаючись змінити тему, бути обачним, не форсувати події.

Він боявся втратити мене й думав про те, що попереду ціла ніч, протягом якої я ще можу змінити свій намір.

— У мене не було оргазму, але втіху я пережила незвичайну.

— Але було б краще, якби ти пережила оргазм.

— Я могла б прикинутися, ніби переживаю його, тільки для того, щоб тебе потешити, але ти на це не заслуговуєш. Ти — чоловік, Ральфе Гарт, усьому тому, що це слово має в собі прекрасного й сильного. Ти зміг підтримати мене й допомогти мені, погодився на те, щоб я тебе підтримала й допомогла тобі, й це тебе не принизило. Атож, я залюбки пережила б оргазм, але він не прийшов. Проте я мала величезну насолоду від холодної підлоги, від твого гарячого тіла, від того гвалтовного пориву, з яким ти увійшов у мене.

Сьогодні я ходила повернути книжки, які ще залишилися в мене, й бібліотекарка запитала, чи розмовляла я зі своїм партнером проекс. Мені хотілося перепитати: «З яким партнером?», «Про якийекс?» Але вона цього не заслуговувала, вона завжди дуже добре ставилася до мене.

Насправді я мала тільки двох партнерів, відколи прибула до Женеви: один із них розбудив у

мені найгірші інстинкти, бо я йому це дозволила, про що досі жалую. Другий — ти — допоміг мені знову відчути себе часткою світу. Мені було дуже приємно навчити тебе, де доторкатись до моого тіла, з якою силою, протягом якого часу, і я знаю, що ти сприймав це не як критику твоєї поведінки, а як можливість того, що наші душі зможуть порозумітися краще. Мистецтво кохання, як і твій живопис, вимагає техніки, терпіння, а передусім, практики у стосунках між двома. Вимагає сміливості, необхідно піти набагато далі від того, що люди звичайно називають словом «кохатися».

Ось так. Я знову заговорила як учителька, ю мені це не сподобалося, але Ральф зумів обминути цю ситуацію. Замість відповісти на те, що я казала, він закурив свою третю сигарету за проміжок часу, менший за півгодини.

— По-перше, ти перебудеш цю ніч тут.

Це було не прохання, це був наказ.

— По-друге, ми ще покохаемося, з меншою тривогою і більшим бажанням. I наречиті, мені хочеться, щоб і ти краще зрозуміла чоловіків.

Краще зрозуміти чоловіків? Я всі свої ночі проводила з ними — білими, чорними, азіатами, євреями, мусульманами, католиками, буддистами. Хіба Ральф не знає про це?

Мені стало легше; як добре, що розмова звернула на стежку дискусії. В якусь мить я подумала про те, що, либонь, попрошу пробачення в Бога й порушу свою обіцянку. Але реальність моого повернення була зі мною, і вона сказала мені, що я повинна зберегти свою мрію неуникодженою і не дозволити собі потрапити в пастку, яку налаштовує мені доля.

— Атож, щоб ти краще зрозуміла чоловіків, — повторив Ральф, побачивши мій іронічний вираз. — Ти говориш про те, що хочеш виразити свою жіночу сексуальність, допомогти мені не заблукати на твоєму тілі, дати мені час на те, щоб я міг виявити терпіння. Я згоден, але думаю, ти вже давно зрозуміла, що ми різні, принаймні у своєму ставленні до часу. Ти ж не маєш у цьому плані претензій до Бога?

Коли ми з тобою зустрілися, я попросив, щоби ти навчила мене краще розуміти секс, бо я втратив жадання. А знаєш, чому? Тому що по кількох роках спільногого життя всякі і будь-які мої сексуальні стосунки переходили в нудьгу й розчарування, бо я доходив висновку, що було дуже важко дати жінкам, яких я кохав, ту саму втіху, яку вони давали мені.

Мені не сподобалися його слова «жінкам, яких я кохав», але я вдала байдужість, закуривши сигарету.

— Мені не стало сміливості попросити: навчи мене, як обходитися з твоїм тілом. Та коли я тебе зустрів, коли побачив світло, яке променилося з тебе, й покохав тебе відразу, я подумав, що на цьому етапі свого життя мені вже немає чого втрачати, якщо я буду щирим і з самим собою, і з жінкою, яку мені хотілося б мати поруч себе.

Моя сигарета була чудова, і мені дуже кортіло, щоб він запропонував мені випити трохи вина, але я не хотіла дати вмерти цій темі.

— Чому чоловіки, замість робити те, що ти робиш зі мною, замість з'ясувати, як я себе почую, думають тільки про секс?

— Хто сказав, що ми думаємо тільки про секс? Навпаки: ми іноді роками переконуємо себе в тому, що секс — це щось важливе для нас. Ми навчаемося кохання з повіями або з невинними дівчатами, розповідаємо про свої пригоди та відчуття всім, хто нас захоче слухати, знаходимо собі молодих коханок, коли ми вже старі, й усе це для того, аби показати, що ми справді такі, якими сподіваються бачити нас жінки. Але хочеш знати про одну річ? Насправді ми зовсім не такі. Ми нічого не розуміємо. Ми вважаємо, що секс і виверження сімені — це одне й те саме, а, як ти щойно сказала, це зовсім не так. Ми не навчаємося, тому що не маємо мужності сказати жінці: навчи нас, як обходитися з твоїм тілом. Ми не навчаємося,

тому що жінка теж не знаходить у собі сміливості сказати: вивчи, яка я є. Ми перебуваємо на стадії первісного інстинкту виживання роду, й це все. Хоч би яким це здалося тобі абсурдним, ти знаєш, що для чоловіка є важливішим, аніж секс?

Я подумала, що, може, важливішими для нього є гроші або влада, проте не сказала нічого.

— Спорт. I знаєш чому? Тому що чоловік розуміє тіло іншого чоловіка. Тут, у спорті, відбувається діалог тіл, які здатні порозумітися.

— Ти збожеволів.

— Можливо. Але в цьому є сенс. Ти звернула увагу на те, що відчували чоловіки, з якими ти лягала в ліжко?

— Атож, звернула. Усі вони здавалися невпевненими в собі. Вони відчували страх.

— Гірше, аніж страх. Вони були вразливими. Вони, по суті, не розуміли, що вони роблять, знали тільки, що суспільство, друзі, їхні власні дружини вважають це важливим. «Секс, секс, секс! — ось основа життя», — кричить пропаганда, люди, фільми, книжки. Ніхто не знає, про що, власне, йдеться. Знають тільки, що це інстинкт, сильніший за нас самих, що його конче треба задоволити. I якнайшвидше.

Годі. Я намагалася давати йому уроки сексу для того, щоб себе захистити, він робить те саме, та хоч би якими мудрими здавалися наші слова, — адже кожен намагався справити враження на іншого, — все це було таким дурним, таким негідним наших стосунків! Я пригорнула його до себе, бо — незалежно від того, що він хотів сказати і що я думала про саму себе, — життя навчило мене багато. На першопочатку часів все було коханням, було віddачею. Але незабаром змій з'являється перед Євою і каже їй: «Те, що ти віddала, ти втратиш». Так само було й зі мною — мене було вигнано з Раю ще в школі, й відтоді я взяла собі за звичай казати змію, що він помилляється, що жити важливіше, аніж зберігати себе для себе. Але змій не помилляється, а я помиллялася.

Я опустилася навколошки, повільно його роздягла й побачила, що його член висить собі, сонний, не реагуючи. Його це, здавалося, не збентежило, і я стала цілувати йому ноги, почавши від ступнів. Член почав потроху реагувати, і я доторкнулася до нього, потім узяла його в рот — і некванно, щоб він не витлумачив це як «ну ж бо, готовийся діяти!» — стала цілувати його з ніжністю жінки, яка нічого не сподівається, і саме тому досягла всього. Я побачила, що він збуджений і почав торкатися моїх сосків, описуючи навколо них кола, як у ту ніч цілковитої темряви, розбудивши в мені бажання знову запхати його собі між ноги, або взяти в рот, або зробити все те, чого б він від мене хотів, аби цілком заволодіти мною.

Він не став знімати з мене жакет; рвучко нахилив мене над столом, так, щоб мої ноги впиралися в підлогу. Проник у мене повільно, цього разу без тривожного нетерпіння, без страху мене втратити, бо в глибині душі він також уже зrozумів, що це була тільки мрія і вона назавжди залишиться мрією, ніколи не перетвориться на реальність.

У той самий час, коли я відчула його член усередині себе, я відчула також його руку на своїх персах, на сідницях — вона доторкалася до мене так, як це вміє робити лише жінка. І я спізнала відчуття, що ми створені одне для одного, бо він міг стати жінкою, як тепер, а я могла стати чоловіком, як у ті хвилини, коли ми розмовляли або взаємно організовували потаємну зустріч двох пропащих душ, двох фрагментів, яких не вистачало, щоб завершити будівлю всесвіту.

Мірою того як він проникав у мене й водночас мене торкається, я відчула, що він робить це не тільки для мене, а й для всього всесвіту. Ми мали час, мали ніжність і знали одне одного. Атож, було чудово прийти сюди, до двох наготовлених валіз, із бажанням від'їхати, бути негайно поваленою на підлогу й наколотою, пережити гвалтовний напад і страх; але було добре також знати, що ніч не закінчиться ніколи й тепер тут, над кухонним столом, оргазм стане не кінцем у собі, а початком цієї зустрічі.

Його член зупинився в мені, а пальці тим часом швидко рухались, і я пережила перший, потім другий, а потім і третій оргазм без перерви між ними. Мені хотілося відштовхнути його, біль наслоди був таким великим, що наче підім'яв мене під себе, але я стояла твердо, я була згодна, щоб усе було так, щоб я могла витримати ще один оргазм, або ще два, або...

...і раптом ніби якесь світло вибухнуло в мені. Я більше не була собою, я була чимось нескінченно вищим за все, що я знала. Коли його рука привела мене до четвертого оргазму, я опинилася в місці, де панував повний мир, а під час п'ятого оргазму я пізнала Бога. Після цього я відчула, що його член знову почав рухатися в мені, хоча його рука не зупинилася, я сказала «Боже мій» і вирішила віддатися всьому, що мене може тепер чекати, — пекло чи рай.

Але це був рай. Я була землею, горами, тиграми, річками, які впадали в озера, озерами, які перетворювалися на море. Він рухався в мені усе швидше й швидше, і біль змішувався зі втіхою, я могла сказати «не можу далі», але це було б несправедливо — бо в ті хвилини я й він були однією особою.

Я дозволила, щоб він проникав у мене стільки, скільки йому буде треба, його нігті ще впиналися в мої сідниці, а я схилилася, нависаючи над столом і думала, що немає кращого місця у світі, де

можна було б так гарно кохатися. Знову скрігоче стіл, знову його дихання стає все частішим, нігти впинаються в мое тіло все глибше, і моя пулька судомно стискається на його прутні, тіло до тіла, плоть до плоті, кістка до кістки, я знову наблизжалася до оргазму, він — до свого, і ніщо з цього — ніщо з цього не було БРЕХНЕЮ!

— Нумо!

I я попливла в блаженство разом із ним. То були не одинадцять хвилин, а вічність, то було так, ніби ми обое вийшли зі своїх тіл і подалися, поєднані глибокою радістю, взаєморозумінням та дружньою приязню, в райські сади. Я була жінкою й чоловіком, він був чоловіком і жінкою. Я не знаю, поки це тривало, але все ніби завмерло в тиші, в молитві, так ніби всесвіт і життя припинили існувати й перетворилися на щось священне, без назви, без часу.

Та коли час повернувся, я почула його крики і закричала з ним, ніжки столу застугонали по підлозі, й нікому з нас не спало на думку запитати чи з'ясувати, що ж подумають про все це інші.

I він вийшов із мене без попередження і засміявся, я відчула, як моя піхва судомно стислася, я обернулася до нього й теж засміялася, ми обнялися, так ніби оце вперше в житті спізнали радість плотського кохання.

— Благослови мене, — попросив він.

І я його благословила, не усвідомлюючи собі, що роблю. Я попросила, щоб він зробив те саме, і він виконав мое прохання, проказавши: «Хай буде благословенна ця жінка, яка багато кохала». Його слова були гарні, ми знову сплелися в обіймах і так завмерли, не розуміючи, як однадцять хвилин можуть піднести чоловіка та жінку на таку височінню.

Ніхто з нас двох не стомився. Ми пішли до вітальні, він поставив диск і зробив якраз те, чого я від нього чекала: розпалив вогонь у каміні й наплив мені вина.

Потім розкрив книжку й прочитав:

«Час народитися, час померти,
час сіяти, час збирати врожай,
час убивати, час лікувати,
час руйнувати, час будувати,
час плакати, час сміятися,
час стогнати, час танцювати,
час кидати каміння, час збирати каміння,
час обійматися, час розлучатися,
час шукати, час утрачати,
час берегти, час викидати,
час розривати, час зшивати,
час розмовляти, час мовчати,
час любити, час ненавидіти,
час війни, час миру».

Це прозвучало як прощання. Але воно було однім із найприємніших, які мені довелося пережити у своєму житті.

Я обняла його, він мене обняв, ми лежали на килимі біля каміна. Відчуття повноти ще тривало, так ніби я завжди була жінкою мудрою, щасливою, реалізованою в житті.

— Як ти міг закохатися в повію?

— Спочатку я й сам цього не розумів. Але сьогодні, трохи поміркувавши, я дійшов висновку, що, знаючи, що твое тіло ніколи не буде цілком моїм, я зміг зосередитися на тому, щоб завоювати твою душу.

— А ревнощі?

— Неможна сказати весні: «От якби ти настала відразу й тривала доти, доки мені захочеться». Можна лише сказати: «Приходь, благослови мене своєю надією і тривай якомога довше».

Це були слова, випущені на вітер. Але мені треба було їх почути, а йому треба було їх сказати. Я заснула, сама не знаю точно коли. Мені приснилася не якась ситуація чи якась особа, а пахощі, які заполонили все.

*К*оли Марія розплющила очі, кілька сонячних промінчиків уже проникли крізь відкриті жалюзі.

«Ми лише двічі покохалися з ним, — подумала, дивлячись на чоловіка, що спав із нею поруч. — А таке відчуття, ніби ми завжди були разом і ніби він завжди зناє моє життя, мою душу, моє тіло, моє світло, мій біль».

Підвелається, щоб піти на кухню й зготувати каву. І тільки тоді побачила в коридорі дві валізи й згадала про все: про обіцянку, про молитву в церкві, про своє життя, про мрію, яка наполягає, щоб вона перетворила її на дійсність і позбавила її чару, про досконалого чоловіка, про кохання, в якому душа і тіло були одним і тим самим, а втіха й оргазм були речами різними.

Вона могла залишитися; вона нічого не втратила б у своєму житті, крім хіба ілюзії. Згадала про рядки вірша: час плакати, час сміятися,

Але там була й інша фраза: час обійтися, час розлучатися. Вона зготувала каву, зачинила двері до кухні, зателефонувала й викликала таксі. Зібрала всю свою силу волі, що завела її так далеко, джерело енергії свого

«світла», волі, яка підказала їй точну дату від'їзду, яка боронила її, яка допоможе їй назавжди зберегти спогад про цю ніч. Одяглась, взяла валізи і вийшла, обернувшись, щоби він прокинувся й попросив її залишитися.

Але він не прокинувся. Поки вона чекала таксі на вулиці, підійшла якась циганка з букетом квітів.

— Купіть квіточку!

Марія купила. Ця зірвана квітка означала, що вже прийшла осінь, а літо залишилося позаду. У Женеві вже не буде — і на тривалий час — столиків на тротуарах, і юрми людей не прогулюватимуться в парках, гріючись на сонці. Ну й нехай: вона однаково іде звідси, бо такий її свідомий вибір, і їй нема чого за цим жалкувати.

Вона приїхала в аеропорт, випила ще одну каву, чекала цілих чотири години свого рейсу на Париж, весь час думаючи, що він може увійти щосекунди, адже в якусь мить, перед тим як заснути, вона назвала йому час свого вильоту. Так завжди відбувалося у фільмах: у останню хвилину, коли жінка вже сідає в літак, з'являється опанований розпачем чоловік, хапає її в обійми, палко цілує й веде її назад до свого світу, під насмішкуватими й поблажливими поглядами працівників авіаційної компанії. На екрані з'являється напис «Кінець», і всі глядачі знають, що відтепер вони житимуть щасливо.

«Фільми ніколи не розповідають про те, що відбувається потім», — повторювала вона самій собі, намагаючись себе втішити. Одруження, кухня, діти, секс усе рідше й рідше, перша знайдена цидулка від коханки, рішення зчинити скандал, вислуховування обіцянок, що таке більше не повториться ніколи, друга цидулка,

вже від іншої коханки, другий скандал і погроза взяти розлучення, цього разу чоловік реагує з меншою рішучістю, лише каже, що любить її. Третя цидулка, від третьої коханки, а потім вона обирає мовчанку, вдаючи, ніби нічого не знає, бо тепер чоловік може сказати, що більше її не любить і що він вільний піти геть.

Ні, про це фільми не розповідають. Вони закінчуються раніше, ніж починається реальне життя. Ліпше про це не думати.

Вона прочитала один, два, три журнали. Нарешті оголосили її рейс після майже вічності, перебутої у вестибюлі аеропорту, і вона сіла в літак. Вона ще уявляла собі знамениту сцену, в якій, коли вже застібають паси, вона відчуває на своєму плечі руку, обертається, а він стойте біля неї, усміхнений.

Та нічого не сталося.

Вона спала протягом того короткого часу, який відокремлює Женеву від Парижа. Вона не мала часу подумати, що скаже вдома, але знала: її батьки будуть задоволені, коли їхня дочка повернеться з грішми, яких вистачить на купівлю фазенди та на цілком забезпечену старість.

Вона прокинулася від поштовху, коли літак торкнувся злітної смуги колесами. Він довго вирулював до місця висадки, стюардеса підійшла сказати, що Марії треба буде перейти на інший термінал, тому що літак на Бразилію відлітає з терміналу F, а вона зараз висяде на термінал С. Але хай вона не турбується, вони прилетіли вчасно, попереду ще багато часу, а якщо вона сама не знайде дороги, то наземний персонал залюбки в цьому її допоможе.

Поки літак наблизався до місця висадки, вона думала, чи варто їй провести день у цьому місті, хай навіть лише для того, щоб зняти кілька фотографій і потім розповідати знайомим, що вона відвідала Париж. Зрештою, їй потрібен час, аби подумати, побути насамоті з собою, заховати якомога глибше спогади про минулу ніч, але заховати так, аби вона завжди могла до них повернутися, коли їй треба буде почути себе живою. Атож, перебути день у Парижі — чудова думка; вона запитала в стюардеси, коли буде наступний рейс на Бразилію, якщо вона не летітиме в цей-таки день.

Стюардеса попросила показати їй квиток, висловила великий жаль, але то був тариф, який не дозволяв змінювати розклад пересадок. Марія стала себе втішати, сказавши собі, що ходити по такому гарному місту самій-одній — це лише навіяти собі смуток. Їй пощастило опанувати себе й зберегти холоднокровність та силу волі, вона не стане псувати собі настрій гарними краєвидами та тужливими спогадами про когось.

Вона висіла з літака й пройшла поліційний контроль; її багаж буде відразу перевезений до іншого літака, тож нема чого турбуватися. Двері відчинилися, пасажири стали виходити й обійматися з друзями або родичами, людьми, які прийшли їх зустріти, з жінкою, матір'ю, з дітьми. Марія вдала, ніби це її жодною мірою не стосується, водночас подумавши про свою самотність; але цього разу з нею була її таємниця, її мрія, тож самотність тепер буде для неї не такою гіркою, а життя не таким тяжким.

— Париж завжди буде.

Ці слова промовив не екскурсійний гід. І не шофер таксі. Її ноги затрептіли, коли вона почула цей голос.

— Париж завжди буде?

— Це фраза з фільму, який я дуже люблю. Ти б хотіла подивитись на Ейфелеву вежу?

Авжеж, хотіла б. Дуже хотіла б. Ральф тримав у руці букет троянд, а його очі променилися світлом, тим самим світлом, яке вона бачила в перший день, коли він малював її, а холодний вітер заважав їй позувати з пріємністю.

— Як ти встиг прибути сюди раніше за мене? — запитала вона тільки для того, щоб оговтатися від несподіванки, — його відповідь не мала для неї найменшого інтересу, але їй потрібно було трохи часу, щоб перевести дух.

— Коли я тебе знайшов, ти читала журнал. Я міг би просто підійти до тебе, але я романтик, невиліковний романтик, тому вирішив, що ліпше буде вилетіти першим рейсом на Париж, погуляти трохи в аеропорту, зачекати три години, безліч разів переглядаючи розклад авіарейсів, купити тобі квіти, сказати фразу, яку Рікі каже своїй коханій у фільмі «Касабланка», і уявити собі твоє здивоване обличчя. І переконати себе в тому, що саме цього ти хотіла, що ти мене чекала, що будь-яка рішучість і будь-яка воля на світі не зможуть перешкодити коханню час від часу змінювати правила гри. Не так уже й дорого коштує бути романтиком, як у фільмах, тобі не здається?

Вона не знала, здається їй це чи ні, але ціна романтичної поведінки цікавила її менш усього — хоч вона й знала, що зовсім недавно познайомилася з цим чоловіком, що вони вперше покохалися лише кілька годин тому, що він відрекомендував її своїм друзям лише вчора, що

він уже бував раніше в тому кабаре, де вона працювала, і був двічі одружений. Ці характеристики аж ніяк не малювали особу цілком безгрішну. З другого боку, вона мала досить грошей, аби купити собі фазенду, мала по-переду свою молодість, а за собою — великий життєвий досвід, велику незалежність душі. Але навіть за такої ситуації, позаяк доля завжди робила вибір за неї, вона вирішила, що ризикне ще раз.

Вона поцілувала його, анітрохи не переймаючись тим, що відбудеться після того, як на екрані кіно напишуть «Кінець». Але якщо комусь колись заманеться розповісти її історію, вона попросить, щоби він розпочав її тією самою фразою, з якої починаються всі казки і яка звучить так:

Була собі...

Післямова

Я

К і всі люди на світі, — а в цьому випадку я анітрохи не боюся широкого узагальнення, — я з запізненням відкрив священне значення сексу. Моя молодість збіглася з часом екстремальної свободи, з важливими відкриттями та великими надуваннями, після чого настав період консервативний, репресивний, коли людям довелося платити високу ціну за ту надмірну свободу, яка залишила по собі досить прикрі наслідки.

У десятиліття надувань свободою звичаїв (я маю на увазі сімдесяті роки) письменник Ірвінг Волес написав книжку про американську цензуру, що вдалася до хитромудрих юридичних маневрів із метою заборонити публікацію одного тексту на тему сексу, що мав назву «Сім хвилин».

У романі Волеса книжка, що спричинилася до дискусії про цензуру, згадується досить побіжно, а тема сексуальності з'являється рідко. Я намагався уявити собі, що могло б бути в тій забороненій книжці та чи зміг би я її написати.

Власне, у своєму романі Волес досить часто посилається на ту вигадану ним книжку, проте ці нагадуван-

ня анітрохи не полегшили завдання, яке я собі вигадав. І справді, які висновки міг я зробити лише з однієї назви (гадаю, що Волес був дуже консервативним стосовно часу, тому я вирішив збільшити його протяжність) та з думки про те, що до сексуальності слід ставитися дуже серйозно, — думки аж ніяк не нової, адже до цієї теми зверталося вже чимало письменників.

1997 року, після закінчення однієї з конференцій у Мантуї (Італія), я знайшов у готелі, в якому мешкав, рукопис, який хтось залишив. Я не читаю рукописів, але цей прочитав — то була реальна історія бразильської повії, розповідь про її шлюби, труднощі, які довелося їй подолати, її пригоди. 2000 року, проїжджаючи через Цюрих, я зустрівся з цією повією — її звали Соня — й сказав, що її текст мені сподобався. Я рекомендував їй послати його до моого бразильського видавництва, проте воно вирішило не публікувати його. Соня, яка не мала постійного місця проживання в Італії, сіла в поїзд і приїхала до Цюриха умисне, щоб зустрітися зі мною. Вона запросила нас — мене, одного моого друга й одного репортера з газети «Блік», який щойно взяв у мене інтерв'ю, — на Лангштрассе, де була зона тамтешньої проституції. Я не знав, що Соня вже попередила своїх колежанок про наш візит, і, на мій подив, мені довелося дати там кілька автографів на своїх книжках, перекладених різними мовами.

Водночас я вже вирішив написати книжку про секс, але в мене ще не було ані сценарію, ані головного героя; я думав про щось набагато більше спрямоване на конвенціональні пошуки священного, але той візит на Лангштрассе підказав мені головну думку: перш ніж писати

про аспект священний, необхідно зрозуміти, чому він зазнав такої профанації.

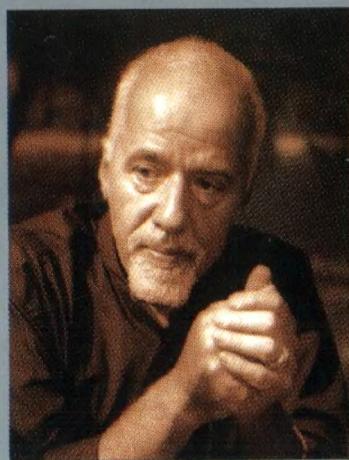
У розмові з одним журналістом, що працював у часописі «Ілюстре» (Швейцарія), я розповів йому історію про імпровізовану ніч автографів на Лангштрассе, й він опублікував великий репортаж на цю тему. Одного дня, коли я роздавав автографи в Женеві, туди прийшли кілька повій зі своїми книжками. Одна з них привернула мою особливу увагу, ми пішли — разом із моїм агентом та подругою Монікою Антунес — випити кави, це незабаром перетворилося на вечерю, а вечеря повела за собою інші зустрічі наступними днями. Там і виникла провідна нитка «Одинадцятьох хвилин».

Я хочу подякувати Анні фон Планта, моєму швейцарському видавцеві, яка дала мені важливі відомості про легальне становище повій у їхній країні. Хочу також висловити подяку тим жінкам, яких я зустрів у Цюриху (даю їхні «бойові» клички): Соні, з якою я вперше познайомився в Мантуї (хто знає, можливо, хтось одного дня зацікавиться і її книжкою!), Марті, Антенорі, Ізабеллі, а також у Женеві (теж «бойові» клички): Амі, Лючії, Андре, Ванессі, Патриції, Терезі, Анні-Кристині.

Я вдячний також Антонеллі Дзара, яка дозволила мені використати уривки з її книжки «Наука пристрасті» для ілюстрації кількох пасажів із щоденника Марії.

I, нарешті, я висловлюю подяку Марії («бойова» кличка), яка сьогодні живе в Лозанні, заміжня, має двох чудових дочок і яка під час кількох зустрічей зі мною та з Монікою розповіла свою історію, що й лягла в основу цієї книжки.

Пауло Коельо

Як правило,
такі зустрічі відбуваються,
коли ми доходимо до межі,
коли в нас виникає
необхідність померти
й емоційно відродитися.

ISBN 978-966-8075-94-0

9 789668 075940

Софія